CAMILLO CAIETANO PATRIARCHÆ ALEXANDRINO.

BENEDICTVS PERERIVS S. D.

TRIA SVNT GENERA rerum, CAMILLE Patriarcha illustrißime, in quarum studio & obseruatione mortalium animi vesana quadam libidine vel potius rabie noscendi quæ futura sunt, fœdis & noxiis illuduntur fallaciis, atque impiis erroribus illiguntur: Somnia, & natalitia Astrologorũ Prædicta, atque Artes Magicæ. Neque verò earum rerum pestilens vis, priuatos tantum aut singulos homines, verũ

etiam Principes ac Reges ipsasq3 ciuitates & respublicas inuasit, infecit, ac perdidit. Ac licet has generis humani pestes omnibus ferè seculis tum sapientes viri firmissimis rationibus profligare, tum prudentes rerum publicarum rectores ac principes seuerissimis damnatas edictis & atrocissimis pœnis addictas, è societate hominum exterminare flagrantissimè cupiuerunt, obnixeq3 cõtenderunt: perparũ tamen adhuc profectum est. Adeò enim malum hoc in animis hominum hæret infixum, vt penitus extrahi vix queat, nec eius sanandi potens atq3 efficax vllum iam remediũ inueniri posse credatur. Itaq3 hic vsu venit, quod de mathematicis scitè quidam vereq3 dixit: Genus hominum, inquit, potentibus infidũ, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostra & vetabitur semper, & retinebitur. Sed nihilominus tamen mihi quidem valdè vtiliter ac salutariter feciſſe visi sunt, qui doctis aduersus eas artes editis libris

Tacitus historiarum lib. 1.

vanam

vanam & fallacem ac perniciosam & superstitiosam earum rerum obseruationem apertè demonstrarunt. Quorum ego prudens consilium, piumq; studiū, atq; vtilem conatū æmulatus, tres aduersus eas artes libros confeci, vnum de Magia, alterū de obseruatione somniorum, tertium de diuinatione astrologica. Ac primus quidem liber planè nouus est fœtus, nunc primum lucem aspiciens: quæ reliquis autem duobus libris disputantur, ea ferè sunt in commentariis nostris partim in Danielem, partim in Genesim explicata. Sed quia non pauci eos commentarios non legēt, aut quod eos propter studiorum diuersitatem non iuuat legere, aut quia non vacat propter occupationes, putaui me pergratum plurimis facturum, si quo latius horum librorum pateat vtilitas, separatim eas disputationes, atq; vnū in volumen, idq; modicum inclusas, typis excudendas curarem: ratus scilicet fore, vt eas ipsas disputationes, tū pro-

pter exquisitam multisq; optatam eius modi rerum cognitionem, tum etiam propter paruitatem commoditatemq; voluminis, & plures, & audiat atq; vtilius legant. Has ego lucubratiunculas apparere volui sub tuo nomine CAMILLE Præsul ornatissime: quē omnes qui norunt, non possunt non amare propter singularem ingenii ac morum suauitatem, & quod vera animi bona cum amplissimis naturæ ac fortunæ bonis adæquasti, admirari & obseruare cogūtur. video sanè per exiguum esse munus, nec dignū tuæ nobilitatis ac dignitatis amplitudine: sed est tamen amoris & obseruantiæ plenissimum, & quanti ego te faciam, quantumq; Caietanam familiam colat societas nostra certissimum testimonium.

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER PRIMVS QVI EST DE MAGIA.

DVPLICEM esse Magiam hic liber ostendit, alteram quidem naturalem & veram, ex occultis rerum naturis & virtutibus profectam, intimamque ac præstantissimam Philosophiæ partem, & admirandorum effectricem operum, ab omniq; alienam superstitione, & à Dæmonum artificio ac maleficio puram, sed paucissimos tamen mortalium exploratè perceptam: Alteram verò (quæ vulgo iactatur & celebratur) ab omni ratione ac veritate vacuam, fallacem item & noxiam, dæmonumq; fraudibus & maleficiis implicatam, ob idq; meritò infamem & abominabilem, & è societate hominum exterminandam. Hinc præterea cognoscet lector quatenus vtraq; Magia progredi, & qualia quantaue opera possit facere, & an mira quæ videtur facere posterior Magia, verè talia sint, qualia spectantibus videntur, an verò præstricta oculorum acie, spectantium fallant existimationem,

nec veram habeant earum rerum quas repræsentant vim & naturam, sed nudas tantum atq; inanes earum rerum similitudines & imagines ferant: Deniq; quæ videntur, & vulgò creduntur Magorum miracula, quibus rebus differant à veris miraculis. quibusue notis & signis facilè diiudicari & internosci queant. Libuit autem ante ipsum opetis vestibulum, velut in conspectu lectoris ponere generales sententias & capita disputationum quæ tractantur, quò scilicet cupidius ille, huius libri lectionem audeat, & ex ipsa lectione eam capiat vtilitatem, cuius ei afferendæ vtilitatis flagrans desiderium, nec dubia spes, ad huius nos voluminis scriptionem impulit.

INDEX CAPITVM ET DISPVTATIONVM LIBRI PRIMI QVI est de Magia.

PRIMA.

AN omnia quæ feruntur à Magis facta, sint vel ab illis, vel ab aliis cõficta.

II. *An omnes effectus Magiæ reuera tales sint, quales videntur.*

III *n sit aliqua Magia naturalis & quæ, aut qualis ea sit & vnde eam homines discant.*

IV. *An spiritus illi, quorum magisterio atq; artificio hominibus tradita.*

V. *An spiritus illi, quorum magisterio & auxilio mira faciunt Magi, sint boni an mali.*

VI. *Quæ opera admiranda possint Dæmones, aut per seipsos, aut per Magos facere.*

VII. *Quas res Dæmon nec per se, nec per Magos possit efficere.*

VIII. *An opera magorum sint verè mira*

cula, & quemadmodum à veris miraculis differant, & inter noſci queant.

IX. *Quotuplex ſit Magia, & primo de Magia aſtronomica.*

X. *De arte Cabaliſtica.*

XI. *De Necromantica, id eſt, mortuorum ex inferis ad viuorum conſpectũ & colloquia euocatione.*

XII. *An per artem Magicam poſſit verum aurũ fieri ab Alchimiſtis.*

XIII. *De origine Magia, & his qui in ea clari ac nobiles fuerunt.*

XIV. *An Magiæ ſtudium & vſus ſit licitus.*

XV. *De Magis Pharaonis, quorum mẽtio fit in libro Exodi: & qui nominatim fuerunt illi qui reſtiterunt Moſi.*

XVI. *An prodigia quæ Magi Pharaonis fecerunt, reuera fuerint talia, qualia videbantur, nec ne.*

XVII. *Qua ratione & artificio, prodigia illa fuerint à Magis facta.*

CAPVT PRIMVM.

An quæ à Magis facta esse vel sermonibus vulgò feruntur, vel à scriptoribus mandata sunt literis, omnia sint fabulosa, ficta & falsa, an verò aliqua fuerint, vti narrantur, verè ab illis gesta.

NON EST DVBIVM quin eorũ quæ de Magis aut dicuntur aut scribuntur, quam plurima sint ficta & falsa: nam plerique hominum nimis sunt creduli & superstitiosi, & rebus admirandis facilè capiuntur, cum etiam docti viri Philosophi, vt inquit Aristoteles quoniam fabula cõtinet aliquid nouum & mirabile, fabulis oblectentur. Quis enim non videt, quæ Ouidius narrat in libris metamorphoseos, omnia ficta esse à Poetis, sicut illa de Circe & Medea, & de sociis Diomedis in aues conuersis quæ longo post tempore circa templum Diomedis volitabant, de sociis Vlyssis, quos Circe mutauit in bestias. de Arcadibus

Arist. lib. 2 Metaphys.

qui traiecto quodam ſtagno vertebantu in lupos, de ſocero Medeæ quem illa à ſenectute iuuentutem reuocauit, de draconibus, quibus ſimul iunctis Medea volauit per aera, & de aliis id genus fabulis, quas Poetæ cum ad oblectationem legentium, tum ad miſticam hominum eruditionem adinuenerunt? Negari tamen non poteſt multa miratu digniſſima verè à Magis eſſe facta. Nam ſcri-
Exod.7. ptura in Exodo commemorat opera Magorum Pharaonis, & 1. Regum capite vigeſimo octauo ſcribitur de Phittoniſſa que ſuſcitauit Samuelem, & Pſalmo quinquageſimo ſeptimo de venefico incantante ſapienter aſpidem, ob id obturantem aures ſuas: & Matthæi vigeſimo quarto. *Surgent, inquit Dominus, pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & prodigia* non vtique alia arte quam magica. Ex hiſtoriis Eccleſiaſticis notum eſt, quæ opera admiranda Simon Magus ediderit magicis incantationibus: quamobrem (vt fertur) à Romanis publicam ſtatuam meruit hac in ſcriptione Simoni Deo Sancto
Iuſtinus martyr. vt narrat Iuſtinus martyr in Apologetico,
Irenæus. Irenæus libro primo contra Valentinum,
Tertullia. Tertullianus in Apologitico, Euſebius li-
Euſebius. bro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſtici. Propter quæ prodigia idem Simon tanta in admiratio-

miratione fuit apud Samaritas, vt quemadmodum Lucas ſcribit in actis Apoſtolorũ capite octauo, de illo diceretur: *Hæc eſt virtus Dei quæ vocatur magna,* Narrat beatus Hieronymus in vita Hilarionis, cum quidam iuuenis virginem Deo ſacram ad turpes amores illicere nulla ratione potuiſſet; eum ad magicas artes cõuerſum, quas apud Memphin Ægypti didicerat, adeò illis profeciſſe, vt virgo inſano illius iuuenis amore fureret. Porrò quæ de Strygibus vulgò circumferuntur, non ſunt in totum falſa, ſed multa illis admiranda accidere, qui ea comperetunt, viri fide digni, ſicut Sylueſter in opere ſuo de Strygibus, & Alphonſus de Caſtro in eo quod ſcripſit de Punitione hæreticorum, non ille quidem tanquam dubia & incerta, ſed tanquam ſibi notiſſima & exploratiſſima tradiderunt.

Mira opera Magorũ ex Philoſtrato.

Mira ſunt quæ Philoſtratus in libris De vita Apollonij memorat vel Brachmanas Indorum, vel Gymnoſophytas Æthiopũ, vel ipſum Apollonium geſſiſſe. Tale eſt illud quod is narrat libro tertio & capite tertio, vidiſſe Appollonium apud Indos gemina dolia, vnum imbrium, alterum ventorum; illud, cùm nimia ſiccitate India premebatur, apertum nebulas emittebat

vniuerſam illam terram humectantes: nimios autem imbres occluſum cohibebat: alterum ad apertum efflabat ventos regionem perflantes, quò ſalubrius eſſet cælũ. Tale etiam eſt illud quod ab eodem proditur libro tertio, capite octauo, cùm Apollonius cum Iarcha & alijs Brachmanis menſæ accubuiſſet, tripodes lapideos ſua ſponte fuiſſe motos, & ab æreis pincernis calices in gyrum circumlatos eſſe, certa menſura vinum & aquam miſcentes & cyathos proferentes. Nec fileri debet q̃ Philoſtratus libro quarto, capite decimo ſexto ſcribit de puella quę tanquam mortua portabatur ad ſepulchrum: cuius funeri occurrẽs in via Apollonius, tanquam ſecretò quædam illi admurmurans & inſuſurrans, ad vitam & integram valetudinem reuocauit. Nec minus mirabile eſt quod idem auctor narrat libro ſexto, capite tertio de ſtatua Memnonis, quam cùm radius ſolis circa eius exortum attingebat, & ad os eius perueniebat, ſtatua more hominum loquebatur. His adde quod ab eodem memoratur eiuſdem libri ſexti capite quinto, iuſſu Veſpeſionis; qui princeps erat gymnoſophiſtarum apud Æthiopes, vltimum quandam voce quidem clara & diſtincta, ſed tenui admodũm & quaſi fœminea ſalutaſſe Apollonium. Sed illud mira-

miratu dignissimum, quod Philostratus tradit capite secundo, libri octaui, Apollonium cùm esset in prætorio Domitiani Imperatoris, vt putebatur, ab eo condemnandus, repentè ex omniũ oculis euanuisse. Quamobrem tantò in honore fuit Apollonius apud posteros, vt eum Hierocles cum CHRISTO Domino nostro conferre ausus fuerit. Sed eius audaciam fregit, insaniamque coarguit Eusebius Cæsarienſis: Alexander autem Mammeas Imperator Romanorum in suo Lario imagines CHRISTI, Abrahæ & Apollonij habebat, quòd hos tres maximè omnium miraretur & coleret.

Eusebius in libro cõtra Hieroclem.

VERVM, sicut à principio dixi, eorum quæ Magi fecisse dicuntur, quam plurima falsa sunt vel ab ipsis vel ab aliis conficta, & superstitiosis nimiumque credulis hominibus persuasa. Quis enim vera concedat quæ Maga illa apud Virgilium libro quarto Æneidos promisisse dicitur:

Hæc se carminibus promisit soluere mentes
Quas velit, asst alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & vertere sidera retro,

Nocturnos

Nocturnoſque ciet manes, mugire vi
debus
Sub pedibus terram, & deſcendere mon
tibus ornos.

Quocirca Plinius nullam eſſe putau

Plinio nulla eſt Magia.

Magiæ vim atque poteſtatem, & quæ d
Magis feruntur, omnia eſſe vana falſaque
totamque Magiam reiicit & damnat. N
libro 30. capite 2. Immenſum, inquit, &
indubitatum exemplum eſt falſæ arti
quam dereliquit Nero. Non enim ad
eam diſcendam Neroni defuit vel inge-
nium, vel diligentia, vel quælibet facul-
tas, nec ſtudium, cum eius diſcendæ aui-
diſſimus eſſet: quin etiam ad eam do-
cendam Tyridates Armeniorum rex no-
biliſſimos Magos ſecum ducens venit ad
eum, cæniſque magicis eum inuitauit: ſed
is regnum quidem à Nerone accepit, Ma-
giam autem quæ nulla eſt, docere eum nō
potuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſta-
bilem, irritam, inanem eſſe, habentem ta-
men quaſdam veritatis vmbras, ſed in his
venificas artes pellere, non magicas. Hæc
Plinius. Cui vt concedo plurima Mago-
rum eſſe vana & falſa; ita eſſe talia omnia
non aſſentior. Eſſe autem pleraque Ma-
gorum promiſſa non ſolum inania & fal-
ſa, ſed etiam incredibilia & ridicula de-
monſtrat Plinius libro vigeſimo ſexto ca-
pit. 4.

pit. 4. his exemplis; Magi aiunt Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari: coniectu, tactu, clauſa omnia aperiri: Alchimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina, ac terga vertere: Latacem dari ſolitam à Perſarum rege Legatis, vt quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent. Apud Democritum inuenitur compoſitio medicamenti, quo pulchri, boniq́ue & fortunati gignantur liberi. Et libro vigeſimo quinto capite nono. Circa herbam, inquit, quam noſtri Verbenacam vocant, Magi mira inſaniunt: hac perũctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq́ue non morbo mederi. Lege apud Aul. Gellium libro decimo capite duodecimo, & apud Plinium libro vigeſimo octauo capite primo, quę fabulantur Magi de Chamaleonte tradita à Democrito magicæ artis principe, qui, quo tempore Hippocrates medicinam, eodem magicas artes in Græcia celebrauit, hoc eſt, circa bellum Peloponneſiacum, anno poſt Romam conditam trecenteſimo: vt auctor eſt Plinius lib. 30. cap. 1.

Figmenta Magorum Plinio.

Aul. Gellius.

Plinius.

CAPVT

CAPVT II.

An omnes effectus Magiæ ſint ſimulati & tantùm apparentes, hoc eſt, non tales reuera quales videntur, an verò ſint aliqui eius effectus etiam veri & naturales, nempe tales reuera quales videntur.

NONNVLLOS effectus Magorũ naturales & veros eſſe, tum ex ſacris literis, tum ex alijs probatis hiſtoriis compertum eſt. Nam opera Magorum Pharaonis vera fuiſſe, ſatis indicat ſcriptura cap. 7. Exodi; itaque ſentiunt Origenes & Auguſtinus. Id quoque declarat Samuel à Phitoniſſa ſuſcitatus; quem fuiſſe verum Samuelem, licèt nonnulli in dubium verterint, tamen auctor libri Eccleſiaſtici capite quadrageſimo ſexto nos dubitare non ſinit. Ad hæc Dominus noſter ait venturos pſeudoprophetas tempore Antichriſti, qui faciant prodigia & Portenta magna: quæ San. Paulus vocat mendacia, non quod omnia per ſe & ſua natura falſa; ſed quòd fient ad perſuadendum falſum, & ad decipiendos homines, & quòd putabuntur eſſe vera miracula,

Matt. 24.

2. Theſſ. 2.

tacula, hoc eſt, ſupernaturalia opere, cum non ſint talia. Nónne DEVS Deuteronom. decimo tertio, denuntiat venturos pſeudoprophetas prædicentes futurum aliquod portentum, quod ita veniet, vt ab illis fuerat prædictum? Dæmones item naturali ſolertia, quæ ſumma illis eſt, & ſcientia cunctarum rerum naturaliū quam propter peccatum non amiſerunt, denique longiſſimi temporis experientia qua pollent, occultas & admirandas rerum facultates & virtutes, ipſarumque rerum inter ſe vel ſympathiam vel antipathiam, & quemadmodū inuicem applicari & temperari debeant, quò mirabiles & inuſitatos effectus producant, optimè nouunt, & per Magos miniſtros ſuos præſtare poſſunt. Atque hæc eſt doctrina B. Auguſtini in libro tertio, de Trinitate, capite ſeptimo & octauo in libro Octoginta trium quæſtionum quæſtion 79. & in quæſtione vigeſimo ſecundo in Exodum, à Chriſtianis Philoſophis iuxta & Scholaſticis Theologis recepta. Neque poſſumus negare (ſunt enim multis Romanæ hiſtoriæ ſcriptoribus prodita) duarum Romanarum mulierum duo facta perquam memorabilia. Cum n. mater deorum ex Peſſinūte Phrygiæ, naui aduheretur Romā; ita dicitur hæſiſſe in Tiberi, vt non hominū, nō boum

boum vi moueri loco posset. Q. Claudia vestalis quò suam castitatem probaret, discinxit se, zonamque naui alligans, eam quo volebat, deduxit. Thucia quoque vestalis quò suam etiam probaret pudicitiam, aquam Tiberi haustam cribro tulit vsque ad capitolium, anno vrbis conditæ sexcentesimo nono, vt tradit Plinius li. 28 capit. 2. Nec possumus inficiari opera Magorum, homines fæminasué inflammari ad libidines, & ad amores ante exosos: cuius rei exemplum affert. S. Hieronymus in vita Hilarionis à nobis supra commemoratum. Quanquam duo illa quæ virgines illas vestales egisse diximus, putat S. Thomas in Quæstionibus de potentia, quæstion. 6. artic. 5. etiam ministerio bonorum Angelorum DEO sic volente, castitatis virtutem & præstantiam commendare & probare hominibus, fieri potuisse.

Notabilis sententia B. Thomæ.

CÆTERVM plurima Magorum opera esse simulata, fallentia oculos spectantium, nudamque tantùm eorum quæ repræsentant imaginem, non autem veram naturam habentia, multi tradiderunt atque compererunt; & ego facilè credo. Tales fuerunt (si tamen fuerunt) admirandæ metamorphoses, quas à Varrone proditas cõmemorat B. Augustin. libro decimo

mo quinto de Ciuitate Dei, cap. 17. & 18. de ſocijs Vlyſſis à Circe mutatis in varias beſtias, de ſocijs Diomedis in aues cõuerſis, de Arcadibus traiecto quodam ſtagno transformatis in Lupos, de ſtabulariis quibuſdam mulieribus, quas narrat B. Auguſtinus ſuo tẽpore in Italia viatores quibus caſeum dabant veneficiis imbutum, mutare ſolitas in iumenta, eorumq; opera ad portanda onera aliquandiu vſas, rurſus in priſtinas hominum figuras reformaſſe.

Tale quoque fuit quod Philoſtratus li. 4. capite 5. tradit accidiſſe Apollonio: erat enim quædam lamia quæ ſpeciem gerens pulchræ mulieris, ſimulabat ſe captam amore cuiuſdam Menippi iuuenis formoſi, ei velle nubere. Die igitur nuptiis dicato mulier illa conuiuium apparauit lautiſſimum, maxima auri, argenti, ornamentorum, omnis generis vini & dapum copia inſtructiſſimum, quo cùm ingreſſus eſſet Apollonius, ad eos qui aderant conuerſus, inquit: Tantali hortos videtis, qui ſicut Homerus ſcribit, apparebant eſſe aliquid, cùm nihil tamen eſſent: talem enim eſſe hunc omnẽ apparatum exiſtimare debetis: neq; enim quæ apparet materia, vlla ſubeſt, ſed materię duntaxat ſimulachrũ eſt & imago. Hæc autem ſponſa, vna eſt è numero lamiarũ, quas aliqui lar-

uas

uas aliqui lemures appellant. Sunt ad venerē propenſæ, humanas carnes vehemēter expetunt, venereorum cupidine allicientes eos quos cupiunt poſtea deuorare. Atque his dictis totus ille apparatus ex oculis omnium euanuit: & illa mulier ſeſe Lamiam eſſe confeſſa eſt, & voluiſſe Menippum voluptatibus explere, vt eius poſtea corpus deuoraret: conſueuiſſe enim pulchrorum iuuenum corporibus veſci, vbi ad ſummam ſanguinis abundantiam peruenirent. Non ſunt admodum diſſimilia quæ 26. quæſt. cap. 5. Epiſcopi, de nōnullis ſtrygibus narrantur, quas dæmones deluſa earum imaginatione credere faciebant, longa terrarum ſpacia per aëra equitando conficere, & cum Diana & Herodiade in amœniſſimis locis iucundiſſimè epulari & ludere, cum neq; verè transferrentur, neque perſonis, quibus credebant, adeſſent, ſed tantùm imaginationum ludificatione.

Hoc etiam euidentiſſimis rationibus probari poteſt. Magi enim promittunt ſe ex lapidibus vel lignis leones vel lupos ſubito producere poſſe; & nonnunquam in ſpectaculis ex terra faciunt ſubitò exiſtere leones vel lupos: conſtat autem eiuſmodi animalia perfecta citra ſupernaturalem Dei potentiam nulla ratione gigni poſſe nili

niſi ex ſemine, nec ad iuſtam magnitudinem, niſi ſtatis temporum interuallis peruenire poſſe. Dicuntur etiam mortui à Magis reuocati ad vitam, ſicut traditum eſt de puella illa quam Appollonius reuiuiſcere fecit, & de Alceſte quondam ab Hercule ad vitam reſtituta. Plinius etiam lib. 7. c. 37. narrat Aſclepiadem celeberrimum tempore Pompeij Magni medicum, quendam hominem mortuum è funere retuliſſe & ſeruaſſe. Non poſſe autem Magos verè mortuos ad vitam reuocare, ita concluditur: Si animus hominis eſt mortalis, non poteſt ſemel extinctus idem numero reuiuiſcere, ſin autem eſt, vti verè eſt, immortalis, non poteſt vllis hominum vel dæmonum artificiis, vel vllis naturalium agentum viribus rurſus ad corpus ſuum animandum viuificandumque reuocari: nam cum ſit immaterialis & incorporeus, eſt ſupra omnis naturæ corporeæ facultates; nec vllius rei creatæ poteſtati ſubiacet. Neceſſe eſt igitur, reſurrectiones mortuorum quæ à magis factæ narrantur, vel eſſe fabuloſas, vel fuiſſe ſimulatas, & tantùm, in ſpeciem factas.

Nulla vi & arte magica poſſe mortuos reminiſcere.

**
*

CAPVT

CAPVT III.

An ſit aliqua Magia naturalis.

LIcet iam vſus obtinuerit vt nomen Magiæ ferè in malam partem accipiatur, pro ea nimirum arte quæ opera & adminiculo dæmonum res mirabiles vel facit vel facere ſimulat; & Magi vulgo dicantur qui ex commercio quod habent cum dæmonibus, res ſtupendas efficiant veluti ſunt præſtigiatores, incantatores, Necromantici, & alij malefici homines: Attamen nec nomen Magiæ abſolutè & præcisè ſumptũ hoc ſignificat, nec à principio ſic fuit vſurpatum, ſed vniuersè pro quadam facultate, per quam homines efficiebant res inuſitatas & admirandas ratione quadam occulta, & aliis hominibus incognita. Sic generaliter ſumpta Magia dupliciter diuidi poteſt: altera enim eſt naturalis, altera non naturalis. Naturalem voco [illegible] cognitione & applicatione quarundam ſingularium virtutum, quę ſunt in rebus naturalib. quæq; latent ferè mortales, agentia & patiẽtia ſuo loco & tẽpore,

pore,& ſicut opus eſt inuicem componendo & temperando, effectus quoſdam inuſitatos & admirandos, & quorum ratio videtur incomprehenſibilis, moliuntur. Magia autem non naturalis dicitur, quæ etiam mira efficit, verumtamen non vtens viribus agentium naturalium, ſed ſola dæmonum opera & ope. Naturalis autem Magia rurſum triplex tradi poteſt: alia enim dici poteſt humana, quia humano ſtudio & diligentia comparatur; altera Diuina, quæ per reuelationem vel à Deo, vel ab Angelis bonis percipitur: Tertia, Dæmoniaca quam dæmones tradunt iis hominibus, qui ſe illis impia ſocietate & fœdere deuinxerunt. *Triplex Magia naturalis.*

Eſſe autem Magiam quandam naturalem, quæ eſt ſecretior quædam & abſtruſior ſapientiæ pars, & quæ occulta quadam cognitione & vſu quarundam rerum naturalium mira perficit, nullo modo viris doctis dubitandum eſt. Quis enim vel tinctus duntaxat literis Philoſophicis, neſciat eſſe multas virtutes rerum naturalium occultas, mirabilium rerum effectrices, quas ſi quis benè nosſet, & [illegible] vſum accommodare ſciret, haud dubie [illegible] a poſſet efficere. Multa ſunt naturæ [illegible] incomprehenſæ adhuc rationis, & (vt Plinij verbis vtar) in naturæ maieſtate penitus abdita. *Eſſe naturalē quandam Magiam.*

Hæc, si quis hominum illis rebus naturalibus occultè vtens, faceret, Magus vulgò diceretur, & non nisi auxilio dæmonum talia facere crederetur; cum tamen opera illa essent naturalia, & naturaliter causis naturalibus profecta. De miraculis naturæ integrum librum scripsit Aristoteles, qui inscribitur De Admirandis auditionibus, quanquam eum nonnulli adscribunt Theophrasto. Plinius cum aliis libris multa, tum plurima secundo libro Naturalis historiæ prodidit, & Proclus libro De Sacrificio & Magia & beatus Augustinus libro vigesimo primo, De Ciuitate Dei capite quarto & quinto. Albertus Magnus libro 2. Mineralium, Tractatu 2. capit. 1. 11. & 12. & Fracastorius in lib. De Sympathia, & Ficinus libro quarto, Theologiæ Platonis, cap. 1. multaque eius generis sparsa leguntur in libris Cardani de subtilitate & varietate rerum quorum hic nonnulla ex Plinio recensebo libro secundo capit. 96. Iuxta Harpasi oppidum Asiæ cautes stat horrenda vno digito mobilis eadem, si toto corpore impellatur, resistens. Duo sunt montes iuxta flumen Indum, alteri natura est, vt ferrum omne trahat, alteri, vt respuat; Itaque si sint calceamento, in altero auelli non possit, in altero sisti. Et cap. 105. Hæc est

Miracula naturæ.

tura Naphtæ circa Babyloniam perfluens bituminis liquidi modo, vt in eã vndecunque visam protinus transiliat ignis. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accessérat, corona igne rapta, & capite 103. In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuiis accenditur, & capite 103. In Dodone Iouis fons cùm sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admoueantur, accendit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Idem Plinius libro vltimo, capite quarto, Adamas (sic Græcè dictus, quòd nec ferro, nec igne dometur) hircino tamen rumpitur sanguine: & cum magnete lapide in tantum dissidet, vt iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi; aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat. Verùm nihil esset mirabilius magnete, si vis eius non adeò nobis esset nota & explorata. Nam rationem cur ferrum ad se trahat, & acum nauticam sua vi tactam eatenus agitet, quoad illa directo septentriones spectet, quis nobilium philosophorũ nõ diligentissimè inuestigauit? quis autem adhuc comperit aut satis explicauit? Sed omnia excedit miracula Echneis pisciculus quem Latine vocant Remo *Remora piscis,*
ã, cui⁹ meminit Aristoteles li. 2. de Histo-

ria animalium cap. 14. sed Plinius libro 32 cap. 11. non solùm ab antiquis de eo prodita, sed etiam sibi suique temporis hominibus planè cognita & explorata tradens, ait eum semipedalem esse, limaci magnæ, similem, adhærentemque nauigiis licèt ea sint ingētia cursuq; incitatissimo ferantur, eorum tamen ita frenare impetum, vt stare cogat, non labore vllo, nec reuitendo; nec aliter quàm adhærendo. Fertur Actiaco bello tenuisse prætoriam nauim Antonij properantis circumire, & exhortari suos, donec iret in aliam. Ideoque cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit etiam eius memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis quinquiremē quadringentorum remigum viribus propulsam, eiusq; adhærens gubernaculo: feruntque Cæsarem peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Hactenus ex Plinio. Nec modò quæ ratione carent, sed etiam homines mira edere & non cernentibus incredibilia cùm alij testificati sunt, tum haud dubium rel quit S. Augustinus multis certisq; eius rei positis exemplis. Nouimus, inquit, lib 14. de ciuitate Dei, cap. 23. hominū quorundam naturas multum cæteris dispares, & ipsa raritate mirabiles, quædam vt volun

de corpore ſuo facientium, quæ alij nullo modo poſſunt; & audita vix credunt. Sunt enim qui aures moueant, vel ſingulas vel ambas ſimul. Sunt qui totam cæſariem, capite immoto quantũ capilli occupant, deponunt ad frontem, reuocantq; cùm volunt. Sunt qui eorum quæ deuorauerũt, incredibiliter plurima & varia, paululũ præcordiis contrectatis, quod placuerit, integerrimum proferunt. Nonnulli ab imo ſine pudore vllo, ita numeroſos pro arbitrio ſonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videantur. Ipſe ſum expertus ſudare hominem ſolere cum vellet, notum eſt quoſdam flere cùm volunt, atque vbertim lachrymas fundere. Preſbyter fuit quida nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis Eccleſiæ, qui quibuſcunque volebat, ita ſe auferebat à ſenſibus & iacebat ſimillimus mortuo, vt non ſolùm vellicantes & pungentes minimè ſentiret, ſed aliquando etiam igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu: nec in eo vllus inueniebatur anhelitus. Hæc ibi Auguſtinus

Iam verò Sphæram illam quam tradit Cicero primo Tuſculanarum diſputationum, & ſecundo libro de Natura Deorum ab Archimede primùm, & deinde à Poſſidonio factam, omnes cœleſtium orbium conuerſiones ſuis motibus clariſſimè per- *Sphæra Archimedis.*

perfectiſſimeque repræſentantem, quis humanum ac non potius diuinum aut dęmoniacum inuentum & opus credidiſſet? Huc etiam referri poteſt quod Albertus capite tertio libri ſui De moribus Animalium commemorat, duos in Germania natos eſſe pueros, quorum altero iuxta domorum oſtia incedente, omnia oſtia verſus latus ſiniſtrum illius aperiebantur, tametſi clauſa eſſent: idemque contingebat alteri puero illius fratri, verſus latus eius dextrum; & hoc dicit vidiſſe multos, negatq; id referri poſſe alio, quàm in proprietatem occultam quæ vtrique in eorum ortu indita eſt à cælo: quanquam ego vereor ne illud non fuerit verum: aut ſi fuit, non puto id naturaliter ſine interuentu & opera dæmonum fieri potuiſſe.

Quales Magi Perſarum.

Si igitur tam mira ſunt naturæ opera; cur non ſapiens reconditiori naturalium rerũ cognitione vſuq; preditus ſimilia facere poſſet? Atque hæc eſt Magia naturalis. Tales erant apud Perſas Magi (ait Philo in libro, Quod omnis probus ſit liber) naturæ ſcrutatores, præ veritatis cognoſcendæ ſtudio, qui per otium diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios ijſdem initiant myſteriis. Et in libro De ſpecialibus legibus. Veram, inquit, Magiam, hoc eſt, Perſpectiuam ſcientiam, per quam Natu-

Naturæ opera cernuntur clarius, vt honeſtam expetendamque, non plebeij ſolum teſtantur, ſed etiam Reges regum maximi, præſertim Perſici, tam curioſi harum artium, vt regnare non liceat niſi familiariter cum Magis verſato. B. Hieronymus exponens ſecundum Danielis caput: Magi, inquit, ſunt, qui de ſingulis philoſophantur, nec malefici ſunt, ſed Philoſophi Chaldæorum, & ad artis huius ſcientiam reges quoque & principes eiuſdem gentis omnia faciunt. Vnde & Magi in Saluatoris noſtri natiuitate, primi ortum eius intellexerunt. Huius artis excellenti peritia, cenſet Philoſtratus Apollonium Tyaneum mira quæ de eo narrantur, effeciſſe, idemque ſenſit de illo Iuſtinus martyr in quæſtionibus ad Orthodoxos, quæſtione vigeſima quarta ita ſcribens: Apollonius, vt vir naturalium potentiarum & diſſenſionum atque conſenſionum earum peritus, ex hac ſcientia mira faciebat, non auctoritate diuina. Hanc ob rem in omnibus indiguit aſſumptione idonearum materiarum, quæ eum adiuuarent ad id perficiendum quod efficiebatur. Et Apollonij quidem opera quoniam facta ſunt ex ſcientia rerũ naturalium ad corporalium actionũ hominum, non euertit Deũ. Sic ibi Iuſtinus, huius Magię naturalis fiducia auſus

Matth. 2.

Iuſtini martyris teſtimonium de Magia Apollonij Tyanei.

est Archimedes admirandum illud theorema ponere.

Archimedis scientia potentia.

QVANTVMLIBET onus quibuslibet viribus mouere : nec posuit modo, sed & apertissimè demonstrauit : & quia id regi Hieroni incredibile videbatur, speculationem illam ad praxim traduxit, ingentem nauem onerariam quam ingens hominum turba, vix maximo labore mouere poterat, hominibus multis ponderibusque impositis, procul aſcidens, quieta impellens manu, vi quadam multifidæ machinæ, tranquillo quasi mari prolaberetur, ad se adduxit. Cumque Marcellus maximo exercitu terra marique Syracusas obsideret ; Archimedes ad vrbis propugnationem, mirabiles terribilesque omnis generis machinas telaque huius Magiæ naturalis scientia adinuenit, quibus tantas hostium strages passim edebat, vt Romani incredibili admiratione terroreque perculsi, dicerent se non contra homines, sed contra deos pugnare. Quid dicam de stupendo illo Architæ Pythagorici commento ? à quo plerique nobilium Græcorum tradunt, & apud Aul. Gellium libro decimo capite duodecimo Phauorinus Philosophus pro certo confirmat, simulachrum columbæ è ligno ratione quadam mechanica factum, volasse; ita erat

Plutarch. in Marcello.

Columba lignea volans.

erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atq; occulta concitum. Hac etiam arte ferunt Albertum Magnũ, caput æneum, quod maxima spectantium admiratione loqueretur, fabricasse. Seuerinũ etiam Boëtium, in epistola quadam siue à Cassiodoro, siue à Theorico ad eum scripta, dicitur, huius artis vi, miracula fecisse, hoc est, vt metalla mugirent, æneus anguis sibilaret, aues simulatæ dulcissimè canerẽt, homines ærei in aëre buccinarentur. Verùm de his satis, illudque ratum & indubitatum sit, esse quandam Magiam naturalem, quam qui tenent (pauciſſimi autem benè tenent) possunt mira facere, quæ rude vulgus putat opera & auxilio dæmonum fieri: Tum quia opera illa sunt inusitata; Tum quod secreta quadam ratione & aliis occulta fiant. Quamobrem plerique putant eiusmodi homines habere consortium cum dæmonibus, & non nisi eorum ope mira præstare. Talem de se fuisse hominum opinionem, quodam loco scribit Galenus, Boetius libro primo de consolatione, prosa quarta, quæritur se, propter reconditioris Philosophiæ cognitionem, & quarundam rerũ mirabilium effectionem, tanquam magicis & maleficis artibus imbutum, fuisse accusatum & damnatum.

Caput aneum loquens.

Mira opera Boetij.

Naturalis Magia Salomonis.

3. Reg. 2.

Magiæ autem naturalis, non humano studio partæ, sed à Deo vel Angelis bonis acceptæ, manifestum est argumentum perfectissima rerum omnium naturalium scientia diuinitùs infusa Salomoni: per quam verisimile est, eum mira effecisse, aut certe si voluisset facere, potuisset. Iosephus certè libro octauo de Iudaicis antiquitatibus ait Salomonem instituisse occulta quædam remedia ad pellendos morbos & fugandos dæmones. Incantationes, inquit, composuit quibus morbi pellantur, & coniurationum modos reliquit scriptos, quibus ita fugantur dæmones, vt deinceps nunquam reuerti audeant: atque id sanationis genus etiam suo tempore apud Iudæos in vsu esse; & se vidisse Eleazarum Iudæum, præsente Vespasiano aliisque Principibus multos à dæmonibus vexatos, hac ratione liberasse. Modus curationis erat hic: admo naribus dæmoniaci annulo, sub cuius sigillo inclusa erat species cuiusdam radicis à Salomone indicatæ, ad eius olfactum, per nasum contrahebatur dæmonium, & collapso mox homine, adiurabatur dæmonium ne amplius rediret, Salomonis mẽtione facta, & incarnationibus eius rectatis. Discessus autem dæmonis ab homine, illud erat indicium, quod iussu Eleazari

zati egrediens, vas plenum aqua ibi positum, inuisibiliter euertebatur. Hæc ex Iosepho. Sed profectò illa ratio eiiciendi dæmonem, non ex Magia naturali, sed ex superstitiosa & Diaboli artificio composita proficiscebatur; nec eam credibile est institutam esse à Salomone, nisi forte postquam is DEI gratiam perdidit, in cultum idololatriæ prolapsus. Iuuenis etiam Tobias, mirabilem vim eius piscis quem in Tigri ceperat Angelo Raphaele docente, cognouit nam sic Tobiæ dixit Raphael (vt legitur capite septimo illius libri) *cordis eius particulam si super carbones ponas. fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, itavt vltra non accedat ad eos: fel autem eius, valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo & sanabuntur.* Simili remedio piscis, Gregorius Turonensis Episcopus, cum puer esset, diuinitus admonitus, patrem suum à grauissimo morbo liberauit. 3. *Regu.11.*

NONNVNQVAM etiam Magiam naturalem discunt homines à dæmonibus. Sic enim Magos Pharaonis eam didicisse, certum est. Immò ferè, qui hanc Magiam tenent, cũ sint homines minimè probi, & philosophiæ aliarumq; liberalium doctrinarum rudes & imperiti, non dubium est, quin vel ipsi eam artem à dæmo-

nibus didicerunt, vel ab his quibus eam dæmones tradiderunt. Vix enim vlli mortalium, aut certè pauciſſimis, nec niſi iis qui acerrimo fuerint ingenio, & longi temporis diligenti obſeruatione vſi, talis Magia naturalis contingere poteſt.

CAPVT IV.

An ſit aliqua Magia non naturalis, hoc eſt, quæ non ad naturam, ſed ad dæmones neceſſariò referri debeat.

MVLTA faciunt Magi, quæ nullo modo effici poſſunt per cauſas naturales, ſed ea neceſſariò referri debent ad aliquas ſubſtantias incorporeas, q̃ occultè cum ipſis Magis & per ipſas operantur. Magi enim nõnunquam faciunt ſtatuas è ligno vel alia materia factas, nullo extrinſecus impellente, moueri ex ſe motu progreſſiuo & humano, quin etiam loqui & reſpondere ad quæſtiones de variis rebus propoſitas: ſi id fieret naturaliter, cum natura nunquam det operationem aliquam, niſi dando formam, ex qua illa

illa operatio procedit, ſupradictæ verò actiones, ſint tantummodo animalium perfectorum, & quædam propriæ hominis, oporteret in illa ſtatua productam fuiſſe animam ſentientem perfectam, & animam rationalē. At nec huiuſmodi animæ poſſunt eſſe ſubiectiuè in tali materia, qualem habent illæ ſtatuæ, quippe quæ carent vita & ſenſu, nec animalia perfecta poſſunt generari niſi ex ſemine à ſui ſimilibus, nec poteſt natura ſimul & generare animal perfectum, & perfectam illi magnitudinem dare: Neceſſe igitur eſt, prædictas operationes ſtatuarum, non à natura, ſed ab aliquo dæmone, qui intra illam ſtatuam latet, proficiſci. Deinde, Magi quædam manifeſtant occultiſſima, & quæ ratione humana nota eis eſſe non potuerant, veluti furta clam facta, theſauros alicubi recondi tos, res quę in remotiſſimis regionibus geruntur, quæ quiſque olim vel dixit vel fecit, denique prædicunt quædam futura, hæc autem opera ſunt mentis, & quidem ſublimioris atque præſtantioris, quam eſt humana. Præterea Magi cum volunt mira illa facere, certis quibuſdam veſtibus indu untur, ducunt quaſdam lineas, deſcribunt figuras, pingunt characteres, & aliæ quædam adhibent, quæ per ſe nec vim habent naturalē producendi illos effectus, nec præ

parandi materiam ad illos producendos, aut accipiendos: non igitur magi opera illa faciunt per cauſas naturales.

Adhæc, ſupra omnis naturæ corporeæ poteſtatem eſt illud quod nonnunquam faciunt magi, vt ad eorũ præſentiam, & fores & alia loca quæ clauſa ſunt, repentè patefiant, interdum etiam ſe vel alios repentè ex hominũ conſpectu ſubducunt, quod de Apollonio Tyaneo memoriæ proditum eſt: is enim cum ſiſteretur in prætorio ante Domitianum Imperatorem, repentè ex oculis omniũ euanuiſſe dicitur. His accedit quod Magi non faciunt hæc, niſi pronunciando certas quaſdam voces & verba in quibus totam illi, vel maximam vim artis magicæ ponunt, voces autem & verba, cum ex ſe non habeãt aliam vim quam ſignificandi, vel quodammodo afficiẽdi auditum, non poſſunt eſſe cauſa vt aliquid fiat, niſi dupliciter, vel ratione rerum quæ illis verbis dicuntur, quæ res intellectæ ab audientibus, eos variè afficiunt & mouent præſertim adiuncta decenti conueniẽtique actionis & pronuntiationis ratione, & hoc modo oratorũ & concionatorũ verba, mouere ſolent audiẽtes, ſed hic modus mouẽdi, non niſi ad audientes qui intelligunt, pertinere poteſt: vel mouẽt verba, propter ſuauitatẽ modi, quo modulatè

Quomodo voces poſſunt eſſe cauſa efficientes aliquarum rerum.

&

& artificiosè cum suauitate & dulcedine auditum afficiunt, qua ratione non solum homines, sed etiam animalia vocibus musicis variè affici & permoueri cernimus, neutrum autem horum reperitur in vocibus Magorum, non igitur per illas voces, tanquā per causas naturales, illos suos effectus producunt. Iam verò cum Magi ad faciendum quod volunt, adhibeant quasdam inuocationes, obtestationes, comminationes, sacrificia, postrationes corporū, & alia eiusdem generis, quis non liquidò cernit hæc nō posse referri ad naturā corpoream, ratione & intelligentia carentem, sed ea naturæ alicui incorporeæ & intelligenti, cuius magi opem implorant, & sine cuius concursu, quod intendunt, efficere non possunt exhiberi.

Postremò, ne quis vel ambigendi vel cauillandi reliquus sit locus, illud meo iudicio omnem tollit dubitationem, quod non solū magi miranda illa opera per seipsos faciunt, sed quasi quædam dictata tradentes aliis, eadem per illos perficiunt: quin etiam vsu venit quosdam planè ignorātes, an illa essent vel à dæmone tradita, vel magicis prauitatibus infecta, fidem tamen habentes illis sibi dictatis, eisque vtentes, mira etiam fecisse, quod apertè demonstrat, facultatem eiusmodi res perficiendi non,

non esse naturalem. Nō me fugit, Petrum Apponensum, Cardanum, maximè verò Pomponatium in libro de incātationibus, eiusmodi opera Magorū, exclusis dæmonibus, ad solas causas naturales conatos esse referre, sed frustra & infeliciter. Verum eorum opinionem infra explicabimus & refellemus. Sciendum autem est, hanc nostrā sententiā quam hic docuimus & confirmauimus, ab omnibus Platonicis fuisse probatam & litteris traditam, hoc enim sensit Plotinus, Porphyrius, Iablicus, Proclus: hæc etiam fuit & Pythagoreorū doctrina, imò ante hos omnes idem in Pimandro sensit & docuit Mercurius Trismegistus.

CAPVT V.

An spiritus illi quorum opera & auxilio Magi mira faciunt, sint boni & mali.

SVBSTANTIAS incorporeas quæ fauent Magis, eosque iuuant, ad illa opera facienda, quæ non fiunt per causas naturales, sed excedunt naturæ corporeæ potestatem, non esse bonos Angelos, sed malos, quos trito iā vocabulo Dæmones appellamus, multis sanè firmis manifestisq; argumētis ostendi & concludi potest.

Primo,

Primo eiusmodi spiritus iubent se à Magis adorari tanquã deos, sibiq; sacrificia fieri, hoc autẽ est proprium dæmonũ, qui honorem diuinitatis, quem à principio affectantes assequi non poterunt, decipiendis hominibus, aliquo modo obtinere cupiunt. Boni autem angeli, eiusmodi honores non solum non optant, sed etiam vehementer aduersantur. Vnde legimus in Apocalypsi, Angelũ quendam prohibuisse ne Ioannes ipsum adoraret, dixisleq; : *vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, &c. Deũ adora.* *Apoc. 19.*

Deinde Magi sunt homines flagitiosissimi, & artibus magicis abutuntur ad inferendum exitium aliis, hoc est, ad patranda adulteria, furta, homicidia, atq; adeo infanticidia: boni autem Angeli, nec maleficis hominibus fauent, & ab eiusmodi sceleribus abhorrent. Posthæc, Magi multa miscent mendacia multasq; fallacias, quibus homines circumueniunt, & decipiunt: ad quod Angeli boni cooperari non possunt. Præterea Magi inuocando eos quorum abutuntur opera, minantur illis quędam impossibilia nisi venerint: & cum venerunt, imperant illis, & cogunt ne inde discedãt, hoc autem imperium non possunt habere homines in Angelos bonos: habent autem in Dæmones, vel quia superior dæmon, cum quo Magi habent societatẽ, & fœdus *Quomodo Magi Dæmonibus imperent.*

fœdus fecerunt, cogit inferiores dęmones parere iussis Magorũ, vel simulãt dęmones se cogi à Magis, cum tamẽ id voluntariè faciant, nec ab illis cogi queant, quo facilius decipiãt homines, tantam vim & auctoritatẽ Magorum admirãtes, & illis fidẽ adhibentes. Quod autẽ Dominus noster argumentatur, se non eiicere dæmones potestate principis dæmonũ, quia non potest Satanas Satanã eiicere, alioqui regnũ eius diuideretur, nec diu stare posset, intelligendũ est de perfecta eiectione dęmonis ab homine, hoc est, tam ex corpore eius quã ex animo, vel de eiectione quæ proficiscitur ex odio dęmonis, & desiderio euertẽdi imperium quod habet in homines. His adde, quia vt benè, inquit Euseb. lib. 5. De pręparatione Euangelica cap. 7. vnde potuerunt Magi discere verba illa & cęremonias quibus dęmones aduocant, eosq; vel loco, vel annulo, vel vasi, vel statuę, vel aliis rebus adesse cogũt? Vnde scire quibus sacrificiis, libamentis aut suffimentis dęmones auertantur & fugentur, vel oblectentur & alliciantur? & alii quidem dæmones, aliis rebus, vnde: inquam homines hæc discere potuissent, nisi ab ipsis dæmonibus.

Matth. 12. Luc. 11.

Quid quod non est credibile, hominẽ posse imperare Angelis bonis, eosq; vel reluctantes cogere & compellere ad aliqui faci

aciendũ, quod tamen Magos facere diſertiſſimis verbis declarauit Prophyrius Philoſophus in epiſtola ad Anebonum Ægyptium, quam Euſebius lib. 5. de præparatione Euangelica cap. 6. ſcriptis ſuis inſeruit, ex ea verò nonnulla quæ ad rem præſentem maximè pertinent, hic adſcribam. Proponit autem in ea epiſtola Porphyrius nonnullas dubitationes circa ea quę Magi faciunt dæmones inuocando. Prima dubitatio eſt, Quomodo Magi inuocant & obſecrant dæmones tanquam ſuperiores, & eiſdem tamen tanquam inferioribus imperant, & quod volunt, facere eos cogunt. Secunda: Cur Dii Magorum iubent homines eſſe iuſtos, ipſi autem à Magis iuſſi, multa patrant iniqua & flagitioſa. Tertia nolunt: illi exaudire Magũ, qui non multis diebus ante ſe abſtinuerit à Venere ipſi tamen iuſſu Magorum illiciunt & incitant homines ad turpes & nefandas libidines. Quarta: volunt Magum inuocaturum ipſos, ante ab eſu carnium abſtinere, cum ipſi tamen nidore ac ſanguine cæſorum animalium maximè oblectentur. Quinta: ei, qui mortuũ tetigit, ad operationes Magicas accedere nõ licet, cum tamẽ mortuis & cadaueribus animalium res magicæ ferè peragantur. Sexta: Magi minãtur Soli & Lunę, & diis cœleſtibus, dicentes ſe conciſu-

Dubitationes nouem Porphyrii de iis quæ faciũt aut dicunt Magi inuocando Dæmones.

ciſuros cœlum & arcana Iſidis edicturos, & Oſiridos membra Typhoni tradituros, niſi Dii aduenient & reſpondeant ipſis, ab ſurdum tamen videtur, Deos quaſi infantes, eiuſmodi fictis minis & terroribus cõmoueri. Moueri autẽ eos iſtis minis, Cheremon ſacer ſcriba teſtatur, & hæc eſſe illa inquit, quibus dæmones maxime coguntur. Septima: preces autem & orationes, quibus vtuntur Magi inuocantes ſuos Deos, inanes & ridiculæ videntur? ſic enim eos compellãt: Tu, inquiunt, qui è limo emerſiſti, qui ſedes in loco, qui nauigio nauigas, qui ſingulis horis formam cõmutas, & in ſingulis Zodiaci ſignis commutaris. Atq; his precationibus & adiurationibus aiunt Deum ſe hominis viſui ſubiicere. Octaua: Quid ſibi volunt verba illa barbara, & nihil planè ſignificantia, quibus Magi vtuntur ad deos ſuos aduocãdos? nã ſi ad verborum ſignificationem Dii reſpiciunt, quacunque voce eadem res ſignificetur mouebuntur: non enim dii ſunt Ægyptii vel Scythæ, vel illis linguis vtuntur, aut illas tantum norunt. Nona: cum dæmones ſint ſupra ordinem rerum ſenſibilium, quomodo poſſunt rebus ſenſibilibus vel allici, vel etiam cogi? quare aut Magorum malignitate hæc omnia ſunt excogitata, qui noſtras paſſiones Deo attribere

auſ

auſi ſunt: aut aliter homines de Deo cogitant, quam rei veritas habeat. Hæc in illa epiſtola Prophyrius. Iamlicus autem, quem Simplicius & alii ob magnam peritiam rerum diuinarũ, cum incredibili ſtudio & religione coniunctam, diuum prænominare ſolent, in libro, quę de myſteriis Ægyptiorum ſcripſit, ad ſupradictas omnes Porphyrii dubitationes reſpondere conatur: ſed eiuſmodi ſunt omnia eius reſponſa, vt mihi quidem videantur eſſe magis incredibilia & abſurda, maioribuſque implicata difficultatibus, quam illæ ipſæ, quæ propoſitæ ſunt dubitationes.

Notabilis dubitatio.

Sed quæret aliquis, cur Dæmones non niſi ſub certis quibuſdam cœli conſtellationibus, & non niſi certis quibuſdam, vel lapidibus, vel herbis, vel figuris aut aliis ſignis adhibitis aduocentur à Magis, nec aliter opera magica fiant? Reſpondeo, id quidem facere dæmones varias ob cauſas. Primò vt inducant homines in eum errorem, vt credant eſſe aliquod numen & diuinitatem in ſtellis, eaſque pro Deo adorent & colant. Deinde, vt ſimulando per ſtellas multa maleficia, multaque incommoda & detrimenta infetri hominibus, infament eas, & exoſas reddant hominibus. Præterea, quia dæmones, cum non niſi per cauſas naturales operentur, animaduertũt ſecun-

ſecundum certas aliquas conſtellationes, materiam circa quam operari volunt magis affici & præparari ad effectus illos accipiendos. Hinc vt, vt nonnunquam dæmones ſecundum incrementa Lunę, maximè quoſdam vexent, qui ptopterea vocantur Lunatici, quos Dominus ſanaſſe dicitur in Euangelio Matthæi cap. 4. & 13. cum enim cerebrum hominis, auctore Ariſtotele, ſit omnium corporis partium humidiſſimũ, ideoque maxime ſubiiciatur poteſtati Lunæ, quæ magnam habet potentiam & vim commouendi humores, in cerebro autem perficiantur actiones interiorum ſenſuum hinc fit, vt dæmones ſecundum incrementa Lunæ, maximè perturbent phantaſiam hominis, quia vident tunc cerebrum eius ad id eſſe magis præparatum. Portò dæmones, ſicut dixit beatus Auguſtinus 21. de ciuitate Dei, cap. 6. alliciuntur herbis, lapidibus, animalibus, carminibus aliisque cerimoniis, non tanquam animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis, ea ratione, vt hæc illis exhibentur in ſignum diuini honoris, cuius illi ſunt cupidiſſimi. De hoc vide S. Thomam prima parte. quæſtion. 115. art. 5.

Capvt

CAPVT VI.

Quæ opera admiranda poßint facere dæmones vel per ſe ipſos, vel per Magos.

DVo ſunt hic ponenda ex ſacris literis ſatis manifeſta, vnum eſt, dęmones per ſe ex vno loco in alium mouerí, & quidē maxima celeritate. Legimus enim in libro Iob, Satan Deo interroganti vnde venerit, reſpondiſſe: *Circuiui terram & perambulaui eā*, & Dominus in Euāgelio ait quendam ſpiritum nequam egreſſum ab homine quem tenebat, perambulaſſe per loca arida & inaquoſa, & iterum aſſumptis aliis ſeptem ſpiritibus nequioribus ſe, ad eundū illum hominē reuertiſſe: & Petrus admonet fideles vt ſobrii ſint & vigilent quoniā aduerſarius eorū diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quē deuoret. Alterū quod hoc loco ponimus eſt dæmonem non ſolum poſſe mouere ſe ipſum, ſed etiam alia corpora, ex vno loco in alium transferendo. Id quoq; ex ſacris literis certum eſt: Dæmones enim per peccatum non perdiderunt dona naturalia: ſicut igitur Angeli naturali vi mouent orbes cœleſtes, ſic dæmones poſſunt moue-

Iob. 1. & 2.

Matth. 12.

1. Pet. 5.

Dan. 14. re alia corpora: & sicut Angelus ille Prophetam Habacuch capillo capitis apprehensum, ex Iudæa, Babylonem vsq; transportauit, indeq; reportauit in Iudæam, ita posset dæmon idem facere, quin imò id eum feciſſe certum est: legimus enim diabolum, Dominum nostrum tuliſſe in pinnaculum templi, & in montem excelſum *Matth. 4.* Nec hoc loco disputandum est, an talis virtus motiua dæmonis, sit distincta ab intellectu & voluntate eius: nam distinctam esse equidem arbitror, licet plerique negẽt. Verum eius quæstionis tractatio aliena est huic loco. Nec definitio nota quanta sit virtus motiua dæmonis, vel quot corpora aut quanta mouere queat & non amplius, id enim incognitum mortalibus puto, existimo tamen in dæmonibus superioribus maiorem esse hanc vim motiuã, inferioribus verò minorem: sicut enim eorum naturæ sunt vel perfectiores vel imperfectiores, ita quoq; eorum potentiæ sunt vel fortiores vel imbecilliores. Nam quia Angelus est terminatæ speciei & defi[illegible]æ naturæ & perfectionis, ideo nec potest esse vbiq; locorum, neque potest quantacunque velocitate quantũlibet corpus mouere. Præterea sciendum est, duplicem esse dęmonũ actionẽ, quæ à Philosophis vocatur transiens, alteram immediatam quæ immedia-

Duplex actio dæmonum transiens.

tè proficiſcitur à dęmone, & hæc eſt motus localis quo mouet corpora, nam ſicut intelligentiæ non per aliqua media inſtrumenta, ſed immediatè mouent orbes cœleſtes, ſic dæmones immediatè poſſunt mouere corpora ſecundum locũ. Altera eorum operatio tranſiens, eſt mediata, nempe quæ motionem localem ab ipſis factam conſequitur: dæmones enim afferendo ex variis locis & inuicem applicando cauſas naturales & agentia inuicem & patientia cõponendo, varios producũt effectꝰ qui effectꝰ immediatè quidẽ exiſtũt ex cauſis naturalibus, mediatè verò dæmonibus qui illas cauſas præſentes fecerunt, & materiis quæ ab illis aptæ ſunt pati accommodarunt. His poſitis, quænam opera mira dæmones poſſint facere, demonſtremus.

Opera quæ poſſunt dæmones facere.

Principio, per motum localem multa poſſunt dæmones facere, quæ fidem excedere videantur, quorum nonnulla hic ſubiciam exempla. Primo poſſunt ignem ex ſuperiore aeris parte demittere, quo multa conſumant & perdant: poſſunt etiam immittere vehementes & turbulentos, ventos, qui magna diruant ædificia, ſicut feciſſe legitur aduerſus Iob. *Cecidit (inquit ſcri-* Iob. 1.
ptura) ignis de cœlo & tactas oues pueros-
que conſumpſit, & repentè ventus irruit à
regione deſerti, & concuſſit quatuor angu-

los domus qua corruës oppressit liberos tuos & mortui sunt. Potest dæmon grauissimas tempestates & procellas in mari excitare, vel aquas maris ab imo commouendo, ve per concitatissimos ventos. Potest terram magnis motibus concutere, vel immittendo vehementem aliquem spiritum in cauernas terræ, vel in illis inclusum vehemētissimè agitando. Sic fortasse fieri potuit quod narrat Philostratus de duobus doliis quæ vidit Apollonius apud Indos, quæ aperta, imbres & ventos emittebant, clausa verò eadē cohibebant atq; compescebant. Secundò potest trāsferre ex vno loco in alium quantūuis remotū, vel homines, ve
Matth. 4. animalia, vel quęuis alia corpora. Sic diabolus Christum tulit in pinnaculū templi & in montem excelsum, & historia Ecclesiastica narrat, Simonē Magum à dæmonibus per aera euectum esse in cœlum. In historiis etiam Gentiliū traditum est, non nunquam visos esse serpentes, dracones & homines per aera volantes, quin etiam Albertus tradit nonnunquam boues seu vitulos pluisse: quod hac ratione factum esse existimādum est. Tertiò potest dæmon subito res præsentes è conspectu hominū subtrahere, atque ita reddere inuisibiles, sicut Apollonius cum esset in conspectu Domitiani Imperatoris, repente ex oculis omniū

mnium excessit, & nisi volumus fabulam fuisse id, quod de Gyge memorat Plato & Cicero, hac etiam ratione dicemus, Gygē cum volebat, potuisse latere oculos præsentium & spectantium, idque fecisse, non vi & potestate eius annuli quem gestabat, vt illi tradunt, sed potius dæmonum artificio

Plato in 2. de recep.
Cic. lib. 3. de offic.

Statuæ per se incedentes.

Quartò potest facere, vt statuæ vel aliæ res inanimatæ ambulent & incedant more hominum, dæmone illas mouente, & motum moderante: sic factum est quod ex Philostrato supra commemorauimus, de tripodibus lapideis, & pincernis æreis qui apud Iarcham præsente Apollonio, in conuiuio per se mouebantur, & more famulorum ministrantium mensis, & pocula & fercula conuiuis suo loco & tempore præbebant. Quintò: possunt facere, vt statuę, arbores, animalia loquātur more humano qua ratione fieri potuit, quod narrat Valerius Maximus lib. 1. cap. vlt. de simulachro Iunonis Monetæ, quod Romani Veiis Romam transferre religionis ergo cupiebant. Cum enim quidam militum per iocum interrogaret illud simulachrum an Romam migrare vellet, velle se respondit: qua voce audita, lusus in admirationem & religionem versus est. Simulachrum etiam Fortunæ muliebris, à matronis Romanis cum æde sua consecratum, bis locutū esse,

Statuæ loquētes more humano.

idem Valerius auctor est, his verbis, Ritè me matronæ vidistis, ritè me consecrastis. Et Caio Volũnio & Seruio Sulpitio Coss. dicitur, bos humano sermone locutus, bello etiam Punico secundo fertur. Cneo Domitio, bouem dixisse: Caue tibi Roma. Huc quoque pertinet quod narrat Philostratus, cum Apollonius esset cum Gymnosophistis Æthiopum, quorum princeps erat Thespecion, eius tacito iussu, arborẽ vlmum humana voce Apollonium salutauisse. Nec putandum est vel leones, vel arbores, vel alias res inanimas modo hominum loqui posse, sed dæmonẽ esse qui sermones illos articulatos & humanis similes in aere formet iuxta, vel intra illa corpora: Sic Angelus qui occurrit Balaam ei mortem intentans, fecit vt eius asina loqueretur: nam etiam videmus esse quosdã qui per organa vel alia instrumenta musica, tanto artificio modificare ac temperare possint flatũ quo illa pulsantur & resonãt, vt voces & cantus hominũ ęmulari & reddere videantur. Sexto: possunt facere vt animalia mirabili quadam ratione se ipsa moueant, & quædam agant, quæ sine intelligentia & ratione, nec ea quidem, vulgari, sed admodum solerti & prudenti minimè fieri posse videantur: tale est quod narrat Valerius lib. 1. cap. 8. quod est de Mi-

Num. 22.

racu-

raculis, de ſerpente illo Æſculapii, quem Romani quaſi volentem & intelligentem, & quædam rationis ac religionis, nec non diuinitatis cuiuſdam ſigna dãtem, Epidauro Romam aduexerunt, huius etiã generis eſt quod narrat Philoſtratus lib. 5. cap. 15. de leone quodam mãſuetiſſimo, qui loro, veluti canis, in Ægypto per vrbes ducebatur, contrectantibus ſe, non modò non nocens, ſed etiam blandiẽs, qui ad genua Apollonii modo ſuplicantium hominũ humiliter ſe abiecit: quem aſpiciens Apollonius, ad eos qui aderant. Hic, inquit, leo me rogat vt vos doceã hominis animã illum habere: fuit enim hic quondã Amaſis Ægyptii rex, quæ ſimul atq; dixit Apollonius, leo miſerabiliter fremes, lachrymabilem rugitum edidit, tum dentibus intendens, cum plorare videretur, vbertim lachrymas fundebat. Hunc inquit Apollonius Leonem, cenſeo Leontopolim mittẽdum, & in templo collocandum: regem enim in regiam belluam conuerſum, tanquam, egenum mendicare indignum iudico. Hæc ille, quæ omnia arte magica Apollonii & opera dæmonũ facta ſunt, quo faciliùs error Pythagoricus de tranſmigratione animarum humanarum in varia beſtiarum genera, hominibus perſuaderetur. Septimo, quod in hiſtoriis Romanorum

Fabula Leonis Apollonii.

legitur, & à nobis supra est commemoratum, Claudiam mulierem Vestalem, quo suam pudicitiam probaret, nauim ita hærentem in Tiberi, vt multi eam homines loco mouere non possent, Zona sua quo volebat, nullo labore traxisse: Et Tuccia item Vestalem, aquam Tiberi haustam, ad Capitolium vsque cribro tulisse: hæc inquam, facta sunt opera Dæmonis, qui & nauim occultè promouebat, & aquam ne per cribrum dilaberetur, suspensam tenebat. Octauò: potest facere, vt subito globus aliquis igneus vel flamma appareat, vel circum aliquem fulgeat, sicut Plinius lib. 2, cap. 107. Seruio Tullio dormienti, ex capite flammam emicuisse, & L. Martio in Hispania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad vltionem exhortanti, arsisse simili modo. Nonò, potest aquas fluminum dirimere & eas retro pellere, ita vt flumina retro fluere videantur: quod Plinius suo tempore accidisse scribit lib. 2. cap. 103. his verbis: Amnes retro fluere, & nostra vidit ætas Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Decimò, potest Dæmon varia corpora varie formata assumere, eaque mouere, ita vt homo vel Angelus, vel leo, aut aliud quoduis animal videatur, idque facit vel ad exterrendos, vel ad decipiendos homines. L

Amnes retro fluẽtes.

gimu

gimus enim B. Antonio Dæmones in variis animalium formis, & quidem horribilibus ac terrificis, ad eum perterrefaciendum & à sancto proposito remouendum apparuisse. Sic accipiendum est quod scribit Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. Romanis apud lacum Rheginum pugnantibus cum acie Tusculanorum, Castorem & Pollucem Romanarum partium propugnatores, visos hostiles copias penitus fudisse, & Publ. Vatinio noctu vrbem petenti, obuios esse factos duos iuuenes, excellenti forma, albis equis insidentes, nunciantes illo ipso die Persam regem à Paulo fuisse captum: quod ita euenisse postea compertum est. Vndecimò, potest Dæmon repræsentare varias figuras cuiuslibet rei, vel auri, vel gemmarum, vel dapum, vel hominum. Nam sicut pictores sculptoresue ex materiis sibi subiectis, varias formas & figuras rerum effingunt, & interdum tales, vt veræ ac naturales videantur, sicut traditur de illis vuis à Zeuxide pictis, adeo perfectè naturales vuas reddentibus, vt eas ab auibus appetitas esse dicatur. Sic Dæmon ex aere condensato, vel alia quauis materia, cuiuslibet rei figuram effingere potest: cuius rei supra ex Philostrato exemplum posuimus, lamiæ cuiusdam quæ Menippo quē decipere volebat, maximas

Plinius lib 35. cap. 10.

opes, pretiosa ornamenta, magnam copiam vini & epularum ostentabat, quæ Apollonius ostendit esse tantum inania simulachra & imagines earum rerum quæ videbantur. Duodecimò: possunt concitare & conturbare humores, vel spiritus qui sunt in corpore humano, disiungere etiam atque distrahere partium compages & connexiones, qua re grauissimos morbos & & acerbissimos cruciatus efficiunt, sicut in iis qui à dæmonibus torquentur, cernere licet. Decimotertiò: possunt etiam spiritus animales, qui interiorum sensuum functionibus peragendis inseruiunt, ita mouere & conformare, vt res quasdam vel preteritas, vel præsentes, vel futuras repræsentent: possunt etiam eosdem spiritus, in quibus insunt species rerum sensibilium extrinsecus per sensus exteriores impressæ, vsque ad ipsos sensus exteriores deuoluere, ita vt etiam qui vigilant, videantur sibi aliquid videre, audire & facere quod reuera non est: hoc enim videmus accidere phreneticis: quod igitur homini vi alicuius morbi contingit, dubitandum non est etiam id dæmonum artificio in homine effici posse. Decimoquartò, possunt dormientium phantasmata mouere & conformare ad repræsentandum aliqua futura quæ dæmones cognoscunt esse futura,

vt

vt ita decipiant homines fidem habentes ſomniis, & ex ipſis actiones humanas vel ſuas, vel aliorum cognoſcere vel dirigere velint: atque hinc quidem ortum duxit diuinatio per ſomnia, cuius diuinationis exempla ſunt quamplurima apud Valerium Maximum lib. 1. & apud Ciceronem in libris de Diuinatione. Simili Dæmonum artificio, fidem & veritatem inuenit apud Gentiles Augurum & Aruſpicum diſciplina, quæ per volatū vel garritum auium diuinans, vel per inſpectionem extorum animalium cæſorum, vel per electionem ſortium eiuſmodi enim rebus Dæmon ſe ingerit & immiſcet, quo mentes hominum ſuperſtitionibus imbuat, & variis erroribus implicet. Nam quod in Romanis hiſtoriis traditur, in victimæ opimę quam Iulius Cæſar immolauerat, extis nō eſſe inuentum cor, & in aliis vel iecur, vel principem aliam partem corporis non eſſe repertam, non alia ratione quam Dæmonis occulta vi, partes illas ablatas eſſe credendum eſt. Decimoquintò: poſſunt Dæmones ſenſus exteriores immutare & ſeducere dupliciter. Primò extrinſecus, obiiciendo ſenſibus varia ſenſibilia non vera, hoc eſt, non talia qualia videntur, ſed ſolas eorum imagines & ſimulachra, vel intrinſecus commouendo ſpiritus & humores,

quorum commotione etiam ſenſus exteriores variè afficiuntur & turbantur, vt nõ rectè iudicent de ſuis obiectis, id quod cernimus ſenſibus exterioribus phreneticorum accidere. Decimoſextò, poſſunt varias paſſiones vel amoris vel odii, vel timoris vehementer excitare in homine, idq; facere dupliciter, vel obiiciendo ſpecies rerum, quæ ad tales paſſiones excitandas plurimum valent, vel interius mouendo phantaſmata ad ſimiles res præſentandas, vel agitando & accendẽdo humores qui ſunt harum paſſionum materia, nimirum vel ſanguinem, vel atram aut flauam bilem. Atque hæc ſunt & alia horum ſimilia quæ dæmones per motum localem facere poſſunt, & interdum quidem faciunt: neque enim quæcumque poſſunt facere, licet eis facere, ſed quantum eis per diuinam prouidentiam permiſſum eſt, habent enim potentiam à Deo reſtrictam & quaſi ligatã, quam eis interdum laxare ſolet Deus, vel ad exercendos bonos, vt aduerſus Iob, vel ad puniendos malos vt aduerſus Achab & Prophetas eius, ſicut enim Dæmones, permiſſu Dei, ingreſſi in porcos, præcipitarunt eos in mare: ſic homines in omnia malorum tam culpæ, quam pœnæ genera deturbarẽt, ſi eis Deus, quantã vellent potentię ac militię ſuę exercendę poteſtatem faceret.

Iob. 1. & 2.
3. Reg. 22.
ſupra 18.

Per

Per alteram porrò actionem Dæmonum, quę non eſt motus localis eorum, ſed eum conſequitur, hoc eſt, per actiones cauſarum naturalium, quas Dæmones inuicem applicarunt & temperarunt mira quoque Dæmones poſſunt efficere. Sunt enim ſingulares quædam virtutes occultæ & ignotæ hominibus, ſunt, in quam, in certis quibuſdam aquis, terris, ſuccis, gemmis, lapidibus, herbis, lignis, animalibus, & in ipſo hominis corpore mirabilium ac penè incredibilium operum effectrices: quarum rerum exempla, ſupra tractando tertiam quęſtionem, nonnulla poſuimus, ſed plurima reperiuntur apud Solinum, Plinium & Albertum in libris de Mineralibus & Animalibus. Hæ virtutes quibus in rebus naturalibus inſint, vbi locorum lateant, quibus cum rebus componi & miſceri ac temperari debeant, quo tempore tempeſtiuè & opportunè adoperandum adhiberi oporteat, notiſſimum eſt Dæmonibus, quas etiam vndecunque & quocunque voluerint, maximâ facilitate, celeritateque clam homines transferre poſſunt. Huiuſmodi autem effectus, quatuor ob cauſas ſunt hominibus admodum mirabiles. Primò quia ſunt noui & inuſitati. Secundò quia modus quo Dæmon illos molitur, eſt occultus & inuiſi-

bilis. Tertiò quia ſicut homines variè temperando & accommodando res naturales poſſunt aliquos effectus producere, quos nunquam per ſe cauſæ naturales produxiſſent, ſicut patet in arborum inſitionibus, in diſtillationibus aquarum, in ciborum & condimentorum confectionibus & in medicamentorum compoſitionibus, ſic Dæmones, effectus aliquos ſingulares, per cauſas naturales poſſunt producere, quos ipſæ per ſe nunquam produxiſſent. Quartò quia vt inquit S. Thomas 3. libro aduerſus Gentes, cap. 103. & prima parte, quæſt 110. art. 2. ad 3. cum Angeli vel dæmones adhibent cauſas naturales ad effectus aliquos procreandos, vtuntur eis tanquam inſtrumentis, non ſecus quam medicus vtitur herbis ad ſanandum, ex inſtrumento autem procedit effectus non tantùm virtuti eius reſpondens, ſed etiam ea ſuperior & præſtantior, nempe reſpondens virtuti principalis agentis à quo mouetur ad operandum illud inſtrumentum, quēadmodum ſecuris non ſolum ſecat, ſed etiam facit lectum vel menſam, vel hominis ſtatuam, vt eſt inſtrumentum hominis ex arte operantis: & calor naturalis qui eſt in ſemine, vel in animali, non ſolum calefacit rarefacit, aut ſegregat, ſed etiam generat ſanguinem carnes & oſſa, in virtute ani-

mæ

mæ vel animalis cuius est instrumentum. Sic etiam causæ naturales interdum producunt effectus præstantiores suis ipsarũ virtutibus, ex eo quod sunt instrumenta Angelorum vel Dæmonum à quibus mouentur & reguntur, Posset igitur Dæmon plurimos morbos arte medicinæ, quam homines callent incurabiles, magna, celeritate ac facilitate sanare: tum quia nouit optimè omnes morborum etiam abstrusorum causas & affectiones; tùm quia scit omnia genera remediorũ, & idoneam eorum applicationem; sed non omnes tamen posset sanare, quia sunt morbi aliqui simpliciter incurabiles.

CAPVT VII.

Quas res Dæmon nec per Magos, nec per se ipsum possit efficere.

PER motum localem, qui est immediata eius operatio transiens, multa non potest facere Dæmon. Primò enim, vt inquit S. Thomas in Quæstionibus de Potentia, quæst. 16. art. 8. Et 3. libro aduersum Gentes, cap. 108. non potest destruere aut subuertere ipsum vniuersum;

sunt enim Dæmones partes vniuersi, pars autem non habet vim atque potestatem in totum cuius est pars, & vt inquit Paulus ad Hebr. 2. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ.* Nec possunt peruertere ordinem vniuersi, cum auctore Aristotele, bonum vniuersi sit ordo: Non possunt item perturbare, vel suis locis commouere principes partes mundi, ex quibus eius integritas coalescit. Non possunt sistere cœlum vel motum eius in contrarias partes agere. Non possunt elementum aliquod ex vno loco in alienum transferre. Non possunt facere vt detur vacuum, cum vacuum tollat coniunctionem, connexionem atque subordinationem omniũ partium vniuersi, in quo eius conseruatio atque gubernatio consistit. Dixi non posse Dæmonem eiusmodi res facere, vel simpliciter, vel secundum potentiam ordinariam eis à Deo concessam, & quam eis concedi poscit æquissima diuinæ prouidentiæ ratio. Et cum Dæmones habeant vim motiuam definitam, alij quidem maiorem alij verò minorem, non possunt quantumlibet corpus, quantalibet velocitate mouere, ne dum in instanti. Non possunt facere vt duo corpora sint simul in eodẽ loco vel vnũ corpus in duob. locis simul, vel vt vnum penetret dimensiones

siones ãlterius. Nec potest Dæmon distans à corpore, illud mouere secundum locum, quia mouens & mobile debent esse simul: alioqui posset mouere per vacuum, & per quantamcunque distantiam. Non potest transferre corpus de extremo ad extremũ & non per medium.

Multa quoque sunt, quæ per alteram actionem Dæmonum quam mediatam diximus, cuiusmodi est naturalis alteratio, corruptio, generatio rerum naturalium, non possunt à Dæmonibus effici. Non enim potest Dæmon immediatè producere vllam formam substantialem vel accidentalem; cum enim sit incorporeus, non potest immediatè alterare materiam corporalem, vnde formæ naturales educuntur. Secundò, non potest aliquid creare ex nihilo, tum quia id requirit infinitam virtutem actiuam, qualem Deus solus habet, tum quia nec motus localis Dæmonis, nec operatio quam per causas naturales exercet, in nihilo recipi, aut circa nihil versari possunt. Tertiò, non potest ex quolibet facere quodlibet. Quartò, nec per quamlibet causam vel instrumentum potest quemlibet effectum producere: sicut medicus non potest per quamlibet medicinam, quemlibet morbum sanare, nec artifex per quæuis instrumenta, quodcunq;

cunq; voluerit opus perficere : atque hoc est quod Augustinus compluribus locis docet, nec Dæmones nec Angelos esse creatores rerum, nec posse transmutare formas rerum, nec materiam corporalem ad nutum illis obedire. Quintò, non possunt dęmones producere formas substantiales nó præuiis alterationibus & præmissis dispositionib. Sextò, nec possunt eas in instanti aut quantumlibet paruo tempore producere. Septimò, non possunt quamlibet rem naturalem immediatè in quamlibet aliam transmutare, etiam adhibendo causas naturales. Octauò, non possunt animalia perfecta sine semine producere; quare si visi sunt vnquam vel ex lapidibus & lignis producere equos vel leones, vel ex nubibus pluere vitulos, non est putandum sic eos fuisse generatos, sed vel aliunde inuisibiliter per Dæmones illuc translatos, vel non fuisse vera animalia, sed eorũ tantum imagines & simulchra cernentium oculos fallentia. Nono, nec potest animal producere subitò, secundũ perfectam magnitudinem & virtutem eius : denique quod superat vires agentium naturalium, quodq; naturali eorum dispositioni & ordini repugnat, & ad quod virtus agentium naturalium nullo modo se extendit, id fieri à Dęmone nequaquam potest. Decimò,

non

non poteſt peruertere atque immutare ordinem qui eſt inter formas & diſputationes rerum naturalium, vt poſſit poſteriores inducere non inductis prioribus, aut extremas non inductis mediis. Vndecimò non poteſt mortuos ad vitam reuocare propter cauſam ſupradictã. Duodecimò, non poteſt impedire ne agens naturale habens omnia requiſita ad agendum, non agat. Diſputari poſſet hoc loco an vlla res naturalis habere poſſit vim in Dæmones, expellendo eos, vel etiam actiones impediendo, propter id quod dicitur in libro Tobiæ, cap. 6. & 8. de iecore cuiuſdam piſcis cuius fumo fugabãtur Dæmones in perpetuum, & de melodia Dauidis qua expellebatur ſpiritus malus à Saule. Vide 1. Reg. cap. 16. & 4. Regum. cap. 3. Lyranum & Burgenſem ſuper primum Regum, cap. 16 & ibidem Toſtatum quæ. 40. Vide Ioſephum octauo Antiquitatum de radice Salomonis, cuius odoratu Dæmon exibat per nares eius hominis quem tenebat. Verum hac de re noſtrum lector diſputationem & ſententiam reperiet in alio libro qui hunc proxime ſequitur, & in quo eam quæſtionem tractamus explanantes illa verba quæ ſunt in Cantico triũ puerorum: *Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Domino.*

CAPVT

CAPVT VIII.

An opera Magorum sint vera miracula, & quomodo à veris miraculis differant ac dignoscantur.

ADMIRANDA Magorum opera non solùm Ethnici, sed etiam nostri Theologi interdū vocant miracula, vel quia verorum miraculorū sunt simillima; vel æstimatione hominum, quod ea ipsi nec facere, nec quemadmodum facta sint intelligere possunt, non naturæ, sed diuinitatis opera existimantium. Et sanè nonnulla faciunt Magi in speciem non dissimilia eorum quæ faciunt sancti: namque Magi Pharaonis similiter vt Moses, virgas suas verterunt in serpentes, & aquam mutarunt in sanguinem; & magnam ranarum vim subitò produxerunt. Sanant interdum Magi ægrotos, & Dæmones ex corporibus hominum eiiciunt. Nec tamen hæc operum similitudo facit vt Magorū opera vera sint miracula; alioquin miraculum non esset idoneum declarandæ probandæque Deitatis atque veritatis argumentum; quare ratio fidei & doctrinæ Christianæ quæ miraculis tanquam veris diuinæ potentiæ sigillis obsignatur, & quasi quibusdam fulcris quodā-

Exod. 7.

mo-

modo ſuſtinetur, omninò periret. Docere igitur cõuenit hoc loco, cur eiuſmodi Magorum facta non ſint miracula, & quibus rebus differant, quibusue notis atque inſignibus à veris miraculis internoſcantur.

Quid ſit miraculũ.

TRIPLICITER igitur poteſt intelligi aliquid eſſe miraculum. Primò ſimpliciter & abſolutè, nempe comparatione cuiuſlibet naturæ, hac ſignificatione, nullũ planè eſt miraculum: nihil enim eſt, quod diuinæ potentiæ & ſapientiæ comparatione, miraculum dici queat. Nam miraculum alicui dicitur, quod eius & facultatem & intelligentiam excedit: Deus autem nihil eſt quod admirari poſſit, quippe cum & cauſas omnium quæ fiunt, optimè nouerit, & ipſe princeps cauſa ſit efficienti omnia. Nam qui per ludum & iocum (vt eſt in Prouerbiis Salomonis) ex nihilo mundum condidit, quid ei magnũ ne dum miraculum eſſe queat? cum vt eſt apud Eſaiam cap. 40, & in libro Sapientiæ, cap. 9 Omnes gentes totuſq; terrarum orbis apud ipſum ſit tanquã gutta roris antelucani, & quaſi puluis, & tanquam inane & nihil. Deindè poteſt appellari miraculũ reſpectu hominũ, qui, quæ ſunt ipſis inuſitata, & quorum cauſas ignorant, quoniã ea maximè admirãtur, dicũt miracula: qua

Prou. 8.

qua ratione non modò Dæmonũ & Magorum, ſed etiam ſapientum hominum iuuenta quædam noua, & artificioſa opera, qualia fuerunt illa Architæ & Archimedis, quæ ſupra commemorauimus, miracula nominantur. Sed verè ac propriè miraculum dicitur opus, quod ideo verè ac meritò mirandum eſt, quia omnis naturæ creatæ vim atque poteſtatem excedit. Hoc autem multis modis poteſt euenire namque exceſſus naturæ creatæ, vel eſt in eo quod fit, quale nullo modo natura poteſt facere, cuiuſmodi eſt, vt duo corpora ſimul ſint in eodem loco, & ſe permeent, vel vt corpus humanũ euadat immortale, impaſſibile & glorioſum: atque hæc tenent primum locum & gradum in miraculis. Vel exceſſus eſt non in eo quod fit, ſed in eo vel ex quo vel in quo res fit, poteſt enim natura producere aurum vel arborem, ſed non ex nihilo; poteſt dare vitam, ſed non mortuo, poteſt item facultatem videndi largiri, ſed non nato cæco & hæc ſecundum locum in miraculis tenent. Vel exceſſus nec eſt in eo quod fit, nec in eo ex quo aut in quo fit, ſed vel in modo: vel in ordine, vel in alia quapiam circumſtantia, aliiſue rebus cum quibus omnibus naturaliter opus illud fit; Exempli cauſa, poteſt medicus ſanare ægrotum, verùm

Tres gradus verorum miraculorum.

verùm non ſubitò, nec abſq; medicina: poteſt Magus vel Dæmon, vel etiam natura ex ligno producere ſerpentem, verùm non immediatè: atque hic eſt infimus miraculorum gradus & locus. Sed quia hæc breuiter diximus, vereor ne obſcurè dicta ſint; quare quò melius intelligantur, latius explicabuntur. Dæmonum & Magorum miracula non vera, differunt à veris miraculis, quæ in ſcripturis & hiſtoriis Eccleſiaſticis, à ſeruis Dei facta legimꝰ, his quinque modis; Dignitate virtutis efficientis. Qualitate eorum qui faciunt, Diuerſitate factorum, Modo faciendi, & Fine cuius gratia fiunt vera miracula, cum (vt ſupra diximus (omnis naturæ creatæ vim exuperent, ſolius Dei poteſtate poſſunt effici: nam quamuis per Angelos vel ſeruos Dei fieri videantur, illi tamen non agunt virtute ſua, ſed Dei cuius ſunt adminiſtri & tanquam inſtrumenta. Magi autem opera ſua faciunt, vel virtute quarundàm rerum naturalium quibus vtuntur occultè; vel opera Dæmonum, qui clàm Magis auxiliantur. Vera miracula licèt interdum faciant etiam homines mali; rarò tamen, nec niſi ad confirmationẽ veritatis, & diuinæ virtutis declarationẽ: ferè autẽ magi homines ſunt flagitioſi & malefici, quos proinde diuinis humaniſque legibus conſulere & adire

Quinque differentiæ verorum miraculorum à falſis & ſimulatis.

adire prohibentur. Quæ faciunt Magi, vel sunt tantum phantastica & simulata, & ideò nec diuturna; vel sunt pernitiosa, vel inutilia: vera autem miracula, sunt opera solida & vera, vtilissima hominibus, & non nisi magna aliqua necessitate, & vtilitate facta. Magi, opera sua faciunt, vel per causas naturales, vel ope Dæmonum, vtuntur multis præstigiis, mendaciis, ludificationibus hominum, figuris, characteribus, verbis vel nihil, vel absurda significantibus, aliisque superstitiosis ceremoniis, miscentque sacra profanis: namque nonnulla verba sacra vsurpant, adiunctis superstitionibus fœdant & contaminant. Docent enim ea dici debere sub certò quodam constellationum situ, certoque loco & tempore, toties signo crucis facto, tot candelis accensis adhibitis, vel filis aut velis, aut chartis, quas vel pueri vel virgines tantum tetigerint: adhibent etiam quædam, quæ nihil prorsus ad effectum producendum pertinent, sed ridiculam habent vanitatem, dicunt enim oportere tali hora & toties, & tali aqua lauare faciem, radere capillos; hac, vel illa veste indui. Sed, quod impietatis plenissimum est, sanguinem ex humano corpore mittunt, eoque libamina quædam consecrant, nomina quorundam dæmonum

vsur-

vſurpant, quibuſdam animalibus familiariter vtuntur, & cum eius colloquuntur, Dæmonibus ſacrificant, nomen & fidem CHRISTI abiurant, prohibent homines ſignare ſe ſigno crucis, & alia faciunt partim ſuperſtitioſa, partim ridicula, partim penitus execranda. Nihil tale ſancti faciunt edendis miraculis, ſed vel interiore vel etiam exteriori ſupplicatione & inuocatione diuinæ virtutis, vel facto ſigno crucis, vel aliquibus verbis ſacris recitatis, miracula operantur. Ad extremum, cur vel Dæmones vel magi faciant illa ſua miracula, non eſt obſcurum; nimirum vel lucri, vel gloriæ & honoris cupiditate, ſibi diuinum nomen & cultum aucupantes; vel vt veritatem peruertant & falſitatem hominibus perſuadeant; vel ad patranda maleficia, veluti furta, adulteria, homicidia. Sancti autem faciunt miracula, non ſua cauſa, cum & diuitias contemnant, & honores fugiant; ſed DEVM honorent, Eccleſiam ædificent, homineſque non ſolum corpore, ſed multò etiam magis animo iuuent. Qui igitur ſanæ mentis eſt, & ſtudioſus veritatis amatorque virtutis, non erit ei difficilè vera miracula à falſis diſcernere: qui autem flagitioſè viuit, & CHRISTI doctrinam odit, nec ſtudio veritatis, ſed vanæ curioſitatis cupiditate

ditate miracula quærit, is iusto Dei iudicio permittitur, vt quia veritati consentire & acquiescere noluit, circumueniatur mendaciis & falsis miraculis persuasus, peruersam doctrinam falsaque dogmata, pijs verisque repudiatis, amplectatur. Hoc est enim quod docuit beatus Paulus in 2. epist. ad Thessalon. capit. 2. præmonens venturum Satanam vel Antichristum in omni virtute, in omni seductione iniquitatis; non quidem omnibus, sed ijs qui charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, his enim mittet Deus operationem erroris vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

CAPVT IX.

Quotuplex sit Magia.

VARIAS Magiæ species, ne hanc artem in totum vel commendemus, vel damnandā execrandamq; existimemus, & ne hoc institutæ tractationi desit, vel tantum indicare conuenit. Ac primò, quam alij Magiæ varietatem traderint ostendemus. Plinius lib. 30. cap. 2. cōplures Magiæ species ab Osthane principe eius artis doctore traditas esse commemorat. Namque, ait, & ex aqua, & ex spæris, & ex aëre, & stellis, & lucernis ac

Varia species Magiæ.

peluis-

peluibus, ſecutibuſque & multis aliis modis, diuina promittit: præterea vmbram, inferorumque colloquia. Hæc ibi Plinius. Sed Iamlicus in libro ſuo de Myſteriis Ægyptiorum, & Proclus in libro de Sacrificio & Magia, & Porphyrius in libro de Sacrificiis duplicem faciunt Magiam, ſicut, etiam ex Prophyrii doctrina refert beatus Auguſtinus lib. 10. de Ciuitate Dei, capit. 9. Alteram vocant Theurgiam, nempe bonam & laudabilem, qua certis quibuſdam noſtiis & ſacrificiis, munditia quadam animæ & corporis, aliiſque ſacris cæremoniis, bonos ac beneficos dæmones inuocant, quorum afflatu & auxilio, & occulta manifeſtant, & futura prænunciant, & mira edunt opera, quæ præd ćti ſcriptores miris laudibus in cælum efferunt. Alteram appellant Goëtiam, & Necromantiam quæ mortuos excitat & conſulit, & per eos reſponſa de rebus occultis vel futuris reddit. Dicitur Goëtia à planctu, quo circa mortuorum ſepulchra eorum animę ex inferis euocantur: Necromantia verò, quia ſit diuinatio ex mortuis euocatis peracta. Suidas autē diſtinguit Magiam, quam ait Perſarum eſſe inuentum, in Goëtiam, Magiam propriè dictam, & Pharmatiam. Magia, inquit, eſt inuocatio Dæmonum, ſcilicet beneficiorum ad aliquod bonum

conficiendum: cuiuſmodi; Apollonii Tyanei prædictiones fuerunt. Goëtia fit per coactionē & inuocationem mortuorum; ſic,n. dicta eſt à planctu qui fit circa ſepulchrum. Pharmatia verò fit, cum aliquid porrigitur alicui ſumendum ore, ꝙ mortem ei ſit allaturum; vel vehementes aliquas perturbationes & mutationes, aut corporis aut animi in eo ſit effecturū certis incantamentis præparatum. Hæc Suidas.

Nobis autem omnes Magię ſpecies hac ratione & ordine diſtingui poſſe videntur. Magia, alia eſt Naturalis, quæ per res naturales ſingulari quorundam hominum artificio adhibitas mira facit: Altera eſt non naturalis, quæ Dæmonum inuocatione & ope vtitur ad operandum. Hæc in in Theurgiam & Goëtiam & Necromantiam, de quibus paulò ante diximus, rectè diuiditur. Nam ſi quæ ſunt aliæ, ad has ſpecies commodè reuocantur. Illa, quam naturalem diximus, partim eſt phyſica cuius nomine medicinam etiam complectitur, quæ circa occultas rerum naturalium virtutes, rerum mirabilium effectrices verſetur; partim eſt Mathematica; cuius excellenti peritia, quàm mira fecerint Architas & Archimedes, ſupra cōmemorauimus. Rurſus Magia tam naturalis, quàm non naturalis, bipartitò diuiditur: altera e-

nim

nim habet veros & naturales effectus, altera simulatos tantũ, nec tales reuera quales videntur: hanc vno vocabulo Pręstigiatricem appellamus, suis enim pręstigiis adeò præstringit & eludit sensus humanos, vt faciat videre quæ non sunt, & non videre quæ sunt; idque vel interuentu & adminiculo Dæmonum, vel operatione naturalium agentium, vel incredibili tractu atque agitatione manuum. Itaque qui edit panem, videtur farinam spuere: qui vinum bibit, per frontem aut iugulum id reijcere; videntur gladij vorati, ingens vis euomi acuum minorum, & zonularũ quarum rerum circulatores miri sunt artifices. Hæc diuiditur in Opticam, & Pharmaticam: illa, manuum, digitorum aliarumque partium corporis incredibili agilitate & motione, defixum in res obtutum spectantium frustratur, hæc collytiis, suffumigationibus, alligationibus, potionibusque sensus interiores & exteriores ita perturbat, vt secus quàm reuera est, iudicent de sensibilibus exterioribus. Vtitur etiam illa prior laminibus, annulis, imaginibus, speculis vario situ varioque modò positis & transpositis.

MAGIÆ porrò Naturali, quidam duas alias species adiungunt, alteram vocant Astronomicam, alteram Cabalisticam,

quæ an sint meræ nugę & quorundam hominum commenta, an reuera aliquid solidi habeant & præstent, nunc paucis diiudicandum est. Astronomicam appellans, quæ certas quasdam imagines & figuras, annulos, sigilla, statuas & alia quædam horum similia fabricatur, in quibus, eius cultores & defensores affirmant, cœlestium corporum virtutes & influxus recipi, receptosq; miros effectus præstare. Sed hæc vana sunt, nec modò à christiana veritate, & pietate, sed etiam à philosophica ratione & disciplina longè remota. Virtus enim cleſtais per se vniuersalis est & indeterminata ad hunc vel alium quemlibet effectum producendum; determinatur autem per causas naturales particulares: Illæ autem imagines & figuræ astronomicæ, non sunt causæ naturales, nec habent vim, aut efficiendi quippiam, aut præparandi materiam ad hunc vel illum effectū recipiendum. Deinde cœlum naturaliter operatur; iilæ autem imagines sunt ingenio & artificio hominum inuentæ, & pro eorum arbitrio adhibitæ; non igitur per illas, virtus cœlestis modificari aut determinari potest. Postea, lignum quocunque modo figuretur, non potest in se recipere immediatè formam equi vel leonis; nec vitrum aut aurum formam plantæ: multo igitu

Contra Magiam Astronomicam.

igitur minus huiusmodi materiæ, propterea quod ab ipsis Astronomis variè figurentur, idoneæ habilesq; reddentur ad certas quasdam virtutes siderum recipiendas &ad aliquos mirabiles effectus producendos. Adhæc, quæ est naturalis conuenientia illarum Astronomicarum imaginũ cum cœlo? neque enim est vel secundum figuram, vel secundum naturam vel motum vel qualitates: quomodo igitur res naturales sine ipsis figuris non sunt idoneę ad diuinos illos siderum influxus accipiendos, signatæ autem & adornatæ istis imaginibus, statim fiunt idoneæ? His accedit, quod insignia visu effectuq; sidera, si Mathematicis demonstrationibus credimus, ampliora sunt quam vniuersa terra; quomodo igitur influxus illorũ ad vnam imaguncula astronomicam restringitur, vt non etiam per alias res quamplurimas tali figura carentes diffundatur? Nullus igitur nouus effectus ab huiusmodi Magia astronomica proficiscitur; & si quis fortè cernitur aliquando, is non earum imaginum aut siderum potentia, sed occulta dæmonum opera, quò eiusmodi fraudibus mortales circũueniant, proficiscitur.

***

CAPVT X.

De Magia Cabalistica.

SED venio ad Cabalisticam, quam philosophi quidam Iudæorum, & de nostris nonnulli vanitatis magis quàm veritatis studiosi, & res curiosas atque inauditas quàm veras & solidas discendi auidiores, affirmant scientiam esse Mosi primùm ā Deo in monte Syna traditam, deinde non quidem literarum monumentis, sed ore tenus à prioribus, per quandam veluti manuum traditionem, & receptionem posteris traditam, adhuc fuisse conseruatam: ideoq; dictum esse Cabala, quod verbum Hebraicè idem sonat quod Latinè recipio, nimirum eam posteriores à prioribus ore tenus auditione accipiebant, & animo memoriaq; custodiebant: qua etiam ratione ferunt veteres, disciplinam Pythagoricam multis sæculis esse conseruatam. Complectitur autem hęc Magia Cabalistica vniuersam Philosophiam, diuinam & humanam, nec non & naturalem: omniumq; rerum doctrinam mysticè ac symbolicè continet, non eam more aliarum humanarum disciplinarum, rationibus & argumentis disputationibusq; tractans, sed numeris, figuris, ac Symbolis: itaque in ea singulæ literæ, figuræ, nomina, cle-

elementa, apices, lineæ, puncta, accentus, ſpiritus, & ſi quid aliud eſt minutius, profundiſſimam quandam & abditiſſimā ingentium rerum ſignificatricem doctrinam habent. Hanc Magiam qui benè teneat, eum nihil non pollere aiunt, omnia ſcire, præſcire, naturæ imperare, cunctaſq; res ei obedire; hac Moſen prodigia illa feciſſe in Ægypto & in deſerto; hac Ioſue, Eliam, Eliſæum, Iſaiam, Danielem, Samuelem tot tantaque feciſſe miracula. Dicunt enim, nomina quæ Deus per Adamum cunctis rebus ſecundum ſuas cuiuſq; rei proprietates impoſuit, fuiſſe Hebraica, quibus rerum omnium ſubſtantiæ, qualitates & proprietates exprimātur: quocirca his nominibus naturales res appellanti, confeſtim res omnes ſe illi ſubiiciunt, & eius obſequio ſe totas addicunt. Huius amentiæ expers non fuit Wiclef, qui vt memorat Thomas Waldenſis in opere ſuo de Sacramentalibus, dixit, in ſtatu innocentiæ Adam impoſuiſſe nomina animalibus ſecundùm naturales eorum proprietates; quibus nominibus appellata ab homine, ſtatim ei obediuiſſent, eiuſque omnia iuſſa feciſſent: & huius rei reliquas remanere in exorciſtis & incantatoribus, & ad id magnam vim habere voces hebræas. Cuius ſententiæ doctā copioſamq; refu-

Exo. 7. & ſeqq.

Gen. 2.

refutationem lege apud ipſum VValden-ſem.

Refellitur Cabaliſtarũ ars.

Verùm adeò eſt inerudita, inſulſa & ridicula hæc Cabaliſtarum opinio, vt nihil æquè mirum ſit quàm vlli hominum ſanæ mentis aliquando eam probari & perſuaderi potuiſſe, ſed ita eſt profecto, ſunt ingeniorum ſimiliter vt hominum monſtra quædam, & portenta è quibus eiuſmodi opinionum commenta & deliramenta proficiſcuntur. Principio, nonnè incredibile eſt, Solem & Lunam & cætera aſtra, elementa, item & ſtirpes cùm ratione careant, diuinam illam vim quæ latet in vocibus hæbræis ſentire, eaque ſic affici & permoueri, vt homini pro eius arbitrio pareant? Sed eſto, nouerint illam vim, vel omnes res naturales, vel certè animantes aut homines, num ideo eiuſmodi nominum appellatione eas continuò moueri neceſſe eſt? Si quis mihi proponeret nomen, totam meam ſubſtantiam omneſque proprietates perfectiſſimè declarans, num eo nomine appellatus ab illo, cogerer eius imperio obſequi & quæcunque ille vellet, facere? Si recondi-tiſſimam illam vim & efficaciam vocum hebræarum quam iactant Cabaliſtæ, pauciſſimi hominum intelligunt, nec niſi qui illa eadem ante ſunt initiati, quomodo eam agnoſcent

cent & ſentient bruta, cæteraqne non ratione modò ſed etiam ſenſu carentia? Cur tribuunt tantam vim vocibus & characteribus hebrææ linguæ, quam omnium vetuſſimam & primam ferunt, cum certè conſtet alios eſſe characteres hæbræos qui nunc extant, quàm qui olim fuerant ante captiuitatem Babylonicam? quod beatus Hieronymus in prologo galeato affirmatè ſcribit. Certum, inquit, eſt, Eſdram poſt captam Hieroſolymam, & reſtaurationem templi ſub Zorobabele, alias literas reperiſſe, quibus nunc vtimur, cum ad illud vſq; tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerunt. Nec verum eſt, in lingua hebræa reperiri voces quæ omnium rerum naturas, infimaſque differentias & proprietates exprimant; nec in declarandis rebus vberior eſt aut ſignificantior hebræa lingua quàm græca vel latina: nec vllum eſt nomen in vlla lingua, quod ſimul alicuius rei & ſubſtantiam & differentias atque proprietates tam genericas quàm ſpecificas atque indiuiduales aperiat: nec in vocibus hebræis per ſe ſumptis, plura maiorave latent myſteria, quàm vel in Græcis vel in Latinis. Legimus in ſcriptura, quomodo Moſes & Aaron per virgam eis à Deo traditam plurima maximaque fecerint prodigia. Legi- *Ioſua. 10.*

mus Ioſue retinuiſſe curſum Solis & Lunæ, cùm dixiſſet: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Stetitq; ſol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpacio vnius diei. Nec fuit antea & poſtea tam longa dies, obediente Domino voci hominis & pugnante pro Iſrael.* Narrantur etiam Samuelis, Eliæ, Eliſæi & Danielis miracula, nec tamen vſquam de iſtis Cabaliſticis myſteriis vlla mentio aut verbum fit, ſi tanta eſt Cabaliſticæ Magiæ vis & poteſtas, vt cœlis imperet, ſolem ſiſtere aut retrocedere cogat, maria diuidat, flumina ſiccet, totamq; naturam commutet, & ſibi ad nutum obedire faciat, cur iſti ſapientes Cabaliſtæ, eius artis peritiſſimi, talia nunquam patrarunt, vel etiam nunc patrare poſſunt? Certè Philoſophi Iudæorum, qui ſibi hanc ſapientiam arrogant, ſi quid ea pollerent, ad excutiendum iugum duriſſimæ ſeruitutis, quo miſeri iam mille & quingentis annis oppreſſi tenentur, vti debuiſſent.

CAPVT XI.

De Necromantia.

DE Necromantia nonnihil dicamus, vt qualis quantaúe ſit eis vis, vel potius fraus & fallacia, oſtendemus.

mus. Necromantici profitentur se animas mortuorum euocare posse ex ijsque cognoscere multa quæ sunt occultissima, vel etiam futura; animas autem mortuorum, præsertim eorum qui flagitiosè vixerunt, aut violenta morte de vita deturbati sunt, Magis eas inuocantibus adesse, respondere, multaque manifestare, docet Porphyrius lib. 2. De Abstinentia animalium, nam cum de prauis & fallacibus dæmonibus dixisset, mox subdit hæc de animalibus: Tales, inquit, sunt & animæ mortuorum, quæ vitijs oppletæ è corpore migrarunt, conflictantur enim etiam tunc iræ & concupiscentię perturbationibus, & in naturam conuersæ dæmonum, similes illorum redduntur, noxiæ ad turbulentæ; in varias se vertunt formas, ac modò conspicuas se oculis præbent, modò recondūt, & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium. Et quodam alio loco: Praua, inquit, anima quæ corpus suum violenter reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibique moras trahit. Vnde nonnunquam visæ sunt animæ lamentari: nam animæ carentium sepultura circa corpora immorantur, quibus malefici sæpius abutuntur ad ministeriū suum explendum, compellentes animas à positione corporis vel partis cuiusdam

Prophyrius de reuocatione animarum ex inferis.

assumptione. Quocirca qui vaticinantiũ animalium insinuari sibi animas optant, præcipua illorum membra deglutientes, veluti ceruorum vel talparum, vel aliorum accipiunt, & ita præsentem sibi faciunt animam, Dei ritu vaticinantem: talis enim anima vnà cum sui corporis integra sumptione, in corpus humanum se penitus ingerit. Hæc Porphyrius.

An fuerit verus Samuel qui per Phytonissam repræsentatus est Saulo.

Magnam sanè huic arti fidem facere videtur, quod legitur primi libri Regum, capite vigesimo octauo Pythonissam rogatu regis Saulis, excitasse à mortuis animam Samuelis, feciſſeque, vt Sauli de euentu impendentis belli consulenti, quæ mox ei euentura erant prænunciaret. Et quidem beatus Augustinus libro 2. ad quæstiones Simpliciani, respondens ad tertiam quæstionem, & in libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione sexta disputat in vtramq; partem, an fuerit ille verus Samuel, an potius Dæmon specie & figura Samuelis; propensior tamen est ad credendum, illum non fuisse verum Samuelem, sed eius imaginem & simulachrum, arte diabolica formatum, & aspectui Saulis præsentatum: appellari autem in scriptura Samuelem, quòd illum habitu, specie & authoritate repræsentaret. Non enim ratò tum in communi hominum loquendi con-

consuetudine, tum in sacris literis rerum imagines & simulachra, nominibus ipsarũ rerum appellantur. Hoc idem citra dubitationem vllam traditur in libro secundo de mirabilibus sacræ scripturæ, cap. 2. & in lib. quæstionum veteris & noui Testamenti quæst. 27. qui libri, nomine beati Augustini in eius Operibus numerantur. Tertullianus in lib. de Anima, non solum hoc probat, sed contrariam sentẽtiam omninò improbat: nam loquens de Samuele, hæc scribit: Ecce hodie eiusdem Simonis hæreticos tanta præsumptio artis magicę extollit, vt etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se spondeant: & credo, quia mendacio possunt, nec enim Pythonico tunc spiritui minus licuit animam Samuelis effingere, post Deum mortuos consulẽte Saule. Absit autem vt animã cuiusquam sancti, nedum Prophetæ, à dæmonio credamus extractam, certi quod ipse Satanas 2. Cor. 11. transfiguretur in angelum lucis, nedum in hominem lucis, etiam Deum se asseueraturus, signaque portentosiora editurus, ad euertendos, si fieri possit, electos. Hæc Tertullianus. Quibus verbis aliisq; proximè consequentibus apertè docet non fuisse illum verum Samuelem. S. Thomas prima parte quæst. 89. art. 8. & secunda secundæ quæst. 95. art. 5. ad 2. & quęst. 174 art. 5. ad 4.

dubitanter de hoc loquitur, ſecutus nimirum Auguſtinum: idemque fit in Decretis 25. Quæſtione 5. cap. Nec mirum. Sed vt Lyrano & Toſtato & ni fallor etiam, B. Auguſtino, lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 15. Sic etiam mihi probabilius eſt, immò certum eſt, fuiſſe veram animam Samuelis quæ Sauli apparuit, exercente quidem Pythoniſſa artem ſuam magicam, ſed non eius artis vi & potentia, ſed Dei imperio ab inferis excitatam, quæ diſpenſatione diuina Pythoniſſam & Saulem latentem, oſtendit ſe aſpectibus iniqui regis, diuina eum ſententia peruſſura, vt impius rex, quæ poſt mortem ſupplicia ſuæ impietati debita paſſurus erat, iam tum horribiſſimo doloris ſenſu præguſtaret. Nec ad hoc probandum aut perſuadendum opus eſt teſtimoniis vel argumentis, cum id in ſacra ſcriptura perſpicuè traditũ ſit. Nam in libro Eccleſiaſtici, cap 46. ſic eſt: *Et poſt hoc dormiuit Samuel, & notũ fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocẽ illius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.* Et ſanè B Auguſtinus libro illo de cura pro mortuis agenda, & S. Thomas ſecunda ſecundæ non obſcurè ſignificant, ſi liber Eccleſiaſtici tanquam ſacer & canonicus recipiatur neceſſariò ſentiendum eſſe, verum Samuelem apparuiſſe

Sauli

Sauli. Loquuntur autem illi conditionaliter de auctoritate libri Ecclesiastici, non quod non eum pro sacro & canonico haberent, sed quia nec Hebræi eum recipiunt & reponunt in libros canonicos, & quidam Catholicorum olim, de eius auctoritate dubitarunt. Quare nobis vt de eius libri fide & auctoritate, sic nec de vero Samuele Sauli post mortem prophetante, dubitare licet. Nec obstat huic sententiæ, quod ille Samuel dixisse legitur Sauli: *Cras tu & filii tui mecum eritis*, cum certum sit diuersas esse sedes post mortem, bonorum & impiorum, & in Euangelio legatur Abraham dixisse illi epuloni, inter se, & ipsum, maximum & intransibile chaos intercedere: hoc inquam, non obstat. Nam illa verba Samuelis, vt benè interpretatur S. Augustinus respondens ad tertiam quæstionem Simpliciani, non ad æqualitatem felicitatis, sed ad similem conditionem mortis referri debent: vt sit sensus, Cras & non amplius eris inter vuos, sed inter mortuos, inter quos ego sum, quin etiam & tunc, & vsque ad Christi Domini resurrectionem, omnes tam boni quam mali, apud inferos, licet sedibus diuersi, detinebuntur. *Luc. 16.*

Sed redeo ad Necromantiam, quę olim multis locis & apud multas gentes celebratissi-

Antiquus Necromantia vsus.

tissima fuit. Osthanes apud Plinium lib. 30 cap. 2. huius artis nobilissimus professor, promittebat quorumlibet mortuorum excitationes & colloquia cum viuis: & sanè maioris est admirationis, quod extremo illo capite subdit Plinius: Adolescentibus nobis, inquit, visus Apion grammaticæ artis, prodit Cynocephaliam herbam, quę in Ægypto vocaretur Osyrites, diuinam non in viuos modo, sed etiam in mortuos habere potentiam, eaque se euocasse vmbras ad percunctandum Homerum qua patria quibusque parentibus genitus esset. Cicus Asculanus in commentariis quos in sphæram edidit, nominat librum qui olim extabat, & inscribebatur Scriptura Cham, opus magicæ ac malefieæ impietatis plenum, continens elementa & praxim Necromantiæ. Tertullianus lib. de Anima, vbi de inferis & defunctorum euocatione differit: Publica, inquit, iam literatura est, quæ animas etiam iusta ætate sopitas, etiam proba morte disiunctas, & prompta humatione dispunctas, euocaturam se ab inferorum incolatu pollicetur. Fuerunt quondam multa apud varias gentes loca, Necromantiæ vsu nobilitata, vbi & à defunctis oracula & responsa petebantur. Homerus lib. 11. Odysseæ Cymmericum oraculum ad Auernū Campaniæ la-

cum celebrat, quo Vlysses cõcessit, vt Thyresiam de reliquo itinere suo consuleret, cuius etiam meminit Strabo libro quinto Geographiæ. Tesprotium in Epiro Orpheus celebre fecit, in eo manes cantu permulcendo, & Euridicæ coniugi ad superos reditum impetrasse creditum fuit. Vnde Virgilius libro sexto Æneidos:

Si potuit manes accersere coniugis Orpheus,
Treiicia fretus cythara fidibusq; canoris.

Apud Lucanum Erictore venefica Thessala mortuũ euocat, qui Sex. Pompeio exitum Pharsalicæ pugnæ denunciet. Phigaria Arcadiæ ciuitas, habuit huiusmodi Necromantas, à quibus occulta & futura scisitari vsitatum fuit. B. Augustinus lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 11. citat Apuleium affirmantem animas hominum dęmones esse, & ex hominibus fieri lares, si meriti boni sunt. Lemures autem aut laruas, si mali, qui nullis bonis sedibus in terra vagatione puniuntur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis. Cum verò incertum est quæ cuiq; sortitio obuenerit, vtrum lar sit an larua, manes deos nominant, & fanis atque cæremoniis vulgo admittuntur, vt oracula reddant, vt in Bœotica Amphyaraus, in Africa Mopsus, in Ægypto Osiris, alius alibi gentium,

Æscu-

Æsculapius vbique Hæc ex Apuleio: quē ibi Augustꝰ verè grauiterque refellit. Et apud Tertullianum in libro de Anima sic habes, Nosomanas propria oracula, apud parentum sepulchra mansitando captare, Eraclides scribit. Celtas apud virorum fortium busta, eadem de causa obnoctare, Nicander affirmat.

Confutatur Necromantia.

Verum has omnes mortuorum, quę arte Necromantica fiunt, apparitiones, vanas & fallaces esse, non est dubitandū: pleraſq; enim ab ipsis Necromantis aliisue fictas esse compertum est. Si quæ autē reuera contigerunt, in his existimandū est, non animas defunctorum apparuisse viuis, sed ipsos Dæmones tales se ostendisse Necromantis, vel eos consulentibus, tales, inquā, habitu, specie, ætate, voce & affectu, quales fuerant olim mortui, cum inter viuos versarentur. Hanc ego opinionem vt proculdubio veram putem, rationibus testimoniisq; & experimentis adducor. Ratio nec obscura nec sanè infirma sit ea, qua S. Thomas prima parte quęst. 117. 4. art. hoc ipsum confirmat. Non potest, inquit, anima separata, naturali virtute sua, mouere aliquod corpus: cum enim sit naturalis forma humani corporis, non habet vim mouendi secundum locum, nisi corpus quod informat & viuificat: nam etiam cum est vnita cor-

Argumentatio beati Thomæ cōtra Necromantiam.

corpori, ſi ſit aliquod membrum mortificatum, non obedit animę ad motũ localẽ. Quare animæ defunctorum, nec aſſumere corpora, nec cũ illis ad viuos venire poſſunt. Deinde, Necromantę non habent vim & imperium in animas defunctorum quę ſunt in cœlo, nec quę ſunt in purgatorio, non enim conuenit aut decet animas ſanctorũ, impiis Necromantarum artibus ſubiacere: neq; in animas quę ſunt inferno, nam cũ illuc ſint à Deo tanquã in carcerem detruſæ, vt æternas ſcelerum ſuorũ pœnas luant nulla inde vi poſſunt efferri, nec niſi Dei mandato egredi: non eſt autem credibile, Deũ id conceſſurum Necromantis, per quos dæmon ſatagit mortales decipere, & à veri Dei cultu auertere: ſic enim Deus artem Necromantiam & per ſe infamem, & toties à ſe in ſacris literis reprobatam, extremoque mortis ſupplicio condemnatam, non ſolum honoraret, ſed etiam fide cultuq; apud mortales dignam redderet. Profectò, ſi cui mortuorũ reditus ad viuos concedendus fuit, videbatur concedendus diuiti illi, cuius mentio fit apud Lucam cap. 16. qui obnixè rogabat Abraam, vt de iis qui ſimul erant in inferno, aliquem mitteret ad amicos congnatoſque ſuos monendos, vt benè viuendo, ditas, & perpetuas inferni pœnas euaderent,

nec

nec tamen ei conceſſum eſt. Non inficior, animas quæ ſunt in Purgatorio, nonnunquam apparuiſſe viuis: id enim B. Gregorius in quarto libro Dialogorum nonnullis & quidem certis probat exemplis. Nec equidem nego, etiam animas beatas vel Martyrum, vel aliorum Sanctorum, deſcēdere in terras hominibus eorum auxilium implorantibus, opem & ſolatium laturas: id enim confirmat B. Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis agenda, capite decimoſexto exemplo B. Felicis Nolæ Epiſcopi, quem ciuibus ſuis Nolanis, cum à Barbaris oppugnarentur apparuiſſe & ſubueniſſe, affirmat Auguſtinus, ſe non incertis rumoribus, ſed certis teſtibus audiuiſſe: Hæc, inquam, non nego, ſed aio animas mortuorum, cum apparent viuis, non id facere ſua voluntate & arbitratu, nec naturali poteſtate, multoque minus vi & potentia artis Necromanticæ, ſed id fieri ſingulari quodam Dei conſilio, voluntate ac poteſtate. Nec animas defunctorum intereſſe rebus viuorum, minus eſt miraculum ſecundum B. Auguſtinum loco ſupra dicto, & ſecundum B. Thomam prima parte, quæſt. 89. art. 8 ad 2. quam vel illuminatio cæci, vel alia quæ in magnis Dei miraculis numerantur. Adſcribā hic in hanc ſententiam B. Auguſtini verba ex eo loco

quem

quem proximè iudicaui: verũ iſta, inquit, diuinitus exhibentur, longè aliter quam ſe ſe habet vſitatus ordo, ſingulis creaturatũ generibus attributus. Non enim ideo putandum eſt viuorum rebus quoslibet intereſſe poſſe defunctos, quoniam quibusdam ſanandis vel adiuuandis Martyres adſunt: ſed ideo potius intelligendum eſt per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus intereſſe, quoniam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus intereſſe non poſſunt. Hæc Auguſtinus. *Auguſtini obſeruãda ſententia.*

Sed audiamus Tertullianum qui in libro de Anima, vbi de inferis & animarum euocatione agit, hanc noſtram ſententiam grauiſſimis diſertiſſimisq; verbis comprobauit: Necromantia, inquit, ſecunda eſt idololatria, in qua ſe dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum in illa deos. Quid ni? cum & dii mortui ſint? Itaque inuocantur quidem defuncti, ſed dæmones operantur ſub eorum obtentu. Hanc autem fallaciam Diaboli ſub perſonis defunctorum deliteſcentis (ni fallor) etiam rebus probamus, cum in exorciſmis noſtris, interdum Dæmon aliquem ſe ex hominibus affirmat, interdum gladiatorẽ vel beſtiarium, ſicut alibi Deum, nihil magis curans quã hoc ipſum excludere quod prædicamus, ne credamus animas vniuerſas *Notabilis Tertulliani ſententia.*

ſas malorũ ad nihilum redigi, vt & iudicii & reſurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon, poſtquam circumſtantes circumvenire tentauit, inſtantia diuinę gratię victus, id quod in vero eſt, inuitus confitetur: ſic etiam in Necromantia quę iam quieſcentes animas euellere ab inferis creditur, & conſpectui exhibere, non alia fallaciæ vis eſt, operatior planè, quia & phantaſma præſtatur, & corpus effingitur, nec magnum illi exteriores oculos circumuenire, cui interiorem mentis aciẽ excęcare, perfacile eſt. Nulli autem animę omninò inferos patere, ſatis Dominus in argumẽto illo pauperis requieſcẽtis & diuitis ingemiſcẽtis, ex perſona Abrahę ſanxit, nõ poſſe relegari renunciatorẽ diſpoſitionis inferne quod vel tunc licere potuiſſet & Moſi, & Prophetis crederetur. Sed etſi quaſdam reuocauit Dei virtus in documentum iuris ſui, non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum & fallaciæ ſomniorũ & licentiæ poetarum: nam in hac mortuorum reſurrectione qua Dei virtus in corpora animas repræſentat, ſolida & contrectabili & ſatiata veritate præiudicatum eſt hanc eſſe formam veritatis, vt omnem mortuorum exhibitionem incorporalem præſtigias iudices. Hæc Tertullianus. Simulant igitur Dæmones, animas defunctorum

Luc, 16.

ctorum ſecundum Auguſtinum & Chryſoſtomum, quorum teſtimonia loco ſupra dicto memorat S. Thomas, quo facilius errores Gentilium animis hominum inſerant ad eos decipiendos. Primum enim ſic Dæmon facilius homini quicquid vult perſuadet: namque homines animabus defunctorum, vel parentum, vel cognatorum, vel amicorum ſuorum quos diligũt, & à quibus ſe diligi non dubitant, libentius & promptius credunt, quam Dæmoni quem naturaliter horrent. Deinde, ita perſuadet hominibus, infernum non eſſe carcerem perpetuum, ex quo non liceat aliquando egredi: nec eſſe adeo graues & perpetuas inferni pœnas, ſicut homines putant. Ad hæc ſic facit, animas etiam poſt mortem habere corpora [illegible] poſſe quælibet ſe in corpora induere, vel in quælibet hominum aut beſtiarum corpora migrare: qua re concipitur error Pythagoreus de tranſmigratione animarum, eoque concepto labaſcit fides & ſpes Chriſtianæ reſurrectionis. Præterea, hac ratione faciunt Dæmones, & viui mortuos vel tanquam terrificos & noxios ſibi metuant, & variis ſuperſtitionibus placare ſibiq; conciliare ſtudeant, vel tanquam beneficos ſibiq; vel amicitia vel neceſſitudine deuinctos, nimium ſuperſtitioſè diligãt & *Cur dæmones ſimulẽt animas de mortuorum.*

& colant, vel tanquam animas hominum quorundam apud mortales, aut ſapientia, aut fortitudine, aut potentia clariſſimorum, non humanis modo, ſed diuinis etiã honoribus proſequantur atq; venerentur

Variæ ſpecies Magiæ ſecundum Hugonem.

Hugo ſancti Victoris lib. 6. eruditionis Didaſcalicę, cap. 5 numeroſius & enucleatius eam de qua diſputauimus, Magiæ varietatem enarrans, ad hunc modum ſcribit: Magicæ repertor primus creditur Zoroaſtes, rex Bactrianorum, quem nonnulli aſſerunt ipſum eſſe Cham filium Noe, ſed nomine mutato, hunc poſtea Ninus rex Aſſyriorũ bello victum interfecit, eiuſque codices artibus maleficiorum plenos igne cremari fecit. Scribit autem Ariſtoteles de hoc ipſo, quod vſque ad bis & voces centu[illegible]millia verſuum eius de arte magica ab [illegible] dictata, libri eius vſque ad poſteritatis memoriam traduxerunt. Hanc artem poſtea Democritus ampliauit tempore quo Hippocrates in arte Medicinę inſignis habebatur. Magia in Philoſophia nõ recipitur, ſed eſt extrinſecus falſa, profeſſione, omnis iniquitatis & malitiæ magiſtra, de vero mentiens: & veraciter lędens animos, ſeducit à religione diuina, culturam dæmonum ſuadet, morum corruptionem ingerit, & ad omne ſcelus ac nefas mentes ſequacium impellit. Hæc generaliter acce-

pta

pta, quinque cõplectitur genera maleficio rum : Manticem, quod ſonat diuinationẽ, & mathematicã vanam, Sortilegia, Malefi cia, Preſtigia. Mantice autẽ quinque continet ſpecies ſub ſe, primam, Necromantiã, quod interpretatur diuinatio in mortuis. νεκρὸς enim græcè, id eſt, mortuus, Latinè, & νεκρὸν cadauer dicitur, vnde eſt diuinatio quæ fit per ſacrificium ſanguinis humani, quẽ dæmones ſitiunt, & in eo delectantur effuſo. Secunda, eſt Geomantia, id eſt, diuinatio in terra. Tertia, Hydromantia, id eſt, diuinatio in aqua. Quarta, eſt Aerimãtia, id eſt, diuinatio in aere. Quinta, eſt diuinatio in igne, quæ dicitur Pyromantia. Varro enim quatuor dixit eſſe, in quibus diuinatio cõſtaret, terram, aquam, aerem, ignem. Prima ergo, id eſt, Necromantia, ad infernum videtur pertinere, ſecunda ad terram, tertia ad aquam, quarta ad aerẽ, quinta ad ignẽ. Mathematica diuiditur in tres ſpecies in Aruſpicinã in Augurium, in Horoſcopicã. Haruſpices ſunt dicti quaſi horuſpices, id eſt, horarũ inſpectores, qui obſeruant tempora in rebus agendis, vel haruſpices quaſi haras inſpiciẽtes, qui in extis & & fibris ſacrificiorum futura conſiderant. Auguriũ vel auſpicium, aliquando ad oculum pertinet : & dicitur auſpiciũ, quaſi

auiſpicium, quia in motu & volatu a
um attenditur, aliquando ad aures pe
tinet, & tunc dicitur augurium, qua
garritus aurium, quia aure percip
tur. Horoſcopia, quæ etiam Conſtella
tio dicitur, eſt, quando in ſtellis facta hom
num quęruntur, ſicut Genethliaci faciunt
qui natiuitates obſeruant, qui olim ſpecia
liter Magi nuncupabantur, de quibus in
Euangelio legimus Sortilegi ſunt, qui ſor
tibus diuinationes quęrunt. Malefici ſunt,
qui per incantationes dęmoniacas ſiue li
gaturas, vel alia execrabilia remediorum
genera cooperatione dæmonum atque in
ſtructu nefanda perficiunt. Præſtigia ſunt,
quãdo per phantaſticas illuſiones circa re
rum immutationẽ ſenſibus humanis arte
dęmoniaca illuditur, Sunt omnes ſimul vn
decim. Sub Mantice, quinque, id eſt, Ne
cromantia, Geomentia, Hydromantia,
Aerimantia, Pyromãtia. Sub Mathemati
ca, tres, Haruſpicina, Auſpicium, Horo
ſcopia. Poſtea tres aliæ, id eſt, Sortilegium,
Maleficium, præſtigium. Præſtigia dicitur
Mercurio primus inueniſſe: Auguria Phry
ges inuenerunt: Haruſpicinam & ſortile
gia Tages primus Etruſcus tradidit: Hy
dromantia primum à Perſis
venit. Hactenus
Hugo.

CAP

CAPVT XII.

An per artem Magicam verum aurum fieri possit ab Alchimistis.

SI verum & perfectum aurum ab Alchimistis potest effici, haud dubiè chymica facultas vna de præcipuis magiæ partibus censenda est, nimirum tale opus Magiæ, tum propter vim & potentiam artis maximè admirandum esset: tum propter magnitudinem vtilitatis, optatissimũ atque gratissimum mortalibus accideret. Audiat lector quid eruditus vir Iulius Scaliger ea de re scriptum reliquerit. Triplex est, inquit Magia, vna hic infima & nostras, sanè & fœda & sordida cum cantiunculis, cadaueribus, & funibus suspendiosorum: quæ si quis attrectare audeat, etiam mereatur. Altera ex astris deducit vires in specula, sigilla, annulos, tabellas: Tertia diuina est. Nomen apud vulgus odiosum fecit colluuies impostorum. At magus apud Persas, nihil aliud quam sapientẽ sonat: sed propter Smerdis proditionem & perfidiã, nomen magorũ infensum fuit. Hæc magia Dominum Iesum fuisse

Scaliger cõtra Cardanum exercitat. 327.

Smerdis magus inuasit regnum Persarum.

Herodotus l. 3. & Iustinus lib. 1 Matth. 2.

fuisse promissum regem, cognouetunt Magi, qui ad eum adorandum longinquis è regionibus profecti sunt. E Syrorū libris hęc descripsimus. Aiunt Magiæ & transmutatoriæ artis vires, vias, & fines, esse perquàm similes. Opus & finem Chimistarum, esse corpus in corpus. Opus & finem Magiæ, esse spiritum in corpore. Magi suas affectiones, violentias appellant, propterea quod vires suas supra eas quę naturę ordine fieri videntur, exercent. Chimistæ suū opus nominant Fortitudinem: hoc enim significat decantatum illud, Elixir, in cuius fide omnem oppignorant naturam. Sic eo loco Scaliger. Ergo digna cū primis inquisitione ac disputatione res est, vtrū nō modo ex solis causis naturalibus, & in solis naturalibus locis, atq; ordine tantū modoq; naturali aurum generari queat, vertū etiam per artificialem viā ac rationem, quam iactant Chimistę, perfectū vsquequaq; aurum, & tale omnino quale est naturale, possit effici.

Duplex circa hanc quæstionem, Philosophorum est sententia: multi negant, quidam verò aiunt. Nos primo loco aliorum sententias enarrabimus ac perpendemus: extremo autē loco etiā quid sentiamus ipsi, & similius verò iudicemus, breuissimè iudicabimus.

Expo-

Exponitur ſententia eorum qui negãt verum aurum poſſe fieri ab Alchimiſtis.

Auicenna

AVicenna in quibuſdam ſuis commentariis in libros Meteororum, vt refert Ægidius in 3. Quodlibeto, quæſt. 8. de Alchimiſtico auro ita ſcripſita: ſciant artifices Alchimię ſpecies metallorum mutari non poſſe, quamuis ſimilia illis fieri poſſint, & quamuis Alchimiſtæ queant tingere ipſum æs colore quo volunt, donec ſit multum ſimile auro, & abſtergere immundicias plumbi, ita vt videatur argentum, ſemper tamen ſecundũ ſubſtantiam manebunt æs & plumbum.

Auarreos.

Auerroes in Paraphraſi ſuper primum libium de generatione animalium, explanando primum caput, in eandem ſententiam hæc ſcribit: Similiter etiam ſi datur aliquid artificiale valde ſimile naturali, tanta poterit eſſe ſimilitudo, quod exiſtimabitur eſſe idem ſpecie, & ſi ars Alchimię habet eſſe, hoc eſt, quod poteſt fieri in ea. Et ibidem Auer. declarat ſicut ſe habent mures ex putri materia, ad mures ex ſemine, inter eos enim eſt tanta ſimilitudo, vt quãuis reuera inuicem differant ſpecie, tamen

vulgo putentur, esse iusdem speciei, ita et iam aurum alchimisticum se habere ad vrum & naturale aurum. Idem sensit Auicenna, cuius verba paulò infra memorabuntur initio capitis proximè sequentis.

B. Thomas S. Thomas in secunda secundæ conditionaliter loquēs de auro alchimico quęst. 77. art. 2. ad primum ait: Si aurum, quod fit ab Alchimistis, non sit verum & tale quale fit à natura, eius venditionem pro vero fraudulentam & iniustam esse, sin autem fiat verum aurum ab Alchimistis, id licitè pro vero auro vendi posse, nihil enim prohibere artem vtendo causis naturalibus naturales & veros effectus producere. Sed quid ipse simpliciter & absolutè sentiret de auro alchimico, satis perspicuè declarauit in 2. sent. dist. 7. quæst. 3. art 1. ad quintum, ita scribens: Potest quidem ars virtute naturalium agentium aliquas formas substantiales inducere in materiam, sunt tamen quædam formæ quas nullo modo ars potest efficere, quod propria activa & passiua earum non potest inueniri atq; adhibere, sed benè aliquid simile illis efficere, sicut alchimistę faciūt aliquid simile auro quantū ad accidentia exteriora, sed tamen non faciunt verū aurum, quod forma substantialis auri non est per calorem ignis quo vtuntur Alchimistę, sed per calo-

rem

rem ſolis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum non habet operationem conſequentẽ ſpeciẽ, & ſimiliter in aliis, quę eorũ operatione fiunt. *Aegidius.*

Ægidius in tertio Quodlibeto quæſt. 8. affirmat Alchimiſtas poſſe quidem facere metallum aliquod quod tantum conſtet ex permixtione aliorum ſimplicium metallorum, cuiuſmodi eſt electrum, quod dicitur conſtare ex tribus partibus auri & vna argenti, & quia ſæpè in venis metallicis vnum metallum confunditur & permiſcetur cum alio, Alchimiſta per actionem ignis ſegregando & ſeparando aurum, quod erat permixtum cum alio metallo, videbitur de nouo facere aurũ, tantũ autẽ abeſt, vt poſſit verũ aurũ facere, vt ne ſimile quidem vero auro ita effici queat, vt nõ poſſit aliquo modo dignoſci & diſcerni. Porrò exiſtimat Ægydius aurum alchimiſticum non poſſe ſine peccato vendi pro auro naturali, non ſolum quia incertum pro certo & falſum pro vero venditur, ſed etiam quia in medicinis adhibetur aurum ad confortandum cor, & morbos quoſdã profligandos, maximum autem periculum eſſet, ne aurũ alchimiſticum propter diuerſam rationẽ conſtitutionis, nimium læderet complexionem humani corporis, eique inſigne aliquod detrimentum afferret.

ret. Quod autem verum aurum confici nequeat, Ægidius ita probat, vel potius declarat. Cernimus in vno quoq; genere entium, quędam illius generis esse perfecta, alia verò imperfecta, perfectorũ autem generationem esse determinatam tam secundum principium actiuũ & secundũ materiam, quam secundum locũ in quo fit: imperfectorum autẽ minimè: Exempli causa, in genere animalium, quæ sunt perfectiora, ita se habent natura, vt equus non generetur nisi ab equo, & ex sanguine mẽstruo equæ, & intra matricem, at mures possunt generari ex semine & siue semine, intra matricem & extra. Idem perspicitur in plantis, idemq; similiter contingit in elementis, nam purus ignis elemẽtaris, nec generari, nec conseruari potest, nisi in suo loco naturali, id est, in concauo Lunę, ergo similiter etiam eueniet in metallis, quare cum aurũ sit perfectissimum omniũ metallorum, habebit determinatũ agens & materiam, & locum naturalem, & propriam venam quæ latet intra sinum & ventrem terræ, extra quem locum, aurũ nullo modo confici possit. Neque valet illud, quod posset afferri contra hoc quod diximus: nimirum si mures qui sunt perfectiores auro possunt generari extra matricem multo magis aurum effici poterit extra suum locum

Ægidius negat aurum chimicum licitè vendi posse pro vero.

cum naturalem, & si serpentes fuerunt arte magica producti à Magis Pharaonis, vt legimus in Exodo, cur non etiam poterit effici verum aurum industria & beneficio artis? Hoc inquam non valet, nam eadem ratione probari posset, cum mus sit perfectior qualibet planta, & mus generari que at sine semine, quamlibet etiã plantam posse absq; semine procreari, quod falsum est: nihil ergo prohibet, quod est imperfectiùs alio simpliciter, esse perfectiùs illo secundum quid. Quamobrem quod aurum requirat determinatum locum suæ generationis, nõ arguit ipsum simpliciter esse perfectiùs aliquo animali sed tantum secundum quid. Hęc ex Ægidio. *Exod. 7.*

Conciliator in differentia 209. sic ait: Metallum non potest fieri per artem, & in aliud transmutari, cum ars solũ faciat permutationem in accidentibus, non autem in substantia, vel fortasse si possibile est, tamen id est homini ignotum, vnde Commentator tertio, de anima ait, Dicitur de multis artificiis, quod videntur esse possibilia, sed sunt causarum ignotarum. vt v.g. Alchimia, etsi talis ars constituatur, fortasse hoc erit per accidens, & inspiratione diuina potius quam artis humanæ sapientia. Non enim (inquit Conciliator) ars eo peruenire potest, vt agentia & materiam, cum *Cõciliator*

tempore, modo, & aliis circumstantiis, sciat ita proportionare, vt inde nouum constituatur metallum. Quod si apparenter videatur, id erit, quia ars fallaciam eius humano ingenio nequit detegere. Vnde aurum arte constructum, vim non puto habere confortandi cor, sicut habet aurum à natura productum. Fideles mihi tamen experti, dicunt argentum decoctione per artem fieri verum, non tamen videtur apparenter lucrari, probationibus omnibus quibus vtuntur, exploratum.

Non esse materiam omniũ metallorũ sulphur & argentũ viuum.

Quidam rerum metallicarum peritissimi, de quibus etiam subtiliter & accuratè scripserunt, dixerunt, primum atq; summũ fundamentum, quo nititur ac sustentatur ars Alchimię nullum esse: quo licet intelligere, ipsam artem (si tamen ars dicenda est quæ in se nihil veri & certi habet) inanem & fallacem esse. Etenim Alchimistæ putant materiam omnium metallorum esse sulphur & argentum viuum, quamobrẽ profitentur se ex varia sulphuris & argenti viui inuicem permixtorum temperatione, posse quodlibet metallum efficere: in quo sanè vehementer falluntur. Nam si sulphur & argentum viuum est materia auri & argenti, ergo in venis in quibus generatur aurum & argentum, apparerent aliqua vestigia sulphuris & argenti viui, similiter

liter etiam in venis ſulphuris & argenti viui, reperirentur aliqua indicia auri vel argenti, ſed ipſi qui totam pene vitam curioſiſſimè luſtrandis, & conſiderandis venis, locisq; metallorum conſumpſerunt, nunquam tale aliquid reperire potuerunt, quare falſa eſt opinio Alchimiſtarum, & aurū quod ab ipſis fit ex ſulphure & argento viuo, non eſt verum aurum: non enim, vt dictum fuit, talis eſt materia veri & naturalis auri. Aurū autem quod fit ab Alchimiſtis, licet ſimillimum videatur vero auro, falſum tamen eſſe multis modis cognoſci & iudicari poteſt, nempe vel ex pōdere, vel ex eo, quia non ſuſtinet vim ignis, vel ex eo quia iniectum in vrinam, amittit colorem ſuum, vel quia non eſt ductile in tenuiſſimas laminas, vel denique quia non habet naturalis auri proprietates, quarum in primis illa commendatur, confortandi cor humanum. Hæc illi.

Cardanus

Cardanus lib. 17. de ſubtilitate hæc ſcribit: ſunt verò chimica inuenta, vitrum ducere in longiſſimas lineas, tenax aut præ durum efficere poſſe. Vidi ego dudum ſphæram exiguam ex vitro, quæ omni conatu illiſa ſolo lapideo non comminuebatur, ſed reſiliebat ad trabes. Eiuſdem facultatis chimicæ eſt, vitrum albis lineis interſtinguere, celare, in eo imagines falſas

Inuēta & opera artis chimicæ.

fabricare gemmas, purgare caphuram, metalla miſcere, immutare, aut nobiliora imitari. Exempla verò fallacis Alchimiæ vide apud eundem in 10. l. b. De varietate rerum, cap. 51. Quo in loco etiã hæc ſubiungit: aurum & argentũ facere, ſeu ex aliis metallis ea cõficere, aut gemmas factitare aut viles in nobiliores tranſmutare, nemo non optare debet vt ſciat, at quid horũ fierĩ poſſit, difficile ſcitu admodũ eſt, & ſi hoc etiam ſciuerimus, longè difficilius eſt ſcire. Quomodo fiat. Quę autẽ ab Alchimiſtis fiunt, ea vel ad voluptatem pertinent, vel ad vſum, ad voluptatẽ ſunt gemmę & metalla nobiliora, ad vſum tinctura, colores, materię vaſorũ & alia ſimilia. Circa quodlibet autem horum, tria excogitari poſſunt vel vt fiant, quod maximum eſt, vel vt purgentur, vel vt perficiantur. Horum primum, de metallis, adhuc ſub iudice lis eſt an fieri poſſit, ſecundum & tertium, fermè inuẽtum eſt ad ſummam perfectionem, ac licèt ars Chimica non faciat verum aurũ, quatuor tamen præſtat magnas vtilitates. Prima eſt, quia poteſt vnum metallum facere ſimillimum alii, vt ferrum æri, & æs auro & argento, idq; clarius apparet in gemmis. Secunda, cum id quod in aliquo potentia continetur, per vim ignis excitat, extrahit, & ad perfectionem perdu

Vtilitas artis chimicæ.

cit.

cit. Tertia, cum ea quæ ſuperflua ſunt, vi ſua abſumendo detegit, vt cum ex calce alumen excipitur, quod non genitum eſt vi ignis, ſed exceptum, ita quo vocant multiplicationem, cum ex terra ipſa quæ aliquid continet quod continetur, excipiunt. Quarta, Ars chimica vi ignis multas facere poteſt compoſitiones atque ſeparationes, non minus vtiles & lucroſas ijs quæ ab Alchimiſtis tam anxiè quæruntur & ambitiosè promittuntur tranſmutationibus. Hæc Cardanus. Ex quibus verbis perſpicitur eum arbitrari chimicam illam auri generationem, vel eſſe impoſſibilem, vel propemodùm impoſſibilem.

Declaratur opiniò eorum qui defendunt Alchimiam.

ALBERTVS in libro ſuo 3. de Mineralibus, cap. 9. hanc de facultate Alchimię quæſtionē pertractans, primùm expoſuit ſententiam Auicennæ quæ fuit hæc: ſciant (inquit Auicenna) artifices alchimię ſpecies metallorum permutari non poſſe, quamuis aliquid illis ſimile fieri poſſit, quod enim differentia ſpecifica aliquo tollatur ingenio, non credo poſſibile; ſed expoliatio accidentium non eſt impoſſibilis, vel ſaltem diminutio non *Opinio Auicennæ.*

enim permutatur ſpecies metallorum, niſi prius in primam materiam metallicam reducantur, & ſic iuuamine artis deducantur in ſpeciem metalli quod voluerit. Atque idem quoque ſenſiſſe ait Haſtem Philoſophum præcipuũ in Phyſicis & in mathematicis, deinde Albertus ſubiungit ea quæ ſequuntur: Oportet nos dicere, Alchimicos peritos non aliter operari quàm peritos medicos, qui per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & nocentes ſanitati, & poſtea per remedia confortantia naturam, iuuant virtutem naturalium, vt digerendo, ſanitatem inducant: quæ ſanitas eſt effectus & naturæ & artis, ſed illius effectiuè & principaliter, huius autem organicè & inſtrumentaliter: ſic Alchimiſtæ primo benè purgantes materiam argenti viui & ſulphuris inſitam omnibus metallis, confortant; deinde deducunt virtutes elementares & cæleſtes tali materiæ inhęrentes ad proportionẽ mixtionis metalli quod intendunt inducere, & tunc ipſa natura operatur, & non ars niſi organicè iuuando & expoliendo vt diximus, vt ſic verum aurum & argentum educare, & facere videntur: quod enim virtutes elementares & cœleſtes faciunt in vaſis naturalibus, hoc etiam faciunt in vaſis artificialibus, ſi artificialia formantur ad

Sententia Alberti Magni.

ad modum vaſorum naturalium : & quod facit natura calore ſolis & ſtellarum, hoc faciet ars calore ignis, dummodo ſic contemperetur, vt non excedat virtutem ſe mouentem & informantem quę eſt in metallis : huic enim cœleſtis ineſt virtus, quæ primo commiſcuit eam, & hæc inclinatur ad hoc vel ad illud per artis iuuamen. Alchimia igitur per hũc modum procedit, id eſt corrumpens vnum, à ſua ſpecie remouendo, & cum iuuamine eorum, quæ in materia inſunt, alterius ſpeciem inducendo, quare omnium operationum alchimicarum melior eſt illa, quæ procedit ex eiſdem, ex quibus procedit natura; ſicut ex purgatione ſulphuris, per decoctionem & ſublimationem & expurgationem argenti viui, horumque bona permixtione cum materia metalli, in his enim & ex virtutibus horum, omnis metalli ſpecies inducitur. Qui autem per alba albificant, & per citrina citrinant, manente ſpecie prioris metalli in materia, procul dubio deceptores ſunt, & verum aurum atque argentum non faciunt; & hoc modo ferè omnes vel in toto, vel in parte procedunt, propter quod ego experiri feci aurum alchimicum quod ad me delatũ eſt, & poſtquam ſex aut ſeptem ignes ſuſtinuit, tantem amplius ignitum con-

ſumi-

ſumitur & perditur & quaſi ad fecem reuertitur. Hæc Albertus. Ecce ſupradictis verbis Albertus, non ſolùm docet verum aurum poſſe fieri per Alchimiam, ſed etiam quis modus eius ſic efficiendi ſit poſſibilis, & quis impoſſibilis, manifeſtè declarat.

Quinque rationies pro Alchimiſtis.

Quidam Ianus Lacinius, qui de facultate chimica in tranſmutandis metallis multa diſputauit, eiuſque diſputationis ſummam memorat Cardanus loco ſupradicto, probat arte chimica poſſe confici verum aurum, his rationibus. Primò metalla ſunt quædam pura & concocta, vt aurum & argentum: quædam cocta ſed impura, vt æs, ac ferrum: quædam cruda & impura vt vtrumq; plumbum; ſed impura repurgari, cruda concoqui poſſunt, igitur ex ære, ferre & plumbo, aurum & argentum fieri poteſt. Quod autem talia concoqui poſſint, demonſtrat ex ſententia Ariſtotelis 4. Meteororum vbi de concoctione agit. De purgatione dubium nō eſt, quippe cum proprium ſit ignis ſeparando purgare. Deinde propinquitas, paruumq; cauſarū diſcrimen, hoc idem ſuadet, cum ab ijſdem omnia fiant. Supponit autem omnia metalla conſtare ſulphure & argento viuo; quæcunque verò ſimilia ſunt, facilè inuicem tranſmutantur, eoque

qúe magis, quòd natura videtur ſemper perfectiſſimum intendere in omni genere, velut aurum, quæ igitur imperfecta ſunt, artis beneficio perfici poſſe videntur, tum vt ad finem, tum vt ad motus ipſius perfectionem perducantur. Poſtea ſi ars auctore Ariſt. in 2. Phyſ. & 4. Meteororum eſt imitatrix naturæ, cum natura concoquendo purgandoque ex ſulphure & argento viuo, aurum argentumque perficiat; cur non etiam idem ſimili ratione operari ars poſſit efficere? Adhæc ea dici debent ſecundùm naturæ ordinem copulata & inuicem tranſmutabilia, quæ non habent omninò diuerſas operationes ſed eaſdem, in eo tantùm differentes, quod quædam habent eas imminutas & imperfectas, velut fœtus, infantis comparatione, ouum pulli, aurelia papilionis. At plumbum, æs, ferrum, argentum, nullas habent operationes ab auro diſtinctas, ſed quas illud habet, vtpote liqueſcere, duci, graue eſſe, nitere, ignibus reſiſtere, eaſdem habent hæc, ſed vitiatas & imminutas; non enim ita ſplendent, non ſunt adeò grauia, minus reſiſtent ignibus, non tota liqueſcunt, non tàm tenuiter ducuntur, igitur hæc dici debent aurum imperfectum, & beneficio artis perduci quèunt ad perfectionem auri: Atque hoc putat Cardanus eſſe maximũ argu-

argumentum quod pro Alchimistis afferri possit. Postremò, idem astruit exemplo tanarum, quæ statim, ob præparationem materiæ, ex puluere generantur. Sunt autem tanæ perfectiores auro, & vt animalia perfecta, non solùm partium similarium compositione, sed etiam instrumentorum compositione indiguerunt. Auicennam quoque citat dicentem, vitulum in nubibus generatum semiuiuum excidisse inter imbres. Generantur etiam ex iuuenculo strangulato apes, ex Basilisco scorpiones, ex elixatura Anatis sub dio expositæ bufones, ex Asinis vespæ, ex equis Scarabæi, ex mulis locustæ, aqua quibusdam in locis conuertuntur in lapides: aër concussus inter duriora corpora, repentè transit ignem, fumus metallorum, præcipuè plũbi, cogit argentum viuum, cortex mali punici ferrum mutat in chalybem. Si igitur hæc tàm admiranda & penè incredibilia fieri possunt, atque adeò quotidie fieri videmus, cur incredibile videatur, posse ab Alchimistis verum aurum confici, Hæc ille disputat pro Alchimistis.

Antonius Mirandulanus.

Antonivs Mirandulanus, Philosophus nostræ memoriæ præstans, & in Aristotelis doctrina excellenter versatus, in illo suo opere quod scripsit de Euersione singularis certaminis lib. 19. sect. 7. hanc de Alchi-

Alchimistis sententiam pronuntiat. Dicimus veram esse Alchimistarum opinionem quod aurū possit fieri, & ab arte & à natura, quia transmutare possunt argentum viuum, & alia quæ ad id requiruntur, ita vt fiat eadem materia: sicut non solùm à natura sed etiā ab arte animalia, vt scorpiones, generari possunt. Verùm quia illud aurum fit ratissimè & cum maxima difficultate, multa enim quæ ad id concurrunt, facillimè impediri possunt, idcircò non videtur fieri posse, sed rei difficultas non arguit impossibilitatem. Non est autem danda opera illi arti, non quia non sit vera, sed quia tantæ est difficultatis, vt sit vtilius eam omittere quàm exercere: & multi quidem ditissimi ad magnā inopiam redacti sunt, propterea quod maximis sūptib. impensis, vel nunquam assecuti sunt quod hæc ars pollicetur, vel certè ratò & parum, ita vt sumptus longè sit maior lucro, quare satius est aliis artibus certioribus operam dare, quæ maiori ex parte operam suam præstant, quàm huic quæ ratissimè propter res naturæ absconditas, finem suum assequitur. Hęc Mirandulanus.

Explicatur breuiter opinio auctoris.

NOBIS

Sententia auctoris de auro alchimistico.

NOBIS autem propositam quæstionem philosophicè considerantibus atq; perpendentibus, tria videntur hac de re valdè probabilia dici & firmari posse, vnum est, nullam esse rationem philosophicam, vel necessariam, vel etiam admodùm probabilem, qua demonstretur rationem chimicam efficiendi verum aurum, esse impossibilem. Cur enim putetur impossibilis? An quia nihil eorum quæ fiunt à natura potest fieri ab arte? at hoc in generatione multorum animalium, aliarumq; rerum quæ opera & ministerio artis non secus generantur quàm à sola natura, falsum esse cognoscitur. An quia (vt volebat Ægydius) nihil eorum quæ sunt in genere suo perfectissima, potest produci nisi vno modò, id est, solùm ab agente suo naturali? Verùm si Ægydius verisimili aliqua ratione hoc probaret, aliquantulum fortasse valeret ad persuadendū: cùm autem nullam huius rei probationem afferat, qua facilitate ab eo id dicitur eâdem planè à nobis contemni ac reiici potest. An denique quia aurum naturale generatur virtute caloris cœlestis, aurum verò chimicum efficitur à calore igneo, qui duo calores cùm multùm inter se differant, nō poterunt eundem effectum præstare? sed hęc ratio dupliciter peccat. Primùm enim falsum

ſum eſt calorem cœleſtem & igneum ſpecie inuicem diſtingui: cùm enim ab eodem contrario, hoc eſt, à frigore ſimiliter corrumpantur, cùm ab eadem cauſa interdũ producantur nimirùm à lumine, cùm ſe inuicem intendant atque augeant, cùm ad productionem ignis & mixtorum ſimili ratione conducant, fieri non poteſt, vt ea ratione qua calores ſunt, ſpecie diſtinguãtur inter ſe: differunt igitur ea re ſolum, quòd calor cœleſtis propter ordinatum cœli motum, eſt valde temperatus & accommodatus ad generationem & conſeruationem rerum ſublunarium, quam ob cauſam appellatur ſalutaris & viuificus: calor autem igneus ex ſe non eſt temperatus, ſed agit quantum poteſt agere, & res ſibi ſubiectas tandem deſtruit atq; interimit, quocirca vocatur à Philoſophis deſtructiuus & corruptiuus rerum. Verùm ſi hic calor aliunde corrigatur atque temperetur, nimirùm vel à facultate animæ, vt in animalibus contingit, vel ab arte, vt ſit in multis mixtis & medicamentis quæ à calore igneo, moderatione artis procreãtur; efficietur profectò vt calor igneus talis propemodum euadat, qualis eſt cœleſtis. Deinde, experientia manifeſtè oſtendit quædam animalia ſimiliter generari poſſe calore igneo atq; calore cœleſti. Nam apud

Calor cœleſtis & elementaris non differunt ſpecie.

Ægy-

Ægyptios pulli calore igneo ex ouis excluduntur atque procreantur. Quam rem Iulius Scaliger, vir propter excellentem omnium disciplinarum eruditionem admirandus, in ijs quæ scripsit contra Cardanum exercitatione 23 pulchrè describit his verbis; In Ægypto ad Cairum furnos cõstruunt alij alio multiplici fornice imposito: quorum tholi supremi medio, foramen est, per quod caloris vis, quæ immodica possit officere, subit atque exhalat: in imò ignem accendunt temperatum: Ouorum multas centurias in fornicum superiore planitie disponunt: statutis diebus erũpit pullorum turba, quos illi non numero sed mensura venales habent: modiolum statuunt sine fundo: quem vt impleuit, tollunt, neque hæc fabula est, sed fabulæ ipsi qui negant. Hæc Scaliger. Cæterùm posse ex aliis metallis verè aurum effici, probari argumento & experimento posset auripigmenti, ex quo perfectum aurũ posse fieri, testis ex Plinius, qui rem non priscis temporibus sed sua ætate factam testatamque commemorans, ita scribit lib. 33. cap. 4. Aurum faciendi est etiam vna ratio ex auripigmento quod in Syria foditur pictoribus, in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Inuitauerat atque spes Caium principem auidissimum auri, quamobrem iussit exco-

Animalia generari posse solo calore ignis, argumentũ Iulij Scaligeri.

Ex auripigmento teste Plinio fieri verũ aurum.

qui magnum pondus : & planè fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auripigmenti libræ 14. permutarentur : nec postea tentatum ab vllo est. Sic Plinius.

ALTERVM verò, quod eadem de re probabilissimè potest asseri, illud est, chimicam rationem efficiendi verum aurum nõ quidem physicè, sed moraliter vt aiunt, loquendo vel impossibilem, vel propemodum impossibilem videri, non propter vllam rationem philosophicam quæ adhuc ab vllo sit allata, sicut ostensum est, sed propter ipsam experientiam quæ in rebus naturalibus, moralibus atque artificialibus summi argumenti firmissimæque rationis vim debet obtinere. Etenim cùm plurimi in chimicæ facultatis tractatione & exercitatione diu multumque laborauerint, & in veri auri effectionem acerrimis studijs atq; incredibili cupiditate incubuerint, nemo tamen adhuc fuit præter vnum aut alterum probatis proditum historiis, quem liquidò constet verum aurum & omni ex parte probatum ac perfectum effecisse, Quòd si effectio auri per artem chimicam est possibilis, cur ea, cùm tamdiu & tam multum optata, quæsita, & procurata fuerit, nondum tamen reper

Cur nõvideatur esse vera ars Alchimia.

tã &

ta & vsitata fuit? nam quia possibilis est generatio animalium, medicamentorum, aliarumque multarum rerum non solum per naturam, sed etiam per solertiam & industriam humanam, iam pridem inuentæ sunt artes, quæ huiusmodi res & verè & facilè possunt perficere; cur igitur idem non contingit in auro chimico? nisi quia vel talis modus efficiendi tale aurum simpliciter est impossibilis, vel si est possibilis, nondum tamen is est humano ingenio, & fortasse non potest esse, exploratè perfectèque cognitus. Atque hoc argumentum ab experientia ductum, non solùm apud Philosophorum naturalem, qui nunquam à rebus sensatis experientiaque comprobatis, vel transuersum (vt aiunt) digitum discedit, sed etiam apud quemcunque hominem sanæ mentis rectique iudicij plurimùm valere debet. Quod si habent isti, vt iactant, veram certamque artem faciendi aurum, cur sibi primùm non faciunt tantum auri, vt nullius egeant, sed bonis omnibus quæ parari auro possunt, abundent? At enim videre licèt istos, semper egentes & mendicos, quique per vana promissa, alienis opibus exhauriendis, suam quòquomodo egestatem subleuare, suamque famem explere cupiant.

Ad

Ad extremum, illud non tantum probabiliter dici, sed etiam pro vero certoq; confirmari potest, artem chimicam, licèt ea fortassis sit vtilis in distillationibus & aliis rebus quas superius ex sententia Cardani memorauimus, tamē in eo quod spectat affectionem veri auri, quam illa profitetur atque in primis pollicetur vanam esse, noxiam ac perniciosā Reipublicæ. Primò, Quia aut nunquā, aut rarissimè præstat quod promittit, ex quo non semel factum est, vt multi ad extremam inopiam atque paupertatem redacti fuerint, vnde rectè quidam ait, Alchimistas non efficere aurum sed absumere, non implere crumenas, sed magis deplere & exhaurire. Deinde, quia faciunt falsum aurum falsamq; monetam, atque gemmas pro veris passim, distrahunt, atque [illegible]iuendunt, ex quo Respublica hominumq; societas magnum caperet detrimentum. Postremò, quia verum aurum non ratiò adhibetur in medicinis ad exhilarandum & roborandū cor, aurum autem chimicum cùm vel non sit verum aurum, vel certè imperfectius sit auro naturali, vel non vtiq; habebit eiusmodi proprietates, aut certè non ita vitales & salutares humano corpori, quare non sine discrimine salutis & periculo vitę, in medicinis adhiberetur. Hæc igitur no-

Non esse permittendum in Republica vsum Alchimiæ.

bis visa sunt de chimica facultate efficiendi verum aurũ probabiliter posse disputari.

CAPVT XIII.

De origine Magiæ & ijs qui in ea clari fuerunt.

ORIGINEM Magiæ, præsertim eius quam diximus non esse naturalem, variè tradunt scriptores. Philo libro De specialibus legibus censet ex vera & naturali Magia adulterata & corrupta natam esse fallacem & quæ vulgo priè dicitur Magia, ita scribens: Ex hac adulterata & deprauata, descendunt quas proprio maxime vocabulo malas artes dicimus circulatorum ariolorumque studia, mulierum, mancipiorumque nequissimorum expiationes & lustrationes profitentium, mutationesque amoris in odium aut ex aduerso in amorem odij, per quasdam passiones amatorias & incantamẽta idonea: atq; his dolis circumueniunt homines & ingentium malorum atque ruinarum sunt causæ, non priuatis modò hominibus aut familiis, sed ciuitatib. regnis & prouinciis. Quamobrem huiusmodi artes, meritò lege Mosaica, grauissimis propositis pœnis prohibentur. Hęc Philo. Vetus tamen opinio est plurimorum scriptorum

Philo de origine Magiæ.

rum probata consensu, principem huius Magiæ, doctorem & quasi parentem fuisse Zoroastrem, vel Persem, vt Plinius & Diognes Laërtius vocant, vel Bactrianum, vt Diodorus Siculus & alij nominant. Et Plinius lib. 30. cap. 1. ita de eo scribit: Sine dubio in Oriente orta est Magia, in Perside à Zoroastre, vt inter auctores conuenit. Eudoxus Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit; sic & Aristoteles; Hermippus, qui de tota ea arte diligentissimè scripsit, & vicies, centum millia versuum à Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum eius positis explanauit, præceptorem à quo institutus est Zoroaster, tradidit Azonacem quinque millibus annorum priorem bello Troiano. De quo Zoroastre mira aliis locis scribit Plinius: Vnum enim eum (inquit) mortalium eodem, quo natus est die, risisse, cerebrumque ita ei palpitasse, vt impositam repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ, viginti annis in deserto Magiæ vacantem, caseo vixisse ita temperato, vt vetustatem non sentiret. Iustinus quoque historicus libri 1. initio, inuentorem artis Magicæ facit Zoroastrem: idemque sentit B. Augustinus lib. 21. De ciuitate Dei, capite 14. Solum, inquit, Zoroastrem quando natus est, ferunt resisse, nec

Zoroastres Magiæ parens.

Plin. lib. 7.

ei boni aliquid monſtroſus ille riſus portendit: nam magicarum artium fuiſſe perhibetur inuentor, quæ quidem illi nec ad præſentis vitæ vanam felicitatem contra ſuos inimicos prodeſſe potuerunt; à Nino quippe Aſſyriorum rege, cùm eſſet ipſe rex Bactrianorum, bello ſuperatus eſt. Suidas etiam ait, Magiam inuentum eſſe Perſarum, apud quos Magi magnam fidem & auctoritatem habuerunt. Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ enarrans hiſtoriam libri Geneſeos, cap. 39. Ninus, (inquit) vicit Cham qui adhuc viuebat & regnabat in Bactria, ſeu in Thracia, vt alij volunt, & vocabatur Zoroaſter inuentor artis Magicæ, qui & hanc, & ſeptem liberales artes in quatuordecim calumnis ſcripſit, ſeptem æneis, & ſeptem lateritiis, contra duplex orbis excidium quod timebatur, vnũ per aquas, alterum per ignem. Ninus verò libros eius combuſſit, hinc etiam orta ſunt idola. Hæc ille. Verùm de antiquitate Zoroaſtris nõ conuenit inter ſcriptores: nam Eudoxus & Ariſtoteles, vt ex Plinio retulimus, volunt eum antiquiorem fuiſſe Platone, ſex millibus annorum Hermippus autem vel (vt citat Laërtius) Hermodorus Platonicus in libro De diſciplinis facit eum quinque millibus annorum bello Troiano vetuſtiorem, & contrario autem

Cham idem qui Zoroaſter.

Xan-

Xantus Lydius, vt refert Laërtius, multò recentiorem eum facit, hoc eſt, ſexcentis duntaxat annis ante Xerxis tranſitum in Græciam. Sed illi nimium multos computant annos, hic nimium paucos. Conſtat enim Zoroaſtrem fuiſſe tempore Nini primi Aſſyriorum regis, quo regnante natus eſt Abraam: ab ortu autem Abraæ, vſque ad primam Olympiadem fluxerunt anni mille centum ſeptingenti & paulò amplius ſexaginta: nam qui plures quam cæteri annos monarchiæ Aſſyriorũ & Medeorum vſq; ad Cyrum attribuerunt, illi mille trecentos ſexaginta, huic trecentos quinquaginta aſſignarunt. Cœpit autem Cyrus regnare initio quinquageſimę quintæ Olympiadis: Secundùm hanc igitur laxiſſimam computationem, à Nino & Zoroaſtro vſq; ad primam Olympiadem, numerantur anni mille quadringenti nonaginta quatuor. Bellum porrò Troianũ ſeptem & quadringentis annis præceſſit Olympiades: Xerxis tranſitus in Græciã, in 75. exceſſus Platonis in 108. Olympiadem incurrit. Ex quo apparet multitudinem illam annorum, quam Eudoxus, Ariſtoteles & Hermippus tribuunt antiquitati Zoroaſtris, vel eſſe fabuloſam, vel annos illos non quales noſtri ſunt, ſed quales Ægyptij & Arcades habuerunt, hoc eſt,

Laërtius initio Operis.

trimestres, esse censendos. Nec dissimile fuit eodē in loco plinij, quippe qui ait Mosem multis annorum millibus posteriorem fuisse Zoroastre, cū subtilissima Chronologiæ ratione compertum sit, paulò amplius sexcentis annis Mose priorem fuisse Zoroastrem.

Cassiani de origine Magiæ opinio.

Apud Cassianum Serenus abbas collat. 8. cap. 21. originem Magiæ & omnium maleficarum artium altiùs repetit, nimirū etiam ante diluuium, ex eo tempore quo filij Dei, vt scriptura narrat, permisti sunt filiabus hominum, ait enim, scientiam omnium rerum cœlestium & sublunarium quam Adam à Deo acceperat, tradidisse ipsum filio suo Seth, cuius semen eam seruauit incontaminatam, & donec diuisum à sacrilega propagine Cayn perdurauit, eam doctrinam ad Dei cultum, & ad vtilitatem vitæ communis exercuit: cum verò fuisset impiæ generationi permixtum, ad res profanas atque noxias, quæ piè didicerat, instinctu Dæmonis deriuauit, curiosasque ex ea maleficiorum artes atque præstigias ac magicas superstitiones audacter instituit. Sed quomodo hæc curiosa & malefica doctrina diluuio non petierit, in causa fuit Cham, vt antiquæ ferunt traditiones, qui superstitionibus & sacrilegis artibus fuit infectus, easque artes, cū in ar-

in arcam, in quam cum Noë patre ſuo iuſtiſſimo,& ſanctis fratribus ingreſſurus erat,inferre non auderet ; diuerſorum metallorum laminas , quæ ſcilicet aquarum non corrumperentur iniuria, & duriſſimis lapidibus, qui vim ignis non ſentirent,inſculpſit : quæ diluuio peracto, eâdem qua ille celauerat curioſitate perquirens,ſacrilegiorum ac perpetuę neqùitiæ ſeminariũ tranſmiſit inpoſteros. Hacitaq; ratione illa opinio vulgi qua creditur Angelos vel maleficia,vel diuerſas artes hominibus tradidiſſe,in veritate completa eſt. Hactenus Abbas Serenus.

Prima origo Magicarum artiũ à Damone.

Sed mihi vetius ſentire videntur , qui Diabolum primum Magicarum artium auctorem & parentem faciunt,à quo mortales earum cognitionem acceperint, & vſum didicerint. Et ſanè primum Magiæ vſum & effectum memoria repetentibus, haud improbabiliter videri poteſt,Magiæ vſum vnà cum mundo cœpiſſe,& quidem in Paradiſo, ſalua etiam tunc & integra illibataque hominis innocentia. Ibi enim Diabolus formam ſibi inducens ſerpentis, vel occultè per verum & naturalem ſerpentem Euam alloquens, blandiſſimis deceptam promiſſis , ad vetitum pomum maximo ſui ſuæq; totius humanæ ſobolis exitio,edẽdũ induxit.Nec mirũ videri de-

bet si diabolum Magiæ auctorem facimus, cùm ipse, vti apud Ioannem capite octauo Dominus noster dixit: *Homicida sit ab initio, & in veritate nō steterit quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, mendax est & pater mendacij* Rectè igitur Lactantius libro secundo Diuinarum institutionum omnium maleficarum artium inuentores & magistros fuisse Dæmones, confirmat his verbis: Eorum inuenta sunt Astrologia & Aruspicina & Auguratio, & quæ dicuntur Oracula, & Necromantia & ars Magica, & quicquid præterea malorum exercent homines vel palam, vel occultè: quæ omnia per se falsa sunt, vt Sibylla Erythræa testatur. Hęc & alia multa in eandem sententiam ea loco Lactantius commemorat. Sed nemo grauius & elegantius omnes Magiæ species omnesque fallacias ex Dæmone profectas esse ostendit quàm Cyprianus in lib. de Idolorum vanitate: Nequissimi, inquit, spiritus, sub statuis ac imaginibus consecratis delitescunt, hi afflatu suo vatum pectora inspirant, extorū fibras animant, auiū volatus gubernant, sortes reguut, oracula efficiunt, falsa veris semper inuoluūt: nam & falluntur & fallunt, vitam turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra

Lactanti.

Præclara Cypriani sententia.

bra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, vt ad cultũ sui cogant, vt nidore altarium & rogis pecorum saginati, remissis quæ constrinxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat iniuria; nec aliud illis studiũ est à Deo homines auocare, & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ religionis auertere: cùm sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerint errore participes. Hi tamen adiurati per DEVM vnum à nobis, statim cedunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra voce & operatione, quasi flagris cædi, igne torreri, eiulare, gemere, deprecari, vnde veniant, aut quando discedant, ipsis etiam qui se colant audientibus confiteri, & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis adspirat. Hinc vulgus in odium nostri nominis cogunt, vt nos odisse incipiant homines antequam nosse, ne cognitos aut imitari possint, aut damnare non possint. Hæc Cyprianus.

Sed ne Christianorum hominum duntaxat hæc videatur opinatio, excitabo etiam testes Philosophos Græcorum, & quidem nobilissimos. Aristoteles in primo de Philosophia libro, vt Laërtius initio

ſui Operis memorat, Magos Ægyptiis antiquiores eſſe prodidit, duoque iuxta illos eſſe principia, bonum Dæmonem, & malum: alterum ex his Iouem & onomaſdem, alterum Plutonem & Arimanium dici: quod Hermippus quoque in primo de Magis ait, atq; Eudoxus & Theopompus, qui & reuicturos homines, iuxta Magorum ſententias dicit, immortaleſque futuros: & vniuerſa illorum myſteria & effectus precationibus quibuſdam conſtare. Iſta Eudemus quoque Rhodius tradit. Hæc Laërtius. Verùm nihil luculentius teſtimonio Porphyrij: quod libro 5. De præparatione Euangelica, cap. 7. his verbis refert Euſebius: Magicæ artis dij Gentilium & inuentores & doctores fuerunt. Vnde namq; homines quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quàm ab ipſis Dæmonibus diſcere potuiſſent; Neque putes id à nobis tantùm dici: Porphyrius teſtis citetur, qui in libro De reſponſis ſic ait: Non ſolùm felicem conuerſationem ſuam verùm etiam quibus rebus gaudeant & quibus alligentur, Dij hominibus ſignificârunt. Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ ſibi afferenda ſint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque ipſas ſimulachrorum quales eſſe debeant, & in quibus locis ipſi verſentur, & omninò

Porphyri⁹.

nino nihil est, quod ab ipsis dijs homines non didicerint. Atque hæc Porphyrius ex variis Proserpinæ responsis demonstrat & confirmat. Quid ergo mirum, Magicæ artis & inuentionem & studiū & vsum fuisse antiquissimum? Certè nos supra à Mundi vsque primordiis, Magiæ originem repetiuimus, & liber Exodi satis clarè ostendit, iam tempore Mosis, hoc est, plusquam trecentis annis ante bellum Troianū, Magiam claram & celebrem fuisse, Magosq; magna apud eam gentem, & sapientiæ & diuinæ cuiusdam virtutis auctoritate & existimatione floruisse, vtpote qui se Mosi opponere ausi fuerint similiter illi mira quædam operantes. Nec Deus per Mosem tam graues pœnas aduersus Magos constituisset, nec tam seuerè eorum consuetudinem & congressum Iudæis interdixisset, nisi iam tunc eorum ars, sicut hominibus exitiosa erat, sic nota & celebris fuisset. Porrò circa belli Troiani tempora claram fuisse Magiæ famam, non obscurè indicat Homerus, præsertim in Vlyssis erroribus, adeò vt totum opus non aliunde constet. Siquidem Protea & Syrenum cantus apud eum, non aliter intelligi volunt; Circevtiq; & inferorū, euocatione hoc solū agi. Deinde apud Thessalas vrbes diu Magia, magna celebritate viguit. Orpheo quo-

que magnam ei fidem & auctoritatem addit. Sed primus extat, vt inquit Plinius, de eo cõmentatus Osthanes Xerxem regem Persarum bello quod Græcis intulit, comitatus, qui velut semina artis portentosæ sparsit, obiter infecto quocunque commeauerat mundo; & hic maximè ad rabiem, non auiditatem modo scientiæ eius Græcorum populos egit. Sed ante hunc, clarissimum in ea arte Pythagoræ nomen fuit. Is autem quem dixit Pythagoras, & post eum Empedocles, Democritus & Plato ad hanc discendam nauigare, exiliis verius, vt inquit Plinius, quàm peregrinationibus susceptis, hanc reuersi prædicauere, hic in arcanis habuere. Sed maximè omnium Democritus, & aliorum suisque editis de ea voluminibus, eodem tempore in Græcia, quo medicinam Hippocrates, hoc est, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, & annum Romæ conditæ trecentesimum, eam illustrauit. Multis post hos seculis, Apostolorum temporibus apud Brachamas Indorum Iarchas, & apud Gymnosophistas Æthiopum, Tespesion Magiæ existimatione illustres fuerunt: quo tempore Simonem cognomento Magum, propter hanc artem multum claruisse, omnis loquitur Ecclesiastica historia. Is Apostolorum æmulus, non apud Sama-

Simon Magus. Actor. 8.

Samaritas modo, ſed apud Romanorum quoque Principes, ad magicas eius præſtigias attonitos, honores etiam diuinos obtinuit: ex quo velut parente, multiplex hæreticorũ ſoboles prognata, & ſub Chriſtiano nomine magicas artes profeſſa, religionem & diſciplinã Chriſtianam apud ignaros, infamem & odioſam fecit. Verum omnes ante ſe poſtque eius artis famæ celebres, longè ſuperauit Apollonius Tyaneus, eius perdiſcendæ ſtudio totum penè orbem peruagatus, & cum iis cõgreſſus quicunque tunc in ea clari habebãtur. Is Magiæ ſcientia tantam nominis claritatẽ gloriamque ſibi comparauit, tantaque ſui admiratione hominum animos impleuit, vt à multis eius ſapientiam operaque æſtimãtimantibus, & viuus & mortuus quaſi Deus haberetur. Taceo hic Plotinum, Porphyrium, Iamlichum, Proclum, Apuleium alioſque Pythagoricæ ac Platonicæ ſectæ plurimos, qui magiam & coluerunt ſtudioſiſſimè, & pugnaciſſimè defenderunt, & tanquam inter omnes ſapientiæ partes clariſſimam, vtiliſſimamque, ſummis laudibus prædicauerunt. Sed quæret aliquis, quomodo Magia artium omnium vaniſſima & fraudulentiſſima, tantum in toto, terrarũ orbe totque ſecularis valuit? Huic quæſtioni reſpondens Plinius primo capite

Vnde tanta magi auctorita

trice simi lib. Auctoritatē, inquit, ei maximā fuisse nemo miretur: quandoquidem sola artiū, tres alias imperiosissimas humanę mētis complexa, in vnā se redegit. Natam primum de Medicina, nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremq; quam medicinā: ita blandissimis desideratissimisq; promissis, addidisse vires religionis, ad quas maximè etiam nūc caligat humanum genus. Atq; vt hoc quoq; suggesserit, miscuisse artes mathematicas, nullo non auido futura de sese scindi, atq; ea è cęlo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigium adoleuit, vt hodieque etiam in magna parte gentium prę ualeat, & in Oriente regum regibus imperet. Hæc Plinius.

Religio & disciplina Christi tenebras Magiæ & verum magicarum artium è mundo dissipat.

Cæterum illud hoc loco magno nostro gaudio ingentiq; gloria Christianæ religionis considerandum est, cum primum Euangelicæ doctrinæ lux mundo affulsit, omniū magicarum fraudum calliginem fuisse discussam atq; dissipatam. Simul enim fides Christi prędicata & recepta mundo fuit, omnis magicarum artium, oraculorūq; vaticinationem cæterarumq; diabolicarū fraudum vis cōcidit, defecit, euanuit. Post euangelium (inquit Tertullianus in libro de Idololatria) nusquam inuenies aut Sophistas,

phistas, aut Chaldæos, aut incantatores, aut coniectores, aut magos, nisi planè punitos. Vbi sapiens? vbi literator? vbi conquisitor huius æui, Nonne infatuauit Deus sapientiam huius sæculi? Sic Tertullianus. Atq; hęc ita fore, vti cernimus euenisse, multò antè Christus Dominus discipulos suos docuerat: nam apud Ioannē cap. 12. dixit: *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum:* & apud Luc. cap 11. *Cū fortis armatus custodit atriū suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniēs vicerit eum, vniuersa eius arma aufert in quibus confidebat & spolia distribuit.* Quantū (inquit Eusebius lib. 1. De præparatione euangelica, cap 2) recepta Christi fide mundus profecerit, ipsis oculis cernimus. Nō enim Persę qui eū secuti sunt, matres suas nefandis nuptiis cognoscunt: nō humanis vescūtur carnib⁹ Scytę, nec carissimos, falsa religione impulsi liberos iugulāt: nō Massagetę ac Derbices propinquos atq; affines suos senectute confectos immolāt, aut eorum carnes epulantur: non Tybareni senes suos præcipitare, Hyrcani rapaci auium generi, non Caspii canibus proiicere solent, quæ quidem antea religiosissimè faciebant: nunc verò euange-

Esa. 29.
1. Cor. 1.
Ibidem.

angelica virtute vndiq; hæc terra, fœda & immania flagitia explosa sunt. Quis iam doctrinam Christianam amplexus, Deos putat aut inania & surda simulachra, aut maleficos Dæmones in eis habitantes, aut partes mundi quæ conspiciuntur, aut mortuorum vmbras, aut etiam animalium vel abiectissima & nocentissima? quibus tamen rebus vniuersæ penè gentes ante prędicationem Euangelii diuinos honores cultusque tribuebant. Non satis existimari potest, inquit Plinius lib.30.cap.1. quantum Romanis debeatur, qui sustulere mõstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi etiam salubertimũ. Quis ergo satis æstimet, quantum debeãt Christo, cum aliæ gentes, tum in primis & gens & vrbs Romana, cuius fidei ac doctrinæ beneficio, maximis est malis liberata, summisque beneficiis affecta, Roma enim (vt ait B. Leo sermone primo de natiuate Apostolorum Petri & Pauli) Deum suum ignorans, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem in qua diligentissima superstitione habebatur collectum, quicquid vsquam fuerat vanis erroribus institutum, vnde quantò est per diabolum tenacius

cius illigata, tanto fuit per Christum mirabilius absoluta.

CAPVT XIV.

An magiæ studium & vsus sit licitus.

DVplicem supra Magiam fecimus, vnam naturalem, alteram non naturalem. Naturalis cum sit doctrinæ Physicę, Medicæ, ac Mathematicę pars nobilissima, per se bona & honesta est, hominumque studio & cognitione dignissima. Fortasse autem eius studium & tractatio publica meritò prohiberi posset in Republica, videlicet, si timeretur ne ea in vulgus prodita multi (quæ est humani ingenii ad mala procliuitas) ad perniciem exitiumque aliorum abuterentur. Nam licet medicina quoq; abuti possint medici, & ob eandem causam etiam prohibenda videretur, attamen alia est ratio medicinæ alia Magię: nam medicina, & eius vsus est per se necessarius mortalibus, & abusus manifestior est, quam vt omninò celari queat, ideoque punitu ac emendatu facilior. Magiæ verò, nec vsus societati hominum est per se necessarius, & est abusus occultus: latet enim per quas res & qualiter

Magia

Magia operetur. Quamobrem valde timeri poteſt, ne, quò eſt occultior in operãdo, eò magis fiducia impunitatis, lubrica ſit ad nocendum.

De ſtudio Magiæ.

Magia verò non naturalis, præſertim quæ commercio & fœdere inſcio cum dæmone nititur, dupliciter addiſci poteſt, vel ſpeculatiuè tãtum, vel etiam practicè, hoc eſt, vel noſcendi tantum cauſa, vel etiam vtendi & exercendi. Nuda cognitio Magiæ per ſe mala non eſt: omnis enim cognitio veri bonum quoddam & perfecto eſt intellectus, ſi enim cognitio malorum bona non eſſet, Deus eam non haberet, atqui Deus omnium bonorũ pariter atq; malorum ſcientiã perfectiſſimã habet ſi per ſe mala eſſet cognitio huius Magiæ, ergo nulli prorſus eã diſcere aut noſſe liceret. Quomodo igitur Eccleſię Doctores & rectores, huius magię vanitates, fallacias, maleficia, impiasq; ſuperſtitiones detegere & confutare poſſent? quomodo probare, mira illa quę faciunt magi, vel eſſe meras impoſturas vel opera dęmonum, vel occultarum virtutum naturalium effecta? quomodo demonſtrare nullum opus magorũ verè poſſe dici miraculum? quomodo docere, Chriſti miracula multum differre ac præſtare magorũ miraculis, & magos virtute diuina operari, nec Chriſtum eiuſq; ſeruos

uos miracula magicis artibus edidiſſe? Atque hoc animo & conſilio nõnullis magiæ ſtudere conceſſum eſt. Nos Chriſtiani (inquit Tertullianus lib. de Anima) fallacem magiam non ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia nouimus, nec inuitatoria operatione ſed expugnatoria dominatione tractamus multiformem hanc lucem mentis humanæ, totius erroris artificem, ſalutis pariter, animæque vaſtatricem. Itaque mihi quidem videtur rectè dixiſſe Ioann. Picus Mirandulanus: Quo quis eſt magiæ peritior, eò clariùs eum cernere quantum inter magorum & Chriſti atque ſanctorũ miracula interſit. Sed ſtudium eius poteſt tripliciter nõ eſſe bonũ, vel ſi quis illud præferat ſtudiis vtilioribus, & tantũ propter inanem quandã curioſitatem illud capeſſat, vel ſi ad malè egendum id referre velit, vel ſi propter imbecillitatem mentis periculũ ſit, ne huius magiæ fraudibus, & ſuperſtitionibus circumueniatur. Meritò igitur id ſtudii publicè Chriſtianis vetitum eſt, nec vlli niſi permiſſu rectorum Eccleſiæ conceditur.

De vſu magiæ.

Vſus autem huius Magiæ in totũ damnatus eſt & vetitus, non ſolũ lege diuina & Eccleſiaſtica, ſed etiam ciuili, nec Chriſtianorum tantum, ſed etiam Gentilium. Nõ eſt autem vſus Magiæ licitus: aut enim ibi eſt

eſt peccatum infidelitatis, ſi quis dæmoni credens, tribuat ei diuinum numen: aut eſt peccatum idololatriæ, ſi oblationibus & ſacrificiis cultum dæmonibus adhibeat aut ſaltem eſt peccatũ inobedientiæ, quia tam Magus quam qui opera magi vtitur, facit contra prohibitionem diuinam & eccleſiaſticam. Cauſa autem huius prohibitionis triplex eſt. Primò, quia is peccat in ſe ipſum, committens ſe in magnum diſcrimen, ſcilicet deceptum magicis fraudibus in graues errores labendi. Deinde iniuriam facit Eccleſiæ, cum Dæmone habens commercium & familiaritatem, qui eſt omninò pręciſus ab Eccleſia eiq́ue aduerſarius. Poſtremò grauiſſimè Deum offendit, dum confugit ad Diaboli opem & auxilium, quaſi non ſit omnipotens & homini abundè prouidens & conſulẽs Deus Chriſtianorum. Quam grauibus autem, & minacibus verbis Deus & vſum & ſtudium huius Magiæ prohibeat, ex variis ſcripturæ locis liquido cernitur. In cap. 19. Leuitici ſic habes: *Non auguraberis, nec obſeruabitis ſomnia. Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos*, & capite ſequenti 20. *Anima quæ declinauerit ad Magos & ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* & cap. 18. Deut.

Magia vetita diuinis legibus

Deut. *Non inueniatur in te qui ſciſcitetur ariolos, & obſeruet ſomnia & auguria, nec ſit maleficus nec incantator, neq; qui Pythones conſulat, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiusmodi ſcelera delebit has gẽtes in introitu tuo.* Et 4. lib. Reg. cap 1. Ochoziæ regi Iſrael qui miſerat nunciũ ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron de ægritudine ſua: Elias hæc renunciari iuſſit: *Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus, de lectulo ſuper quem aſcendiſti, nõ deſcendes, ſed morte morieris.* Et lib. 2. Paralipomenon, cap. 33. inter alia ſcelera regis Manaſſis, hæc connumeratur: *Obſeruabat ſomnia, ſciſcitabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat, habebat ſecum magos & incantatores, multaq; mala operatus eſt coram Domino, vt irritaret eum.* Cuius ſeueriſſimi præcepti hanc rationem reddit Philo. in libro de ſpecialibus legibus: Non ſinit noſter legislator procraſtinari veneficorum ſupplicia, ſed abſq; mora vult exigi: quod dilatio, noxiis opportunitatem peccandi præbeat, cæteris metum afferat, exiſtimantibus, quicquid illorum vitæ accedit, ſuæ ſecuritati decedere. Idcircò ſicut viperas, ſcorpios, aliaſque venenoſos

Egregia Philonis ſẽtentia.

nenosas bestiolas, priusquã mordeant aut saucient, aut etiam se commoueant, sine mora ad primum aspectũ occidimus, præcauendo naturalem eorum malitiã priusquam noceant: eodem modo eiusmodi homines plectendi sunt, qui magicis suis artificiis & maleficis artibus incautos homines errore implicant, sed in graues calamitates intrudunt. Sic Philo. Quam essent autem hæ artes magicæ, & Apostolis & nascentis Ecclesiæ Christianis abominabiles & exosę, vel vnus locus qui est in 19. capite libri de Actis Apostolorũ, apertissimè declarat, vbi sic legimus: *Multi ex his qui fuerãt curiosa sectati, contulerũt libros, & cõbusserunt coram omnibus.* Vt autem & multitudinem & pretium librorũ intelligerimus, subditur, eos quinquaginta denariorum millibus fuisse æstimatos, illos autẽ libros de rebus curiosis, Chrysostomus, Augustinus, Beda, Oecumenius aliiq; de rebus magicis scriptos fuisse interpretãtur. Restat vt de Magis Pharaonis, qui se oppo suerunt Mosi, nonnulla disputemus.

Exod 7.

De Magis Pharaonis, Exod. 7.

SAcra scriptura narrat Pharaonem aduersus Mosen iussisse accersiri sapientes

tes & maleficos, qui per incantatores Ægyptiacos & arcana quædam similia fecerunt tribus prioribus prodigiis à Mose factis: sapientes vocat vel Astrologos, vel Philosophos, præsertim magiæ naturalis peritos maleficos autem, qui magiam illam quã supra nominauimus, non naturalem, tenebant & exercebant. Itaque horum nomine significantur præstigiatores, Necromantici, & qui magicis artificiis abutuntur ad patranda scelera, velut adulteria, furta, homicidia, atque ob id dicuntur malefici, nam & faciunt mala, & malo modo, nimirum Dæmonum auxilio cum multis item fraudibus, mendaciis & hominum deceptionibus. Dicuntur autem, vt refert Iosephus libro secundo Antiquitatum, illi magi fuisse sacerdotes, apud Ægyptios enim tales erant existimatione omnis sapientiæ sacerdotes, quales apud Indos Brachmanes, apud Æthiopes Gymnosophistæ, apud Græcos Philosophi, & apud Iudæos Prophetę. Dicit autem Scriptura, eos operari solitos per incantationes Ægyptiacas, & per quædam arcana: nam operabantur cantando quædam verba modo carminum: sed quia vel verba illa erant secreta, Onkelus vertit, susurrationes: vel modus quo operabantur, erat secretus & occultus, ideò vocantur arcana.

Dicun-

Dicuntur autē Ægyptiaca, non quod primum in Ægypto inuenta fuerint, sed quia verbis & ritibus Ægyptiacis constabant, vel quia non idem est genus & modus incantationum apud omnes gentes, sed alius alibi gentium. Septuaginta interpretes vocant Sophistas & Pharmacos, id est veneficos & incantatores, Onkelus Magos Aquila vertit κρυφιαστάς, id est, occultorum cognitores & patratores.

CAPVT XV.

Qui fuerint illi Magi qui restiterunt Mosi coram Pharaone.

SCriptura neminem eorum nominatim appellat. Sed B. Paulus posterioris epistolæ ad Timotheum cap 3. ait Iannę & mambre restitisse Mosi. Chrysostomus illum locum exponens ait, Paulum illorum duorum nomina comperta habuisse ex antiqua certaque Hebræorum traditione, vel ex Spiritus sancti reuelatione. Sic etiam Theodoretus & Theophylactus. Alii dicunt fuisse librum quendam apocryphum, qui inscribebatur liber Iannis & Mambres, ex quo lib. volunt Paulū transcripsisse illorum Magorum nomina. Quod probare videtur Origenes tractatu

tu 35. in Matthęum, vbi exponens verba illa Pauli, ait nomina illa Magorũ non inueniri in ſcripturis publicis, ſed in ſecreto quodã libro qui inſcribitur. Liber Iannis & Mambres. Quapropter nonnulli epiſtolam illam Pauli reiicere auſi ſunt, tãquam apocryphis vtentem teſtimoniis: cum tamen, inquit Origenes, nemo adhuc, auſus ſit reiicere priorẽ epiſtolam ad Corinthios, in cuius capite 15. citatur ſententia quædã ex Menandro Poeta. Hactenus ex Origine, à quo nõ diſcrepat vulgò putatus, Ambroſius eundem illius epiſtolæ locum explanans, exemplum, inquit, hoc de apocryphis eſt: Iannes enim & Mambres fratres erant magi vel venefici Ægyptiorum, qui arte magiæ ſuæ, virtuti Dei, quæ per Moſẽ operabatur, ęmulatione, cõmentitia reſiſtere ſe poſſe putabant. Sed cum Moyſi virtus in operibus creſceret, humiles facti, cum dolore vulnerum fateri coacti ſunt Deum in Moſe operari. Gelaſius Papa diſtinct. 15. ſancta Romana Eccleſia, hunc libũ Iannes & Mambres inter apocryphos numerans, reprobat. Horum etiam Magorum meminit Plinius lib. 30 cap. 1. & vocat Iamne & Iotape, falsò dicens eos fuiſſe Iudæos: ſed in eo prætereà fallitur, quod iſtos multis annorum millibus fuiſſe dicit poſt Zoroaſtrem, cum ex Iuſtini libro primo *Exod. 8.*

mo constet Zoroastrem fuisse tempore Ni-
ni primi Assyriorū regis, quo regnante na-
tus est Abraam, à cuius ortu vsq; ad tēpus
istorum prodigiorum, non nisi quingenti
quinque anni fluxerunt, quin ab ipso dilu-
uio non amplius septingentis nonaginta-
septem prēterierunt. De his quoq; Nume-
nius Pythagoricus in 3 lib. de bono ita scri-
bit: Iannes & Mambres, Ægyptii erant,
magicis artibus adeò præpotentes, vt Mu-
sęo Iudęorum duci, viro Deo coniunctis-
simo, soli resistere posse à cunctis Ægypti-
is iudicati sint: multas enim calamitates
quas Musęus Ægypto intulit, soluere visi
sunt. Hæc refert Eusebius lib. 9. de prępara-
tione Euāgelica, cap 3. Hos autem magos
fratres fuisse, & Ambrosius loco supradi-
cto affirmat, & ex narratione B. Macharii
Palladius commemorat. Sed quia in Ma-
charii Palladii mentionem incidimus, nō
alienum fuerit hoc loco quę narrat Palla-
dius vitā Macharii scribens de mirabili ho-
rum magorum sepulchro ab ipso Macha-
rio visa & comperta, & deinde narrata Pal-
ladio, hic adscribere. Dicebat Macharius
Iannem & Mambrē fuisse fratres, propter
magicę artis excellentiam, maximā apud
Pharaonem & Ægyptios tunc temporis
habentes auctoritatē atq; potestatem, qui
dum viui essent, intra quandam Ægypti so-
litudi-

Memorabilis historia

litudinẽ, in hortis quibuſdam ſepulchrum ſibi conſtruxerũt ex lapidibus quatuor pedum magnitudine, multumq; auri illic cõ diderunt, & omnis generis arbores plantauerunt, & maximum aquę puteum foderunt, ſperãtes fore vt poſt ſuum obitum in illo paradiſo deliciis fruerentur. Hic autẽ locus, vt communi illius religionis fama ferebatur, à dęmonibus tenebatur atq; cuſtodiebatur. Inceſſit Macharium cupido viſendi locum, profectuſq; , cum iam propè acceſſiſſet, obuiam illi occurrerunt ad ſeptuaginta dęmones variis formis, alii clamantes, alii exilientes, alii magno cum fremitu in eum ſtridentes dentibus, alii figura coruorum in eum inuolantium, quibus euaneſcentibus ingredienti iam in paradiſum, occurrit Diabolus cum diſtricta romphęa ei minitans: quem facto crucis ſigno repellens, ingreſſus eſt locum, omniaque contemplatus, reperit cadum ęneum, catena ferrea pendentem ex puteo, iam tẽpore conſumptum, & fructum malorum punicorum, quę nihil intus habebant, fuerant enim atefacta ſole, & plurima aurea donaria. Hęc Palladius de ſepulchro horum magorum ex Macharii relatione.

CAPVT XVI.

An prodigia quæ Magi illi fecerunt, fuerint vera, an tantum simulata.

MAgna quæstio est, variis scriptorum sententiis in vtramque partem agitata, an serpentes illi seu dracones, in quos scriptura narrat virgas à magis proiectas, fuisse Ægyptiacis incantationibus atq; arcanis conuersas, fuerint veri & naturales serpentes, non minus quam is in quem virga Aaron mutata fuit, an potius fuerint simulachra quædam tantum & imagines serpentum qui à dæmonibus, serpentum modo mouebantur.

Exod. 7. & 8. Quod autem de serpentibus magorum diximus, de aqua mutata in sanguinem, & ranis productis itidem intelligi volumus.

Prima opinio, fuisse veros serpentes. Multi & graues scriptores existimarũt serpentes illos fuisse naturales: hoc enim docet Theodoretus in quæstionibus suis in Exodũ quęst. 18. idemq; apertius & copiosius B. Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 7. & 8. in lib. octoginta trium quæstionum quęst. 79. quẽ in hoc ferè secuti sunt Theologi Scholastici. S. Thomas affirma-

tiſſi-

iſſimè hoc tradit in Commentariis ſuper 24. caput Euangelii ſecundum Matthæũ, & prima parte quæſt. 14. art 4. in eandẽ inclinat ſententiam B Bonauentura 2. ſententiarum, diſtinct. 7. quæſt. 2. Caietanus adeò clarum id eſſe inquit in ſcriptura, vt in dubiũ minimè verti poſſit, hoc etiã ſentiũt Lyranus, Toſtatus & Paulus Burgẽſis, & cõfirmari poteſt argumentis B. Thomę deſumptis ex prima parte loco ſupra citato

Altera opinio non fuiſſe veros ſerpentes.

Verum ex aduerſo multo pluris & antiquiores, nec minus doctrina & antiquitate præſtantes, prodigia illa magorum nõ fuiſſe veros & naturales effectus, ſed tantum ſimulatos, & apparentes, & artificio quodam magico ac diabolico ſpectantiũ oculis imponentes, & ſenſerunt, & ſcriptis ſuis prodiderunt. Nam Ioſephus lib. 2. Antiquitatum ait illos ſerpentes magorum ſpecie verorum ſerpentum reptaſſe, ſed fuiſſe præſtigias, veritatis ſpecie hominibus non admodum cautis imponentes. Simile quippiam innuit Philo. lib. 1. de vita Moſis hoc factum magorum enarrens. Iuſtinus martyr in libro Reſponſionum ad quæſtiones Orthodoxorũ, in reſponſione ad quęſtionem 26. Quę, inquit, à Moſe facta ſunt miracula, quia diuina virtute ſunt edita, facta ſunt mutatione rei propoſitæ in naturam eius quod efficiebatur: at quæ à

Magis, opera dęmonis sunt facta, spectãtium oculis pręstigias offundebant, vt qui si serpens nõ esset, eũ videtẽt quasi serpentẽ, & nõ sanguinẽ quasi sanguinẽ & nõ ranas quasi ranas, Tertul. in li. de anima: posſũt inquit, & solent dęmones phãtasmata pręstare, & corpora fingere, quibus exteriores oculos circumueniãt. Corpora enim videbãtur Pharaoni & Ægyptiis magicarũ virgatũ dracones: sed Mosis veritas mendacium eorũ deuorauit. Gregor. Nissen. Qui ex virga Mosis, inquit, factus est serpẽs, verè animatus, magorũ virgas reuera ligna, visus autẽ deceptione serpentes, facilè deuorauit. Gręcus interpres, quẽ citat Catena in Exodũ ait, illos serpentes magorũ fuisse meras pręstigias, nihil verorum serpentum pręter speciẽ & imaginẽ habentes, hoc etiã super cap. 6. Exodi affirmãt Rupertus, Rabanus & Hugo de S. Victore. Idẽ quoq; satis indicat Ambrosius interpretans cap. 3. posterioris epistolę ad Timoth. Iannes, inquit, & Mambres virtute Dei quę per Mosem operabatur, commentitia æmulatione resistere conati sunt. Eundẽ Pauli locũ explanãs B. Hieronymus: sicut, inquit, illi magi artis magicę pręstigiis Mosi, sic nõnulli argumentorum fallaciis, Christianæ veritati ac simplicitati resistere, ac illudere conantur.

Neutra

Neutra hęc opinio euidenter ex ſacris literis, aut humanis rationibus, vel probari vel reprobari poteſt: videtur tamē aliquando probabilior B. Auguſtini ſententia. Scripta enim Exod. 7. iiſdē verbis eodemq; modo narrat virgam Aaron verſam eſſe in ſerpentes, & itē virgas magorum: ergo ſi ille Aaron fuit verus ſerpēs, pariter etiam ſerpentes magorum veri fuiſſe vidētur. Ibidem quoq; dicitur virgam Aaron deuoraſſe virgas magorum, hoc eſt, ſerpentem ex virga Aaron factum, deuoraſſe ſerpētes ex magorum virgis factos, non diceretur autem deuoraſſe illos, niſi fuiſſent veri ſerpētes. Deinde ſequenti cap. 8. traditur magos defeciſſe in tertio ſigno, nec potuiſſe producere ciniphes: ex quo ſatis intelligitur, verè & non in ſpeciem tantum eos duo priora propria ſigna feciſſe. Moſes item detexiſſet fallaciam, ſi non fuiſſent veri ſerpentes. Quid quod ſcriptura vocat ſimpliciter ſerpentes, & ex nulla circumſtantia narrationis colligi poteſt eos non fuiſſe veros ſerpentes: nec repugnant fuiſſe veros, ergo probabile valdè eſt veros & naturales ſerpentes fuiſſe.

Auctoris ſententia fuiſſe veros illos magorum ſerpentes.

*

CAPVT XVII.

Quomodo Magi fecerint illos serpentes.

QVatuor vel quinque modis cogitare possumus Magos fecisse serpentes, sanguinem, & ranas, duobus vel tribus in speciem tantum & simulatè, duobus aliis, verè. Primò enim species & phantasmata virgarum & serpentum, aquæ & sanguinis & ranarũ quæ erant in phantasia, & imaginatrice facultate, dæmones commouendo & turbando spiritus in quibus erant illæ species, potuerunt facere, vt illæ species refluerent ad sensum communem vel etiam ad sensum visus, verbi gratia, primò species virgę mox ea sublata, species serpentis: ita vt videretur virga conuersa in serpentẽ. Vide hęc tractata apud S. Thomam prima parte, quæst. 114. & 111. artic. 3. & 4. idemq; in aliis fieri cernitur. Namq; in somno motu vaporum ascendentium in cerebrum, atq; descendentiũ, refluentibus speciebus rerum sensibilium ad primum sensitiuum, dormientes videntur sibi & videre & audire: & vi morbi idẽ contingit phreneticis. Deinde potuit fieri vt dęmon virtute aliqua naturali occulta, spectan-

ſpectantium viſum ita inficeret vel turbaret, vt viderentur eſſe quæ non erant, & nō eſſe quæ aderant: quemadmodum ægrotus corrupto palato & guſtatu, dulces cibos iudicat amaros. Tertio modo potuerunt Dæmones virgas illas Magorum ſubitò conuertere in ſerpentes, applicando illis inuiſibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, ſed ad producēdos ſerpētes potentiſſima & efficaciſſima. Quartò modo fieri potuit vt dæmones nō aduertentibus qui ſpectabant, virgas à Magis proiectas, ſubito è conſectu illorum clam auferrent, & pro illis ſerpentes mole ęquales ipſis, vel ante præparatos, vel aliunde tunc celerrimè aſportatos, intuentium oculis ſubiicerent, ita vt virgæ in ſerpentes videretur eſſe conuerſæ. Potuit etiam quinto modo illud fieri, vt dæmones virgas illas in modum & formam ſerpentum figurarent, vel figuram ſerpentum illis affingerent, & in illis motum qualis eſt verorum ſerpentum, ipſi efficerent.

Qui negant illos ſerpentes magorum, fuiſſe veros & naturales, eos neceſſe eſt ſequi vel duos priores modos, vel certe quintum modum. Sed contra priores duos modos illud pugnat, quod ſcriptura ait factos eſſe ſerpentes, non igitur ſolum erant in imaginatione vel aſpectu intuentium, ſed

extra quoq; erant ſerpentes: nõ enim dixiſſet ſcriptura, magorum virgas verſas eſſe in ſerpentes. Contra quintum modum facit quod ſcriptura dicit, ſerpentem factum ab Aaron, deuoraſſe ſerpentes magorũ: quomodo autem deuoreſſet illos, niſi fuiſſent veri ſerpentes. B. Auguſtinus, S. Thomas, Bonauentura, Caietanus & Burgenſis ſequuntur tertiũ modum, qui tamẽ ſicut nec Lyrano, nec Toſtato, ſta nec mihi ſit probabilis. Certum enim eſt, nec dæmones potuiſſe immediatè producere ſerpentes, ſed tantum adhibendo cauſas naturales eorũ productrices. Certum etiam eſt, nullum agens naturale naturaliter operando poſſe ſubitò producere formam ex materia non ante diſpoſita & prępparata. Certũ etiam eſt diuerſas formas exigere diuerſas materiæ prępparationes, & quo formę ſunt nobiliores, eò plures & operoſiores prępparationes depoſcunt: maior enim prępparatio fit materię ad formam mixti quam ad formam elementi, & maior ad formã animalis perfecti quam vel mixti inanimati vel plantę. His poſitis, quæ ſecundum veram Philoſophiã negare non poſſunt, quęramus an dęmones produxerint illos ſerpentes immediatè ex virgis: at materia virgæ eſt admodum remota & aliena recipiendę formæ ſerpentis. Si dicant non immediatè ex virga

ga productos esse serpentes, sed variis trãs mutationibus præmissis, at tot & tam varię transmutationes subitò fieri non potuerũt statim enim atq; magi proiecerunt virgas, apparuerunt serpentes. Quid quod cum naturaliter producitur serpens, non statim producitur magnus, sed primò paruus, deinde paulatim acquirit iustam magnitudinem: at illi serpentes statim producti sunt magni, nimirum ęquales virgis magorum, non enim visum fuisset virgas mutatas esse in serpentes, nisi serpentes fuissent æquales virgis.

Caietanus refellitur.

Caietanus vt vim harum rationum ab ipso, vt arbitror, præuisam effugeret, duo reperit effugia, alterum, est eo tempore quod effluxit, dum Pharao vocauit magos, & ipsi ad eum adierunt, dæmones vltimam dispositionem pro forma serpentis induxisse in illas virgas, atq; ita cum proiectæ fuerũt statim potuisse produci serpentes. alterũ est, licet agens naturale per se non possit ex virga, & subitò producere serpentem, tamẽ vt est instrumentum dæmonis, illud posse, sicut motus & lumen cæli multa producunt quæ sunt ipso nobiliora, quatenus sunt instrumenta intelligentiæ mouentis. Sed contra primum effugium facit illud, quod sic non fuissent illæ virgæ, non enim potest manere forma virgæ cũ vlti-

vltima & proxima disposition materiæ & formę serpentis, præterea dubium est an illi serpentes seu vt alii vertūt dracones potuerint aliter generari quam ex semine. Secundum effugium nihil valet: nam licet agens naturale vt est instrumentum vel hominis vel Angeli, possit vel citius vel melius aliquid facere, tamen non ob id potest ex qualibet & in qualibet materia effectū suum producere, nec potest posteriorem formam inducere non inductis prioribus. Posterior enim & nobilior forma, præsupponit necessariò priores, & sicut inter formas, ita inter earū dispositiōes, est ordo naturaliter immutabilis, vt nō possit esse posterior in materia nisi antea fuerit prior. Præterea verus sanguis naturaliter non potest produci nisi in animalia, & per calorem animalis, & per certa instrumenta quæ in solo sunt animali.

Auctoris sententia quomodo facta sit à Magis illa virgarū in serpentes mutatio.

Restat igitur quartus modus supra expositus, qui & Lyrano & Tostato mihique fit verisimilior: nam secundum eum modum defendimus fuisse veros serpentes, atque ita euadimus difficultates obiectas contra primum, secundum & quintū modū: nec tamen dicimus eos productos fuisse ex virgis, ne vrgeamur illis rationib⁹ quibus tertius modus premitur. Vnus tantum scrupulus hæret, quomodo si non fue

runt

runt serpentes producti ex virgis, dicantur virgæ conuersæ in serpentes? sed respondentum est, scripturam id dixisse nō quod ita fuerit secundùm veritatem, sed quia ita videbatur & æstimabatur spectantium iudicio. Nam & hoc quoque dicere oportet eos qui negat illos fuisse veros serpentes; & Caietanum qui vult illas virgas habuisse vltimam dispositionem pro forma serpentis: sic enim non poterant esse veræ virgæ, vt ostendimus, sed secundum speciem tantùm; quare secundum eum, nec Magi proiecerunt veras virgas, nec veræ virgæ sunt conuersæ in serpentes.

Cur Deus sit passus illa prodigia fieri à Magis.

Sed dicet aliquis, cur permisit Deus vt Magi, qui contradicebant Mosi, prodigia facerent, cum ea res & diuinam virtutem quæ per Mosen operabatur, obscurare videretur, & Pharaonis animum magis in perfidia & inobedientia obfirmatum & obstinatum redderet? Ad hoc Chrysost. homil. 46. in Acta Apostolorum, ita respondet. Permisit Deus Magis aliquod aduersus Mosen, ne Magus putaretur esse Moses: Permisit illos docere omnes quantum Magia imponat sensibus: vltra autē non deceperunt, sed ipsi se victos confessi sunt: & non potest, inquit, sine certamine clara esse victoria, & quò potentior est hostis, eò illustriorem reddit eius gloriam à

quo se victum esse ipse confiteretur : sicut Magi victos se à Mose confessi clariorem eius gloriam effecerunt. Theod. in quæstion. suis in Exod. quæstione decima octaua. Ne quis, inquit, suspicaretur Mosem arte magica mira illa fecisse ; permisit Deus Magos similia aliqua facere, vt quantum inter diuinam virtutem & magicas operationes interesset, tum euidentia rerum, tum etiam Magorum confessione, clarissimè innotescerit. Mutat Aaron virgam in serpentem, mutant etiam
Exod. 7. Magi virgas suas in serpentes : sed serpens Aaron prævalens, Magorum serpentes deuorauit. Mutant Magi aquam in sanguinem : sed non iursus possunt sanguinem mutare in aquam, sicut fecit Moses: producunt ranas, sed eas auferre sicut Moses non possunt : & qui maiora animalia fecerunt, minora, id est, cinyphes, facere non potuerunt. Denique nec vlcera ipsi cauere, nec vlcerum dolorem quo vehementer afflictabantur mitigare, nedum auferre potuerunt. Quamobrem Mosem longè superiorem quàm ipsi essent, & diuinam virtutem quæ operabatur, arti-
Exod. 8. bus suis Magicis præstantiorem confessi dixerunt: *Digitus Dei est hic.*

Verum nos, qui hunc de Magia librũ, vt perspicuitate orationis, & varietate, atque

que ordine disputationum, delectuque probabiliorum sententiarum, firmiorumque rationum; sic breuitate (quæ magna est legendi discendique illecebra) cõmendatum lectori & probatum esse cupimus, expositus iam quæ ad propositi à nobis argumenti tractationem & explicationem pertinebant, hic ei finem imponamus.

BENE-

BENEDICTI PERERII

Liber Secundus, qui est *De obseruatione somniorum.*

NON vnũ est genus nec vna somniorum ratio; quocirca nec par est omnium causa, vt æquè omnia vel approbari vel improbari debeãt. Multa quidem somnia deridenᵗ sacræ literæ, alia, etiam damnant: quædam verò commendant ac venerantur. Sunt enim pleraque inania: nec pauca sunt naturalia, ex certis naturæ causis perfecta. Sunt item alia Dæmonis calliditate ac malitia mortalibus iniecta: denique nonnulla diuinitus hominibus data sunt. Diligens porrò somniorum tractatio, pulcherrimam per se ac iucundissimam parit cognitionem, & ad obscuros diuinæ scripturæ complures locos illustrandos valet plurimum: regendæ verò ac moderandæ hominum vitæ vtilissima esse potest. Sed in primis ad re-

dar-

darguendam quorundam hominum inſciiam (veriùs dixerim , ſtoliditatem & vecordiam) qui minus curiosè & anxiè ac ſuperſtitiosè obſeruant ſomnia , permagno eſt adiumento. His ergo rebus adductus, de ſomniorum natura , varietate ac veritate nonnullas quæſtiones ſcitu maximè dignas atque vtiles hoc libro explicandas ſuſcepi.

INDEX QVAESTIONVM LIBRI SECVNDI QVI DE SOMNIIS.

I.
Quæſtio : An ſomnijs habenda ſit fides.
II. *De cauſis verorum ſomniorum.*
III. *Quibus ſignis dignoſci queant ſomnia diuina à non diuinis.*
IV. *Cur Deus in ſomno arcana homines doceat.*
V. *Cur à Deo ſomnia dentur indoctis hominibus ſæpius quam ſapientibus.*
VI. *Cur diuina ſomnia nonnunquam ſint obſcura & perplexa.*
VII. *An licitum ſit homini Chriſtiano obſeruare ſomnia.*
VIII. *Cuius hominis ſit ritè interpretari ſomnia.*
IX.

IX. *An in somno vsus rationis & voluntatis liber esse queat.*

X. *De somnio Salomonis, in quo domũ sapientiæ à Deo promissum ei & tributum est.*

QVÆSTIO I.

An vlla somnijs habenda sit fides.

IN diuersa, vulgi ac sapientum super hac re distrahuntur sententiæ quamquam vno verbo ea quæstio posset expedire facta somniorum distinctione: nõnullis enim somniis sine dubitatione fides habenda est: pleriſq; tamen penitus deroganda. Nimirum, aut omnibus, aut nullis credere somniis, par est vecordia, vt videtur extremè vtrumque vel stoliditatis, vel contumaciæ. Sed profectò, vt scitum, & verum est illud Ciceronis dictũ: nihil tam absurdè dici posse, vt non ab aliquo Philosophorum dicatur. Quid enim esse potest magis ἄλογον & ἀδύνατον, quàm omnia somnia vera & credenta esse arbitrari? Ecce tibi Prothagoras, vnus sanè ex illo priscorum philosophorum senatu, omnibus somniis fidem arrogat, magna auctoritate

Cice. in 2. de Diuinatione. Omnia somnia esse vera. Prothagoræ et Stoicorum opinio.

ſitate decernens, veritatem & falſitatem non ipſa natura rerum, ſed ſola exiſtimatione hominum conſtare: hominem eſſe menſuram omnium & tale vnumquodq; eſſe, quale videtur homini, ſine ſobrio, ſiue vinolento, ſiue ſano, ſiue inſano, ſiue vigilanti, ſiue dormienti. Affines huic errori fuêre quidam Stoici, nimio plus ſuperſtitioſi, ac penè fanatici philoſophi: qui nulla reiiciunt ſomnia, in omnib. eſſe rati vim ſignificandi, ac denotandi aliquid. Exiſtimant tamen aiunt, quædam ſomnia inania & falſa, quòd ſint admodum tenuiter expreſſa, ob idq́ue obſcura, & ad intelligendum difficilia: & quia propter ambiguitatem varias ad res videntur poſſe applicari, propterea nihil certum ex eorum obſeruatione nobis conſtare: præſertim verò quòd ad eorum ſomniorũ vim diſcipiendam, par hominum ſolertia & ſagacitas non facilè inueniatur. Ex aduerſo, his contraria ſentientes Xenophanes Colophonius, vel ipſa vetuſtate memorabilis philoſophus (naſcentis enim in Græcia philoſophiæ propemodùm æqualis fuit) mollis item ac delicatæ Epicureæ diſciplinæ ſectatores, omnium ſomniorum fidem & auctoritatem ſuſtulerunt. Non eſſe autem vllis credendum ſomniis, ſic illi argumentabantur. Vna vis eſt eademq́; natura omniũ ſomnio-

Xenophanis & Epicureorũ opinio omnia ſomnia eſſe vana.

mnio-

mniorum : par igitur credendi aut omnibus, aut nullis ratio esse debet, sed plerisque somniis non esse credendum, confessio est omnium : nihil ergo causæ est cur plerisque reiectis, aliquibus præcipuè credere debeamus Adiice, quòd si quædam somnia vera & certa sunt, aliquas esse certas ipsorum effectrices causas necesse est. At quas? naturam, inquiunt, & Deum. Sed natura quidē amica est ordinis & constantiæ; in somniis nullus ordo inest, sed plena temeritatis inconstantia. Dei autem maiestate alienum & indignum videtur, obire Deum lectos dormientium, concursare grabatos, & stertentibus iniicere somnia, quæ illi expergiscentes, vel non recordentur, vel non intelligant, vel etiā contemnant, vel si curanda sibi putent, stulta impleti superstitione, dies noctesque animi pendeant, aut inani impendentium malorum metu perterriti, aut fallaci futurorum expectatione bonorum elati. At, quantò & ratione conuenientius, & Dei præstantia dignius, atque vtilitati hominū consultius fuisset, visa dare non sordidis & indoctis hominibus, sed optimis & sapientibus viris, non dormientibus, sed vigilantibus, nempe magis ad intelligēdum idoneis : nec per circuitionem, & anfractus, atque ænigmata, sed propriè, apertè, explicatè

catè ſignificare Deum, quod ab homine vellet intelligi.

Hæc iſti de ſomniis balbutiunt, in totum, ea vel approbantes, vel damnantes; videlicet per extrema, veritati deuia, inerrantes. Sed vera ſententia, quaſi media inſiſtens via varia facit ſomniorum genera: quorum plurima tanquam inania, ab omni ratione vacua, nec vlla fide digna, planè abiudicat & reiicit. Hoc, cum luce Solis clarius ſit, ſuperuacaneum eſt argumẽtari. Id enim quotidiana docet experientia, totas quotidie noctes ſomniamus, quotum igitur quodq; de tot ſomniis, verum euadit? Euadit quidem aliquod nonnunquam verum, ſed quia id rariſſimè, ac ſine ratione vlla contingit, nihil afferri poteſt, cur non caſu & temerè accediſſe credatur. Idem quoque rat o ipſa fateri cogit. Nam quæ alia eſt iſtiuſmodi ſomniorum cauſa niſi quia ſpiritus, ſentienti animæ, præſertim autem phantaſiæ, cuius eſt fingere ſomnia, deſeruientes, in quibus inſident atque inhærent, rerum in vigilia præceptarum reliquiæ, ac veſtigia, quas in ſcholis appellamus ſpecies, eiuſmodi inquam ſpiritus, in ſomno vaporibus cibi potuſque caput ſubeuntibus agitati, & huc illus iactati, varia reddunt viſa & ſomnia, ſed propter inordinatam eorum ſpiritùm iactatio

Vera ſententia de ſomnijs.

Pleraque ſomnia eſſe vana.

Cauſa ſomniorum.

ctationem, valdè incompoſita, ſæpè etiam turbulenta & diſtorta, denique talia, vt nullam vim ſignificandi aliquid habere queant. Sic profectò ſunt ſomnia, vt quæ in nubibus variè figurantur, vel animantium, vel aliarum rerum ſimilitudines & imagines, quas cernimus breuiſſimo tempore in alias, atque alias commutari, & mox diſſolui omnes, ac penitus euaneſcere. Has imagines, qui certam vllius rei ſignificationem facere putaret, obtuſus & excors haberetur, at non minoris videtur inſcitiæ, certas ſignificandarum rerum notas, & ſigna eiuſmodi ſomniis attribuere. Si ebriorum, phreneticorum, & inſanorũ viſa negligimus, & pro nihilo ducimus, æquè profecto ridenda, & contemnenda ſunt ſomnia, quin eò magis, quod plerunque magis ipſa ſunt inordinata, confuſa, & monſtroſa. Fac tè quidam, ſed verè tamen, dixit, ſi natura ſic eſſet comparatũ, vt ea dormientes agerent, quæ ſomniant, fore omninò neceſſarium, vt alligarentur, omnes, qui cubitum irent, quippe magis ridicula & abſurda, magiſque incredibilia, quàm illi faciant inſani, facturos eſſe ſomniantes. Hanc quoque ſententiam confirmat diuina ſcriptura, deridens leuitatem & vanitatem eorum, qui ſomniis, hoc eſt, rebus futiliſſimis ac mendaciſſimis

Teſtimonia diuinæ ſcripturæ de vanitate ſomniorum.

mis credendo, dignos se præbent, qui omnium irrisione ludantur. Itaque in libro Ecclesiasticæ capite quinto sic est: *Vbi multa sunt somnia, plurima sunt vanitates, & innumeri sermones.* In lib. item Ecclesiastici cap. 34. ita legimus. *Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic qui attendit ad insomnia, multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Denique cùm scriptura vult significare aliquid vanum, instabile, fugax, & fallax, somniorum comparatione, ac similitudine persæpè declarat.

Multa somnia esse vera.

CÆTERVM, vt plurimùm somniis abesse veritatem, fidemq; non est negandum, ita quædam esse vera, & certa somnia, fatendum est. Nam si nullis in somnis, quidquam veri & certi esset, inscienter profectè, ac superstitiosè clarissimi medicorum, somnia, quæ frequenter ęgris contingunt ad eorum morbos diiudicandos curando q́ue tam subtiliter & curiosè observarent. Stulto item labore physiologi se fatigarent, somniorum causas, vires, ac significationes tanto studio, & diligentia venando ac speculando. Mendaces præterea essent tot superiorum temporum historiæ, clarissimis testatæ consignatæq́ue monumentis, refertæq́ue exemplis verorum

rorum ſomniorum, quæ ad verbum cum rerum euentis mirificè cõuenerunt. Quid in ſacris literis quot memorantur ſomnia, non vera & certa modò, ſed etiam diuinorum myſteriorum pleniſſima, Repetat memoria lector ſomnia Abraæ, Abimelech, Iacob, Laban, Ioſeph, Pharaonis, Salomonis, regis Nabuchodonoſor, Danielis, Mardochæi, Iudæ Machabæi: in nouo autẽ Teſtamento, ſomnia beati Ioſeph, Magorum, vxoris Pilati, deniq; ſomnium Pauli, quod à Luca in lib. de Actis Apoſtolorum narratur. Hanc ſomniorum diſtinctionem, etiam Homerus Poëtico more, fabularum integumentis velatam, ſignificauit, dum duas finxit portas, vnam corneam per quam emitterentur ad homines vera ſomnia: alteram eburneam, per quam ederentur falſa. Homerum imitatus, vt ferè ſolet, Virgilius libro 6. Æneidos, eandem ſententiam expreſſit his verſibus:

Mach. 1. & 27.

Actor. 16.

Homeri cõmentũ ad ſignificandam verorum aut falſorũ ſomniorũ diſtinctionem.

Odyſ. 7.

Sunt geminæ ſomni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes.

Cui

Cur autem poëta, veris ſomniis corneam portam, falſis eburneam aſſignauerit, cauſam exponit Macrobius in eo commentario, quo ſomnium Scipionis explanauit. *Mac. lib. 1. cap. 3.*

QVÆSTIO II.

De *cauſis verorum ſomniorum.*

DICTVM eſt, alia eſſe ſomnia falſa, & alia vera: reiectis igitur falſis, vera contemplemur. Verùm, quia quæ ſint vera ſomnia, & quo inſigni atque nota internoſcantur à falſis, planè intelligi non poteſt, niſi verorum ſomniorum cauſas omnes rimemur, & aperiamus propterea quid ab aliis de huiuſmodi cauſis creditum & proditum ſit, hoc loco docere conuenit. Hippocrates in lib. de Inſomniis, duo ſtatuit ſomniorum verorum genera; alterum nominat diuinum, alterum naturale. Diuina ſomnia, inquit à Deo mitti, & ſemper memorabiles aliquos caſus, inſigneſque vel ad lætitiam & triſtitiam, vel ad fœlicitatem & miſeriam, ſine priuatam, ſine publicam, euẽtus portendere, horum autem ſomniorum interpretationem, ex vatibus, rerumq; diuinarum interpretibus petendam eſſe. Tale

Varia de ſomniorũ verum cauſis, auctorum ſententia. Hippocrates.

Somnium Cyri.

fuisse dicitur somnium Cyri maioris, qui monarchiam Persarum condidit, ad cuius pedes dormientis, sol visus est, terque illo appetitus manibus, ter se conuoluens elapsus est. Quo somnio magi Persarum sapientes, significari responderunt, eum triginta annos, & ita sanè contigit, imperio potitum. Naturalia somnia, ex causis ferè intra corpus dormientis latentibus existere putat Hippocrates, atque hisce somniis affectiones ipsius corporis aut bonas, aut malas, indicari, hoc est vel plenitudinem ac redundantiam vel contra inopiam atque inanitatem, vel aliquem eorum, qui sunt in corpore humorum, aut corruptum, aut suo loco motum, aut inordinatè & immoderatè agitatum. Horum verò somniorum obseruationem & coniectationem spectare ad medicum, eamque ad dirigendas ordinandasque curationes permagni referre arbitratur. Plato in Convivio, somnia vera & prænuntia futurorum à dæmonibus proficisci existimat: dæmones. n. esse medios inter Deum, qui est immortalis & incorporeus, atq; homines corporatos & mortales: quippe cùm sint ipsi corporei, quales nos sumus, & immortales, qualis est Deus. Deum namq; censet Plato non immiscere se rebus humanis, nec proximè cum hominibus societatem ali-

Plato.

Dæmonii natura & munus secundum Platonem.

quam

m & consuetudinem habere, sed com-
cia & colloquia inter De, hominesque
vigilantibus ipsis, siue dormientibus,
dæmones agitari & confici. Nimirum,
nonum munus & officium esse inquit,
es & vota hominum referre ad Deũ,
ei munera & auxilia deferre ad ho-
es: per hos, vaticinia, incantationes,
ia, omnisq; diuinandi ratio, & prodi-
um effectio, ad homines peruenit Ita-
dæmones esse Dei nuncios, interpre-
& administros. hominum verò esse
si patronos, aduocatos, magistros, & vt
tio Apulei verbo dicam salutigerulos.
hæc non solius Platonis, sed ante Pla-
em etiam Empedoclis & Phythagoræ *Aristoteles.*
sententia: de qua & contra quã, in li.
ciuitate Dei. ca. 20. & 21. & in li. 9. acu-
octoq; disputat Aug. Aristoteles in li.
o quem inscripsit de Diuinatione ex
niis, ducta, negat vlla dari hominibus à
somnia. Vere autem somnia, inquit,
esse naturalia quædam signa, & ex na-
libus causis profecta, quæ scilicet pe-
hilosophi & medici vtiliter obseruãt:
esse quodammodo principia quædam
, quæ postea vigilantes acturi sumus:
nunquam enim in quiete quædã oc-
unt, quæ videtur ad aliquid agendum
conducere, quibus pòst, somno ex-

citati ad benè agendum accommodate

Stoici. timur, & iuuamur. Stoici tres causas rorum somniorum constituunt. Prim Deum, qui cum sit rerum omnium sc tissimus & prouidentissimus, homini beneuolus ac beneficus, quo fit homo tior, dat ei somniaque sint ipsi futuro indicia, & eorum, quæ agenda ipsi ca daque sunt, documenta. Alteram cau ponunt fatum, quo cuncta sunt vel terna quadam serie, nexuque colligata quidem rerum omnium futurarum, tant Stoici, & antecedentes causas, & currentia signa, tum aliis in rebus, tum iam in ipsis somniis præmitti. Tertiã sam faciunt naturam animi nostri, qua uina est: animus, enim hominis, exte ribus sensib. per quietem consopitis, & omni actione vacant bus, ipseq; neg curisq; omnibus solutus ac liber, veg fit & habilior ad intelligendum, tunc clarius præterita meminit, præsentia tit, futura prouidet. Porphyrius, verit somniorum refert, partim ad innatas mis hominum notiones, & velut infi tas rerum omnium notas, quas e tera vita detulit animus, ad hoc pus veniens sed eo vehementer obr atque oppressus, non potest eas vigil bus sensibus cernere: in quiete vero,

Porphyri⁹ quid de veritate somniorum senserit.

ſei apparent, atque innoteſcunt. Par- refert ſomnia ad dæmones: ad bonos dem bona, & veracia: ad malos autem, ua, fæda, & fallacia. Syneſius multa diſ- at de Spiritu phantaſtico, quod eſt ve- ulum animę, eo namq; medio, ceu quo n vinculo, cũ terreſtri hoc corpore col- tur & copulatur: in quo item ſolutus pore animus, ex vno loco in aliũ mo- ur, atq; in eo maleficiorum pœnas per- uit apud inferos, nec ſine eo dum eſt in pore, quicquam poteſt intelligere. In nc porrò ſpiritum, omnium quæ ſunt, runt eruntq; ſimulachra imprimuntur, n eo lucent tanquam in ſpeculo, præ- tium quidem rerum, clariora, præteri- um autem, quo ſunt vetuſtiores minus ſpicua, minima verò futurarum, quæ icet nec ſunt, nec fuerunt vnquam. Sed ia futuri effectus, in poteſtate cauſarũ hibentur, quaſdam habent prægreſſio- s, & præcurſiones ſignorum, quæ hoc nus manifeſta ſunt, quo illa longiùs ab- nt, atque in hoc genere, ponenda cenſet mnia. Quapropter ferè obſcuris imagi- us & ſimilitudinibus, res per ſomnia, nificantur, non æqualiter tamen, ſed out varia eſt illius phantaſtici ſpiritus mperies & ratio, ſimiliter vt in ſpeculis, o varietate eorum materiæ aut figuræ,

Syneſius mira ſed falſa tradit de ſpiritu phantaſtico.

variæ ex dissimiles redduntur imagin
Monet præterea Synesius non parum c
ferre ad quieta & veracia in somno v
percipienda, benè præparare hunc spi
phantasticum, moderato nempe vic
honestis studiis, & actionibus, sedandi
animi perturbationibus. Pythagoras c
tè iturus cubitum, cantu & sono lyræ
mnium captabat, atq; hac ratione ad
na lætaque somnia accipienda, se ipse
parabat: ob eandemque causam, esu fa
suis interdicebat: quod haberet is cib
inflationem magnam, tranquillitati me
tis vera quærentis contrariam. Verùm h
de spiritu phantastico à Synesio prodi
nugæ sunt, & Pythagoreorum ac Platon
corum figmenta, vel ipsis poëtarum fab
lis inaniora veritatis, atque incredi
liora.

Mos Pythagoræ.

Sed, vt aliquid etiam ex auctoribus E
clesiasticis delibemus, beatus Gregorius
quarto libro Dialogorum cap. 48. sex ca
sas colligit somniorum: *Aut enim*, inqu
*ex plenitudine, vel inanitate corporis so
nia existunt, aut ex antecedentibus di
nis cogitationibus & curis: aut ex illus
ne damonis, aut ex cogitatione hominis
mul & illusione damonis, aut ex reuelati
ne Dei, aut denique ex cogitatione homi
simul & reuelatione Dei.* Easdem sex ca
sa

D. Gregor. sex causas somniorũ tradit.

ſas ſomniorũ, cum idem Gregorius cõme-
moraſſet in in li. 8. Moralium, cap. 13. mox
eas aptis diuinæ ſcripturæ ſententiis & ex-
emplis illuſtrat atque confirmat. *Duo*, in-
quit, *prima, quæ diximus ſomniorum gene-
ra, omnes experimento cognoſcimus: qua-
tuor autem reliqua in ſacris literis inueni-
mus. Niſi enim ſomnia plerunque ab occul-
to hoſte per illuſionem fierent, nequaquam
ſcriptura dixiſſet, Eccleſiaſt 34. Multos er-
rare fecerunt ſomnia, & illuſiones vanæ,
vel certè in Leuit. cap. 19. non eſſet ſcriptũ,
Non augurabimini, nec obſeruabitis ſom-
nia. Quibus verbis, cuius ſint deteſtationis.
oſtenditur, quæ augurijs coniunguntur. Rur
ſus niſi aliquando ex cogitatione ſimul &
illuſione procederent, Salomon minimè di-
ciſſet Eccleſ. 5. capi. multas curas ſequũtur
ſomnia. Et niſi aliquando ſomnia ex myſte-
rio reuelationis orirentur, Ioſeph Geneſeos
37. præferendum ſe fratribus, per ſomnium
non videret, nec Maria ſponſum, vt abla-
to puero in Ægyptum fugeret, per ſomniũ
angelus admoneret. Rurſum, niſi aliquan-
do ſomnia ex cogitatione ſimul & reuela-
tione procederent, nequaquam Daniel vi-
ſionem Nabuchodonoſor ediſſerens, à ra-
dice cogitationis incho aſſet, dicens: Tu rex
cogitare cœpiſti in ſtratu tuo quid eſſet fu-
turũ poſt hæc.* Hæc ibi Greg. De cauſis igi-

Matth. 2.
Daniel. 2.

tur somniorum, sic ab aliis proditum est.

Quatuor causæ verorum somniorum.

Ego causas somniorum, quæ ad significandum aliquid valent, & dignæ sunt obseruatione, diligenter scrutatus, eas ad quatuor præcipuas reuocari posse animaduerti.

Prima causa aliqua corporis affectio.

Prima causa continet aliquam corporis affectionem, quæ in ipso corpore præpollet, ac præualet, vt si flaua, vel atra bilis, pituitosusúe humor, aut sanguis redundet, aliudúe aliquid vitiatum & corruptũ immoderatè iactetur in corpore. Galenus in libro de Præsagiis, quæ ducuntur ex somniis, narrat quendam somniasse alterum crus factũ esse sibi lapideum, mox autem cæpisse illum ea parte corporis fieri paralyticum. Præterea qui instante crisi sudaturi sunt, sæpè somniant se sudare, aut in balneo calidis aspergi aquis, aut in flumine lacuúe natare. Illud quoque nõnunquam vsu venit, vt quod dormientes agimus; aut patimur, etiam somniemus, vt qui in somni sudant, aut febri corripiuntur, itidem se affici somnient. Proditum est à Plinio in libro septimo, capite quinquagesimo, P. Cornelium Ruffinum dormientem amisisse visum, idque cum sibi accideret, etiam ipsum somniasse.

Secũda animi ve-

Altera causa somniorum spectat ad aliquem vehementem concitatumque animi

animi affectum & perturbationem, amorem dico, spem, metumq; & odium. Nam qui ardenter amant, frequenter amores suos somniant: qui timent, minacibus & terrificis in somno visis sæpè turbantur. Huc etiam pertinet vetus consuetudo, & vitæ, quam agimus, exercitatio. Piscator enim ferè somniat maria, lacus, flumina, retia, pisces: venator, nemora, saltus, mõtes, feraſque: miles turbarum sonitus, fragores armorum, vulnera, sanguinem, cædes. Lepidè quidam apud Theocritũ piscator, *omnis*, inquit, *canis panes somniat*, & *ego pisces*. Continet eadem hæc causa antecedentes vigilantium curas & solicitudines, & quæcunque nos vehementer premunt, & angunt: quarum rerum, sæpissimè in somno, similia visa contingunt. Quamobrem in l bro Ecclesiastæ, capit. 5. scriptum est. *Multas curas sequuntur somnia*. In hoc genere somniorum, equidem reponerem somnium illud Annibalis, & proditum, & creditum à multis. Ardebat Annibal insatiabili odio Romani nominis, omniq́ue cupiditate perdendi funditùs imperium Romanum flagrabat: quò autem faciliùs id perficeret, bellum ex Hispania transferre in Italiam cupiebat, arcem imperij Romam, petiturus. Cũ igitur variis super ea re cogitationibus ac

hemẽs perturbatio.

Somnium Annibalis Italiæ vastitatẽ portendens.

deliberationibus æstuaret, visum habuit in somno, mirè proposito suo, votoque respondens. Visus ipsi est iuuenis, specie supra humanam, qui se diceret à Ioue missum ducem ei ad inuadendam Italiam, iussitq; ne respiceret, quid retrò & à tergo fieret. Pauidus primò Annibal, non est ausus oculos ab illo quodam deflectere. Sed, prout est humanum ingenium ad vetita pronum, diu temperare oculis non quiuit, respicienſque vidit, horrendum non visu modo, sed etiam dictu ostentum, belluam vastam & immanem, multis circumplicatam serpentibus, quacunque incedebat, omnia proterentem, atque peruertentem: cœlum item nigerrimis vndequaque occæcatum nubibus, densosque ac fulguribus mixtos præcipitare nimbos. Attonito Annibali, percontantiq; ex illo suo duce, quid illud monstri & portenti esset, respondit ille, vastitatem esse Italiæ, pergeret ipso porrò ire, quò parabat nec præterea quicquam inquireret, sineretque in occulto esse fata. Atque hoc quidem somnium ex antegressis in vigilia Annibalis cogitationibus & curis extitit: sed eius tamen somnij veritatem, rei euentus satis superque comprobauit: plus enim mali Annibal Italiæ attulit, quàm illo fuerat viso præmonstratum.

Ter-

Tertiam cauſam ſomniorum, ego poteſtati & calliditati dæmonis adiudico. Is enim multa dormientib inſpirat, & ſuggerit ſomnia, ſemper inſidiosè ac malitiosè, quo videlicet quacunque poſſit ratione incommodet, ac noceat homini. Eſſe autem quorundam ſomniorum dæmonem architectum, atque effectorem, eò liquet quod ex ſacris literis planè intelligitur, obſeruationem ſomniorum adeo exoſam eſſe Deo, vt ea magorum, augurum, & incantatorum maleficiis aggregata, extremis damnetur ſuppliciis Nimirum non aliam ob cauſam, vt interpretatur beatus Gregorius in lib. 4. Dialogorum, cap. 48. niſi quia dęmon plerunque ſe ſomniis immiſcet, implens noxia ſuperſtitione hominum animos, eoſq; non tantum vanè deludēs, ſed etiam perniciosè decipiens. Hoc genere ſomniorum ſolitum eſſe olim dæmonem gentibus impietate cæcis multifariam illudere, conſtat argumento Æſculapij Serapidis, & Amphiarai: nam vt apud Philoſtratum, Pauſaniam, & Strabonem ſcriptum eſt, templa eorum adeuntibus, qui variis morborum generibus afflictabatur, fama erat tres illos vulgò exiſtimatos, quaſi Deos ſingulorum morborum curationes per ſomnia præſcribere conſueuiſſe. Ex hoc genere fuiſſe reor

Tertia dæmonũ calliditas.

Quædam sõnia mitti à dæmone.

Somnium Alexãdri Magni.

nobile illud ſomnium Alexandri Magni, ſcriptorum, qui res eius prodiderunt, auctoritate, apud multos fidem promeritum. Cùm enim in quodam prælio Ptolemæus, qui primus poſt Alexandrum Ægypti rex fuit, venenato telo ictus, ſummo cum dolore ex eo vulnere moreretur: aſſidens ei Alexander, ſomnoq; ſopitus, vidit in quiete draconem radiculam ore ferentem, ſimulque commonſtrantem, quo illa loco naſceretur, quę ſcilicet præſentiſſimam vim haberet Ptolomæum multoſq; milites eodem teli genere vulneratos, protinus ſanandi. Quæſita eſt herba, inuenta, adhibita, mox conſecuto, qui promiſſus fuerat effectu. Sunt autem duo ſomniorum dæmonis præcipua genera, alterum pertinens ad occultarum rerum demonſtrationem & ſignificationem. Poteſt enim dæmon naturales effectus ex certis cauſis aliquando neceſſario prouenturos, poteſt quæcunque ipſemet poſtea facturus eſt, poteſt tam præſentia, quàm præterita, quæ hominibus occulta ſunt, cognoſcere, & hominibus per ſomnium indicare. Alterum ſomnij genus vim habet concitandi perturbationes animi, agitatis turbatiſque, qui ſunt in corpore humoribus & ſpiritibus, quò nimirū inflammentur homines, vel ad libidinem, vel ad odium

Duo genera ſomniorum dæmonis.

odium & vindictam, vel alios prauos animi affectus.

Quomodo internoſci poſſint ſomnia dæmonum ab aliis ſomniis

Dupliciter porrò, & quidem ſatis probabiliter, coniectari poteſt, quæ ſomnia miſſa ſint è dæmone: primò quidem, ſi frequenter accidant ſomnia ſignificantia res futuras, aut occultas, quarum cognitio nō ad vtilitatem, vel ipſius, vel aliorum, ſed ad inanem curioſę ſcientiæ oſtentationem, vel etiam ad aliquid mali faciendum conferat: eorum ſomniorum auctorem eſſe dæmonem, non temerè credetur: quippe qui ea ratione tentet animos hominum vana imbuere ſuperſtitione quin etiam crimine impietatis obſtringere. Deinde, ſi ſobriis, caſtis, & religioſis viris, tetra, obſcæna, plenaq; crudelitatis, & impietatis ſomnia ſæpenumerò contingant, ea proficiſci à dæmone, non immeritò exiſtimabitur. Dæmon enim conatur impuris ſomniis polluere ac fœdare dormientium corpora, vt eius fœditatis, etiam animos expergiſcentium, quodammodo participes faciat. Quod ſi ne hoc quidem aſſequi poteſt, illud ſaltem curat, vt pios homines talibus viſis contriſtando, perturbando, & affligēdo, ad orationem, ad charitatis officia, ad diuinorum ſacramentorum perceptionē, ſegniores, frigidioreſq; reddat. Cuius diabolicæ calliditatis & malitiæ, luculentiſſimum

mum in vigesima secunda Collatione cap 6. Cassianus narrat exemplū. Verum hac de re Iustinus Martyr in responsione ad quęstionē vigesimam primā Orthodoxorum, disertè docteq; sententiam suam exposuit. Nam cum hęc sibi ab illis posita esset, quęstio, ad eam ipse quęstionem ita respondet, vt nos hic diximus. Restat quarta & vltima somniorum causa, quam diuinā titè nominare possumus: cuius potissimū gratia omnis hæc nostra institutа est disputatio, huic enim, vel declarandæ, vel illustrandæ, adhuc prædicta deseruiunt. Somniorum autem, quæ à Deo missa sunt, exępla, passim in diuinis libris sunt obuia: nos supra ex sacris libris multa protulimus, pluraq; possent afferri, si quis omnia vellet colligere. Cæterum vt vis & natura diuinorum somniorum plenius planiusq; cognoscatur, quæstiones aliquot more scholastico, distinctè quidē, sed carptim, breuiterq; perstingam, multa etiam, breuitati seruiens, lectoris cogitationibus integra illibataque reseruabo.

Quarta causa somniorū diuina.

QVÆSTIO III.

Quibus signis cognosci queat, sit aliquod somnium à Deo missum, necne.

Dupli-

DVpliciter, prout nunc mihi, succurrit, deprehendi potest quodnam à Deo sit missum somnium. Primò quidem, ex præstantia rerum, quæ per somnium significantur: nimirum, si ea per somnium innotescant homini, quorum certa cognitio, solius Dei concessu ac munere potest homini contingere, huiusmodi sunt, quæ vocantur in scolis Theologorum, futura contingentia, arcana item cordium, quæque intimis animorum inclusa recessibus, ab omni penitus mortalium intelligentia obliteſcunt, denique præcipua fidei nostræ mysteria, nulli, nisi Deo docente manifesta. Somniũ igitur q; eiusmodi rerũ cognitionẽ & demonstrationẽ continebit, diuinum esse existimari poterit. Deinde, hoc ipsum maximè declaratur interiori quadã animorũ illuminatione, atq; cõmotione qua Deus sic mentem illustrat, sic voluntatem afficit, sic hominẽ de fide & auctoritate eius somni certioreẽ facit, vt Deũ esse ipsius auctorem, ita perspicuè agnoscat, & liquido iudicet, vt id sine dubitatione vlla credere, & velit, & debeat. Huc spectat memorabilis illa in libro 4. Dialogorum, cap. 48. B. Gregor. sentẽtia. *Sancti viri*, ait Gregorius *inter illusiones, atq; reuelatiões, ipsas visionũ voces & imagines*

Duplex ratio cognoscendi diuina somnia

Memorabilis sententia D. Gregorij.

gines, quondam intimo ſapore diſcernunt, vt ſciant quid à bono ſpiritu percipiant, & quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens hominis cauta non eſſet, per deceptorem ſpiritū, multis ſe vanitatibus immergeret, qui nonnunquam ſolent multa vera prædicere, vt ad extremum valeat animā ex vna aliqua falſitate laqueare. Hactenus Gregorius: apud quem hanc ipſam ſententiam, ſed plenius ac luculentius tractatam, in lib. 8. Moralium, cap. 13. lector inueniet. Quemadmodum igitur naturale mentis noſtræ lumen facit nos euidenter cernere veritatem primorum principiorum, eamq; ſtatim citra vllam argumentationem, aſſenſu noſtro complecti: ſic enim ſomnis à Deo datis, lumen diuinum animis noſtris affulgens, perficit, vt ea ſomnia, & vera & diuina eſſe intelligamus, certoque credamus. Rectè igitur illud traditur in libro Eccleſiaſt. cap. 34 *Niſi à Domino miſſa fuerit viſitatio, ne des in ſomnis cor tuum.* ex quo ſignificatur, nonnulla ſomnia dari hominibus à Deo, animos eorum mirabiliter viſitante.

Variis modis Deus afficit homines per ſomnia.

Hæc autem Dei per ſomnia viſitatio, ſicut ex diuinis literis colligitur, multis & diuerſis modis fieri ſolebat. Nonnunquam enim Deus per ſomnia turbabat, & terrebat hominem, ſicut de Abimelech, & Laban

ban narratur in libro Geneſeos: *Terrebis me*, inquit Iob. 17. *per ſomnia, & per viſiones, horrore cõcuties me.* Aliquando in ſomno hortatur & incitat hominem Deus ad magnum quidpiam & arduum ſubeundum, certam ſpem proſperi exitus præſignificando: velut in Gedeonis & Iudæ Machabæi ſomniis euenit. Sæpè monet & docet quid hominem agere, aut fugere oporteat: talia fuere beati Ioſeph & Magorum ſommia: huc ſpectant illa verba, quę ſunt in cap 33. libri Iob. *Quando homines dormiunt in lecto, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſciplina.* 2. Mach. 11 Matth. 2.

Quin etiam ſolebat olim Deus ſpiritum propheticum nonnullis in ſomno largiri: nam in lib. Numerorum, cap. 12. ait Deus *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in viſione, aut per ſomnium loquar ad illum.* Et apud Ioelem in cap. 2. in ter alia ſpiritus ſancti dona, numerantur ſomnia. Legimus etiam in 3 Reg Salomoni fuiſſe à Deo promiſſum in ſomno prudentiæ, & ſapientiæ donũ. Interdum quoque futura alicuius viri excellentia, dignitatis & gloriæ, præmonſtrata eſt per ſomnium, id quod adoleſcenti Ioſeph, & Mardochæo accidiſſe legimus in ſacris literis. Quibuſdam præterea in ſomno patefacta ſunt diuina myſteria, cuiuſmodi fuit ſomnium 3. Reg. 3. Geneſ. 37. Eſth. 11. Geneſ. 28. Dan. 7.

nium Iacob de illa mystica scala, & Danielis de regno Christi. Denique præsignificauit aliquando Deus, & prędocuit futuros rerum humanarum euentus: cuius generis fuere somnia Abraæ. Genesis 15. Pharaonis: Genes. 41. & Nabuchodonosor, Danielis 2. & 4.

Variis modis diuina contingere somnia.

Variis item modis diuina somnia hominibus contigerunt, interdum cum magna corporis & animi commotione & horrore, sicut accidit Abraæ, & Nabuchodonosor. Nonnunquã datum est alicui somniũ, sed non eius somnii intellectus, sicut in somniis Pharaonis & Nabuchodonosor animaduertere licet. Danieli tamen, cæterisq; prophetis, simul cum somniis, intelligentia eorũ diuinitus suggerebatur. Quanquam duorum somniorũ, quibus Ioseph supra fratres ipsius futura dignitas & potestas præsignabatur, nulli tunc datus est intellectus: sed postea ipso euentu, successuq́ue rerum, veritas eorum somniorum cognita est, atque comprobata. Illa quoq; in somniis diuinis varietas cernitur: alia enim clara sunt, & aperta, videntes res ipsas significantia, vt fuere somnia beati Ioseph, trium Magorum, & D. Pauli: alia vero sunt inuoluta & obscura, per varias similitudines rectè aliquid insinuantia, huiusmodi fuere somnia Pharaonis de septẽ spicis

Genes. 15.
Daniel. 2.
Genes. 41.
Genes. 37.
Mattha. 1. & 2.
Actor. 16.
Genes. 41.

ſpicis & bobus, & Nabuchodonoſor de ſtatua & arbore, nec nō & pincernę, atq; piſtoris ipſius Pharaonis. Adhęc, interdum videtur in ſomno loqui cū homine, vel Deus ipſe, vt in ſomnio Iacob, & Salomonis, vel angelus, vt in ſomniis beati Ioſeph, vel homo aliquis, vt in ſomnio D. Pauli. Prętereà ſæpè Deus vltro mittit ſomnia, nonnunquam etiam rogatus, quemadmodum interpretationē ſomnii, quod acciderat Nabuchodonoſor, Deus in quiete tradidit Danieli, qui eam ab ipſo vigilans intentiſſima precatione poſtulauerat. Quin fuiſſe quōdam apud Hebræos admirabilem quandā rationem & conſuetudinem in rebus maximè dubiis atq; grauiſſimis, conſulendi Deum, vt quod verum eſſet, aut quod facto eſſet opus, per ſomnia indicaret, ex cap 28 primi libri Regum, intelligitur. Poſtremò quędā ſomnia diuinitus data reſpondent antecedentibus in vigilia hominū cogitationibus & curis, ad hoc genus referri debet primum ſomniū Nabuchodonoſor à Daniele 2. cap. narratum, itemq; primum beati Ioſeph, quod in cap 1. narrat D. Matthęus, atq; illud Annibalis ſupra memoratum, illud quoque Scipionis Æmiliani, à Cicerone, vel acutè confictū, vel diſertiſſimè narratum

Daniel. 2.
Geneſ. 40.
Geneſ. 21.
3. Reg 3.
Matth. 1. & 2.
Actor. 16.
Daniel. 2.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Cur Deus in ſomno arcana ſua hominibus reſeret.

CVm animus hominis in ſomno, minimè docilis, minimeq́ue habilis ad percipiendas res diuinas eſſe videatur, dignum ſanè videtur inquiſitione, cur Deus per ſomnia & arcana ſuæ prouidentiæ, & myſteria rerum cæleſtium, non rarò docere homines voluerit. At enim verò, multas eius rei, variaſq́; cauſas afferre poſſumus. Primam cauſam tangit Hippocrates in principio libri de inſomniis, animũ hominibus in vigilia variis diſtingui occupationibus, grauibus diſtineri negotiis, curiſq; diſtrahi: per ſenſus item exteriores euocari ad ea, quæ extra ipſum ſunt, & per varia eorum ſenſuum ſpectacula diuagari, multipliciq́ue rerum humanarum ſtrepitu interpellari, & à ſui, rerumq́ue cæleſtium conſideratione auocari, incertis præterea fluctuari deliberationibus, variiſq́; ſtudiis & affectibus æſtuare, qui non ſinunt eũ, quod verum & rectum eſt, id aut liquidò cernere, aut incorruptè iudicare. Contrà verò in quiete & ſomno, ab eiuſmodi omnibus interpellationibus & impedimentis vacu-

Quinque cauſæ cur dormientibus multa diuinitus reuelentur

vacuus & liber animus, ſibi totus præſens & præſto eſt, ſibiq; attendit, in ſe ſuas omnes vires, atque facultates collectas & coniunctas habet, expeditus & acer ad intelligendum, atque omnium, quę illi extrinſecus obiecta ſint, ampliſſimè ac facillimè capax. Alteram eiuſdem rei cauſam hanc ponere licet, quæ vigilantes, accipimus ea ſolemus ſubtiliter ratiocinando diſcutere & examinare, reuocare ad calculos, atque humanæ rationis trutina diligentur expendere: ad rationis enim normam exigimus omnia: cui ſi congruant, quæ nobis oblata ſunt, à nobis approbantur, ſi diſcrepent, abiudicantur atque reiiciuntur. In ſomno autem res ſibi obiectas animus hominis citra examen accipit, paratior, promptiorq; ad viſis diuinitus datis credendum, atq; obſequendũ. Conſtat autem inter omnes qui de rebus diuinis ſcripſerunt, ad eas res non tantum intellectu, ſed etiã affectu, & quodam animi quaſi ſenſu, guſtuq; percipiendas, ſatius eſſe agi & regi hominem extrinſecus, quam ipſum agere ſe & auditorem eſſe potius, quam arbitrum, & æſtimatorem, denique ſimpliciter credere potius, quam cauſas credendi diſquirere & expendere. Tertia cauſa ex Ariſtotelis libello, qui inſcribitur de Diuinatione, quę fit ex ſomniis, deſumpta eſt: ait ille, *Quemcunque motum,*

Habilior animus noſter in ſomno ad percipiendas diuinas reuelationes.

Ariſtotelis

motũ, quo animus dormientis extrinſecus pulſatur, & ciètur, quamuis leuẽ & exiguũ magnam tamen habere vim commouendi animum, vehementerq; in ipſum imprimi, atq; altè in eo inhærere: id autem fieri propter noctis ſilentium, & ſenſuum exteriorũ vacationem & quietem, atq; omniũ, quæ animi intentionem remittere ſolent, vacuitatẽ, tunc enim ſenſibus ſomno conſopitis languenteq; corpore, quæ extra ſunt, nequaquam ſentiuntur. Quapropter opportuniſſimè Deus eo tempore docet hominem ſine vlla eius perturbatione, ſine aliorũ hominum obſeruatione, deniq; ſine vllius rei interpellatione: præſertim autem, quia quo magis animus noſter à ſenſuum conſociatione, & corporis contagione abſtrahitur, tantò videtur effici vegetior, & actior ad res diuinas intelligendas. In ſomno autẽ, qui eſt imago quędam & repręſentatio mortis, videtur animus quodam modo ſeiugari à conſortio corporis, eiuſq; vinculis, ſi non omninò, certè aliquatenus relaxari. Quartam cauſam eſſe arbitror, vt ea re oſtendatur, quanto ſit Deus potentior, & efficacior ad hominem docendum & erudidum, quam ſit alius quiuis homo: quippe homo hominem docere, niſi vigilantẽ, audientem & attendentem non poteſt: Deus autem, etiam altiſſimè dormientem atque

ſom-

somniantem. Quo satis declarat se in omnes humani animi vires ac facultates summum impetium, & efficacitatem habere. Quintam causam equidē posuerim, ne videlicet quispiam existimaret, mortem auferre homini omnem scientiam: aut non esse aliam viā rationemq; comparandi scientiā, quam per sensum, discursumq; rationis, & ex antecedenti aliarum rerū cognitione. Auerroris quidem super libello Aristotelis de diuinatione per somnia, in commentario suo, non audet inficiari prophetiam posse homini accidere, vel in somno, vel per reuelationem, negat tamen ea ratione vel artes, vel scientias speculatiuas posse vlli contingere. *Vna* inquit, *est natura hominis: vnus igitur duntaxat erit intelligendi, & discendi modus, scilicet internūtius sensibus, variis item praceptis experimentis, diligentiq; ratiocinatione. Nam si prater communē, & vsitatum discendi modū esset, hic alter per somnia, vel reuelationē, cum is multo sit facilior, atq; prastantior, ille alter quo difficilior & laboriosior est, eo magis fuisset superuacaneus, nō igitur datus esset homini. DEVS namque & natura nec frustra quicquam faciunt, & de iis, quæ possunt fieri quod melius & prastabilius est, nunquā non faciūt.* Sic ille. Quæ sanè argumentatio, non esset planè infir-

Contra Auerroē.

infirma, si quisquam diceret, nemo tamen nostrum id dicit, modum illum discendi per somnia, vel per reuelationem, aut esse homini naturalem, aut esse frequentem, & vsitatum. Verum hæc Auarrois commenta, vt alia eiusdem, de scientia, potentia & prouidentia Dei, & humani animi natura, ex inscitiæ diuinarum rerum, & impietatis fonte redundantia, quam sint inerudita, obtusa, falsaque, satis liquet vel solis exemplis, quæ memorantur in sacris literis, Adami, Salomonis, Danielis, multorumque Prophetarum, quibus multarum rerum scientia subitò data est à Deo: quin etiã Baseleel, & Oliab, quos in libro Exodi proditum est, subito diuinitus edoctos, Mosaicum tabernaculum, simul cum omnibus eius instrumentis atque ornamentis summa arte perfeciſſe.

Gen. 2.
3. Reg. 3.
Exod. 3.

QVÆSTIO V.

Cur à Deo somnia dentur obscuris & indoctis hominibus, non autem sapientibus.

Error Aristotelis & Ciceronis.

VEl hac vna ratione Aristoteles & Cicero omnium somniorum, quæ diuina creduntur, fidem & auctoritatem eleuari, & eludi posse putauerunt.

Nam

Nam, si quæ somnia inquiunt, *darentur hominibus Deo, ea non obscuris & indoctis hominibus, sed viris sapientia prudentiaq; præstantibus dari, par erat.* In quo fefellit eos, quod distinctionem diuinorum somniorum, eorum dico quæ verè diuina sunt, ab iis, quæ non sunt, esse tamen falso putantur, planè ignorauerunt. Enim verò Dii gentilium, quos fuisse dæmones nobis Christianis nequaquam dubium est, quēadmodum futuros rerum humanarum casus & euentus certò prouidere, ac scire non poterant, id enim solius Dei est, ita nec eos certis aut verbis, aut signis prædicere, ac præmonstrare poterant. Quapropter somnia, quibus præsignificabantur futura, non dabant viris doctis & prudentibus, videlicet ne illi eorum somniorum, vanitatem, ac falsitatem deprehendentes, auctoritatem ipsorum Deorum apud alios contererent, eorumque oracula tanquam diuinitatis vacua, & inania veritatis, in publicum etiam vulgi ludibrio, & contemptui exponerent: dabant igitur ea somnia indoctis, & veri falsique discernendi imperitis, maximè verò superstitiosis, ob idque ad credendum quiduis, satis per se paratis atque propensis. At verò somnia, quæ à vero Deo missa sunt, ea leuimus plerumque data viris sanctitate, ac

Cur dæmones somnia olim dare soliti fuerint nō doctis & prudentibus, sed imperitis, & contemptissimis hominibus.

ſapientia eximiis, vt Abraę, Iacob, Salomoni, & Danieli. Data ſunt tamen etiam nõnulla viris non admodum doctis, ſed pietatis tamen, ac innocentiæ præſtantia clariſſimis: excellens autem virtus & pietas, dociliorem reddit hominis animum, aptioremq; ad rerum diuinarum perceptionem quam humana vel prudentia, vel ſapiẽtia. Qui enim mundana excellunt potentia, vel ſapientia, hi ferè ſunt aut impii aut ſuperbi, aut turpiſſimis inquinati flagitiis: quę res cæleſtibus doctrinis, diuiniſq; illuſtrationibus, aditum ad animos hominũ, penitus occludunt. Nec me fugit, etiam quibuſdam ſceleratis atq; impiis hominibus, vt Pharaoni, & Nabuchodonoſor, quędam diuinitùs ſomnia contigiſſe, ſed hęc illis, nec ipſorũ pręcipuè cauſa, neq; cũ intelligentia eorum ſomniorum data ſunt: quo ſcilicet illi, eorum interpretationem, cum apud ſuos ſapientes inuenire non poſſent: à veri Dei cultoribus eam petere cogerentur, atq; ea ratione verum Deum agnoſcerent, ac venerarentur, eiuſq; ſeruos in admiratione & honore haberent: id quod ſomnia Pharaonis & Nabuchodonoſor à Ioſepho & Daniele interpretata, manifeſtè declarãt.

Cur quædã ſomnia etiam impiis hominib. à Deo ſint data.

QVÆSTIO VI.

Cur diuina somnia nonnunquam sint obscura & perplexa.

SEd cur diuina somnia non semper sint clara, & aperta, sed obscura, & perplexa, & aliarum rerum imaginibus, ac similitudinibus inumbrata, & offuscata, nec iis tantum occulta, sed etiam iis, quibus tantur, minimè conspicua, causas rimemur & aperiamus. Dii Gentilium, hoc st Dæmones, quia certam futurorum eentuum scientiam habere non poterant, d significanda futura, dabant illi quidem on ratò somnia, sed obscura tamen, & mbigua, quæque ad diuersos etiam conarios euentus facilè detorqueri & appliri possent: vt ad quodcunq; cecidisset, mniũ quadrare videretur. Quod si somia euentis minimè responderent, id non lsitati somniorum, sed interpretũ inscitię ii somnia propter obscuritatem & ambiitatẽ non ritè essent interpretati, adscriretur. At verò somnia, quorũ auctorẽ fu e Deũ ex sacris literis cognouimus, sępemerò distinctè & explicatè tradita sunt, alia legim⁹ fuisse Abimelech, Labã, Iudę

Astutia dæmonũ in dãdis somniis futura significantibus.

Quatuor cauſæ cur interdū diuina ſomnia ſint valde obſcura.

Machabæi, Salomonis, beati Ioſeph, & trium Magorum. Non eſt tamen negandum quædam ſomnia eſſe data tectè & obſcutè, ſed hominibus gentilibus: ad eum nēpe finem, vt intelligentiam eorum ſomniorum, cum non ab aliis, quam à viris ſanctis accipere poſſent, & ipſos Dei ſeruos honorarent, & ſumma Deum reuerentia, ac veneratione proſequerentur. Si quæ verò ſomnia etiam ſeruis Dei obſcura data ſunt, propterea id factum eſt, vt eorum ſenſum atque intellectum, ſummo illi ſtudio, aſſiduis precib⁹, multisq; lachrymis à Deo flagitantes, tandē impetrarent, & propter difficultatem impetrandi, pluris facerent, & cariorem haberent. Denotatur præterea obſcuritate ſomniorū, earum rerum, quæ ſignificantur ſomniis, obſcuritas. Adde quod per imagines, & ſimilitudines, breuiſſimè plura & ſublimiora myſteria ſignificantur, quam ſi apertis & propriis fuiſſent expreſſa vocabulis. Nam quam multa, quam varia, quam profunda myſteria, vna illa ſtatua Nabuchodonoſor in quiete viſa, adumbrauit, quæ ſi fuiſſent propriis verbis efferenda, vix longiſſima oratione declarari potuiſſent. Denique Deus non nunquam, ſomnia eſſe ad aliquod tempus occulta & incognita, quo ad nimirum ipſo euentu, rerumque ſucceſſu, eorum ve-

rita

ritas agnoſcatur & comprobetur; quod in duobus illis Ioſephi ſomniis, promotionē eius ad ſummam potentiam & dignitatem præſignantibus, liquidò cernitur.

QVÆSTIO VII.

An licitum ſit Chriſtiano homini, obſeruare ſomnia.

DVæ tanguntur his verbis difficultates, & prior quidem eſt, an ſit fas Chriſtianis, curioſè ſomnia obſeruare: ad quam facilis eſt, & in promptu reſponſio. Etenim quædam ſomnia licitum eſt obſeruare, quædam verò minimè. Principio, ſomnia quæ bonam, vel malam corporis affectionem aliquam, morbos que tam animi quam corporis ſignificant, vtiliter à medicis tam animi, quam corporis obſeruantur & expendūtur. Tum, ſomnia, quæ nos crebrò infeſtant, territant, conturbant, & vexant, animaduertere quibus ex cauſis accidant, vt vel noti effectus gnotas nobis cauſas ſcrutemur, ac teneamus: vel vt rationem aliquam ineamus am à nobis moleſtiam depellendi, licitū ſt, & à ſanctis viris ſæpè vſurpatum. Legimus enim apud Caſſianum in collatio-

Quatuor genera sōniorū, ſine vitio poſſunt obſeruari & curari.

ne 22. veteres illos monachorum magistros & rectores, in perquirendis, & excutiendis quorundam somniorum causis, diligẽter esse versatos. Postea obseruare somnia, quatenus in illis pernotescit homini veritas aliqua pertinẽs ad scientias speculatiuas, vel ad res gerendas conferens, nec vt superstitiosum, nec vt vanum damnari debet. Denique somnia quæ nos sæpè commouent & incitant ad flagitia, considerare num à dæmone nobis subiiciantur, sicut contra, quibus ad bona prouocamur & instigamur, veluti ad cælibatum, largitionẽ eleemosynarum, & ingressum in religionẽ, ea ponderari num à Deo nobis missa sint, non est superstitiosi animi, sed religiosi, prudentis, ac salutis suæ satagentis, atque solliciti.

At verò, cuiuscunque somnii, quoquo modo nobis contingat, etiam si rarò, si temerè, si fortuitò eueniat, putare habendam esse rationem, curamque suscipiendam, stolidi hominis est, ne dicam stulti. Supra enim ostensum est, magnam partem somniorum nihil veri, & certi habere, sed vanitatis, ac temeritatis esse pleniss mam. Præterea obseruare somnia, quasi esset in ipsis aliquid diuinum, scilicet quale Gentiles existimabant esse in garritu, volatu, cibatuque auium, & in exitis animantium, atque ex illis prænosse, ac diuinari

velle futura, non modò non est licitum, sed est in scriptura grauissimè reprehensum damnatum, & interdictum, non minus sanè quam magorum, & incantatorum maleficia, quod ex capite 19. Leuit. ex 18. Deuter. ex 33. posterioris libri Paralipomenon, aliisque sacrorum voluminũ locis perspicuè intelligitur. Et verò, scire velle futura, quæ Deus in sua solius potestate posuit, arrogans & impia est curiositas. Putare autem certa futurorum signa contineri in somniis, quæ nullam cum rebus futuris connexionem & conuenientiam habent, fatuum est: parum dixi, planè impium, & stultum est: hoc enim arguit eiusmodi somniorum obseruatores, stultis, impiis, & absurdis opinionibus esse infectos, atque deprauatos. Nam, vel isti putant res omnes futuras, ex naturalibus causis pendere, & hoc falsum est: vel eas res quibuslibet somniis significari posse, quod planè stultum est: vel futura omnia certò prouideri, & sciri à dæmone, quod est perquam impium: vel denique à Deo promiscuè, atque indiscretè per quælibet somnia, & quibuslibet hominibus, præmonstrari futura, quod esse absurdũ, nemo non videt. Ad extremum, tanti facere somnia, & vsque adeò pendere ex illis, vt ad eorum quasi normã dirigat quis

omnem vitæ ſuæ rationem, & reſpectu habito ad ſomnia, actiones, & negotia, vel ſuſcipiat, vel omittat, non modo præſtantia hominis indignum eſt, ſed olet etiam fatalem illam Stoicorum, toties in eccleſia damnatam, & à melioribus philoſophis exploſam reiectamque neceſſitatē. Quod ſi meritò vituperantur, & à ſapientibus redarguuntur aſtrologi, qui res humanas ex aſtris, quaſi ſuſpenſas & religatas omninò pendere arbitrantur: eò magis profectò, reprehendendi ſunt ſuperſtitioſi ſomniorum obſeruatores, quo magis aſtra dignitate naturæ, æquabilitate motus, conſtantia ordinis, amplitudine poteſtatis, & præſtantia efficacitatis, ſomniis antecellunt.

Maior vanitas eſt obſeruantiū ſomnia, quā aſtra.

QVÆSTIO VIII.

Cuius hominis ſit ritè interpretari ſomnia.

AD poſteriorem quæſtionem, qua quæritur, cuius hominis ſit bene interpretari ſomnia, hunc in modum reſpondemus. Somniorum quæ vim habent ad aliquid ſignificandum, & obſeruatione atque interpretatione digna ſunt, ea non cuiuſuis hominis eſt interpretari.

Tria

Tria enim huiuſmodi ſomniorum genera diſtingui poſſunt, nam multa ſunt naturalia, quædam humana, nonnulla etiam diuina. Naturalium ſomniorum interpretatio, non eſt dubium, quin ſolertium & doctorum phyſicorum, ac medicorum ſit propria: eorum maximè, qui norunt ſimilitudines in ſomniis oſtenſas comparare inter ſe, & quarum rerum ſimilitudines eſſe, & ex quibus cauſis proficiſci ſoleant, diſcernere: ſimiliter, vt qui figuras aliquas & imagines dilaceratas ſumens in manus, earumque partes diſſipatas, benè componēs inuicem, apteque conformans, cuius rei fuerint ſimilitudines, homineſue an equi, an aliarum rerum, acutè diſpicit, vereque iudicat. Humanorum autem ſomniorum, ita erit quiſque ſagaciſſimus coniector, & idoneus, ac veridicus interpres, vt fuerit rerum humanarum peritiſſimus, & callidiſſimus, ingeniorum item, ſtudiorum, morum, propenſionum quæ in variis hominibus magnam quoque varietatem habent, exquiſitam, multisque confirmatam experimentis notitiam ſit adeptus, quaſi venas omnes rerum ciuilium & humanarum tenens. Cuius autem ſit exponere diuina ſomnia, in promptu eſt intelligere: patet enim, neminem interpretari ea poſſe, niſi diuinitus afflatum & eruditum. *Nemo e-*

nim nouit, inquit Paulus primę ad Corint. secundo, *quæ Dei sunt nisi spiritus Dei*. Præsertim verò cum diuinorum somniorum significationes, ex solius Dei consilio & voluntate sint sint institutæ, ob idq; solius Dei reuelatione, notæ hominibus esse possint. Quocirca regem Nabuchodonosor somnii sui, quo maximè territus fuerat, sollicitum & anxium, quod eius somnii rationē ex nullo suorum sapientum cognoscere potuisset, sic affatus, est Daniel, *Mysterium, quod rex interrogat, magi, arioli, aruspices, & sapientes nequeunt indicare regi: sed est Deus in cælis reuelans mysteria.*

Daniel. 2.

Iamblici opinio, de tempore quo diuina somnia contingant hominibus refutatur.

Iamblicus existimat diuina somnia ferè non cóntingere hominibus, nisi aut primo aut extremo somni tēpore: videlicet, quia tunc animus hominis aut nondum est cibi potusq; vaporibus occupatus, & oppressus: aut iam euanescente somno, vaporūque discussa caligine, ex illis sordibus emersus animus purior & acrior est ad diuinas illustrationes accipiendas. Quapropter vates, ac somniorum interpretes, in more habebant, ex deferentibus ad ipsos somnia sciscitari, quo ea tempore ipsis contigisset: nam si profundo somno accidissent, ea planē abiiciebant, rati non esse consentaneū, animo tunc obruto & demerso, dari cælitus somnia: sin autem somnia illis accidissent,

sent, exeunte somno, & animo ad suas functiones propè iam expergiscente, tunc ea somnia diuinitus missa Deoq; auctore digna iudicantes, ponderanda sibi & interpretanda suscipiebāt. Legendus etiam est Philostratus in cap. 14. lib. 2. de vita Apollonii. Veruntamen Iamliti documenta ex superstitiosis Ægyptiorum sacerdotum obseruationibus vel vt dicam verius, figmentis, quorū fuit ille studiosissimus, exprompta sunt. Deus nempe, istiusmodi temporum legibus non est alligatus nec opportunitate temporum eget ad operandum, vbicunq; enim vult, quandocunq;, & quibuscunq; vult, sua inspirat somnia: potest enim quouis tempore, imò etiam sine tempore, tedare subito agitationem humorum, tranquillare spiritum animalium iactationem, purgare phantasiam, mentem illustrare, animumq; ad percipienda diuina somnia idoneè con parare.

QVÆSTIO IX.

An in somno, liber vsus rationis, & voluntatis esse queat.

Sæpè in somnio liber est rationis vsus.

SÆPENVMERO in somniis, præsertim quę doctis, prudētibus, & sanctis viris

contingunt, animus hominis, quod pertinet ad vſum rationis, & agitationem mentis, ſolutus, expeditus, ac liber eſt. Etenim nonnunquam ratio dormientis planè cognoſcit res ſimplices, eaſq́ue vel componit inuicem, vel diſtīgit, ratiocinatur, iudicat, miratur, noua quædam inuenit: quin etiam ad ſe ipſe animus conuertitur, & ad ſuas actiones conſiderandas, & diiudicandas aciem ſuam, vimq́; reflectit, cunctatur hæret, dubitat, ſecum ipſe diſceptat, an tūc homo dormiat, necne. Hæc autem liberū eſſe tunc rationis vſum, manifeſtè demonſtrant. Non propterea tamen exiſtimandum eſt, quia in ſomno interdum ſoluta eſt vis rationis, eſſe itidem perfectum liberi arbitrii vſum. Nam ad plenum & perfectum liberi arbitrii vſum opus eſt perfecta hominis libertate, hoc eſt, ſolutione omnium ſenſuum, & potentiarum, ita vt ſit ipſe homo, qui tunc agat, nec aliundè agatur, fitq́; dominus, ſui atque ſuarum omnium actionum, & in poteſtate eius ſit tunc hoc vel illo modo agere, aut etiam nihil agere: id quod in ſomno nequaquā euenit.

Nunquam in ſomno eſt perfectꝰ liberi arbitrii vſus.

*

QVAE-

QVÆSTIO X.

De somnio Salomonis, in quo donum sapientiæ à Deo promissum ei, & tributum est.

CÆTERVM nonnihil habet difficultatis, quod legitur in 3. libro Regum, cap. 3. Deum in somno visum esse Salomoni, iussisseq; vt peteretur ab ipso quodcunque omnium maximè optaret: ipsum autem petiisse sapientiam, & prudentiam benè regendi populum, cui præerat, posthabitis omnibus aliis bonis, quæ tamen, principibus huius mundi, super omnia, concupiscenda, & expetenda videntur: eam porrò petitionem vsque adeo placuisse Deo, vt summam ei se daturum sapientiam, & præterea quæ non postulasset bona, cumulatissimè largiturum polliceretur. Ex qua narratione ipsius scripturæ, satis intelligi videtur, Salomonem in illo somnio solutè ac liberè, non tantùm ratione, sed etiam voluntate esse vsum: neque enim illa eius petitio facta in somno, tantopere Deo placere, tantumque sapientiæ munus promereri potuisset, nisi esset ex libera voluntate profecta. Hæc difficultas tribus modis posset discuti, ac dissolui. Nam primò quidem re *Solutio tri plex.*

ſponderi poſſet, illam Salomonis in ſomno petitionem, placuiſſe Deo, non per ſe, ſed propter antegreſſam eiuſdem in vigilia ſimilem quandam petitionem, ex qua ſcilicet illa in ſomno extitit. Salomon enim ardentiſſimè expetierat, & à Deo poſtulauerat donum ſapientiæ, ac prudentiæ: hanc eius petitionem, Deus illo ſomnio declarauit fuiſſe ſibi gratiſſimam, & optatam habituram effectum. Sed hæc fortaſſe cuipiam videbitur nonnihil dura, & cõtorta reſponſio. Quocirca ſubiiciam alterum reſponſum: poſſet enim dici, à principio fuiſſe illud quidem ſomnium, ſed poſtea Deo mirabiliter operante, conuerſum eſſe in ecſtaſim ſeu raptum qualis nempè diuò Paulo, & Prophetis ſæpe contigit: in quo animus Salomonis, licèt à corporis, & rerum externarum ſenſu abſtractus, & ſimilis dormientium eſſet, per Dei tamen potentiam factum eſt, vt ſolutus, & liber tunc fuerit ad exercendas actiones tum rationis, tum liberi arbitrij, ita vt liberè peteret à Deo Salomon quod vellet, & petendo, quæ grata erant Deo, ea quoque mereretur ab ipſo conſequi. Sed non placet hoc reſponſum. Mitto nunc examinare, an in raptu & ecſtaſi, perfectus liberi arbitrij vſus eſſe queat: tantum dico, huic reſponſo minimè ſuffragari diuinam ſcriptu-

pturam, quippe, suprà dicto loco narratura visionem illam Salomonis, præfatur, Deum apparuisse Salomoni per somnium, & narrata iam visione, subiungit. *Igitur euigilauit Salomon, & intellexit, quod esset somnium.* quo perspicuè significatur, illam visionem nullatenus fuisse raptum, vel ecstasim, sed totam fuisse somnium, diuinũ tamen somnium, scilicet à Deo ad erudiendum docendumq; Salomonem datum. Atq; duas hasce solutiones propositæ quæstiones tradit Diuus Thomas in 1. 2. quæstione 113. art. 3. ad 2.

Erit igitur nisi fallor, similius & propius vero tertium responsum, quod etiam Tostato super 3. cap. lib. 3 Regum, in quæst. 12. maximè probatum est. Dicimus, cùm Salomon tunc verisimè dormierit, & illa eius visio fuerit somnium, quemadmodum scriptura testatur, hinc necessario effici, quicquid ibi factum esse dicitur, non reuera, sed per imaginariam tantum dormientis visionem esse factum. Videbatur igitur tunc sibi Salomon petere sapientiam à Deo videbatur etiam ei Deus petitionem ipsius approbare, cum reuera tamen nulla fuerit tunc petitio, nullum meritum Salomonis, nullum item responsum, nullumque Dei promissum. Cur igitur, inquies, somnium illud à Deo datum est Salo-

Cur somnium illud datum fuerit Salomoni.

Salomoni? Videlicet, nisi mea errat coniectura, tres ob causas. Primò, vt intelligeretur omnium bonorum auctorem, & largitorem esse Deum, & ab eo esse omnia bona expedenda & postulanda. Deinde, vt manifestum fieret, quæ bonorum electio, & petitio, grata esset, & accepta Deo: ea nimirum, qua spiritualia bona corporalibus, cœlestia terrenis, denique ad communem aliorum vtilitatem & salutem pertinentia, inanibus & infructuosis præoptantur, atque præferuntur. Ad extremum, vt exemplo Salomonis appareret & extaret, quanta sit Dei benignitas & munificentia erga seruos suos, quorum optata & postulata non solùm impleat, sed etiam longè superet, & abundanter excedat. Ecce Salomon solam à Deo sapientiam postulauerat, præ hac cæteris bonis, quæ hominibus pretiosissima, & charissima sunt, contemptis: cui tamen Deus, & sapientiam supra ipsius votum, & reliqua bona, præter votum ipsius, largissimè donauit. Verùm hæc nostra de somniis disputatio, hunc habeat terminum: vereor enim ne si longius producta sit, molesta & odiosa lectori esse incipiat. Quemadmodum enim somnus, quo ad quietus & placidus est, membra dulcissimè refouet ac recreat, viresque reficit, ac redintegrat, si tamen

tamen in eo nimis longa nimiſque ſeria, & grauia contingant ſomnia, corpus pariter atque animum languefacit, & debilitat: ſic omninò cauendum nobis fuit, ne noſtra hæc de ſomniis diſputatio, præter modum longa, gratiam perderet legentium, & quam ex ipſa fortaſſe voluptatem ceperant, in faſtidium odiumque conuerteret.

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER TERTIVS,

Qui est

DE DIVINATIONE ASTROLOGICA.

TANTA est Astrologorum (qui vulgo Iudiciarij appellantur) vel impudentia, vel amentia, vt etiam sibi diuinã scripturam suffragari, suæque Astromantiæ fidem & auctoritatem firmare audeant. Etenim verba illa quæ dixit Deus creans luminaria cœli; *Et sint in signa & tempora, &c.* ad suam referunt diuinationem astrologicam, per quam ipsi profitentur ex obseruatione siderum futura rerum euenta posse prædici. Quocirca B. Basilius & Ambrosius aliiq; permulti Patres in explanatione eorum verborum, benè longam & accuratam in refellendis istiusmodi Astrologorum prædictionibus orationem posuerunt. Quorum nos Patrum exemplis prouocati, & grauissimis Dei sententiis contra Astrologos multifariam

Genes. 2.

fariam in diuina ſcriptura proditis permoti, quin etiam iuſtiſſimo aduerſus Aſtrologos odio, propter fraudulenta & pernicioſa eorum figmenta, incenſi librum hũc ad confutandas eorum prædictiones à nobis ſcriptum, gratum multis atque vtilem fore exiſtimauimus. Scripſit aduerſus Aſtrologos copioſè quidem & eruditè Ioa. Picus Mirandulanus; ſed multos ab eius lectione deterret prolixitas operis. Nos, licèt in prædiuiti atque vberi verſemur argumento; eò tamen breues erimus, quod non omnia quæ diſputari poſſent, ſed aptiora duntaxat cauſæ ſimioraque tracta bimus. Quinque autem erunt huius libri & diſputationus aduerſus Aſtrologos capita: Primò enim docebimus, ſacræ & Eccleſiaſticæ doctrinæ diuinationem Aſtrologicam eſſe contrariam: Tum oſtendemus, Aſtrologos eſſe rerum cœleſtium imperitos: Deinde, diuinatricem iſtam artem rectæ rationi ac philoſophiæ aduerſari demonſtrabimus: Adhæc, probabimus, aſtra non ſolùm non eſſe cauſas efficientes rerum futurarum, verùm nec eſſe certa ſigna quæ res futuras prænotent ac præmonſtrent: Ad extremum, cur nonnulla Aſtrologorum prædicta ſint vera, cauſas exponemus.

*

INDEX DISPVTATIONVM QVÆ SINGVLIS IN PRÆDICTIS CAPITIbus explicantur.

CAPVT I.

1. SEntentijs diuinæ ſcripturæ; antiquis item Eccleſiæ inſtitutis & exemplis, rationibus etiam theologicis refellũtur Aſtrologi.
2. De vanitate oraculorum Apollinis.
3. Cur Dæmones prædicendo futura ſæpè fallant.
4. Non poſſe veritatem Chriſtianæ religionis coharere cũ veritate Aſtrologiæ iudiciariæ.
5. Quam ſeuerè olim Eccleſia in iſtiuſmodi Aſtrologos animaduerterit.
6. De multis perſpicuè falſis & impijs Aſtrologorum ſententijs.

CAPVT II.

7. Aſtrologos iudiciarios eſſe rerum cœleſtium imperitos.
8. Aduerſus fictitiam antiquitatem obſeruati quã iactãt Aſtrologi.
9. De noua ſtella quæ ſuperioribus annis viſa eſt.
10. Quam ſit difficilè aſpectum ſiderũ in ortu cuiuſq; hominis exactè annotare.

CAPVT

CAPVT III.

11. *Probatur octo rationibus, non posse Astrologos ex arte & scientia sua p̃ nosse ac prædicere futura contingentia.*

12 *Præter causas cæleſtes, neceſſariam esse notitiam causarum particularium ad prænoſcendos earum effectus.*

13 *De simili ortu & dissimilibus euentis Geminorum.*

14. *Pulcherrima disputatio Bardesanis aduersus Astrologos.*

15. *Vtrum sit facilius, diuinare quid facturus sit vir bonus, an vir improbus.*

16. *Quàm sit vana ac futilis prædictio Astrologorum de aliquo, quòd sit futurus summus Pontifex.*

17. *Nullam posse esse scientiam vel artem istius Astrologiæ.*

18. *Vanitas & falsitas multarum prædictionum astrologicarum*

19. *Errores Astrologorum in Chronologia.*

20. *Astrologiam iudiciariam omni tempore à prudentibus & sapientibus viris esse contemptam & damnatam.*

21. *Cui generi hominum arrideant prædictio-*

dictiones Astrologicæ, quas S. Ambrosius comparat telis araneorum.

22. *Disputatur contra tria fundamenta Astrologiæ iudiciariæ.*

23. *Vtrum astra natalitia cuiusq; possint esse certa causa omnium quæ ei euenturæ sunt.*

24. *Vtrum sit plus momenti in conceptu, an in ortu hominis ad diuinandum.*

25. *De vanitate Astrologorũ diuinationem suam extendentium etiam ad ciuitates, non solum ad homines.*

26. *Cur Astrologi non, vt de hominibus, sic etiam de stirpibus & alijs animantibus ex obseruatione astrorum vaticinentur.*

27. *De antiquitate istius Astrologiæ apud Ægyptios & Chaldæos.*

CAPVT IV.

28. *Vtrum astra si non sunt causæ, saltem sint certa signa omnium futurorũ.*

29. *Vtrum secundùm Augustinum astra sint signa omniũ rerum humanarũ.*

30 *De natura & varietate signorum.*

31. *An cometæ signa sint humanarum rerum.*

32. *An qui astra faciunt signa rerum futurarum, simul etiam necessario inducant & astruant Fatum.*

CAPVT

CAPVT V.

33. De quatuor cauſis propter quas euenit vt nonnunquam Aſtrologi vera prædicant.
34. Inſtinctu Dæmonum agi nonnũquam homines ad diuinandum.
35. Quot modis Dæmon futura præneſcat, & hominibus præmonſtrare ſoleat.
36. Quot modis & quàm grauiter peccent, qui Dæmonum veliſtorũ Aſtrologorum opera vtuntur ad diuinandum.
37. Iſtiuſmodi Aſtrologos ferè improbos & flagitioſos eſſe.
38. De vſu ſortium apud Antiquos ad diuinandum futura.
39. Permiſſa Dei, nimis cupidos ſciendi futura, laqueis Dæmonum irretiri, & variis ac pernicioſis erroribus implicari.
40. Multos diuinare futura, magis ex prudentia & vſu rerum humanarum, quàm ex arte aſtrologica.
41. Nimiam crudelitatem ac leuitatem conſulentium Aſtrologos, interdum conducere vt eorum prædicta vera cadant.

DIVI-

DIVINATIONEM Astrologicam diuinæ Scripturæ, disciplinæ Ecclesiasticæ, ac doctrinæ Theologicæ esse contrariam.

CAPVT I.

§. 1. *Sententijs diuinæ Scripturæ, antiquis item Ecclesiæ institutis & exemplis rationibus etiam Theologicis refelluntur Astrologi.*

CLAMAT multis in locis diuina Scriptura certam futurarum rerum præscientiam & prædictionem, non esse hominum sed ne dæmonum quidem, verùm vnius Dei proprium. Quapropter apud Isaiam cap. 41 ita scriptum est. *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos:* & cap. 44 *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & hariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens:* cap autem 47. deridens Deus Babylonios & Chaldæos syderalibus suis obseruationibus præsidentes. *Sta*, inquit, *cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorũ, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte*

fortè quid prosit tibi, aut si possit fieri fortior. Defeciſti multitudine conſiliorum tuorum: ſtent & ſaluent te Augures cœli, qui contemplabantur ſydera, & ſupputabant menſes, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. Et paulò ante dixerat: *Sapientia tua & ſcientia tua, hæc decepit te.* Hieremias quoque 10. monet Iudæos vt Aſtrologicas obſeruationes pro nihilo ducant, nihil enim ſibi à ſtellis vel ſperandum vel timẽdum eſſe, ſic autem ait: *Iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis cœli nolite metuere quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ ſunt.* Salomon autem Eccleſiaſt. ca. 10. ſcientiam futurarum rerum denegat homini, *Ignorat homo*, ait ipſe, *quid ante ſe fuerit; & quid poſt ſe futurũ ſit quis poterit iudicare?* idem cap. 8. eiuſdem lib. *Homo*, inquit, *ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuncio.* Liquet igitur diuinationem aſtrologicam in ſacris literis contemni, derideri, ac reprobari.

Decreta Eccleſiæ cõtra Aſtrologos Iudiciarios.

Cum doctrina ſacrarum literarum, etiam iudicium Eccleſiæ, vt par erat, mirè congruit. Semper enim Eccleſia inde vſq; à primordiis ſuis, Iudiciarios Aſtrologos odit fugit, damnauit. Extant aduerſus ipſos plurima & ſeueriſſima decreta Eccleſiæ, quæ legere licèt in ſecunda parte, Decretorum cap. 26. per primas quinq; quæ-

ſtiones, & in Concilio Bracarenſi I. cap. 9. & 10. & in Toletano I. in aſſertione Fidei contra Priſcillianiſtas. Fertur Alexander Papa huius nominis III. quendam preſbyterum qui ſemel duntaxat conſuluerat Aſtrologum de quodam furto in Eccleſia ſua facto, in vnum annum priuaſſe altaris miniſterio. Crebras item reperimus in ſcriptis ſanctorum Patrum aduerſus Aſtrologos, quos illi nunc Chaldæos vel Genethliacos, aliâs Mathematicos, aut Planetarios appellant; diſputationes, ex quibus apparet quam fuerit maioribus noſtris genus hoc hominum exoſum & abominatum. Multa contra illos diſputat Baſilius hom. 6. in Geneſim, Chryſoſtomus & Gregorius Magnus in cap. 2. Matth. ſed præter cæteros Auguſt. lib. 2. ſuper Geneſim ad literam cap. 17. li etiam 2. de doctrina Chriſtiana cap. 21. & aliquot proximè ſequentibus capitibus, ſubtiliter tamen & copioſè primis aliquot capitib. li. 5. de ciuitate Dei. Eodem pertinet quæ contra Mathematicos in lib. 14. cap. 4. & in li. 6. ca 9. de Præparatione Euan. argumentatur Euſebius.

Alexander Papa.

Baſilius, Chryſoſto. Grego. homil. 10. ſuper Euan. Auguſtin. Euſe. Caſ.

Ridiculus fuit, vel potius amens Iulianus Apoſtata, qui in libris quos aduerſus Chriſtianos effutiuit, probare voluit, ex his quæ ſcripta ſunt in cap. 15. Gen. Abraamum & Aſtrologiam & aruſpicinam co-

Iuliani Apoſtatæ calumnia.

Iuſſe

luisse. Astrologiam quidem eius, significari putat illis verbis: *Eduxit Deus Abraam foras, & ait illi, Suspice cœlum & numera stellas si potes: Sic erit semen tuum.* Aruspicinæ verò scientiam eius, illis etiam verbis denotari ait, *Sume mihi vaccam trienne, & capram trimam, & arietẽ annorum trium, turturem quoq; & columbã. Qui tollens vniuersa hæc, deuisit ea per mediũ, & vtrasq; partes contra se altrinsecus posuit: aues aũt non diuisit. Descenderunt q; volucres sup cadauera, & abigebat eas Abraam.* Deinde, subiicitur prædicto peregrinationis & seruitutis posterorũ eius per quadringentos annos. Sed hũc Iuliani erratorem vel potius furorem, egregriè confutat Cyrillus extremo lib. 10. eius operis q; aduersus Iulianum edidit. Alij fidem huic vanissimæ, astrologiæ asserere & astruere conantur ex illâ stella quæ nato Christo apparuit, cui⁹ aspectu excitati tres illi Magi, ductuq; ad adorandum Christũ venerant. Sed istos manifestis argumẽtis Chrysost. & Greg. in hom. super illud Euangeliũ scriptis, redarguunt & conuincunt.

Iuliani Apostata calumnia à Cyrillo repulsa.

Matth. 2. Chry. ho. 6 in Matth. Grego. ho. 10. in Euã.

Cæterùm, errorem Astrologorũ etiam rationibus ex doctrina Theologica contextis refutare possumus. Principiò, *Nemo*, vt ait Paulus 1. Corinth. 2. *nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis*; sed homo

Argumẽtis ex sacra Theologia ductis, astrologica

diuinatio refellitur.

neſcit quid ipſemet poſt multos annos aut etiam dies acturus ſit: nam vt inquit Scriptura, Prouerb. cap. 27. *Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies: &, Nõ eſt via hominis in manu eius: homo enim proponit, Deus autem diſponit.* Eſt namque non modò quorumlibet hominum, ſed etiam Regum cor in manu Dei, & flectit illud quocunque vult. Si igitur ipſemet homo neſcit quid futuro tempore facturus ſit, quanto minus id ſcire poteſt Aſtrologus? Deinde, ne ipſe quidẽ diabolus certò poteſt noſſe res futuras: ſi enim futura omnia dæmon ſciret, nunquam profectò impuliſſet Iudæos ad crucifigendum & occidendum Chriſtum Dominum quippe præuidiſſet per crucem & mortem Chriſti, imperium quod tamdiu habuerat in homines, fore labefactandũ & funditus euertendum, nec ſanè dæmon tentaret & infeſtaret ſeruos Dei à quibus in tentatione vincitur, ne videlicet propter victoriam tentationum creſcente Sanctorum gloria, magis ipſe, quæ eius eſt ſuperbia & inuidia, torqueretur.

§. 2. *De vanitate oraculorum Apollinis.*

Hoc etiam patet argumento oraculorum, quæ olim reddebant dæmones, cũ iuſſu

iusmodi erant responsa & oracula Apollinis delphici quodam apud Græcos nobilissimi & clarissima; quæ ad diuinationem astrologicam pertinuisse, locuples auctor & testis est Porphyrius in libro de Oraculis (refert autem hoc Eusebius libro 6. de Præparatione Euangelica, cap. 1.) ibi tradit, quæcunque dij ceu fatis definita prædicunt, ea ipsos stellarum motu ita esse futura significare, id quod maximè Apollo multis responsis aperuit. In hisce autem oraculis & diuinationibus sæpè mentitū esse Apollinem, idem auctor est Porphyrius; exquisitam enim futurorum cognitionem ait nō hominibus modò, sed multis etiam deorum incomprehensibilem esse, vnde interrogati mentiuntur nonnūquam, sed non sponte: solent enim præmonere, se tunc vera respondere non posse, homines tamen ex amentia perseuerant vrgere & cogere eos vt respondeant. Apollo igitur delphicus, cum eiusmodi esset cœli & continentis affectio vt verum præuidere non posset, retine, dicebat per Vatem, vim istam, & potentia verba hæc ne proferas; falsa enim dicam, si coges. Et in alio responso, Nihil hodie, inquit Apollo, stellarum mihi via dicendum præstat. Deinde, concludens Porphyrius ait, Manifestum iam fecimus vnde falsitas ad

Porphyri.

deorum oracula ſubrepat. Hæc ex libro Porphyrij de Oraculis, in lib. ſexto de Præparatione Euangelica, cap. 4. Euſebius cõmemorat. Fuit autem olim quidam Oenomaus, vir apud Græcos tam philoſophia quam eloquentia nobilis, qui reſpõſis delphici Apollinis ſæpè deluſus atque deceptus, diligenter & curiosè collegit quamplurima eius oracula, eaque vt vana, futilia & falſa confutauit, vt refert Euſebius lib. 5. de Præparatione Euangelica. cap. 10.

Oenomaus vehemens & diſertus oraculorũ Apollinis confutator.

§. 3. *Cur dæmones prædicendo futura ſæpè fallant.*

Qvatvor porrò ob cauſas vſu venit in prænuntiando futura falli dæmonẽ. Primò, quia nimis aſſeueranter affirmat quæ pendent ex libero arbitrio hominis, quod cum ſit admodum mutabile & ad omnia flexibile & planè liberum, nonnunquam extraordinaria quadam ratione operatur. Deinde, quod nos ſæpè diuinitùs incitati & adiuti Dei gratia, contra facinus quàm antea facere cogitabamus, & quàm noſtro ingenio noſtroque arbitratu facturi eramus. Fit etiam interdum, vt quod dæmon agere conſtituerat & prædixerat, prohibente impedienteque Deo, non poſſit exequi. Denique multa Deus ſolet aliquando præter communem ordinem

nem naturæ, præterque generalem ſuam & ordinariam prouidentiam agere. Atque his rebus crebrò dæmon in errorem inducitur. Quis ergo credet, Aſtrologos prædicendis futuris rebus veraces eſſe, cum in eo vel dæmone [illegible]lli ſæpè contingat? Sed quid ego de dæmonibus loquor? Theologi docent, ne ipſos quidem ſpiritus cæleſtes ac beatas mentes quæ liquidò cernunt & clariſſimè vident Deum, tenentq; perfectiſſimam cognitionem cælorum cunctarumque rerum naturalium, certò ſcire futura quæ nimirum pendent ex libro arbitrio, niſi earum rerum Deus ſingularem ipſis notitiam impertiat. Cuius autem amentiæ eſt, Aſtrologis tribuere quod nec Angelis nec beatis mentibus cõceſſum eſt?

§. 4. *Non poſſe veritatem Chriſtianæ religionis cohærere cum veritate aſtrologiæ Iudiciariæ.*

Egregia ratio aduerſus Aſtromantiam,

SED illa in primis fortis eſt argumentatio. Si Chriſtiana religio & diſciplina vera eſt, vt eſt profectò veriſſima, non poteſt eſſe vera, nec Chriſtianis probari poteſt illa opinio Aſtrologum, vt quam illa vanitatis, falſitatis & impietatis perſæpè damnauit: ſin autem falſa eſt doctrina Chriſtiana, cũ ipſa totum ferè orbem cõ-

plexa ſit, omneſque propemodum gentes ſuo imperio ſubiecerit, & plus mille quingentos annos vigeat & regnet in mundo, ſi omnia quæ apud homines fiunt ex cœlo proueniunt ac pendent, neceſſe eſt tantam hominũ ad fidẽ Chriſti accipiendã tuendamq; propenſionem tantumq; ſtudiũ, ex inſigni aliqua & præpotenti conſtellatione prouenire: quare cœlum inclinaret & induceret homines ad malum. Si enim fides Chriſti eſſet falſa, magis profectò eſſet falſa & deteſtabilis quàm alia quælibet ſecta: ea namque docet de Deo & rebus diuinis, quæ ſi falſa ſunt, nefariam ſanè ſuperſtitionem & execrandam impietatem contineant neceſſe eſt. At verò, cum vita quæ ad normam fidei Chriſtianæ agitur, ſit optima & inculpata, nec laude tantùm ſed ſumma etiam admiratione digniſſima, hinc neceſſariò efficeretur, ab eadem conſtellatione proficiſci bonum & malum: malum quidem, propter falſitatem doctrinæ Chriſtianæ; bonum autem propter vitæ quæ ad eius doctrinæ regulam informatur & dirigitur, probitatem atque præſtantiam.

Præclara argumentatio.

Ad hæc, maxima probatio & confirmatio fidei noſtræ & clariſſimum diuinæ prouidentiæ argumentum illud eſt, quæcunque circa Chriſtum Dominum & eius Eccle-

Ecclesiam euenerunt, ea multis antè sæculis fuisse per Prophetas, ad vnum omnia propriè, distinctè, explicateq; prædicta: si autē eiusmodi prædictio per Astrologiam fieri posset, rueret funditus & ad nihilū recideret firmissimū nostrę religionis fundamentum. Ne multa, istiusmodi Astrologorum doctrina veram Philosophiam moralem, nedum sacram Scripturam & Theologiam, quantum in ipsa est, planè peruertit, qui enim certum habet omnia pendere è cœlo, ob idque cuncta hominum opera facta, casus & euenta ex cæli obseruatione præsentiri & prædici posse, huic quo que necessariò persuasum esse debet, materialem & mortalem esse animū nostrū, nullumq; esse liberum arbitrium, nec talem esse prouidentiam Dei, qualem Fides nostra prædicat; mysteria item Christianæ religionis pendere è cœlo, cunctaq; miracula tam in veteri quàm in nouo Testamento edita, licèt dicantur, vt re vera sunt, supernaturalia, ad cælestes nihilominus causas & virtutes reuocari. Huic quoque opinationi consequens est, neglectio & prætermissio bonorum operum, licentia omnium cupiditatum, quorumlibet flagitiorum excusatio, deniq; inutilitas atque crudelitas humanarum pariter atque diuinarum legum. Caietanus in Summula vbi *Caietani breuis sed*

Vera & memorabilis aduersus prædictiones astrologorũ sen-

agit de astrorum obseruatione, similima docens eorum quæ diximus verè magis & doctè quàm eleganter & ornatè ita scribit, Astrorum obseruatio circa natiuitates hominum & occurrentia humana, tripliciter peccato subiici potest. Primò, si ea quæ fidei Christianæ mysteria sunt, tanquam subsint cœlestibus causis, habeantur: secundò, si futura contingentia quærantur vel habeantur vt certa ex cœlestibus causis: tertiò, si electiones suas quis subiiciat cœlestibus causis tanquam legi illarum, ita vt vitam & actiones suas regulet secundum cœlos. Et quodlibet horum trium est ex suo genere peccatum mortale: quia primum est contra spiritualitatem Christianæ religionis, quæ super cœlos est, immutare potens etiam ipsos cœlorum cursus iuxta id quod scriptum est Psal. 148. Confessio eius super cœlum & terram: & hoc experientia testata est. Secundum verò, est contra veritatem doctrinæ Christianæ & liberi arbitrij, quo domini sumus nostrorum operum. Tertium est contra dignitatem gratiæ, legis diuinæ, ac humanę mẽtis qua super omnia corporalia sumus cõstituti. Et sicut erraremus subiiciendo nos passionibus iræ, odij, spei, timoris; ita quod haberemus impetus passionum pro lege: ita vilificamus nos, si inclinationes cœlo-

cælorum pro lege habeamus: corpora enim sunt, & per modum passionum inclinant nos. Hæc Caietanus.

In Actis autem Apostolorum cap. 19. refert Lucas, multos de his qui Ephesi cõcionibus & sermonibus B. Pauli. conuersi erant ad Christum, & curiosa prius fuerant sectati, attulisse libros suos, & coram omnibus combussisse: fuisse autem eos libros de rebus ad iudiciariam Astrologiam pertinentibus, grauis auctor in Commentariis super Psalmos dixit Augustinus; qui etiam Mathematicum quendam, hoc est, istam Astrologiam professum, postea pœnitentem professionis suæ, cupientemque reconciliari Ecclesiæ, nisi publica & solenni pœnitentia præmissa, non recepit. verùm sententia Augustini, quod ea maximè attingit ad quod nunc agitur, totidem verbis hic ascribam. Post enarrationem igitur 61. Psalmi, cum Mathematicus ille veniam publicè petens coram sisteretur, hæc dixit Augustinus: Iste ex Christiano & fideli pœnitens redit, & territus potestate Domini conuertitur ad misericordiam Domini: seductus enim ab inimico cum esset fidelis diu Mathematicus fuit, seductus seducens, deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus est contra Deum qui dedit hominib.

Notabilis oratio quã habuit Augustinus in reconciliatione cuiusdam Mathematici cum Ecclesia.

potestatem faciendi q̃ bonũ est, & non faciendi quod malum est. Iste dicebat quod adulterium non faciebat voluntas propria, sed Venus; & homicidium non faciebat voluntas propria, sed Mars: & iustum nõ faciebat Deus, sed Iupiter: & alia multa sacrilega non parua. Quàm multis eum putatis Christianis nummos abstulisse? Quàm multi ab illo emerunt mendaciũ? quibus dicebamus, Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Modo sicut de illo credendum est, horruit mendaciũ multorum hominum interitum: se aliquando à diabolo sensit illectum, conuertitur ad Deum pœnitens. Nostis in Actibus Apostolorum esse scriptum, capit. 19. quia multi perditi, id est, talium artium homines & doctrinarum nefariarũ sectatores, omnes codices suos ad Apostolos attulerunt, & incensi sunt libri tam multi, vt pertineret ad scriptorem æstimationem eorum facere, & summam pretij conscribere. Hoc vtique propter gloriam Dei, ne tales etiam perditi desperarentur ab illo qui nouit quærere quod perierat. Perierat ergo iste, nunc quæsitus, inuentus, adductus est: portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem missis, ipse in refrigeriũ transiret.

Psal. 4.

siret. Ante Pascha enim cœpit petere de Ecclesia Christi medicinam, sed quia talis est ars in qua exercitatus erat, quæ suspecta esset de mendacio atque fallacia, dilatus, ne tentaret, & aliquando tamen admissus est ne periculosius tentaretur. Hactenus Augustinus.

§. 5. *Quam seuerè olim Ecclesia in istiusmodi Astrologos animaduerterit.*

Certè in primitiua Ecclesia istiusmodi astrologica non secus quam ars magica, reprobata, vetita & damnata erat. Narrat Epiphanius in lib. de mensuris & ponderibus, Aquilam Ponticum scripturę interpretem ob eam maximè causam fuisse à Patribus ex ecclesia pulsum, quod natiuitatem obseruationibus cęterisq; diuinationibus astrologicis studiosè vacaret. Nō est pro derelicto habendum, cum sit admodū memorabile, quod Originem in Commentariis super Genesim de ista astrologia prodidisse, lib. 6. de prępara tione Euāgelica, cap. 9. tradit Eusebius, sic enim scripsisse illum ait: non solum gentiles stellarum coniunctione atq; aspectu quę in terris sunt, necessariò accidere credūt, quam vim Fatū appellant, verum etiam multi ex fidelibus

B. Epiphanius.

Origenis egregia cōtra Astrologos dispu tatio.

conturbantur, impossibile aliter fieri credentes, quam stellarum cursus effecerit, vnde sequitur nullam in nobis esse libertatem, nullam operationem nostram laudari aut vituperari iure posse, ita prædictum à Scripturis Dei iudicium quo alii ad æternas supplicia, alii ad æternam beatitudinem prædestinantur, falso fore prædicaretur. Quid plura? ipsa quoq; fides & Saluatoris nostri aduentus, & omnis Prophetarum labor, ac Apostolorum in constituendis Ecclesiis prædicatio, inania erunt: nisi forte Christum quoq; quis audeat dicere, cælestium corporum vi coactum fecisse quę fecit, passumq; fuisse quę passus est, nec eius deitatis potentia sed stellarum virtute cuncta euenisse: his impiis verbis etiam illud conficitur, vt fideles fato ducti in Christũ credant: deniq;, vt vel nullum sit boni & mali discrimẽ, vel etiam malorum auctor sit Deus: nullusq; hominum propter benè vel malè facta pręmio aut pœna dignus censeri debeat, nec orationibus, votis, & Dei obsecrationibus locus aliquis relinquatur. Sic Origenes.

Animaduersio in Petrum de Aliaco.

Eat igitur, nunc Petrus de Aliaco, & istã Astrologiam amplexetur, exosculetur, pręfracteq; defendat, atq; obnixè conetur eam cum philosophia, quin etiam (si Deo placet) cum Theologia consociare atque coniu-

coniugare, scilicet falsitatem cum veritate, tenebras cum luce, dæmonem cum Deo, qui nec veritus est scripto prodere, diluuium Noeticum, & ortum Christi Domini, aliaq; summa prodigia & miracula, etiam syderalis scientiæ peritia ex astrorum obseruatione prænosci ac prædici potuisse.

§. 6. *De multis perspicuè falsis & impiis Astrologorū sententiis.*

Sed quo manifestius appareat quam sit impia & execranda istorum doctrina, ponam hic paucas quasdam eorum sententias & decreta, è quibus iudicium fiet de illius artis impietate. Quidam istorum, ex Marte in nona cæli regione feliciter constituto, tantum præstari nobis contendūt, vt ab obsessis corporibus sola præsentia dæmones expellamus. Alii iactant se hac arte, de eius qui nascitur conscientiæ arcanis & secretis sine errore iudicaturos. Vulgatum quoque apud illos est, duos esse planetas auctores felicitatis humanæ, Venerem quidem præsentis, Iouem autem post hanc vitam futuræ. Maternus porrò eiusmodi figmentorū & mendaciorum studiosissimus & curiosissimus, cum multa memoret, quę à Saturno constituto in Leone accidūt hominib⁹ subdit eiusmo *Maternus*

di

di homines longeuos fore,& post mortem animas eorum in cælum diis applicatas euolaturas. Saturnus enim, inquit, in Leone positus, animas eorum qui sic se habuerint in terra innumeris angustiis liberatas, ad cælum & originis suę primordia reducet.

Albumazar. Denique Albumazar scribit, qui Luna Ioui coniuncta in capite Draconis, Deo supplicauerit, eũ quicquid petierit à Deo, certissimè impetraturum id quod

Petrus Apponensis. Petrus Apponensis expertum se esse confirmat, nam cum vigente illa coniunctione, scientiam rerum à Deo postulasset, ait se post eam diem, magnam sibi factam esse scientiæ accessionem, sensisse. Hęc autem & alia eorum similia, quam sunt nefaria, detestãda, & Christianæ religioni exitialia? quantũque valeant ad eleuandam, vel potius delendam fidem eorum quę diuina scriptura docet immediatè, supernaturaliter, ac miraculose fieri à Deo, nemo est tam hebes ingenio & tardus intelligentia, vt non clarissimè intelligat. Si quis autem hęc plenius atq; subtilius scire auet, legat quę in hãc sententiam cam alibi, tum lib 2. cap. 5. & lib 5. cap. 11. & inde vsque ad finem eius libri, Picus Mirandulanus diligenter & copiosè tractat.

ASTRO-

ASTROLOGIAM IVDICIAriam à Philoſophia redargui & conuinci, primò quidem ea ratione, quod iſtiuſmodi Aſtrologi cæleſtium rerū ſint imperitiſſimi.

CAPVT II.

Multiplex & praualida cõtra Aſtrologos ex Philoſophia argumentatio.

DIuinationem Aſtrologicam futiſem eſſe nulloque nixam fundamento, Philoſophus quidem ad hunc modum argumentabitur, Aſtrologi nec certò ſciunt omnes aſtrorum vires, de fluxus, & effectus, nec ſi eas res ſcirent, ſatis id foret ad certam rerum futurarum præſenſionem, ergo prædictiones aſtrologicas inanes & fallaces eſſe neceſſe eſt. Duo in hac argumentatione ſunt poſita, explicatius à nobis tractanda & confirmãda, alterum eſt, imperitos eſſe Aſtrologos rerum cæleſtium, alterum verò eſt, vt eſſent illi peritiſſimi earum rerum, non propterea tamen poſſe eos futura omnia prænoſſe, de priori autem dicamus prius.

§. 7. *Aſtrologos Iudiciarios eſſe rerum cæleſtium imperitos.*

Eſſe

Esse igitur Iudicarios Astrologos syderalis doctrinæ ignaros, patet ex his quæ subiiciam. Principiò, valde arduum & operosum est, etiam quæ de cælo videntur minus difficilia magisque nobis obuia, perfectè cognoscere: veluti quæ sit cæli natura, magnitudo, numerus orbium, & inter eos ordo & differentia dignitatis, varietas motuum, denique astrorum numerus, eorumque inter se in magnitudine, luce, potestate, & effectu comparatiō, atque huius difficultatis facit clarissimum indicium tanta opinionum varietas, quantam esse his de rebus inter maximos Philosophos cernimus. Aristoteles certè Philosophorum omnium facilè princeps, ingenuè fatetur se multarum rerum cœlestium non exquisitam scientiam, sed opinabilem & coniecturalem tantum notitiam tenere: Et quia manifestis certisque rationibus destituatur, cogi se non raro probabilibus duntaxat argumentis & coniecturis vti. Videre hæc licet apud ipsum Aristotelem in secundo libro de Cælo textu 17. 34. 60. & 61. hoc si est, quis credet, Astrologis, quos solis luce clarius est nulla re comparandos esse maximis illis philosophis, quod est in cœlo abstrusissimum, & iudicio summorum Philosophorum mortalibus incomprehensibile, veritatem di-

Aristoteles

co

co rerum omnium futurarum, esse liquidò cognitam explorateque perceptam? Deinde, rogemus istos Astrologos vt faciliores quasdam quæstiones de cælo nobis enodent: percunctemur ex ipsis, an cælum sit natura quædam simplex, an cõposita ex materia & forma, vtrum talis sit materia cæli qualis est rerum omnium sublunarium, an omninò diuersa, sitnè cælum animatum an inanimum, num sua vi & à se moueatur an extrinsecus ab Angelo, vnde potissimum in cælis æstimari & iudicari debeat dignitatis eorum præstantia, quid causæ sit cur non omnes orbes vno motu circumagantur, sed alii vno tantum, alii pluribus, alii verò pauciotibus: aperiant nobis quam habeant propriam vim & potentiam singulæ stellæ in elementa, metalla, stirpes, atque animantes, hæc, inquam, & alia horum similia sciscitemur ex istis Astrologis, profectò reperiemus ipsos doctrinæ harum rerum planè rudes & prorsus expertes. Qui fit igitur credibile, planiora hæc & apertiora ignorantibus, mortalium intelligentiæ remotissima & occultissima, esse comperta & explorata? Postea, doceant nos isti defluxus & effectus qui nunc ex variis astris dimanant ad diuersas & dissitas mundi regiones, sic enim fortasse credemus illis

illis futuros ſyderum effectus prænuntiantibus, quis enim neſcit procliuius & propenſius eſſe præſentia noſſe quam futura, præſertim mutabilia & quæ variè poſſunt contingere, ob idque incerta? Exponant item nobis occultas proprietates & vires quas habēt res ſublunares, quas miramur magis quam intelligimus in multis lapidibus, herbis & animalibus, hæc enim cum proxima ſit atque nobis coniuncta & cunctis penè ſenſibus noſtris ſubiecta, & quæ quotidianis experimentis perueſtigari & explorari poſſunt, planiorem intelligentiam & faciliorem habent explicationē: cognitio verò rerum cæleſtium maximi laboris & difficultatis eſt, cum tam longè diſtet à nobis cælum, nec alio quam vnico oculorum ſenſu mortalibus pateat: quem tamen ſæpè falli contingit propter tantam interualli longinquitatem, vel ſummam vertiginis cæli velocitatem, vel prauam affectionem medii aut viſus, vel propter vitium aſtrolabii, tabularum & inſtrumentorum aſtronomicorum. Atque hoc etiam apud ſacras literas in cap. 9. lib. Sapientiæ teſtatum legimus: *Corpus* inquit, *quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Et difficile æſtimamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus*

nimus cum labore, quæ autem in cælis sunt quis inuestigabit? Sensum autem tuũ quis sciet, nisi tu dederis sapientiã & miseris spiritum sanctum tuũ de altissimis: Extremũ autẽ huius sententię, omninò redarguit Astrologos, qui humana omnia euenta quorũ multa ex secretissimo Dei cõsilio & volũtate pendẽt, diuinare se posse profitẽtur.

§. 8. *Aduersus fictitiam antiquitatem obseruationum quam iactant Astrologi.*

Præterea, iactant Astrologi, habere se innumerabilium annorũ obseruationes rerum euentis comprobatas, è quibus ars ipsorum collecta & confecta sit: nam cum in omni præteriti temporis spatio, penè innumerabiles res eodem modo euenirent, iisdem signis antegressis, ars est effecta eadem sępè animaduertendo, atque notando, quare Chaldæos fuerunt quadringenta septuaginta millia annorum, monumentis huiusmodi obseruationum astrologicarum comprehẽsa habuisse. Verum, hoc quam sit commentitium & improbabile, vel ex eo liquet quod Astrologi non potuerunt eiusmodi obseruationes & experientias, non dico millies vt ipsi iactitant, sed ne ter quidem bisue colligere & compara-

re

re potuerunt, nam cæli facies, & omnium ſignorum cæleſtium poſitura quæ ſemel fuit, eadem omninò vel nunquam, vel non niſi poſt immenſa annorum ſpatia redire poteſt: quippe octauus orbis in quo ſunt inerrantes ſtellæ, non ante ſex & triginta annorum millia circuitum ſuum abſoluit, quin doctiſſimi quidam Mathematici optimis rationibus probarunt, motus cæli eſſe inter ſe incommenſurabiles, ob idque eandem cæli faciem, eundemque ſtellarum poſitum ſæpius euenire non poſſe.

Phauorinus contra Aſtrologos

Hanc rationem Phauorinus philoſophus apud Gellium lib. 14. cap. 1. paulò enucleatius, certè luculentius & elegantius tractat his verbis, Si Chaldæorum iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt, vt anim aduerteretur quo habitu, qua forma, quaque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna eius & mores & ingenium & circumſtantia rerum negotiorumque, & ad poſtremum finis etiam vitæ ſpectaretur, eaq; omnia, vt vſu venerant, literis mandarentur: ac poſtea longis temporibus, cum ipſę illæ eodem in loco eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque euentura exiſtimarentur qui eodem illo tempore nati fuiſſent: Si iſto, inquit, modo obſeruari cœptum

cœptum est, ex eaque obseruatione composita quædam disciplina est, nullo id pacto potest procedere, dicant enim quot tandem annis, vel potius quot sæculis orbis hic obseruationis perfici quiuerit. Constare quippe inter Astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu simul omnes vnde profectæ sunt, regredi, vt neque vllus obseruationis tenor, neque memoria vlla, neque effigies literarum tanto æuo potuerint edurare, sic Phauorinus. Adhęc, licet Astrologi cognoscere possent singulares vires & defluxus cuiuslibet astri, separatim tamen, quam vim habeant sydera, cum defluxus diuersorum astrorum vnà coeunt & permiscentur, vel in cælo vel in aere vel in terra vel etiam cum causis sublunaribus earumque actionibus, ab ipsis nequaquam sciri potest. Audiat lector Origenem, cuius ex Commentariis super Genesim, hanc Eusebius extremo libro sexto de Præparatione Euangelica citat sententiam: Quæ autem, inquit, commistione, compositione, ac temperie diuersorum aspectuū fieri asserunt, profecto concedunt nullo modo sciri posse. Quomodo enim quantum dimi- *Origenes.*

diminuatur de læsione maligni aspectus propter aspectum benigni syderis percipies? & vtrum auferat malignus quod à benigno conceditur, quoniam locum eius aspexerit, aut mutet, aut imminuat, aut mistura quædam inde fiat, quis percipiet? quæ omnia si quis altius inspiciat, facilè credat non posse ista humano ingenio penitus percipi. Vnde si quis harum rerum periculum fecerit, videbit in pluribus errare, quam veritatem consequi Genethliacos. Quamobrem Esaias etiam quasi hæc omnibus impossibilia sint ad filiam Chaldæorum, qui maximè istud profitentur ait, *Adsint & saluam te faciant Astrologi, cæli Augures annuncient tibi quid eventurum sit.* His enim verbis docemur, vel diligentissimos in hac re Chaldæos, non posse prædicere quæ velit vnicuique genti Deus attribuere. Hactenus Origenes. Esa. 47.

His accedit, multas esse stellas quæ vel non clare cernuntur: vel etiam nullatenus cernuntur: earum verò quæ cernuntur, paucas sibi esse cognitas, permultas verò necdum exploratas fatentur Astrologi. qua ratione igitur ex paucis astris quorum vires norunt tam confidenter prænunciant futura, cum per aliorum syderum qui nesciunt influxus, notorum sibi syderum effectus, aut impediri aut variari possint ni

niſi forte āſtrorum quæ latent ipſos nullas eſſe vires nullosq; defluxus, impudenter & abſurdè mentiantur. Certè conſtat inter Aſtrologos numerari in octauo cęlo mille prętereq; viginti duas ſtellas, quarum cum quęlibet maior ſit terra, neceſſe eſt ingentē eſſe earum vim & potentiam, huiuſmodi ſtellarum, vel nullam vel prędexiguam notitiam habent Aſtrologi, quippe cum ars eorum iudiciaria ferè conſtet ex planetarum obſeruationibus, in quibus tota propemodum verſatur & cōſumitur. Vidit hoc, qua erat perſpicacia ingenii Seneca, & in lib 2. Natural. quæſtionum, cap. 32. eleganter expoſuit. Quid eſt aliud, inquit, quod errorē incutiat peritis natalium, quam quod paucis nos ſyderibus aſſignant, cum omnia quæ ſupra nos ſunt, partem ſibi noſtri vendicent? Submiſſiora forſitan in nos propius vim ſuam dirigunt, & ea quæ frequentius mota, aliter nos, aliter cætera animalia proſpiciunt, cæterum, & illa quæ aut immota ſunt, aut propter velocitatem vniuerſo mundo parem, immotis ſimilia, non extra ius dominium q; noſtri ſunt.

Hæc Seneca.

9. De noua ſtella, quæ ſuperioribus annis viſa eſt.

Superioribus annis vidimus ſtellam nouam ante illud tempus nunquam in cælo viſam, & iudicio Aſtrologorum in eodem loco, vbi ſtellæ fixæ lucent, poſitam: hæc cum ad aliquod tempus conſpicua fuiſſet, repentè tota ex aſpectu noſtro diſceſſit & prorſus euanuit, hanc ſtellam neceſſe eſt vel in cælo eſſe generatam & poſtea corruptam, idemque in aliis ſæpius euenire longis tamen temporum interuallis veriſimile eſt: vel eſſe ſupra ſeptem planetas alia ſydera errantia quæ proprios quidem meatus, ſed nobis tamen ignotos habeant vel denique quas nos in octauo orbe ſtellas inerrantes & infixas putamus, eas quoque proprios circuitus & motus agere, de quo addubitaſſe olim Hipparchum nobiliſſimum in aſtrologia virum, locuples auctor & teſtis eſt Plinius in cap. 26. libro 2. Hipparchus, inquit, nunquam ſatis laudatus nouam ſtellam & aliam in æuo ſuo genitam deprehendit: eiuſque motu quadie fulſit, ad dubitationem eſt adductus anne hoc ſæpius fieret, mouerenturque & eæ quas putamus affixas. Quid quod permagni ad artem ſuam referre cenſent A-

Hipparch⁹

ſtrolo-

ſtrologi, conuenientiam & diſcrepantiam quæ eſt inter duos Zodiacos, alterum octaui alterum noni cæli, exploratam habere? quæ tamen ipſis nota eſſe non poteſt: quippe cum nonum cælum omni ſtella lucéque careat, nec aliud de ipſo quam motus, iſque ex motu octaui cæli deprehendi poſſit. Latet etiam Aſtrologos quemadmodum iſti duo Zodiaci ſe habuerint in exordio mundi, quod tempus ab origine mundi ad hanc diem exactum, certo teneri nequeat: nam vt annorum eius temporis ratio aliqua iniri & numerus colligi poſſit, dierum tamen & horarum non poteſt: quorum tamen ſubtilis & certa computatio, iſti doctrinæ Aſtrologicæ opus eſt.

Duplex Zodiacus apud aſtrologos.

10. *Quam difficile ſit, aſpectum ſyderum quiſq; in cauſq; hominis ortu viget annotare.*

Iam verò vix poteſt ſine errore vllo notari & cognoſci poſitus aſtrorum qui eſt in eo momento quo quiſque naſcitur. Etenim difficillimum eſt vel punctum temporis in quo quiſpiam oritur, vel in eo ipſo puncto aſpectum ſyderum omnium qui tunc viget, obſeruare: ſæpè namque cæli & ſtellarum aſpectum, nubila & craſſorũ vapo-

vaporum interpositus, vel adimun nobis, vel interturbant & infuscant & quod caput est, rapidissima cæli vertigo facit vt cōstellatio prius transuolet, quam à nobis propriè annotetur: quippe per singula ferè momenta, alia & alia cæli facies, & identidem diuersa astrorum posituta existit. Profitentur isti Astrologi se cuiusuis hominis euenta omnia prænunciare posse, dummodo sibi ortus eius certum tempus pernotescat: ad eiusmodi tempus subtiliter, & propriè, ita nimirum vt opus esset Astrologo, ferè nescitur. Nam vt dicatur, exempli causa, Petrum esse natum vigesimo ab hinc anno, die Septembris vltimo, hora octis decima, vel ineunte vel media vel iam exeunte: at momentum illud, vel potius minimum illud tempus quo Petrus aluo matris fusus & in lucem editus est, nec obstetrix, nec parentes seu cognati, subtilissimè annotatum & perspectum habent: qua tamen temporis illius subtilissima observatione & cognitione, ad diuinandum eget Astrologus.

B. Basilii argumentatio contra Astrologos.

Non possum facere, vt adscribere hoc loco prætermittam verba Basilii quibus ipsa hæc ratio quam nos strictim attigimus latius ab eo explicatur & acrius vrgetur. Sic enim ille homil. 6. super Genesim scriptum reliquit, Genethliacæ artis inuentores

res cum in temporis amplo ſpatio cõplures figuras ſuã ipſorum ſcientiam fugere percepiſſent, in anguſtum admodum temporis contraxere menſuras, vt minutiſſimo quoq; & ſubitaneo articulo, quale eſt quod Apoſtolus dicit: *In momento temporis, in ictu oculi*, plurimum differentiæ ſit inter natiuitatem & natiuitatem. Vt is qui dem qui hoc in momento genitus eſt, futurus ſit Rex ciuitatum, populorumque princeps, locupletiſſimus, præpotens: Is autem qui natus eſt temporis ſequentis momento, pauper quidam ſit futurus, aut mendicus circulator, vel præſtigiator, ex oſtiis oſtia permutans quotidiani conſequendi cauſa victus, quamobrem eo orbe qui ſignifer appellatur duodecim in partes diuiſo, cum in triginta dierum ſpatio partem Sol eius globi tranſeat duodecimam quem inerrãtem appellant, triginta in portiones ſingulas illas duodecim partes ſecuerint, tum ſingulis portionibus illis in ſexaginta minuta diuiſis, minuta hæc ſingula rurſum in alia ſexaginta modo ſimili diuiſere. Poſito igitur enixu eorum qui in lucem eduntur, videamus, obſecro, ſi hanc exactiſſimam temporis diuiſionem Auctores hi ſibi valeant conſeruare. Nam ſimul atque editus puſio eſt, mas an femel la ſit, obſtetrix explorat: tum vagitum ex- *1. Cor. 15.*

pectat infantis, nimirum indicium vitæ eius qui natus recens est. Quot hoc tempore vis sexagesima præteriisse minuta? dicit obstetrix deinde Chaldæo partum qui editus est: quot minutissima momenta vis interea dum obstetrix loquitur prætercurriisse? præsertim si forte fortuna fuerit non in conclaui mulierum Chaldæus ille præsens, sed in ædium atrio, aut vestibulo, tempus horamque reponens. Et cũ eum qui definiturus est diligenter tempus ac horam, exploratoria nimirum horarũ percipere oporteat instrumenta, siue diurna sint siue nocturna: quot minutorum hoc quoque tempore, quæso, præteruolat præteritque examen? Compertam enim eam esse stellam qua tempus horaque sit exploranda, non solum quanta in parte sit duodecima, sed etiam quam iuxta duodecimæ portionem patris, in quotoque minuto 60. eorum, in quæ subdiuisa sunt singula sexagesima illa prima, necesse est. Atque hanc tamen adeò tenuem subtilemque temporis inuentionem, quanquam attingere nequeunt, singulis in stellis errantibus faciendam esse necessariò dicunt, vt qualem ad cælo adfixas stellas ipsæ dispositionem habitudinemue haberent, qualisque ipsarum esset inter sese figura, cum in lucem ederetur fœtus, compertum sit tan-

tandem ac exploratum. Quę cum ita sint, si fieri non potest vt tempus illud exactissimè quisquam attingat, variationeque vel breuissimi temporis fit vt tota via penitus aberretur, deridendi profectò non mediocriter esse videntur, tam ii, qui studio huius indulserunt artis, quam in ratione rerum nusquam esse constat, quam illi qui hiantes ab illorum ore pendent intenti: perinde quasi omnia illi scire possint quæ ipsis sunt euentura. Hactenus sunt quæ Basilius eo loco aduersus Astrologos disputat.

ETIAM SI ASTROLOGI summam rerum cælestium cognitionē tenerent, non posse tamen eos futura diuinare probatur octo rationibus.

CAPVT III.

SEd concedamus Astrologis quod ipsi falsò & impudenter sibi arrogant, perfectam videlicet astrorum & cæli scientiam: hanc ipsam nunc contendo non posse certam futurarum rerum prænotionem & diuinationem efficere idque

multis & validis rationibus confirmo.

11. Octo rationes, quibus probatur ex cognitione astrorū etiā perfecta, nō posse diuinari omnia quæ futura sunt.

Prima ratio. Prima ratio. Vera est & trita est in scholis illa Philosophorum sententia, sicut res se habet ad esse, ita quoque se habet ad cognitionē, hoc est, propter quas causas quęque res fit & est, per eas cognosci debet, si quidem perfectam eius rei scientiam adipisci volumus, ad generationem autem futurorum effectuum particularium, non modo concurrit cælum sed etiam causa particularis: est enim cælum causa vniuersalis, quo sit vt eius vis & efficientia sit etiam vniuersalis & indeterminata ad producēdum quoslibet effectus particulares: determinatur autem vis cęli per causas particulares, quamobrem verissimum est illud quod dixit Aristoteles, Sol & homo generant hominem, quin effectus particularis, licet quod attinet ad eorum effectionem & conseruationem, maximè pendeant ex causis vniuersalibus, tamen quod pertinet ad propriam cuiusq; eorum naturam & ad naturales proprietates, tam specificas quam individuales, magis particularem causam æmulantur atq; imitantur.

12. Pri-

12 *Præter cauſas cæleſtes, neceſſariam eſſe notitiam cauſarum particularium ad prænoſcendos earum effectus.*

Sicut ad generationem rerũ futurarũ non tantũ concurrit cælum.

Cum igitur præter cauſas cæleſtes, ad producendos effectus futuros opus ſit et iam cauſa particulari efficiente, & materia idoneè præparata, quorum ſi deſit alterutrum, prorſus nullus futurus eſt effectus, ex his neceſſariò concluditur, ad prænotionem futurorum effectuum, cæleſtium cauſarum notitiam non eſſe ſatis. Atque hoc etiam quotidianis & manifeſtis experimentis conſtat, cernimus enim agricolas eodem tempore & ſub eodem ſiderum aſpectu varia ſeminum genera in terram iacere, ex quibus tamen diuerſa naſcuntur: quæ ſanè diuerſitas non ad cauſas cæleſtes, ſed ad diuerſas tantum ſpecies & vires ſeminum referri poteſt. Ad hanc eandem ſententiam, in libro ſecundo de Geneſi ad literam, cap. 17. ita ſcribit Auguſtinus: Cum multa corpora diuerſorum generum, vel animantium, vel herbarum & arbuſtorum, vno ſimul puncto temporis ſeminentur, vnoque puncto temporis innumerabiliter multa naſcantur, non tantum diuerſis ſed etiam iiſdem terrarum lo-

cis, tanræ ſunt varietates in progreſſibus, in actibus, & paſſionibus eorum, vt verè iſti (ſicut dicitur) perdant ſidera, ſi iſta cõ ſiderent. Quid autem inſulſius & hebetius, quam cum iſtis rebus conuincuntur, dicere ad ſolos homines ſibi ſubiiciendos fatalem ſtellarum pertinere rationem? ſic Auguſtinus: cuius extremum dictum paulò vberius tractat apud Gellium libro 14. capite primo. Phauorinus: *Si vitæ*, inquit, mortiſque hominem rerumque humanarum omnium tempus & ratio, & cauſa in cęlo, & apud ſtellas foret, quid de muſcis aut vermiculis aut echinis, multiſque aliis minutiſſimis terræ mariſque animãtibus dicerent? an iſta quoque iiſdem quibus homines legibus naſcerentur, iiſdemque itidem extinguerentur? vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cæleſtium ſyderum motibus attributa, aut ſi id non putarent, nulla ratio videretur cur ea ſyderum vis in hominibus valeret, ſi deficeret in cæteris.

13. *De ſimili ortu & diſſimilibus euentis Geminorum.*

Secunda ratio.

Secunda ratio. Si vera eſſet iſtiuſmodi Aſtrologorum doctrina, neceſſe eſſet geminos qui vno tempore concepti & nati ſunt ſimillimos omninò fore: quod falſum eſſe ſatis

ſatis perſpicuum eſt, nam vt cæteram eorum diſſimilitudinem taceam, euenit non nunquam vt alter ſit mas, alter verò femina. Cicero quidem in altero libro de Diuinatione, Proclum & Euriſthenem reges Lacedęmoniorum fratresque geminos cõmemorat, quorum tamen & exitus vitæ diſſimilis, & gloria rerum geſtarum diſpar fuit. Verum, in ſacris literis luculentiſſimũ eius rei habemus exemplum: Iacob enim & Eſau eodem concubitu, vt inquit Paulus Roman. 9. ſati eodemque tempore nati, diſſimillimis tamen ingeniis, ſtudiis, moribus, & euentis fuerunt. Nec verò firmum eſt illud præſidium in quod refugiunt Aſtrologi, cum hoc argumento vrgentur, videlicet breuiſſimam illam moram quæ inter geminorum ortus intercedit, licet ea nobis perexigua videatur, in cælo tamen, ob eius vaſtitatem & rapidiſſimam conuerſionem, eſſe admodum inſignem magnamq; facere variationem. Hoc Nigidius Figulus declarabat exemplo rotę quã incitatiſſimè contortam, cum bis eodẽ loco ſignare atramẽto vel percutere ſumma celeritate conatus eſſet, ceſſante ipſius rotę circumactione, reperta ſunt duo illa loca ab ipſo percuſſa vel ſignata, haud paruo inter ſe interuallo diſiuncta. Hoc, inquam, præſidium & refugiũ infirmum eſt, parũq;

Similitudo Nigidii Figuli.

tutum Astrologis. Etenim, licet in ortu Geminorum aliqua fuerit mora, in eorũ tamen conspectu prorsus nulla fuit. Deinde, si tam breui variatur ratio constellationis sub qua quisq; nascitur, erit profecto proprium tempus ortus quibuslibet Astrologis incomprehensibile. Denique, valebit hoc loco aduersus Astrologos argumentatio illa beati Gregorii: Si propterea Iacob & Esau non censentur nati sub eadem cõstellatione, quod non simul nati sunt, sed vnus post alterum, ob eandem profecto causam iudicandum erit, nullum hominũ sub eadem constellatione totum nasci. non enim totus simul ex vtero procedit, sed particulatim & membratim: primò enim effert caput, tum collum, deinde pectus, postremò pedes. Iacob enim proximè natus est post Esau manu plantam pedis eius tenens, perinde quasi, sicut inquit Augustinus lib. 2. de Genesi ad literam, capite 17 vnus infans instar duorum vel duplo longior nascere ur.

B. Gregorius hom 10. super Euãgel.

Augustin⁹

Phauorinus apud Aulũ Gell lib 14 c.1.

Verum, hanc rationem admodum diserte Phauorinus aduersus Chaldæos disputans, exequutus est. Atque id velim etiam, inquit, vt respondeant, si tam paruũ atque rapidum est momentum temporis in quo homo nascens Fatũ accipit, vt in eodem illo puncto sub illo circulo cæli, plures

res simul ad eandem competentiam nasci non queant: & si idcirco Gemini quoque non eadem vitæ sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis transuolantis qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere; cum in tam percipiti dierum noctiumque vertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Sic Phauotinus. Ipsum hoc argumentum de Geminis diligenter & subtiliter pertractat Augustinus libro 5. de Ciu. Dei primis aliquot capitibus, atque in 2. libro de Doctrina Christiana, cap. 22. & verò, maximum facessit negotium Astrologis: si enim tam breui temporis momento mutantur omnia, vt non diuersa modo, sed etiam aduersa plerunq; eueniant, quis de nato puero possit quicquam certi prædicere, cum illud temporis punctum quo vel conceptus vel natus est, ita vti est, nemini possit esse cognitum? Itaque, vt magna in homines vi & potestate pollerent astra, quid ea tamen in singulorum hominum generatione & ortu efficerent, incompertum esset nobis: quippe cum aspectus cœli & positus astrorum qui est tempore quo quisq; nascitur certo deprehendi nequeat: *Augustin.*

incitatissimus enim cœli & astrorum motus, tarditatem nostræ considerationis & obseruationis præteruolat & anteuertit.

Tertia ratio.

Tertia Ratio. Missos nunc facio Geminos, quorum interruptus partus aliquam præbuit latebram Astrologis, consideremus in præsentia quamplurimos prorsus eodem tempore, & in eadem regione, eodemque syderum aspectu & positura, ex diuersis tamē parentibus progeneratos: de istis non potest Astrologus ex obseruatione syderum, non eadem euenta prænunciare, cum simul concepti & nati fuerint, & sub eadem constellatione. At longè secus esse, quotidiana demonstrat experientia, quam multi enim toto orbe simul & generantur in vtero, & in lucem eduntur, quorum deinde maxima est ingeniorum, studiorum, morum, religionis, casuum, denique vitæ ac mortis euentorum dissimilitudo? Omnium Romanorum qui Cannensi pugna quamplurimi cæsi sunt ab Annibale, idem fuit vitæ exitus & interitus: quis autem existimet, eodem illos omnes stellarum aspectu, positúque fuisse natos? Idem dico de tot millibus Turcarum qui nauali pugna ab hinc octo & decem annos, memorabili ad immortalitatem victoria, à Christiana classe pro-

profligati, & internecione deleti sunt: quorum omnium eandem fuisse rationem ortus, eandemque in generatione eorum viguisse cœli constellationem, stultum est dicere. An quo tempore natus est Homerus, Hippocrates, Aristoteles, & Alexander Magnus, non eodem quoque alios complures natos esse putabimus? at quis, illorum similis adhuc extitit? Phauorinus sic argumentationem hanc contexebat, Quàm multi homines vtriusque sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in vitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt longè distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodemque genere mortis, eodemq; ictu temporis intereunt? Quod scilicet nunquam euenerit, si momenta nascendi singulis attributa, suas vnumquodque leges haberent. Quod si quædam in hominum morte atque vita etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam possea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere; cur non aliquando possint omnia quoque paria vsuuenire, vt existant per huiuscemodi stellarũ concursiones & similitudines, Socrates simul & Antisthenes, & Platones multi, gene-

Phauorinꝰ apud Aulũ Gelliũ lib. 14. cap. 1.

genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa Chaldæi probè vti queunt aduersus hominum impares ortus, interitus pares. Hæc Phauorinus.

§. 14. *Pulcherrima disputatio Bardesanis aduersus Astrologos.*

Quarta ratio.

Quarta Ratio. Bardesanes Syrus in doctrina rerum cælestium excellenter versatus, in eo dialogo, quem rogatu amicorum de Fato & aduersus Chaldæos cõscripsit, futilissimas esse Astrologorũ obseruationes, & ratiõ non ementientes eorum prædictiones, ad hunc ferè modum (vt memorat Eusebius lib. 6. de Præparatione Euangelica, cap. 8.) demonstrabat: Apud Seras lex est prohibens occidere, fornicari, & adorare simulchra: vnde in illa regione nullum templum conspicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo fur, nemo homicida: nec voluntatem alicuius illorum ardentissima stella Martis in medio cœli constituta ad cædem hominis coëgit; nec Venus Martι coniuncta vt alienam quispiam solicitaret vxorem potuit efficere. Atqui, singulis etiam apud eos diebus in medium cœli Martem

peruc-

peruenire neceſſe eſt, & in tanta regione ſingulis horis naſci homines non eſt negandum. Apud Indos autem & Bactros, multa millia hominum ſunt qui Brachmanes appellantur: hi tam traditione Patrum quàm legibus nec ſimulachra colunt, nec animatum aliquid comedunt, vinum aut cereuiſiam nunquam bibunt, ab omni demum malignitate abſunt, ſoli Deo attendentes. At verò, cæteri omnes Indi in eadem ipſa regione adulteriis, cæde, temulentia, ſimulachrorum cultu inuoluuntur; inueniuntur q; ibi nõnulli, immo verò gens quædam Indorum eſt in eodem climate habitans, qui homines venantes atq; ſacrificantes deuorant: nec vlli planetarum quos felices ac bonos appellant, à cæde ac ſceleribus iſtis eos prohibent: nec maligni, Brachmanas pellere ad malefaciendum potuerunt. Apud Perſas lex erat, filias, ſorores, matres quoque ipſas in matrimonium ducere, nec in Perſide ſolùm, verum etiam quicunq; Perſarum ad alia climata orbis à patria exiuerunt, nefanda hæc diligenter matrimonia celebrarunt; quos, aliæ gentes hoc ſcelus abominatæ, Maguſſeos appellant. Suntq; vſq; ad hodiernum diem in media Ægypto, Phrygia, Galatiaq; plurimi Maguſſei ſucceſſione patrum, eiſdem ſceleribus cõtami-

taminati. Nec dicere possumus in terminis & domo Saturni, cum Saturno ipso in natiuitatibus omnium Marte aspiciente Venerem fuisse. Amazones viros non habent sed tempore veris fines suos egredientes cum vicinis conueniunt. Vnde omnes naturali lege eodem tempore pariunt, masculisque interfectis solas feminas alunt, bellicosæque omnes similiter sunt, magnam exercitationis bellicæ curã gerentes. Stultum autem est opinari, omnes istiusmodi fœminas prorsus ijsdem natalitiis astris esse genitas. Fit hoc confirmatius argumento exemploque Iudæorum, qui vbicunq; terrarum & gentium sint nati aut versentur, inuiolabili obseruatione & infantes suos octauo die circumcidunt, & omnem diem sabbathi feriatum festumque religiosissimè agunt. Non sunt autem Iudæi omnes sub eadem constellatione procreati, nec eos à patriis legibus & institutis vlla vis & potentia cœlestium corporum abstrahere potest. Sed quid dicemus de Christianis? qui innumerabiles toto orbe sparsi, idem vitæ genus atque doctrinæ custodiunt, nec à disciplina quam ipsis Christus Dominus tradidit, vel promissis vllis, vel minis aut suppliciis vel latum vnguem amoueri possunt, an dicturi sunt, Christianos omnes eodem astro esse natos? Sed illud

illud maximum est argumentum, qui ante susceptam Christi disciplinam patrias leges & instituta studiosissime acerrimeq; tenebant, eos postea factos Christianos, illis desertis abiectisq;, longè diuersam vitam agere, diuersos re, & diuersissimam religionē & doctrinā colere. Itaq; nec multas Parthi Christiani ducūt vxores, nec Medi canibus mortuos obiiciūt, nec Indi mortuos suos cremāt, nec Persę cū sororibus aut cum filiabus nefario matrimonio miscentur, nec Ægyptij Apin, aut canem aut hircum, aut felem colunt, sed vbicunq; sunt, eisdem legibus, moribus & institutis viuunt. Quid plura? singulis horis apud omnes gentes homines nascuntur: vbiq; autem leges atque mores propter liberam hominis potestatem prævalere videmus. Nec natalitia sydera colentes Seras ad homicidium cōpellunt, aut Brachmanas ad esum carniū; nec Persas à sceleratis nuptiis remouent, nec Medos prohibent vita defūctos canib. exponere; nec Parthos multas ducere vxores. Singulæ namq; gentes, vt volunt & quando volunt, libertate sua vtuntur, legibus, moribusq; obedientes. Hactenus sunt quæ ex disputatione Bardesanis aduersus Astrologos commemoranda hoc loco censuimus.

Quin-

Quinta ratio.

Quinta Ratio, Stante libero arbitrio hominis & immortalitate animi noſtri, ars iſta nullo modo ſtare poteſt: Si autem ea ſtet, illa funditus corruere neceſſe eſt, quo intelligere licet qualis iſtiuſmodi ars exiſtimanda ſit, quæ niſi peſſundata & obtrita, ſublataque noſtrorum animorum libertate atque immortalitate, nihil progredi, nec vllo modo conſiſtere queat, Quod autem ſi animus noſter immortalis & in agendo liber ſit diuinatio aſtrologica nulla eſſe poſſit, his argumentis concluditur. Primò, Aſtrologi profitentur ſe futuras hominum actiones euentaq; ex ſuæ artis obſeruationibus præſentire & prænuntiare poſſe, hoc autē falſum eſt, futura enim quæ ex libera hominis voluntate proficiſci debent, nullo modo poſſunt eſſe nota Aſtrologis, nam vel cognoſcerent futura in ſe ipſis, quod fieri non poteſt, quippe, quæ futura ſunt, nondum per ſe actu ſunt, quod autem non eſt, prout non eſt, non intelligitur, ſed prout aliquo modo eſt, nimirum poteſtate in ſuis cauſis. Nec prænoſci queunt futura in ipſorum cauſis quæ tres ſunt, Deus, cœlum voluntas humana, quæ autē ex Dei propoſito, conſilio & abſoluta voluntate euētura ſunt, ea nulli mortalium vel ex cœlo vel alia quacunque ratione, niſi cui Deus ea vo-

ea voluerit aperire, cognita esse possunt. *Quis enim*, inquit Scriptura, *cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* & vt scriptum est in 9. capite libri Sapientiæ: *Quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ autem in cælis sunt, quis inuestigabit? sensum autem tuũ quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis?* Ex cœlo autem, futura quæ pendent ex voluntate hominis non possunt cognosci; tum quia cœlum est causa vniuersalis, quare futuri effectus particulares nõn nisi vniuersaliter & indeterminatè in cœlo contineri & cognosci possunt: tum etiam quia cœlum est causa corporalis & materialis, quare animus noster qui per se incorporeus & expers materiæ est liberque in agendo, cœli efficientiæ ac operationi directè & necessariò minimè subiacebit. Voluntas porrò humana quæ ex proxima causa humanarum actionum, respectu futurorum quæ ex ipsa proficisci debent, per se indifferens & indeterminata est: multa enim acturi sumus, de quibus nihil dum cogitauimus, nedum deliberauimus: quomodo igitur causa indeterminata & indifferens potest definitam certamque futuri effectus cognitionem parere? Confirmatur hoc: exteriores actiones hominis pendent ex interio-

Rom 11. & Isa. 40.

terioribus, ex deliberatione dico & electione: non potest igitur futura hominis actio exterior prænosci, nisi cognita sit futuræ voluntatis electio vnde illa proficisci debet: at futura hominis electio non potest alteri homini esse cognita, si enim propositum animi & deliberationem quam quis in præsens habet mente conceptam, nemo alius scire potest, quanto minus scire poterit consilium, propositum, & voluntatem alterius hominis, quæ multos post annos futura est?

15. *Vtrum sit facilius, diuinare quid facturus sit vir bonus, an vir improbus.*

Hominẽ, vt operatur secundum rationem non è cœlo, nec alia ex causa vlla præter Deũ per se ac necessario pẽdere.

DEINDE aut consideratur homo vt viuit & operatur secundum rationem, aut secundum sensum & appetitum: si secundum rationem, sic homo non pendet è cœlo, est enim mens & ratio expers materiæ & incorporea nullum autem corpus per se agere potest in id quod est incorporeum ratio item libera est, suarumque actionum domina, & suo arbitratu ac voluntate potest ad hoc vel illud agendum se ipsa applicare, nã quãuis vel à cælo, vel ex naturali constitutione & temperatione sui corporis, vel à diabolo, vel aliunde instigetur ad malè agendum; potest ea tamen

reniti, & vi ſua omnes inſtinctus, impulſus, & irritamenta extrinſecus ei obiecta, comprimere & irrita facere; quin etiam contra quàm incitatur agere. Hoc manifeſtum fit vel vnius Socratis exemplo, qui ex naturali corporis affectione & comparatione, & bardus & mulieroſus erat; ſed eiuſmodi vitioſas naturæ propenſiones, adeo animi robore & diligentiæ magnitudine emendauit, vt omnium ſui temporis prudentiſſimus & continentiſſimus fit habitus. Homo autem viuens ſecundum ſenſum & appetitum carnalem, tam variabilem & incertam vitam agit, vt qualis futurus ſit, nullo modo prædici queat. Quamobrem Salomon (quod eſt in 30. capite libri Prouerbiorũ) dixit: Alia quædam ſibi eſſe cognitu difficilia; illud autem eſſe proſus ignotum qualis ſit via adoleſcentis in adoleſcentia ſua. Eſt enim ea ætas adeò lubrica ad quodlibet vitium, adeò mollis & flexibilis in omnes partes, adeò vagans & errans per omnia & nulla in re diu perſeuerans; vt nulla certa ratione modoque regi & duci, ſed quocunque impellit cupiditas, illuc inconſultè & temerè rapi videatur, quo fit, vt facilius ſit diuinare quid acturus ſit qui viuit ſecundum rationem & virtutẽ, quàm quid ſit acturus qui rationis virtutũ regula & le-

Quàm ſit inſtabilis vita & actiones hominis viuentis non ſecundum rationem, ſed ſecundum ſenſum.

& lege posthabita, suas duntaxat cupiditates sectatur. Sic etiam facilius est diuinare quid facturus sit Rex qui secundum rectam rationem iustasque leges imperat, quàm quid facturus sit Tyrannus, qui omnia pro suo commodo & libidine administrat. Qua ratione igitur Astrologi certa scientia consequi possunt ea quæ nihil ratum, firmum, fixumque & certum habent?

Pulchrum dilemma aduersus Astrologos.

Adhæc, aut istud Fatum cœleste & potentia syderum potest ab homine impediri ita vt effectus eius non eueniat, aut nullo modo impediri potest: Si potest impediri & non euenire, ergo sicut effectus est incertus, ita prædictio eius certa esse non potest. Si non potest impediri, ergo nullum est liberum arbitrium; & ex eo conficitur animum nostrum esse materialem, atq; mortalē, vtpote syderum potestati necessario subiectum. Nec verò si ita res se haberet, quicquam prodessent hominibus prædictiones Astrologorum: quidenim iuuaret nosse tanto ante futura, si ea nullo modo declinari & caueri possunt quin, vt ego censeo, plus mali quàm boni afferrent nobis, quos necesse essent nō solùm præsentibus malis torqueri, sed etiam tam longinqua & ineuitabili eorum expectatione acerbissimè cruciari. Prob-

Si Astrologorum prædictiones veræ & certa essent profecto inutiles & odiosæ essent hominibus.

ho

oc intellexit Seneca, licèt non minorem uàm Astrologi syderibus in homines vim potentiam tribueret: in libro enim de-mo tertio epistolarum, octogesima no-a epistola ita scripsit: Venio nunc ad il-m qui cælestium notitia gloriatur.

Frigida Saturni quo sese stella re-
ceptet,
Quos ignis cœli Cyllenius erret in
orbes.

Hoc scire, quid proderit? vt solicitus m, cum Saturnus & Mars ex contrario bunt, aut cum Mercurius vespertinum iet occasum videnti Saturno. Potius c dicam, vbicunque sunt ista, propitia nec posse mutari. Agit illa continuus do Fatorum, & ineuitabilis cursus. Per tas vices remeant, effectus rerum om-m aut mouent sydera, aut notant: sed quicquid euenit faciunt, quid immu-ilis rei notitia proficiet? siue signifi-t, quid refert prouidere, quod effuge-non possis? scias ista, nescias, fient. Hæc neca. Sed vide quam argutè ac philoso cè hanc ipsam sententiam breuissimis cluſit Phauorinus: Aut aduersa, inquit, ntura dicunt, aut prospera. Si dicunt spera & fallunt, miser fies frustra expe-ndo. Si aduersa dicunt & mentiuntur, er fies frustra timendo. Si vera respon-

Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 14. cap. 1.

dent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies antequam è Fato fias. Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt tum planè duo erunt incommoda; & expectatio te spe suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorabit. Nullo igitur pacto vtendum est istiusmodi hominibus res futuras prædicentibus. Sic Phauorinus

16. *Quàm sit vana ac futilis prædictio Astrologorum de aliquo, quod sit futurus summus Pontifex.*

Verum, illud maximè arguit prædictionum astrologicarum vanitatem: etenim audent etiam Astrologi prædicere promittere, aliquem futurum verbi gratia, summum Pontificem; atqui prouectio alicuius ad summum Pontificatum, non ipsius vel alterius vnius hominis voluntate aut potestate pendet, sed ex voluntatibus atque suffragiis plurimorum Cardinalium, quorum munus est creare summum Pontificem. Quapropter vt certò prænunciari possit, Petrum, verbi causa, fore Papam, non satis est nosse compositionem astrorum quæ in cœlo fuit nascente Petro, simul etiam opus esset, Astrologo per

tos & cognitos esse omnes syderum po-
itus & constellationes, sub quibus nati
unt quorumque voluntatum & suffra-
iorum concussus ad coeundum illum Pa-
am futurus est necessarius. Quare, si ve-
um est quod narrat in Augusto Sueto-
ius, Nigidium Figulum in eiusmodi a-
rologia nobilissimum apud Romanos,
ccepta hora partus Augusti, obseruatis-
que natalitiis eius astris, exclamasse, Do-
minum orbis esse natum, profecto existi-
andum est id eum nec scienter, nec cer-
a aliqua ratione, sed temerè ac fortuitò
ixisse, & casu factum esse vt ita contige-
t sicut ille prædixerat. Promotio namq;
ugusti per multos honorum gradus ad
mmum vsque principatum & Monar-
iam, ex multorum hominum studio,
atia, & opera pendebat vt ad tantũ Au-
usti dominatum & imperium certò præ-
oscendum atque prænunciandum, solius
ugusti generationis & ortus consideratio
us esse nequaquam potuerit, neque e-
m natalitia Augusti sydera vim vllam ha
re potuerunt in eos, qui fuere Augusti
ffragatores adiutoresque ad consequen-
m principatum, scilicet multi eorum
compluribus annis, vel ante vel post
Augustum nati fue-
rant.

Inanis prædictio Nigidii Figuli de futuro Augusti dominatu.

17. Nullam posse esse scientiam vel artem istius Astrologiæ.

Sexta ratio Ars & scientia in his versantur quæ semper aut plurimum eueniunt, qualis non est Astromantia.

Phauorinus apud Aulum Gellium li. 14. ca. 1.

Sexta Ratio. Omnis scientia, & ars versatur in ijs rebus quæ aut semper, aut certè frequenter ita contingunt vt ab eo docentur: quæ autem extra hæc sunt & rarissimè accidunt, ea quia nihil habent fixum & certum, propterea nullam possunt scientiam vel artem efficere. Cum igitur prædictiones Astrologorum ferè sint falsæ, nec nisi per quam raro veridicæ sint, satis liquet eas non ex arte aliqua & certis obseruationibus proficisci, sed inscienter & inconsultè ac temere ab illis effutiri. Quamobrem Phauorinus identidem cõmonebat, vt cauerent homines ne quà ipsis Chaldæi ad faciendam fidem irrepent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, aiebat, neque definita, neque percepta dicunt, sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callide ad ea quæ vera sunt: & idcirco videntur in præteritis rebus quàm futuris, veritate fa-

facilius imitari. Ista tamen omnia quæ aut temerè aut astutè vera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fi. millesima. Hæc Phauorinus apud Gellium. Sed audi quid in eandem sententiam libro secundo de Diuinatione scriptum sit apud Ciceronem. Quid plura, inquit? quo die refelluntur Chaldæi, quàm multa ego Pompeio, quàm multa Crasso, quàm multa huic ipsi Cæsari à Chaldæis dicta nemini, neminem eorum nisi senectute, nisi domini, nisi cũ claritate esse moriturũ: vt mihi per mirum videatur, quenquam astare qui etiam nunc credat iis quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli. Seneca in eo libello cui⁹ inscriptio est: Ludus in mortem Claudij Cæsaris, initio introducit Mercurium apud Parcas morari; Claudij procurantem; & vt obiter Chaldæorum illudat vanitati, inter alias actiones quibus conatur Mercurius Parcas inducere ad necem Claudij, hanc affert, toties videlicet miseri Chaldæi mentiã: Patere inquit, Mathematicos aliquã verum dicere, qui illum postquam prin factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt. Prædicebant enim illi Mathematici Claudium singulis annis & mensibus moriturum: quod etiam nostri temporis Astrologis contingit, à quibus

M. Tulli⁹.

Seneca.

mortes ſummorum Pontificum in ſing
los atque adeò menſes prænuntiari aud
Ambroſi⁹. mus, & ridemus, Beatus Ambroſius lib
quarto, in Hexameron, cap. 7. Cum, i
quit, ante dies paucos eſſet ſermo de pl
uia, quæ fore vtilis diceretur, ait quida
Ecce Neomenia dabit eam, & quam
cupidi eſſemus imbrium, tamen eiuſm
di aſſertiones veras eſſe nolebam. Den
delectatus ſum quod nullus imber effu
eſt, donec precibus Eccleſiæ datus ma
feſtaret non de initiis Lunæ ſperandum
ſe, ſed de prouidentia & miſericordia C
toris; quo exemplo & vanitas aſtrolo
confutata eſt, & efficacia Chriſtianæ p
tatis vſque religioſarum precum re
comprobata.

18. *Vanitas & falſitas multarũ p dictionum Aſtrologicarum.*

Albumazar. Albvmazar princeps huiuſce
perſtitionis aſtrologicæ, ex obſeruati
& præceptis huius artis, prædixit Chr
nam legem duraturam non plus a
mille quadringentos ſexaginta, ſed
habet, quod poſt id temporis, exact
anni centum viginti octo falſam eſſe
Abraam Iudam. prædictionem apertè demonſtrant. A
Iudæus prænunciauit ex obſeruation
aſtr

astrologicis, expectatum à Iudeis Messiam venturum anno post Domini nostri ortum millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto; quod nimirum tum futura esset eadem astrorum compositio, quæ fuerat olim cum Moses ex Ægypto populũ Hebræorum eduxit: cuius prædictionis vanitatem dies ipsa redarguit. Petrus de Aliaco scriptum reliquit, quo anno generale Concilium celebratum est Constantiæ ad tollendum schisma quod multos annos afflixerat Ecclesiam, prædixisse Astrologos eius temporis nullam fore in Ecclesia pacem & concordiam sed habitu cœli & conformatione astrorum præsignificari maximas fore dissensiones ingenti cum religionis Christianæ detrimẽto & exitio. Atqui, per illud Concilium Constantiense, diuturnum illud & pernicioſum schisma eo anno extinctum est, pace ac tranquillitate Ecclesiæ reddita, qui euẽtus plane contrarius prædictionibus Astrologorum, sanè multum mouere debuerat Petrum Aliacensem, vt is nullam deinceps ulli Astrologiæ fidem haberet: præsertim ideò, cum ipsemet vel suis deceptus observationibus, vel alienis occupatus & circumuentus opinionibus, veritus fuerit ne illud tam graue & odiosum schisma breui Antichristum mundo pareret. *Petrus de Aliaco.*

19. *Errores Astrologorum in Chronologia.*

Albumazar.

ALBVMAZAR istorum Astrologorum coryphæus, nescio quas Saturni revolutiones dilaudat: affirmat enim, quoties Saturnus denas sui orbis conuersiones perfecerit, hoc est, expletis annis trecentis, semper magnas quasdam res & admodum insignes euenire. Post Alexandrum enim, inquit, annis trecentis appatuit Arelasis filius Bel qui Persas contriuit: & proximè post transactis aliis trecentis annis apparuit Iesus magister & dux Christianorum.

Aliquot errata circa Chronologiam Albumazaris.

O turpem ὠνισυρησίαν, O incredibilem temporum inscitiam, nam nec tunc fuit iste filius Bel qui Persas fregerit & afflixerit, & Christus Dominus noster non sexcentis annis post Alexandrum vt iste mentitur, sed trecentis duntaxat & viginti annis post Alexandri mortem natus est. Quanquam quis miretur in hoc lapsum Albumazarem, cum tam insigniter errauerit in Ptolemæo Mathematico, quem facit vnum de Ptolomæis Ægypti regibus qui post Alexandrum Magnum Ægyptiis imperarunt, cum in confesso sit, nec Ptolomæum Mathematicum fuisse regem, & cum Hadriano Imperatore floruisse, nouissimo Ptolomæorum Ægypti regum plus centum

sexa

sexaginta annis posteriorem. Iactant item Astrologi, nullam fuisse apud homines vllo tẽpore mutationem legum, nullius Prophetæ nobilis aduentũ, nullam nouæ religionis introductionem, nullam magnorũ regnorum conuersionem, deniq; nullũ insignem & memorabilem casum aut euentum, quin magna aliqua coniunctio syderum, præcipuè verò Saturni & Iouis præcesserit. Hæc, inquiunt, constellatio nascentẽ orbem initiauit: illa præparauit diluuium: alia Abraam vel Mosem genuit: illa Iesu aduentum prænuntianit: alia Mahumeti legem antecessit, quæ quàm sint futilia, commentitia & erroris plena, vel vno hoc argumento constare potest.

Quã multa peccauerit contra veram Chronographiam. Petrus Aliacensis in suis rationibus Astrologicis.

Petrus Aliacensis istiusmodi figmentis stultissimè credens ac vanissimè gaudens, in lib. suo de Concordia historiæ & astrologiæ, ad id quod ex sensu Astrologorum proximè docuimus probandum, hoc quasi fundamentum supponit: Ab initio mundi vsque ad diluuium fluxisse annos bis mille ducentos quadraginta duos: à diluuio autem ad CHRISTI DOMINI aduentum & ortum, ter mille centum & duos annos hoc posito, probare nititur quicquid in orbe terrarum valde memorandum & insigne quocunque tempore acciderit, eodem tempore magnam aliquam

constellationem in cœlo apparuisse. At enimuero, cum perspicuè falsa sit computatio annorum qua velut fundamento illorum ratio & doctrina fulcitur, nonne cõsequens est quæ ducuntur & pendent ex illa computatione esse falsa? Etenim ab Adamo ad diluuium, non plus mille sexentos quinquaginta sex annos præteriisse constat ex sacris literis; pauciores nempe quàm illi numerant, annis probè sexcentis: quo fit vt constellationem, quam aiunt isti fuisse in exordio mundi, sexcentis annis mundum præcessisse necesse sit. Deinde tempus quod inter diluuium interfuit & Christi Domini aduentum, ne numerum quidem bis mille quadringentorum annorum impleuit. Ex quo efficitur vt coniectio astrorum quam aiunt ducentis annis antegressam diluuium, non nisi sexentis octoginta quatuor annis post diluuium potuerit existere. Præterea, dicunt quartam coniunctionem maximam fuisse annis nongentis quadraginta duobus post diluuium, sexdecim nimirum annis ante natum Abraam: quem tamen liquet ex sacra Chronologia, ducentis nonaginta duobus annis natum esse post diluuium, quare necesse est, quartam illam coniunctionem sexcentis triginta annis post Abraæ ortum contigisse. Hæc, notarunt

tarunt illi ſextam coniunctionē magnam ducentos viginti quinque annos fuiſſe ante Chriſtum, nimirum falſo: nituntur enim ſupradicta computatione annorum à diluuio ad Chriſti aduentum, quam nos mendoſam eſſe oſtendimus, quin, ſi veram ſequamur Chronologiam, neceſſe eſſet ſextam illam coniunctionem ſexcentis fermè annis poſt Chriſti Domini ortū contigiſſe. Poſtremò, quàm fuerit Petrus Aliacenſis veræ Chriſtianæ Chronographiæ rudis & prorſus expers, vel hoc vno indicio manifeſtum eſſe poteſt: affirmat anno ab ortu Chriſti ſeptingenteſimo, ad quod tempus ſeptimam coniunctionem magnam refert, natam eſſe in Eccleſia peſtem Hæreticorū, maximè verò eam quæ fuit Arrianorum, quorum tamen hæreſis circa annum Domini treceſimum exorta, ante ſexcenteſimum extincta eſt. Quis igitur tam multas iſtorum prædictiones nixas mendaciſſimis Chronologiis, inanes & mendaces eſſe dubitet?

Sed quid ego falſarum prædictionum exempla colligo, quorum plena eſt & hiſtoria omnium temporum, & referta vita communis? Equidem reor, quàm difficile eſt prædictiones aliquas Aſtrologorum de futuris rerum humanarum euentis, etiā caſu ac fortuito, veras inuenire; tam facilè

reperiri posse innumera eorum prædicta perspicuè falsa, & rebus ipsis euentisque confutata. Scitè dixit Cato mirari se quod non rideret Aruspex, Aruspicem cum vidisset: quota enim quæq; res euenit prædicta ab his? aut si euenit quippiam, quid afferri potest cur non casu id euenerit? Quod de Aruspicibus Cato dixit, id profectò per quam bellè quadrat in Astrologos: vt nimirum videri debeat, cum mendaci homini ne verumquidem dicenti credere soleamus, quo modo illis, si vel vnum eorum prædictum verum euasit, simpliciter credamus; & non ex multis potius falsis vni fidem derogemus, quàm ex vno quod casu verum euenit velimus innumerabilia falsa confirmare. Verùm dicet aliquis, Astrologos nonnunquam esse veridicos, & ea prædicere quæ rei confirmet euentus, prædicunt sanè; sed inconsultè, inscienter, temerè, quis enim est qui totâ diem iaculans, non aliquando collimet? Verissimè dici potest de Astrologis, quod olim dixit quidam de oraculis Apollinis; quæ vera fuissent memoria teneri & prædicari, quæ autem falsa, neminem recordari, aut taceri ab omnibus, nam qui veritatem illorum oraculorum defendebant, pauca quędam vera crebro sermone vsurpabant, pleraq; falsa silentio premebant, qui autẽ omnia

Lepidũ Catonis dictũ vt refert Cic. lib. 2. de Diuinatione in Astrologos belle competens.

Notet hoc Lector.

omnia contemnebant, nec vera nec falsa curabant. Sed causas cur prædicta Chaldęorum sæpè vera esse videantur, extrema hac disputatione aperiemus.

20. *Astromãtia omni tẽpore à viris sapientibus, & prudentibus esse contemptam & damnatam.*

Septima ratio. Si hæc diuinatrix astrologia vera esset & certa, siue dubitatione vlla pars esset philosophiæ omnium nobilissima & hominibus optatissima atq; honoratissima: tum propter materiæ quam tractat, cælum dico & sydera, dignitatem atque præstantiam: tum propter futurarum rerum, potissimè autem vitæ hominum & mortis casuum & euentorum prænotionem, quas res noscendi auidissimi sunt & curiosissimi mortales, at cum ea doctrina omni tempore à præstantissimis quibusque Philosophis, quinetiam Astrologis contempta, derisa & damnata fuerit, maximum profecto argumentum est, eam futilem & inanem, & ab omni ratione, fide ac probabilitate vacuam ab illis esse iudicatam. Xenophon in libro de dictis Socratis, quod etiam refert Eusebius lib. 14. de præparatione euangelica, capite. 4. tradit Socra-

Septima ratio.

Xenophon. Socrates.

cratem dicere ſolitum, cognitionem futurarum rerum quæ in poteſtate Dei ſunt nõ eſſe hominibus eas res cognoſcere, nec Deo gratum eſſe ſi quæ ille occultauit, ea mortales velint nimis ſtudiosè curioſoque rimari. Pythagoras, Democritus & Plato longiſſimis peregrinationibus ſuſceptis, Perſarum magos, ſapientes Chaldæorum, Ægyptiorumq; ſacerdotes adierunt, à quibus occultiora quædam vel ad diſciplinas mathematicas, vel ad religionem cultumque deorum pertinentia cognouerunt, diuinitatricem autem aſtrologiam, vel diſcere ab illis neglexerunt, vel ſi eam quoq; didicerunt, certè nunquã eavſos eſſe ipſos, ex eorũ ſcriptis manifeſtè perſpicitur.

Phytagoras.

Democritus.

Plato.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles, qui vir & quantus? quàm ſolers, quam ſubtilis & copioſus in doctrina rerum cœleſtium? quam cum aliquot libris diligenter explicuerit, nuſquam tamen de iſtiuſmodi Aſtrologia verbum vllum fecit. Cum autem in libris Meteororum, & de Partibus atque Generatione animalium, præſertim autem in libro Problematum, multarum rerum obſcuratum & admirabilium cauſas perquirat, ad nullius quæſtionis enodationem vel admirandi cuiuſquam effectus explicationem iſtius aſtrologiæ opera & præſidio eſt vſus. Quin, multa ſunt eius ſcriptis quæ iſtam Aſtro-

Sententia Ariſtotelis, qua Aſtroman-

ſtrologorum doctrinam omnio conuellant; veluti eſt illud, Futurorum contingentium non eſſe certam & definitam veritatem: Quæ per accidens quæque rarò vel ad vtrumlibet contingunt, non poſſe ſcientia comprehendi: Verſari in rebus humanis caſum & fortunam quæ fugiant certam hominis intelligentiam: Particularium & corruptibilium effectuum cauſas proximas & proprias eſſe particulares atque corruptibiles, ob idque ad perfectam eorum cognitionem non ſatis eſſe cœleſtes & vniuerſales cauſas contemplari: Cœlum non aliter agere in ea quæ ſunt infra lunam, niſi per motum & lumen. Nec vſquam ferè indicauit Ariſtoteles præter ſolem & lunam, vim & efficientiam aliorum ſyderum, illud quoque docuit decretis Aſtrologorum valde contrarium, cœleſtia ſigna etiam corporeorum & ſenſibilium effectuum, per alias cauſas auerti & impediri poſſe. *tiam è medio tollũt.*

Cicero libro 2. de Diuinatione, laudat Eudoxum ætate Platonis & Ariſtotelis principem Aſtrologorum: item Panætiũ Stoicum, Archelaum etiam & Caſſandrum, ac Scylacem Halicarnaſſeum, Aſtrologorũ ſui temporis nobiliſſimo, qui totam hanc ratione Aſtrologiæ repudiarũt. Auicenna qui poſt Hippocratẽ & Galenum *Eudoxus, Panætius Auicenna*

num principatum medicinæ obtinet, libro vltimo primæ Philosophiæ negat Astrologis esse credendum in diuinatione futurorum, quia ipsi nec puncta cælestia teneant neque naturas rerum inferiorum planè necessarias ad faciendum iudicium de rebus futuris, perspectas habeant, neque nitantur demonstrationibus sed probationibus oratoriis & poeticis Ptolomæus, quem isti huius artis principem & ducem sequi se dicunt, in lib. 1. de Iudiciis, cap. 2. Non est, inquit putandum, omnia à supernis causis directò deriuari necessitate quadam inuiolabili, vt nulla alia vis quin ita operentur, obsistere valeat. Idem tractatu suo quem vulgo appellant Centiloquium, hoc est, Centum sententiarum, prima eius sententia sic habet. Soli numine diuino afflati prædicunt futura particularia. Quinta verò sententia huiusmodi est. Potest is qui sciens est, multos stellarum effectus auertere quando naturam earum nouerit, ac se ipsum ante illorum euentum ritè præparauerit, vnde manauit illa multorum sermonibus trita sententia, Sapiens dominabitur astris. Porphyrius in libro de Oraculis confessus est, exquisitam rerum futurarum scientiam ex inspectione syderum, non mortalibus modò, sed multis etiam deorum esse incomprehensibilem. Idem in vi-

Ptolomæus

Porphyr.

ta

ta Plotini ſcribit, eum cum in iſta aſtrologia ſatis multum temporis, ſtudii & operæ poſuiſſet, deprehendiſſe tandem, Aſtrologorum iudiciis & diuinationi futurarum rerum non eſſe credendum, eamque diuinationem tum ſermonibus tum ſcriptis cõfutau ſſe, quod manifeſtum eſt cuius legenti eius libros de Fato & de Prouidentia maximè verò eum, qui inſcriptus eſt, An ſtellæ aliquid agant. *Plotinus.*

21. *Cui generi hominum prædictiones Aſtrologorum arrideant & probẽtur, quas S. Ambroſius comparat telis araneorum.*

Si hęc portrò Aſtrologia vera eſſet & certa, plurimum ſanè adiumenti afferret, proui ſione futurorum, ad bene regendam & adminiſtrandam rempublicam, ob eamq; cauſam magno in honore & gloria fuiſſent Aſtrologi apud Reges & rerum publicarũ principes: at contra prorſus euenit, nam ſeueriſſimis multorum Principum decretis & edictis exploſam & damnatã & grauiſſimis ſuppliciis addictam eam artem inuenimus. Quoties Aſtrologi ſeu Chaldæi Roma eiecti ſunt principe Tiberio, Vitellio, Diocletiano, Conſtantino, Theodoſio, *Profeſſores diuinandi futura ex aſtris, publicis multorũ principum decretis eſſe ciuitatibus eiectos.*

sio, Valentiniano, præsertim autem Iustiniano, quibus huius artis studium & exercitatio, non solum vt inanis & veritatis expers iudicata est, sed etiam vt ciuitatibus & societati hominum noxia & pestilens, semper visa est detestabilis? Sed quid attinet in re manifesta, quæ turbam testium non desiderat, longiorem orationem ponere? Audeo dicere, post hominum memoriam vix fuisse quenquam vllo tempore vel magnitudine ingenij, vel præstantia doctrinæ, vel prudentiæ ciuilis excellentia, vel eximia morum integritate, vel denique insigni aliquo nobilem ac memorabilem virum, qui natalitia Chaldæorum prædicta non quasi meras nugas & quisquilias flocci fecerit, penitusque contempserit. Vulgus modo stolidum, ad intelligendum hebes, infirmum ad iudicandum, facilè credulum, & noua miraque audiendi & noscendi curiosum, istis nugatoribus & aures & fidem libenter adhibet. Gaudent etiam hisce commentis leuissima quędam ingenia lucri magis quàm veritatis cupida, in republica literarum turbulenta ac seditiosa, & sapientiæ optimatibus semper infensa, rerumque vtilium & aliis notarum fastidiosa, nouarum autem & ignotarum, atque adeo etiam incomprehensibilium auidissima: denique quibus

Cui generi hominum prædictiones Astrologorum arrideant & probentur.

bus non tam cordi & curæ est vera nosse quàm videri vulgo ea ipsa scire quæ summi philosophiæ antistites nescire se confitentur.

Hanc rationem egregio Sa. Ambrosij dicto concludam. Ita scribit Ambrosius libro 4. in Hexameron, cap. 4. Sapientia Chaldæorum telæ araneæ comparatur, in quam si culex aut musca inciderit, exuere se non potest: si verò validiorum animantium vllum genus incurrisse visum est, pertransiuit, & casses rupit, infirmos atque inanes laqueos dissipauit. Talia sunt retia Chaldæorum, vt in his infirmi hæreant, validiores sensu, offensionem habere non possint. Itaque vos qui validiores estis, cũ videritis Mathematicos, dicite: Telam aranei texunt quæ nec vsum aliquem potest habere, nec vincula, si tu non quasi culex aut musca lapsu tuæ infirmitatis incurras, sed quasi passer aut columba casses inualidos præpetis volatus celeritate dissoluas.

S *Ambrosius pradictiones Astrologorũ comparat telæ aranea.*

Octaua ratio.

22. *Disputatur contra tria fundamẽta Astrologiæ Iudiciariæ.*

OCTAVA Ratio, Fundamenta & firmamenta huius artis, aut nulla sunt aut certa infir-

Octaua ratio.

infirmissima & fragilissima: hęc igitur ars nulla ratione firma & stabili vtitur ad diuinandum, quamobrem nullam quoque apud homines auctoritatē, fidem, ac probabilitatem habere debet Primum fundamentum istius doctrinæ est, astra habere qualitates omnes elementorum, partim enim esse frigida, partim humida & sicca, si non formaliter saltem virtualiter, hoc est si non actu saltem effectu, si non in se habendo eas qualitates, certe habendo facultates earum qualitatum effectrices: Saturnum aiunt esse frigidum, Martem siccum, Lunam humidam. Verum hoc, & ratio confutat & experientia. Ratio quidem, quoniam sicut astra omnia sunt lucida & ex se lucem fundunt, ita quoque calida esse omnia & calefacere necesse est: lux enim non sicut omnis per se calefacit, ita frigefacere aut per se humectare vel exsiccare potest. Stemus decretis Astrologorum aientium, vt Lunam, itidem cætera sidera luce à sole mutata fulgere. Si igitur omniū astrorum vna est eademque lucis origo & ratio, qui potest esse tam multiplex, dissimilis atque discrepans ratio & potestas agendi? Experientia item hoc ipsum re darguit: in plenilunio enim, cum est lumen Lunæ pleniſſimum, noctes quoq; Aristotele & experientia teste, calidiores exiſtūt.

Aristoteles.

Sed

Sed Astrologi præter lucem, alias in cælo & syderibus vires atque facultates, & à luce & inter se multum diuersas, mirandorumque operum causas, quas influentias appellant, commenti sunt. Nouitium sanè inuentum, nulli veterum vel Philosophorum vel Astrologorum vnquam probatum: ac si licet ex eorum scriptis coniecturam facere, ne notũ quidem illis. Postquam verò à recentioribus Astrologis influentiæ inuentæ, & palam probatæ, ab aliis quoque doceri & defendi cœptæ sunt, quis ex Lycæo paulò grauior & probatior Philosophus non eas repudiauit atque dãnauit? Festiuè quidam Asylum ignorantiæ eas appellauit: at influẽtias enim quasi ad vnicum perfugiũ sese recipiunt, & hanc se in latebram coniiciunt, quicunq; mirabilium effectuum proprias & naturales causas, vulgaribus ingeniis nec in Philosophia exercitatis occultas, solerter inuestigare ac reperire non possunt. Et verò si admittur influentiæ, vix dici potest quantopere debilitetur robur Philosophiæ, detegatur eius dignitas, auctoritas eleuetur, minuatur existimatio, denique studium eius apud homines cultusque languescat. Quid enim attinet in occultis rerum causis perquirendis & erudiendis præclara ingenia Philosophorum tanto studio & conatu

Non esse ponẽdas in cælo influentias.

natu laborare, cum in procliui sit, cuiuslibet effectus ex cælestibus influentiis ratione petere & afferre? quis enim effectus est, cuius naturalis & vera causa paulò obscurior & abstrusior est, quem non per istiusmodi influentias nullo negotio queat explicare? Cur magnes ferrum ad se rapit? confestim respondebitur, quia propria eius influētia cœlestis eam illi virtutem indidit. Vnde Remora tantulus piscis vim habet sistendi incitatissimum nauigium? in promptu est responsio, nimirum à cœlesti quadam influentia, quæ tanta pisciculum illū vi ac potestate roborauit. Quid moror? nullum erit problema, nihil in natura rerum adeò reconditum & ab intelligentia nostra remotum, denique nihil de his quorum peruestigatio summorū Philosophorum ingenia fatigauit & torsit, q non quiuis è circulo Astrologorum & indoctorum hominum vno verbo, scilicet per istas influentias expedire queat.

Argumētatio contra influentias.

Verùm labor equidem longius: reuertar igitur ad propositum. Si Saturnus quia lucidus est per lucem calefacit, quomodo idem per influentiam frigefacit? nónne absurdum est in eodem astro duas esse facultates, vnam calefaciendi, alteram frigefaciendi, non diuersas modò sed etiam aduersas & contrarias? cernimus ita esse

natu-

natura comparatum, vt omnibus in rebus in quibus duæ insunt differentiæ vel proprietates (vt more philosophico loquar) vna generalis & quæ vni rei communis est cum aliis multis, altera specialis & propria eius rei (cuiusmodi sunt in homine sentientem esse & rationalē) vt semper differentia & proprietas specialis, nobilior & perfectior sit generali, vt quæ illam contrahit & determinat, nouæ perfectionis gratum & rationem ipsi adiungens: sicut patet in prædicto exemplo hominis, in quo rationale nobilius est quàm sentiens. At contra omninò se habet res in hac mirabili Astrologorum doctrina. Etenim docent ipsi, in Saturno, exempli causa, duas esse proprietates seu facultates agendi, vnam generalem & communem ei cum omnibus astris quæ est vis illuminandi & per illuminationem calefaciendi: alteram specialem & propriam Saturni, qua ratione differt ab aliis astris, quæ est facultas frigefaciendi, vel aliqua alia vis alicuius influentiæ. Certum autem est, lucem cœlestem multo nobiliorem esse quacunque alia qualitate cœlesti, & facultatem calefaciendi præstantiorem esse facultate refrigerandi. Præterea, duas esse in te quapiam facultates & proprietates ei rei naturales, quarum altera, vt diximus, sit

gene-

generalis, altera particularis, inter se contrarias, quales sunt in Saturno secundum istos potestas calēfaciendi per lucem & refrigerandi per influentiam, nec fert natura rerum, & id fieri non posse ratio ipsa decernit. Nam vt in corpore multiformi & quod Græci vocant Heterogeneum, secundum diuersas partes inesse queāt contrarię qualitates & facultates, quemadmodum contingit corpori humano in cerebro & in corde, id tamen conuenire non potest in astrum Saturni quod est secundum omnes partes vnius formæ ac naturæ: neq; enim vna pars eius habet lucem, altera verò influentiam, sed vt totum est præditum luce, ita conuenit in eo toto esse influentiam. Ne multa (non enim consentaneum est alieno loco de Influentiis aduersus Astrologos subtiliter disputare) satis argumenti est ad tollendas influētias omnium quæ in natura rerum efficiuntur, tametsi noua singularia, & mirabilia videantur, veras naturales & proprias causas, atque rationes ex duobus principiis cælestibus quæ omnibus sunt conspicua & experimentis quotinianis explorata, motum dico & lucem, plenè cumulateque ac probabilissimè peti & duci posse. Figuras porro & effigies stellarum quas designant Astrologi in Zodiaco, similitudinem reddentes quorundam

dam animalium vel hominum, magnam vim habere in ortu cuiusque censent Astrologi cùm tamen per se ac natura suanõ sint tales, sed sola eorũ imaginatione constent, ab ipsis eo modo confictæ & figuratæ: possent enim fingi etiam ad similitudinem aliorum animalium, domuum, turrium, mensarum aliarumué rerum, quare valde friuolum & ridiculum, in eiusmodi figuris quicquam momenti ad diuinandũ esse positum existimare.

23. *Vtrum astra natalitia cuiusquam possint esse certæ causæ omniũ quæ ei euentura sunt.*

Alterum Astromantiæ fundamentum. Quã inane sit, natalitia cuiusque hominis astra obseruare ad diuinãdum.

SECVNDVM fundamentum Astrologorum est, natalitia cuiusque astra esse obseruanda: ex his enim omnes vitæ casus & euentus præuideri & prænotari posse. Sed quis non videt fundamentum hoc esse infirmissimum? cur enim Astrologi non potius obseruent tempus, & cæli atque sydetum statum quo quisque in vtero conceptus, formatus & animatus est? cum in eo plus momenti esse videatur ad diuinandũ: quippe tunc primum existit homo, & tunc primum vis cœlestis in homine recipitur & imprimitur: Etenim, ante ortum per nouem menses quisque fuit in vtero, po-

poteſtati & actioni cœlorum ſubiectus. Cur item non conſiderant Aſtrologi alias conſtellationes & defluxus cœleſtes qui contingunt homini ſæpius poſt ortum? Cum plerunque vſu veniat, vt illæ virtutes cæleſtes inſigniores ſint effectu, & valentiores ad immutandum hominẽ, quàm quæ tempore ortus eius fuerunt: effectum enim illum & defluxum aſtrorum naſcenti homini impreſſum, neceſſe eſt variari commutata ſæpius humani corporis temperatione, vel ob alias potentes conſtellationes, vel ob educationem, vel ob variam viuendi conſuetudinem & rationem, vel ob leges patrias ad quarum normam cogitur quiſque vitam, mores, ſtudia, & actiones confirmare. Quid quod fortaſſe nihil illius materiæ primigeniæ quam quiſque in ortu habuit, reliquum ſit in extrema ætate? hoc enim viſum eſt & multis & magnis Philoſophis: nec S. Thomas in 1. par. quæſtione vltima art. 1 abnuere videtur. Quo conceſſo, vis illius primi defluxus & effectus cœleſtis in ortu hominis ei indita & impreſſa, neceſſariò tandem euaneſcet tota, niſi fingat quiſpiam eiuſmodi virtutem cœleſtem migrare ex ſubiecto in ſubiectum, tanquam ex domo in domum mutando domicilia: aut cum præſentit interitum ſuum, aliam

An aliquid primigeniæ materiæ hominis maneat per totam vitã. S. Thomas

pro

pro se sui similem & quasi vicariam virtutem substituere.

24. *Vtrum sit plus momenti in conceptu hominis, quàm in eius ortu, ad diuinandum.*

PLVS autem esse ponderis, aut certè non minus, in conceptu hominis quàm in ortu, magister istorum Ptolemæus locuples testis est. Is enim in tertio Apotelesmatum ita scribit: Cum principiũ temporale hominis aliquod statuatur, quidem natura & per se illud erit principium, cum semen vtero genitali admittitur; potentia verò & secundum accidens cum hora partus infans egreditur. Qui igitur horam admissi seminis vel casu vel obseruatione deprehendit, illam sequi potius debet in proprietatibus corporis & animi dignoscendis, cõsiderando quæ sint eo tempore stellarum configurationes, cum enim semel à principio semen ex ambientis aëris affectione, certa qualitate disponitur, licèt per consequentis conformationis tempora varietur, quoniam tamen propriam cognatamque materiam naturaliter sibi asciscit, magis etiam primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabitur. Hæc inibi Ptolemæus. Quibus verbis non obscurè do-

Ptolemæus.

cet, primum & naturale atque efficaciſſimum hominis principiũ, eſſe ſeminis admiſſionem hominiſque conceptum; atq; huic principio potiſſimè inſiſtendum & inhærendum eſſe ad prænoſcendas hominũ affectiones & euentus, tam qui ad corpus quàm qui ad animam pertinent. Sed quia benè nouerat Ptolemæus, punctum illud temporis vel admiſſi ſeminis, vel conceptus, vix cognoſci poſſe ab Aſtrologis, ne illorum iudicia & diuinationes quas ipſi ducunt ex ortu hominis infirmare videretur, mox ſubiecit, Qui autem horam ignorant principij ſeminalis, eos neceſſe eſt ſequi principium natiuitatis. Haly nobilis Aſtrologus in eo libro quem ſcripſit de Electionibus, ingenuè fatetur, efficaciam decernendi Fatum hominis eſſe in hora conceptionis: ſed quia hæc neſcitur ab Aſtrologis propterea eos ad horam natiuitatis confugiſſe. Quin cum Aſtrologi premuntur argumento Geminorum, quorum idem ſit ortus, diſpar tamen euentus & exitus eſt, reſpondere ſolent diuerſitatem euentuum qui ſunt in Geminis, ex diuerſitate conceptus eorum eſſe profectam.

Haly.

25. De vanitate Astrologorum diuinationem suam extendentium etiã ad ciuitates, non solùm ad homines.

SED vide quousque progressa sit istorum audacia & impudentia: etiam vrbiũ, non hominum modò, facta profitentur hac arte posse prænosci & prænunciari: obseruata enim astrorum compositione quæ fuit cum vrbes conderentur, posse earum casus euentusque omnes prospici ac prænotari. Fecit hoc in vrbe Roma rogatu Varronis, quidam Tarutius Mathematicus vt in Romulo tradit Plutarchus: quã historiam libro 2. de Diuinatione his verbis Cicero enarrat, Quidam L. Tarutius Firmanus familiaris noster, in primis Chaldæis rationibus eruditus, vrbis etiam nostræ natalem diem repetebat ab ijs Parilibus, quibus eam à Romulo conditam accepimus; Romamque, cum esset in iugo Luna natam esse dicebat, nec eius fata canere dubitabat. O vim maximam erroris, etiamné Vrbis natalis dies ad vim stellarum & Lunæ pertinebat? fac in puero referre, ex qua affectione cœli primũ spiritum duxerit: num hoc in latere aut in cæmento ex quibus Vrbs effecta est, potuit valere? Ita Cicero.

Tarutius Mathematicus omnia quærebi Romæ cõtigerũt ad vim astrorũ sub qua ea vrbs à Romulo cõdita est referebat.

26. *Cur obseruatio astrologica non valeat aquè in stirpibus & animalibus, quàm in hominibus.*

Verum, quærerem equidem ex istis Astromanticis, num velint eorum diuinationem etiam in animantibus & stirpibus valere vt in homine? Si negent, prodent scilicet suam insciti am ; & suæ artis infirmitatem inanitatem atque fallaciam. Cur enim non æqualiter valeat in stirpibus atque in homine ? immò cur non plus valeat? stirpes namq; multo magis quàm homo, à cælestium corporum potestate & efficientia naturali necessitate pendent. Et cum minus multa & varia atque incerta stirpibus quàm homini soleant accidere, facilior profectò esse deberet eorum diuinatio, quæ stirpibus quàm quæ homini sunt euentura. Sin verò annuunt, similiter in stirpibus vt in hominibus valere astrologicam diuinationē; amicè rogarem ipsos vt diligentissimè obseruarent statum cœli & astrorum eo videlicet tempore, quo vel prunus, vel cerasus, vel pyrus sereretur; aut cum sementis tritici fieret, & ex illa cœli obseruatione promerent etiam prognostica de illis arboribus, scilicet vt diuinarent quantam illæ arbores prunorum, cerasorum, & pyrorum copiam essent laturæ:

ræ: quantum item ex illa tritici ſemente ſpicarum, & in ſingulis ſpicis quantus granorum numerus eſſet prouenturus, hæc ſi negent à ſe poſſe prænoſci, fateantur etiam neceſſe eſt, non poſſe ab ipſis futuros hominum caſus euentuſque præuideri.

27. *De antiquitate iſtius Aſtrologiæ apud AEgyptios & Chaldæos.*

TERTIVM fundamentum eorundũ Aſtrologorum eſt, artem hanc ſuam certiſſimis innumerabilium ſæculorum experimentis, & conſtantiſſimis obſeruationibus eſſe comprobatam, aiunt enim, hanc diſciplinam profectam eſſe ab Ægyptiis & Babylonijs ſeu Chaldæis, mortalium omnium antiquiſſimis, tradit enim Ariſtoteles in libro 2 de Cœlo, textu 60. & extremo lib 1. Meteorotum, Ægyptios omniũ hominum vetuſtiſſimos haberi: & in principio operis Metaphyſicorum affirmat, Ægyptios omniũ hominũ vetuſtiſſimos matematica ſtudia tractare & colere cœpiſſe. Iactabant ẽt olim Aſtrologi, Chaldęos quadringenta & ſeptuaginta annorũ millia in periclitandis experiendiſque pueris quicunque naſcerentur, poſuiſſe. Verùm adeò in aperto & promptu ſunt omnibus iſto-

Tertium fundamentum Aſtromantiæ.

Ariſtotel.

rum mendacia, vt à nobis ea vel confutari vel etiam indicari non sit opus. Etenim ab exordio mundi ad hanc diem, nec dum sex millia annorum effluxerunt. Ab origine verò gentis Chaldææ, hoc est, post euersionem turris Babel, facta nempe linguarum diuisione, non sunt adhuc quatuor millia annorum completa. Picus Mirandulanus in cap. 2. libro. 12. Aduersus Astrologos, testes ad redarguendam Astrologorũ mentitam vetustatem adhibet Hipparchum & Ptolemæum, principes sanè astronomiæ; qui vbi pro dogmate aliquo constituendo veterum obseruationes afferunt, nullas profectò afferunt vetustiores ijs, quæ sub Nabuchodonosore Chaldæorum rege apud Ægyptios & Babylonios fuêre: ab initio autem imperij regis Nabuchodonosori ad præsentem annum qui ab ortu Domini nostri sunt millesimus quingentesimus octogesimus octauus, nõ plus bis mille ducentos & triginta duos annos præteriisse constat. Porrò commentitiam Ægyptiacarum obseruationum antiquitatem, perbellè ridet & redarguit Augustinus cap. 40. lib. 18. de Ciuitate Dei: ita enim scribit: Frustrà vanissima præsumptione garriunt quidam dicentes, ex quo rationem syderum comprehẽdit Ægyptius amplius quàm centum annorum millia numera-

Picus mirandulanus

Augustinus

merari. In quibus enim libris iſtum numerum collegerunt, qui non multum ante annorum duo millia literas magiſtra Iſide didicerunt? non enim paruus auctor eſt in hiſtoria Varro qui hoc prodidit, ſic Auguſtinus. Sed huic diſputationi in qua octo rationibus probare voluimus diuinationem aſtrologicam eſſe contrariam veræ philoſophiæ, finem hoc loco ſtatuemus. *M. Varro.*

NON MODO ASTRA NON eſſe cauſas, ſed nec eſſe ſigna rerum futurarum.

CAPVT 1.

BEATVS Auguſtinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 1. tradit fuiſſe opinionẽ quorundam non mediocriter doctorum hominum, quibus viſum eſt non eſſe quidem aſtra cauſas humanorum euentuum, ſed eſſe tamen eorum vera & certa ſigna.

28. Vtrum aſtra, ſi non ſunt cauſæ ſaltem ſint certa ſigna omnium futurorum.

ORIGENES quidem certè in Tomis ſuis ſuper Geneſim, (ſic enim memorat Euſebius libro 6. de Præparatione Euan-

gelica, cap. 9.) cum explanaret verba illa quæ sunt in primo capite lib. Geneseos. *Et erunt in signa*, è quibus videlicet verbis huius nostræ disputationis argumentum pertexuimus, prodidit astra esse à Deo posita in cœlo, vt per varios aspectus & coniunctiones præsignificarent quæ consequentibus temporibus tum vniuersè, tum sigillatim euentura essent, non tamen ea efficerent. Itaque cœlum esse dixit velut quendam librum in quo Deus depinxit atque descripsit quæcunque in toto mundani æui decursu, suo quæque tempore futura sunt. Ad hoc probandum, citat Origenes librum quendam cui titulus erat, Narratio Ioseph, olim apud multos in auctoritatem & fidem receptum: in quo Iacob Patriarcha inducitur filios suos alloquens hunc in modum, Legi, inquit, in tabulis cœli quæcunque contingent vobis & filiis vestris. Plotinus autem condiscipulus Origenis idem sensit, idque docet in libro qui inscriptus est, Vtrum stellæ aliquid agant in libro autem de Fato capit. 6. hunc prætere stellarum vsum esse tradit, vt qui illas suspiciant & quasi literas considerent, qui nimirum huiusmodi literaturam nouerunt, futura legant, ex ipsis figuris comparatione quadam anologica, eorum significationem & intellectum

Liber qui inscribebatur Narratio Ioseph, ab Origene citatus Plotinus.

soler-

ſolerter indagantes. Quin, Porphyrius affirmat, cum ipſe de ſe interficiendo vehementer cogitaret, Plotinum hoc cælitus prouidiſſe, & tãto facinore eũ prohibuiſſe. *Porphyrius.*

Hanc ſententiam Iulius Sitenus libro 9. de Fato, capit. 35. minimè damnandam cenſet: & quo probabilem eſſe oſtendat, aliquot ex diuina Scriptura productis ſententiis, eam ornat atque confirmat. Hoc enim, inquit, non obſcurè indicat Eſaias cum ait in capite 34. *Complicabuntur ſicut liber cæli*: qua oratione ſignificatur, cœlos poſt diem iudicij conuoluendos eſſe atq; complicandos; quaſi nunc cœli inſtar cuiuſdam lib. ſint explicati & aperti nobis, haud dubie ad legendum. Eodem pertinet illud quod eſt in Pſalmo 21. *Annunciabũt cœli iuſtitiam eius*, & in Pſalmo 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*, & quod eſt in primo cap. lib. Geneſeos de ſtellis, *Vt ſit in ſigna*, & in Pſal. 88. *Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine*. Nec verò, inquit Origenes, hæc opinatio tollit liberum hominis arbitrium, non magis profecto quam prædicta futurarum rerum à ſanctis Prophetis edita, vel præſcientia omnium rerum quæ eſt in Deo. Plotinus ſcientiã aſtrorũ ea ratione vt aſtra ſigna ſunt humanorũ euentuũ, cõtingere hõi aiebat vel ſingulari *Iulius Sirenus.* *Origenes.* *Plotinus.*

quodam Dei munere, vel propter eximiam astrologiæ peritiam; ad eam enim comparandam, opus esse acerrima indagatione summaque solertia.

Iulius Sirenus.

Iulius autem Sirenus ne Augustinum quidem ab hac opinione abhorruisse putat: quippe in 2. libro contra Manichæos, cap. 21 cum is ageret de hominibus, quorum dum sunt in corpore mortali occulta sunt corda, ita scribit: Neque enim in illis corporibus cœlestibus sic latere posse cogitationes credendum est, quemadmodum in his corporibus latent, sed sicut nonnulli motus animorum apparent in vultu, & maxime in oculis, sic in illa perspicuitate ac simplicitate cœlestium corporum omnes omninò motus animi latere non arbitror. Hæc ibi Augustinus.

29. *Vtrum secundum Augustinum astra sint signa omnium rerum humanarum.*

Excutitur locus Augustini.

Verum, si quis locum hunc nō prorsus inconsideratè legat, planè comperiet Augustinum per cœlestia corpora non intelligere orbes cœlestes, sed corpora beatorum hominum, post resurrectionem cælesti gloria & immortalitate donari & ponere eū discrimen inter homines in hisce caducis corporibus viuentes, & eosdem post

post resurrectionem in glorificatis corporibus immortalem & beatam vitam agẽtes: quòd arcana cordium multiplici simulatione callidè tegant & occultent, ideoque sæpè alios fallant: in his verò manifesta erũt omnium corda omnibus, omnisque prorsus aberit simulatio, fictio atque deceptio. Atque hunc esse verborum Augustini germanum intellectum, ex proximè consequentibus eius verbis palàm est: hæc enim subtexuit. Itaque illi merebuntur habitationem illam, & commutationem in angelicam formam, qui etiam in hac vita cum possint sub tunicis pelliceis occultare mendacia, oderunt tamen ea, & cauent flagrantissimo amore veritatis; & hoc solum tegunt quod ij qui audiunt ferre non possunt, sed nulla mentiuntur. Veniet enim tempus, vt nihil etiam contegatur, nihil est enim occultum quod non manifestabitur. sic Augustinus. Quare cum Augustinus satis explicatè & apertè loquatur de corporibus hominum glorificatis, non autem de cœlis vel astris; demiror sanè Iulium Sirenum tam incogitanter & oscitanter legisse hunc locum, vt propter eum maximè, Augustino affinxerit huiusmodi sententiam, cuius nec vllum eo loci vestigiũ apparet, & extat apud eundem in lib. de Ciuit. DEI copiosa & grauis confutatio.

30. De natura & varietate signorum.

Astra non esse certa signa rerum futurarum.

Cæterum, astra esse signa rerum futurarum, censeo equidem non solùm esse alienum à vera philosophia, sed etiam sacris literis contrarium. Ac licet complures earum rationum quas superiori capite tractauimus, etiã valeant ad hoc probandum; nouis tamen aliquot argumẽtis quæ propriè eiusmodi sententiam refellãt, hoc loco vtendum est. Principio, quod est naturale signum alicuius rei, id vel eius rei causam vel effectum esse, vel vtrumq; ab eadem superiori & communi causa proficisci necesse est, nam quod, præter hæc quartum membrum fingi posset, videlicet, vt illud signum necessariò sit coniunctum cum causa rei ab illo significatæ, id non est diuersum à tertio membro: talis enim connexio & coniunctio non aliter esse potest quam vt causa illa prius ex se pariat id quod est signum: deinde id quod est signatum; aut vt idem quod causam excitat vel admouet ad agendum, simul etiam adhibeat & applicet id quod est signũ ad præsignificandum: vtrumq; autem horum ad communem causam refertur. Hinc igitur argumentari licet ad hunc modum: Si cœli & sydera sunt signa omnium rerum sublu-

ſublunarium, vel ſunt earum rerum cauſa, ſed hoc negat iſta opinio: vel ſunt effectus, quod nec illi dicent, nec vllus hominum ſanæ mētis audebit dicere: aut, quod tantummodo reliquum eſt, tam cœleſtia quàm ſublunaria ab eadem ſuperiori & communi cauſa proueniunt: quemadmodum Iris ſignum eſt ſerenitatis, non quia ſit eius cauſa vel effectus, ſed quia eadem eſt communis vtriuſque cauſa. At cauſam communem cœleſtium corporum & ſublunarium, neceſſe eſt eſſe vel corpoream vel incorpoream: corpoream quidem nullam, opinor, ponent iſti, nullum enim corpus ſuperius cęlis: relinquitur igitur vt omnia referant ad cauſam incorpoream, hoc eſt, vel Deum vel Angelos qui mouent cęlos: ita vt, dum Angeli cęlos mouent, in ipſorum cœlorum ſtatu habituque, & in ſyderum poſitu & conformatione, quaſi quibuſdam ſuis nutibus, & tanquam notis atque ſignis inibi deſcriptis euenta rerum humanarum prænotent atque præmonſtrent. At enimuero id multis de cauſis non eſt credibile. Etenim qui ſic opinantur, fateri eos oportet induci homines ab Angelis ad maxima ſcelera & execranda flagitia.

AD hoc, Philoſophia docet, nec non Theologia idem tradit; Angelorū nullam eſſe

esse actionem quam vocant trãseuntem & quæ proximè ab ipsis prouenit, aliam quam motum localem; nec Angelos posse quicquam proximè agere, præterquam mouere motu locali. Angelos verò qui circumuolant orbes cœlestes, non aliter circa res subunares operari censent Philosophi & Theologi, quàm per motum & lumen cœli; nam influentias à lumine omninò diuersas paulò superius sustulimus. Per motum autem & lumen cœli, omnes futuros effectus rerum subunarium, clarè distinctè certoq; præmonstrari, nemo dicet qui veri similia & credibilia loqui velit. Deinde, cum eiusdem causæ duo effectus se inuicem necessariò indicant, vt ab eadem causa sic eodem quoque modo abilla prouenire debent: alioquin fieri non potest vt se inuicem certò indicent: à Deo autem & Angelis quæ in corporibus cœlestibus fiunt, ea necessariò & inuariabiliter se habent: quæ autem in his quæ sunt infra lunam, valde mutabiliter, & vt italoquar, defectibiliter contingunt.

Hinc alia quoque subtexuntur argumenta. Etenim, quomodo astra quæ sunt certo numero comprehensa, & semper veniusmodi & necessariò ac immutabiliter ita se habent, signa esse possunt omnium rerum futurarum, quæ propemodum infinitæ

nitæ ſunt multitudine & varietate, & inter ſe plurimum differentes atque diſcrepantes? quomodo eadem ſyderum poſitura & conformatio, ſub qua vel Gemini, vel alii quamplurimi eodem puncto temporis naſcuntur, poteſt eſſe certum ſignum propriè & diſtinctè præſignificans tot tamq; varios ac diſſimiles caſus & euentus qui in illis cernuntur? quare, ſi aſtra ſunt ſigna rerum futurarum, earundem quoq; cauſas eſſe fatendum eſt: quod ſi cauſas eſſe negamus, etiam ſigna eſſe negandum eſt.

31. An Cometæ ſigna ſint humanarum rerum.

DICES, cometas qui in ſublimi aëre generantur, ſigna, eſſe quę inſignes admodum caſus futuros portendant, quorum tamen cometæ nec cauſæ ſint, nec effectus: quare idem quoque aſtris accidere reſpectu rerum ſublunarium, non eſſe incredibile. At ego, cometas certa ſigna humanorum caſuum & euentuum nunquã concedam, licet hoc tam vulgo perſuaſum ſit, quàm eſt à Sapientibus improbatum. Quod ſi hoc, cum vulgo conſentiens opinarer, dicerem cometas à ſtellis rerum futurarum effectricibus excitari, vt eas res antegreſſi præmonſtrent. De ſtellis autem ſecus eſt, his enim nulla eſt corporea cauſa ſuperior.

32. An

32. *An qui astra faciunt signa rerum futurarum, simul etiam necessa- rio inducant & astruant Fatum.*

Sed quid multis moror? coguntu istius opinionis Auctores, quanquami minimè velint, Fati necessitatem induce re: & sanè, magis etiam quàm qui stella faciunt causas rerum sublunarium. Et nim, vt stellæ causæ sint eorum quæ fiun infra lunam, non ideo tamen Fati necessi tas existet; quod enim illarum afflatu de fluxuq; in terris esset efficiendum, id pos set vel cõtrariis materiæ affectionibus, re obstantibus causis particularibus impedi ri. At si astra naturaliter futurarum rerum signa sunt, omninò euenire necessarium est quod ab illis significatur: alioquin es sent signa inania & fallacia. Et cum Deus ea instituisset ad significandum, & in cæl tanquam in quodam volumine ea descri psisset veluti notas futurarum rerum in dices; si euentus rerum cum illarum signi ficationibus non congruerent, vel Deu earum auctor & institutor ignorans esse futurorum euentuum, vel fallax. Deni que, si astra pręsignificant quę futura sun aut præmonstrant quæ facienda sunt

caus

cauſis particularibus, non quidem omnibus ſed aliquibus tantum. ſed hoc improbabile eſt ac figmenti ſimile; cur enim ſtellæ prænotent futuros effectus aliquarum particularium cauſarum potius quàm aliarum, vel cur non ſimiliter pręmonſtrent omnes, cum omnium ſimilis ratio ſit? aut ſtellæ præſignificant omnes futuros effectus cauſarum omnium particularium: hoc ſi eſt, nullæ profecto reliquę fient cauſæ per quas quo minus eueniat quod à ſtellis præſignificatur, impediri & prohiberi queat. Ex quo ſit neceſſariò, vt omnia quæ infra Lunam fiunt, immutabili neceſſitate Fati nexa vinctaque teneantur: quod nec iſtius ſententiæ defenſores ſentiunt, & id ſentire impium eſt.

Explicatur textus Iſaiæ ex ca 34.

Teſtimonium autem illud Eſaiæ prodictum ex 34. capite, *Cœli ſicut libri complicabuntur*: quod inter cætera Scripturæ teſtimonia paulò ſuperius commemorata, ſolũ habere aliquid difficultatis, & nõnihil negotij faceſſere videtur; variè interpretatum reperio: ita tamen, vt nulla interpretatio quæ modo vel probati ſit Auctoris, vel ſit ipſa probabilis, quicquam illi ſententiæ ſuffragetur. Iuſtinus Martyr reſpondens ad quæſtionem nonageſimam quartã Orthodoxorum, qua quærebatur quemadmodum intelligẽdum eſſet quod

Iuſtinus Martyr.

dicitur

dicitur ab Esaia, fore vt cœlum aliquando velut liber cõplicaretur, sic ait; Quemadmodum cœli creationem diuinæ literæ per similitudinem conferunt aliquando cum pellis extensione, dicentes: *Qui extendit cœlum sicut pellem*, aliquando cum firmato fumo, *Cœlum*, inquit, *ceu fumus firmatum est* aliquando cum rotunditate cameræ, *Qui extendit*, inquit, *cœlum velut cameram:* Sic è diuerso, cęli dissolutionem per comparationem conferunt cum aliis rebus, vt apud Esaiam cum voluminis inuoluendo & implicãdo, sicut apud Dauidem Psalm. 101. cum vestimento veterascente & commutante. Sic Iustinus. Hieronymus verò super illis verbis hæc scribit, Considerandum, quod non dicatur terire cœlos, sed replicari siue complicari quasi librum; vt postquam omnia peccata aperta fuerint & relecta, complicentur quæ prius aperti fuerant, vt nequaquam vltra scribantur in eis delicta multorum. In Scriptura enim dicuntur cœli annunciare iustitiam DEI, reuelare iram eius, & probare ac testificari hominum scelera.

Psal 103. *Esai. 51. iuxta 70. Interpretes.* *Esaiæ 40. iuxta 70. Interpretes.* *B. Hieron.*

Sanctus Thomas & Nicolaus de Lyra aliter exponunt: Complicabuntur, inquiunt, cœli tanquam liber, hoc est, non exercebunt vltra Ethnici astromantiam suam; nec posthac ex astris diuinare audebunt

B. Thom. Lyranus.

unt euenta hominum, quasi legerent in ſyderibus deſcriptos caſus & euentus futuros. Alii ſic interpretantur: Non patebit amplius introitus in regnum cęlorum, ſed ianua cœleſtis clauſa erit. Sunt etiam qui explanant hoc modo, Miniſterium & vſus cœlorum atque ſyderum exhibitus homini ante diem iudicii, poſtea eſſe deſinet: nam licet non prorſus interibunt cęli, alio tamen ſtatu erunt, & quibus nunc funguntur miniſteriis & obſequiis hominum cauſa, ab illis poſt diem iudicii quoquo modo vacabunt: quæ vocatio pulchrè declaratur ab Iſaia ſimilitudine libri, quem poſteaquam eo vſi ſumus, nec amplius nobis vſui futurus eſt, complicare & claudere ſolemus.

Nec diſplicet mihi interpretatio eorum qui aiunt, illa ſimilitudine declarari; tantam fore diuinæ iræ & vindictæ demonſtrationem aduerſus gentes, de quibus ille Eſai. loquitur; tantam rerum omnium perturbationem & confuſionem; tantam denique hominum triſtitiam, dolorem & conflictationem; vt præ magnitudine męroris atque doloris, & præ animi perturbatione & oppreſſione, videantur hominibus cœleſtia lumina reſtingui, ſtellæ de cœlo cadere, motusque earum conturbari, denique cœlum complicari & recedere.

nam

nam quod hic dicitur complicari, in Apocalypsi dicitur, recedere vel abire, sic enim habes in cap. sexto, *Et cœlum recessit sicut liber inuolutus.*

Antiquus mos Hebræorum scribendi.

Sed quo planior sit & facilior ad intelligendum etiam non valde doctis similitudo libri qua vsus est Esaias, sciendum est, apud Hebræos antiquitus libros sacros diuersa forma scribi & compingi solitos esse, quàm nunc scribūtur libri apud nos. Habebant enim vnum duntaxat solium siue membranam oblongam, quæ circa cylindrum siue axem ligneum circumplicabatur, instar lineæ telæ radio textorio circumuolutæ. Videbantur autem huiusmodi libri aliquam referre cœlorum similitudinem & imaginem; quia sicut axem illum ligneum qui in medio voluminis est, complures ipsius membranæ ceu spiræ, altera super alteram ambiunt & circumdant: ita hanc terram quæ medium totius vniuersi axem tenet, cœlestes orbes alter super alterum, collocati in orbem circumplectuntur. Verùm de testimonio Esaiæ satis dictum sit; cuius cum tam multæ ac variæ sint expositiones, nulla earum tamen mirificos istos astrorum Lectores, Interpretes, ac Vates adiuuat.

QVA RATIONE NONNVLLI Astrologi multa vera prædixerint.

CAPVT V.

RESTAT, quò tandem ad exitum hæc disputatio finemque perducatur, vt causas aperiamus, cur pernultæ quorundam Astrologorum prædictiones veræ fuerunt, & cum rebus ipsis euentisque mirabiliter congruentes, hanc nim quæstionem, cum eius mentio supra ncidisset quo melius, commodiori scilicet loco tractari posset, in extremam hanc isputationem reiecimus.

Licet igitur prædictiones Astrologorum plerumq; falsas esse verissimum sit, & nobis supra satis explicatum; quoniam amen & olim proditum est à multis, hoieq; admodum vulgare est, quinetiam à rauibus viris, quibus non credere difficile est, pro certo traditur, fuisse quosdam Astrologos quorum pleræq; omnes prædictiones veræ fuerunt, vsu ipso euentuq; omprobatæ, & vix vnum aut alterum e plurimis eorum prædictis secus euenit, quàm illi prænunciauerant: age, nos etiam

etiam hoc credere in animum inducamus, ne peruulgatæ hominum opinioni quasi publica fide & auctoritate confirmatæ, aduersari videamur. Concessa autem veritate huiusmodi prædictionum, causas eius disquiramus, videlicet qua ratione certò potuerint ab Astrologis futura prænunciari, quæ quod incerta sunt, vim & notionem humanæ intelligentiæ fugiunt. Non longum faciam: equidem asseueranter affirmo, si quæ prædictiones Astrologorum veræ fuerunt, earum veritatem non ex veritate firmitateq; artis astromanticæ quam nullam esse satis superq; ostensum est, sed aliis ex causis proficisci: quæ autem sint huiusmodi causæ, breuibus explicabo.

33. *Quatuor causæ, propter quas nonnunquam prædicta Astrologorum vera canunt.*

34 *Instinctu dæmonum agi nonnunquam homines ad diuinandum.*

Prima Causa. Veritas istarum prædictionum nonnunquam prouenit ex pacto & societate quam iniuit Astrologus cum dæmone; vel ex occulto eius afflatu & in-

& instinctu, quo etiam nescientes homines ad diuinandum instigantur. Hoc tradit Augustinus extremo cap. 7. libro 5. de Ciuitate Dei: Non immerito, inquit, creditur, cum Astrologi mirabiliter multa vera respondent, occulto instinctu fieri spirituum non bonorum, quorum cura est has falsas & noxias opiniones de Astralibus fatis, inserere humanis mentibus atque firmare, non horoscopi notati inspecti aliqua arte, quæ nulla est. Sic Augustinus.

35. *Quot modis Dæmon futura, aut ipse præsentire, aut homini præmonstrare soleat.*

DÆMON autem suggerit homini quod ab eo diuinetur, vel palàm se oculis eius aspectabilem & conspicuum offerēs, eumq; futura humanis verbis prædocens: vel formatis in aëre vocibus pręsignificantibus futura, citra vllam corporis speciem & figuram: vel immissa scriptura aliqua quæ futurarum rerum prædictiones contineat: vel dormienti per somnia aut vigilanti afficiendo & commouendo phantasiam, fingendoque phantasmata idonea ad repræsentandum id quod diuinandum est, atque incitando hominem ad prædi-

cendum id quod repræsentant phantasmata. Scire autem potest dæmon futura quæ prædocet hominem, reuelatione Dei per bonos Angelos ei facta: nonnunquam enim Deus vel agēdum aliquid vtitur dæmonum ministerio. Solet etiam dæmon prænunciare homini futura quæ ipsemet postea facturus est: solet ob incomparabilem sui motus celeritatem quæ in longinquis locis remotisque mundi regionibus geruntur, ea ad homines qui longissimè absunt deferre. Potest item dæmon ex clandestinis consiliis, verbis, scriptis, ex signis quæ in corpore tam exterius quàm interius apparent, occultas hominum cogitationes & deliberationes tam præsentes quàm futuras solertissimè coniectando, cognitas habere. Idemque conicit ex præparatione causarum aliarumq; rerum quæ ad gerendum aliquid debent concurrere. Denique, ob incredibilem subtilitatem & solertiam mentis, ob tantam tot millium annorum experientiam, propter perfectam rerum omnium naturalium absolutamque scientiam, callidissimus atque sagacissimus est ad præsentiendum & prænoscendum futura.

August. Hoc ipsum quod hic docuimus, quia enucleatè aperteque tradit Augustinus in libro 2. de Genesi ad literam, cap. 17. libet verba

verba eius adscribere, De fatis, inquit, syderum qualeslibet eorũ argutias, & quasi de matheſi documentorum experimenta, quæ illi Apoteleſmata vocant, omnino à noſtræ fidei ſanitate reſpuamus. Talibus enim diſputationibus etiam orandi cauſas nobis auferre conantur, & impia peruerſitate malis factis quæ rectiſſimè reprehenduntur, ingerunt, accuſandum potius Deum auctorem ſyderum, quàm hominum ſcelera. Ideoque fatendum eſt, quando ab iſtis vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiũtur. Quod cum ad decipiendos homines fit, ſpirituum ſeductorum operatio eſt: quibus quædam vera de temporalibus rebus noſſe permittitur, partim quia ſubtilioris ſenſus acumine, partim quia corporibus ſubtilioribus vigent, partim experientia callidiore propter magnam longitudinem vitæ partim à ſanctis Angelis, quod ipſi ab omnipotente Deo diſcunt etiam iuſſu eius ſibi reuelantibus, qui merita humana occultiſſimę iuſtitiæ ſinceritate diſtribuit. Aliquando autem iidem nefandi ſpiritus etiam quæ ipſi facturi ſunt, velut diuinando prædicunt. Quapropter bono Chriſtiano, ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinãtium, maximè dicentes vera cauendi ſunt,

ne consortio dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant. Hactenus sunt Augustini verba.

36 *Quot modis & quàm grauiter peccent, quæ Dæmonum vel istorum Astrologorum opera vtuntur ad diuinandum.*

Ceterum, grauissimo se obstringunt scelere, quicunque cupidi futura noscendi consulunt dæmones, vel Astrologos dæmonum opera vtentes ad diuinandum. Multis autem modis in eo ipso peccari potest: primò si quis consulat dæmonem de futuris, vel dæmonis discipulum Astrologum, ratus esse dæmoni futura omnia exploratè percepta. Hoc enim cum vnius Dei proprium sit nosse futura, si quis eandem cognitionem etiam dæmoni tribueret, in pietatis & idololatriæ crimen esset. Deinde, si crimini vertitur cum excommunicato ab Ecclesia communionem & societatem habere, quantum crimen erit cum diabolo acerrimo Dei & Ecclesiæ inimico & implacabili hominum hoste, pacto & societate coniunctum esse? & quem Deus ab omni societate fidelium ablegauit ad inferas & tartareas sedes, æter-

æternisque ſuppliciis mancipauit, eo & amico, & magiſtro atque doctore vti velle? Poſtea, qui dæmonis familiaritate vtitur in magnum certumq; periculum animam ſuam obiicit, vtpote quam dæmon eiuſmodi prædictionum illecebris circumuenire ac perdere vehementer cupit. Peccat enim grauiſſimè, quiſquis Aſtrologos conſulit, quo per illos aliorum hominum occulta peccata cognoſcat. His accedit, immane flagitium eſſe, propterea dæmonem vel Aſtrologum conſulere, vt eorum conſilio vel auxilio magnum aliquod ſcelus perpetrari queat.

37 *Iſtiuſmodi Aſtrologos ferè improbos & flagitioſos eſſe.*

Iſtos autem veridicos, vt ferunt Aſtrologos dæmonum eſſe familiares & diſcipulos, multa nec obſcura ſunt indicia: Primò, improbitas morum vitæque impuritas & ſordes: Tum, contemptus omnium quæ ad Chriſtianæ diſciplinæ ac pietatis cultum exercitationemque pertinent: Poſtea, odiſſe lucem, fugitare conſpectum congreſſumque hominum, rarò verſari in publico, ferè in obſcuro & abdito, proculque arbitris viuere: Ad hoc, de ipſorum fide ac religione, mala, nec ſanè immerito

ac temerè, hominum existimatio: Deniq; multi de istis capti à censoribus fidei nostræ, quos Inquisitores vocant, vel vltro vel coacti, habita scilicet quæstione admotisque cruciatibus, suam dæmone societatem & fam liaritatem confessi sunt verùm de prima causa satis.

Secvnda Cavsa. Astrologos diuinare futura, nonnunquam accidit ex occulta diuinæ prudẽtiæ dispositione quę, vt in 4. & 7. lib. Confessionum, inquit Augustinus, cæcas & improbas mentes consultorum aliquoties ignoto quodam instinctu sic agitat, vt nescientes proferant, quæ consulentes vel ex eorum meritis vel ex abysso iusti iudicii Dei oporteat audire.

Augus.

38. *De vsu sortium apud Antiquos ad prænoscenda futura.*

Hvc referre etiam conuenit sortes antiquis vsitatas, quando videlicet versibus alicuius poëtæ sortitò acceptis, quid eis futurum portenderetur, inquirebant: quo modo nonnunquam contingebant illis carmina vel præsentibus, vel futuris, negotiis mirè congruentia: velut Alexandro Seuero etiamnum adolescenti, nec imperium speranti, dum Virgilianas sortes scrutatur, versus ex libro Æneidos 6. exiè-

re,

re, qui futurum illi imperium præsignificabant his verbis.

Tu regere imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, pacisq; imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

NEC mirum ita euenire, DEO volente ideoque mentem mouente, linguam moderante, & sortes aptè ad id quod præsignificari vult miscente ac temperante: qui non solùm ex ore Balaam arioli & falsi vatis, sed etiam ex ore asinæ qua ille ariolus vehebatur, verissima futurorum edidit oracula. *Num. 23. & 24.*

39. *Permissu DEI, nimis cupidos sciendi futura, laqueis dæmonum irretiri, & variis ac pernitiosis erroribus implicari.*

NON est hoc loco in præteritis relinquendum, quod valde sapienter & salutariter monet Augustinus in lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 22. & 23 ait enim permissu Dei nonnunquam vsu venire, vt dæmones vel per ipsos etiam homines multa vera prædicant, quod nonnulli eiusmodi diuinationum, etiam cum superstitione *August.*

atque impietate nimium studiosi atq; curiosi, noxia persuasione seducti, in maiora & magis execranda flagitia, ita se derelinqui à Deo promeriti præcedentibus suis peccatis prolabantur. Sed præstat hic Augustini verba subscribere. Hinc fit, inquit, vt occulto quodam iudicio diuino cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi & decipiendi, pro meritis voluptatum suarum illudentibus eos atque decipientibus præuaricatoribus Angelis; quibus ista pars mundi infima secũdum pulcherrimum ordinem rerum, diuinæ prouidentiæ lege subiecta est. Quibus illusionibus & deceptionibus euenit, vt istis superstitiosis & pernitiosis diuinationũ generibus, multa præterita & futura dicantur, nec aliter accidant quàm dicunt: multaque obseruantibus secundum obseruationes suas eueniant. quibus implicati curiosiores fiant & sese magis magisque inserant multiplicibus laqueis pernicioſissimi erroris. Hoc genus fornicationis animę salubriter diuina Scriptura non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, vt propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum, *Sed etiam si dixerint vobis*, inquit, *& ita euenerit, ne credatis eis.* Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera præ-

Deut 13.
1. Reg. 28.

nunciauit

nunciauit, propterea talia sacrilegia quibus imago illa præsentata est minus execranda sunt: aut quia in Actibus Apostolorum ventriloqua fœmina verum testimonium perhibuit Apostolis Domini; ideo Paulus Apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius illius dæmonii correptione atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum ac dęmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano. Sic Augustinus. His causas adiiciunt quidam alias duas, minus fortasse probabiles, non minus tamen frequentes vsuque compertas. *Actor. 16*

40. *Multos diuinare futura, magis ex prudentia & vsu rerum humanarum, quam ex arte astrologica.*

TERTIA CAVSA. Non pauci diuinant non tam peritia artis astromanticæ quæ nulla est, quam singulari quadam sagacis ingenii solertia, & multiplici humanarum rerum peritia vsusque, & exquisita eorum hominum quibus diuina-

tio fit, negotiorum, morum, ſtudiorum, & ingeniorum obſeruatione atque notitia. Etenim quidam ſunt qui perſpectis quorundam hominum temperamentis & affectionibus corporum, ſtudiis item, exercitationibus, inſtitutis, familiaritatibus, denique virtutibus aut vitiis, multa euentura eis prouident, ipſisque magna aſſeueratione & auctoritate prænunciant ac plerunque diuinant. Ad hoc genus diuinationum pertinet, ſi quis ptincipem tyrannicè tractantem ciues, & crudeli dominatu prementem, à ſuis eum occiſum iri prædixerit hominemque frequentiſſimum in furtis & rapinis, ſuſpendio periturum, religionis contemptorem, falſæque doctrinæ proſeminatorem contra veritatem fidei & Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem, ignis ſupplicio mulctatum iri. Hoc genere diuinationis vſus eſt Annibal qui perſpecta imperitia atque temeritate Terentij Varronis & C. Flamminij Romanorum Coſs. & Imperatorum, Afris victoriam, Romanis inſignem cladem valde fidenter & aſſeueranter prædixit; eamque prædictionem mox certaminis exitus, plurimis Romanorum millibus interfectis, comprobauit.

Diuinatio Annibalis

41. Ni-

41. Nimiam credulitatem ac leuitatem consulentium Astrologos, interdum conducere vt eorum prædicta vera cadant.

QVARTA CAVSA. Non raro Astrologorum diuinatio vera existit ob stultam consulentium credulitatem : multi namque facillimè credunt quæ dicuntur ipsis de rebus quas vel maximè optant, vel timent vehementer atque perhorrescunt. Solet enim eiusmodi credulitas instillare animis consulentium magnam spem rei bonæ à diuinis promissæ, vel ingentem metum iniicere tristium & acerborum casuum calamitatisque ab illis prænunciatæ. Hi autem duo affectus animi, cùm potentissimi sint ad afficiendum & commouēdum hominem, crebrò efficiunt, ac certè multum proficiunt, vt humana negotia ad prædictos fines perducantur. Etenim vehemens quædam spes ardensq; desiderium excitant atq; incitant homines vt ad bona ipsis promissa sedulo se comparēt, & omnibus suis opibus viribusque contendant : quo fit, vt ob eam rem plerunq; quò intendunt, optatorum suorum & aliorum promissorum compotes facti, perueniant. Ex aduerso autem metus, pauor, horrorque prædictorum malorum atque

calamitatum, sæpè faciunt homines cunctanter ac dubitanter aggredi negotia, timidè ac negligenter persequi, & quocunque obiecto impedimento turpiter & infœliciter deserere, eaq; ratione in prænunciata ipsis mala delabi. Luculenta eius rei exempla reperimus in Romano exercitu, cui (vt scribit Liuius) cum anguria & auspicia secreto inspecta infaustum belli exitum minarentur auspices & duces ne militem in arma euntem funesto nuncio cõsternarent, versis in cõtrariam partem auspiciis omnia fausta & triumphalia portendi & à Diis promitti mentiti sunt, quo mendacio vtiliter decepti milites, alacriter prælium inierunt, fortiter pugnarunt, & hostes quos auguria victores fore præmõstrabant, fœliciter vicerunt. Contra verò cum Nicias dux classis Athenienſium, incognita sibi lunæ defectione portendi ratus classis naufragium, si ea nocte portum egrederetur, cum stulto metu occupatus oppressusq; discessum differt; à Siracusanis cum tota classe captus est. Verùm ne disceptatio hæc longius quàm initio promisimus, & quàm ferat instituti nostri ratio producatur, hic finem disputandi de diuinatione astrologica faciemus.

T. Liuius.

Nicia duxis Athenienſium exitialis ſtultitia.

IN-

INDEX RERVM PRAECIPVARVM IN HOC LIBRO CONTENTARVM.

A.

ARchimedis ſphæra, fol. 29
Archimedis ſcientia potentia 32
Actio Dæmonum eſt duplex 48
Appollonij fabula leonis, 53
Aſtronomica Magia quid ſit. 76
Aurum chimicum non poteſt vendi pro vero. 103
Argentum viuum non eſt materia omniũ metallorum ſicut nec ſulphur 106
Authoris ſententia de auro alchimiſtico 116
Animalia generari poſſunt ſolo calore ignis 118
Auripigmentum eſt ſpecies veri auri. ibi.
Alchimia ars cur non videatur eſſe vera 119
Alchimia vſus non eſt permittendus in republica 121
An aliquid primigenia materia hominis maneat per totam vitam. 212
Annibalis ſomnium de vaſtatione Italiæ 177
Alexandri Magni ſomnium 180
Animus noſter cur ſit habilior in ſomno ad

percipiendas reuelationes diuinas 189
Argumenta S. Scripturæ quibus Astrologica diuinatio refellitur 219
D. Augustini notabilis oratio in reconciliatione cum Ecclesia cuiusdam Mathematici 227
Ani. aduersio in Petrum de Aliaco 230
Argumentatio valida contra Astrologos 233
Astrologorum prædictiones si essent veræ, essent odiosæ hominibus 265
Astrologorum prædictiones cui generi hominum arrideant 282
Astrologorum fundamenta 295
Aristotelis sententia tollunt è medio Astromantiam 285
B. Ambrosius comparat prædictiones astrologorum telæ aranea 283
Astra non esse certa signa rerum futurarũ 301
Annibalis diuinatio 322
Auctoris sententia quomodo facta sit à Magis Pharaonis virgarum in serpentes mutatio 151.156
Amnes retrofluentes 54

B.

Boetij opera mira 33
D. Basilij argumentatio contra Astrologos 244

C.

Columba lignea volans 32
Caput aneum loquens 33
Color cæleſtis & elementaris non differunt ſpecie 116
Cham fuit idem qui Zoroaſtres 144
Caſſiani opinio de origine Magiæ 126
Cauſæ quinque cur dormientibus multa diuinitus reuelentur 188
Cauſæ quatuor cur diuina ſomnia ſint aliquando obſcura. 196
Caietani ſententia aduerſus prædictiones aſtrologorum 226
Catonis dictum in Aſtrologos 276

D.

Dæmones cur ſimulent animas demortuorum. 95
Deus cur ſit paſſus prodigia fieri à Magis 157
Dæmonum natura & munus ſecundum Platonem 170
Dæmones cur olim non doctis ſed imperitis ſomnia dederint 193
Dæmonum aſtutia in dandis ſomniis 195
Deus varijs modis afficit homines per ſomnia 196. 204
Decreta contra Aſtrologos iudiciarios 217
Dilemna aliquod contra Aſtrologos 265

E.

Epicurorum opinio de ſomnijs. 163

G.

D. Gregorius sex somniorum causas tradit 174
Eiusdem memorabilis sententia de somnijs 184

H.

Historia Iannis & Mambris Magorum Pharaonis 146
Homeri commentum pro distinctione verorum somniorum 168
Hebraorum antiquus mos scribendi 314

L.

Lamiarum ingenium & libido 22
Liberi arbitrij vsus nunquam est perfectus in somno 204

M.

Magorum figmenta 17
Magorum opera mira 13
Magi Persarum quales 30
Magia naturalis 24
Magia naturalis triplex 25
Magi quomodo dæmonibus imperent 41
Magia varia species 72.96
Magia vsus 139
Magia vetita diuinis legibus ibid.
Magia vnde tanta authoritas 133
Magia origo prima à Dæmone 127
Miraculum quid sit 67
Miraculorum verorum tres gradus 68
Miraculorum verorum quinque differentia

tia à falsis & simulatis 69
Mortuos nulla vi magica posse reuiuiscere 23

N.

Necromantia vsus antiquus 88
Necromantia confutatio 90
Niciæ ducis Athenienſium inſcita exitialis 324

O.

Opera quæ possunt dæmones facere 50
Opiniones tres de ſerpentibus Magorũ Pharaonis 148.149 151
Oenomaus confutator oraculorum Apollinis 222
Origenis diſputatio contra Aſtrologos 229

P.

Porphyrij dubitationes nouem, quomodo Magi dæmones inuocent 43
Philonis ſententia de origine Magiæ 122
Porphyrius quid ſenſerit de veritate ſomniorum 172
Pythagoræ mos & conſuetudo 174
Petrus Aliacus plurimùm peccauit contra chronographiam. 273
Profeſſores diuinandi futura, aliquando fuiſſe eiectos è ciuitatibus 281

R.

Remora piſcis 25

Refellitur ars Cabaliſtica tanquam ina-nis 7
Rationes quinq; pro Alchimiſtis 11
Religio & diſciplina Chriſti tenebras Magicarum artium è mundo diſcuſſit 132
Ratio cognoſcendi ſomnia duplex 183
Ratio quædam contra Aſtromantiam 223

S.

Salomonis Magia naturalis 34
Statuæ per ſe incedentes 51
Statuæ loquentes more humano 51
Samuel an fuerit verus qui per Phytoniſſam repræſentatus eſt Sauli 84
Smerdis Magus inuaſit regnum Perſarum 99
Sulphur non eſt materia metallorum omnium 106
Somnia omnia eſſe vera Stoicorum & Phythagoræ opinio 162
Sententia quædam vera de ſomnijs 165
Somniorum cauſa 164.176 179.182
Sententia variæ de cauſis ſomniorum 169
Somnium Cyri. 170
Syneſius mira ſed falſa de ſpiritu phantaſtico tradit 173

Somnio-

Somniorum damonis duo genera 180
Somnia quædam impijs hominibus data sunt à Deo 194
Somniorum quatuor genera sine vitio possunt obseruari 197
Somnium Salomonis cur illi fuerit datum 207

T.

B. Thomæ sententia de operibus Magorum 20
B. Thomæ argumentũ contra Necromantiam 90
Testimonia scripturæ de somnijs 227
B. Tertulliani sententia de Necromantia 166

V.

Voces quomodo possint esse causæ efficientes rerum aliquarum 38
Vtilitates artis Chimicæ 108
Vanitas maior eorum qui obseruant somnia, quàm nostra 200
Vsus rationis sæpe est liber in somno 204
Vita hominis est instabilis, qui non se-

ctun-

ſecundùm rationem ſed ſenſum vim
263

X.

Xenophanis & Epicuraorum opinio de ſo-
nnijs 163

Z.

Zoroaſtres Magiæ parens 123
Zodiacus apud Aſtrologos duplex 243

FINIS.